

Универзитет “Св. Кирил и Методиј“

Филозофски факултет

Скопје

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Надворешното влијание врз надворешната политика и меѓуетничките односи:

СЛУЧАЈОТ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

МЕНТОР

Д-р Мајкл Шулц

КАНДИДАТ

М-р Ѓераќина Лека

Скопје, октомври 2020 година

Содржина

АПСТРАКТ **Error! Bookmark not defined.**

ПРЕДГОВОР **Error! Bookmark not defined.**

ГЛАВА 1. ВОВЕД **Error! Bookmark not defined.**

Структура на проблемот 11

Прашања за истражување 15

Цел на истражување **Error! Bookmark not defined.**

Диспозиција на тезата **Error! Bookmark not defined.**

ГЛАВА 2. ПРЕГЛЕД НА НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА НА МАКЕДОНИЈА И
МЕЃУЕТНИЧКИТЕ ОДНОСИ **Error! Bookmark not defined.**

Историјат на консолидацијата на државата Македонија од 1990 година **Error! Bookmark not defined.**

Предизвиците на Македонија за време на нејзината консолидација како држава **Error! Bookmark not defined.**

Меѓуетничките односи од 1991 година **Error! Bookmark not defined.**

Надворешната политика на Македонија од 1990 година **Error! Bookmark not defined.**

Структурата и актерите на надворешната политика на Македонија **Error! Bookmark not defined.**

Надворешните политички случувања од 1991 година **Error! Bookmark not defined.**

Односите со Албанија **Error! Bookmark not defined.**

Односите со Бугарија **Error! Bookmark not defined.**

Односите со Грција **Error! Bookmark not defined.**

Односите со Косово 62

Односите со Србија **Error! Bookmark not defined.**

Билатералните договори меѓу Република Македонија и нејзините соседи 67

Односот помеѓу надворешната политика и меѓуетничките односи 81

ГЛАВА 3. ПРЕТХОДНИ ИСТРАЖУВАЊА **Error! Bookmark not defined.**

Преглед на литературата **Error! Bookmark not defined.**

Концептот на мали држави **Error! Bookmark not defined.**

Надворешната политика на малите држави **Error! Bookmark not defined.**

Детерминанти на однесувањето на надворешната политика на малите држави 114

Безбедносно ориентирана надворешна политика **Error! Bookmark not defined.**

Интеграциски ориентирана надворешна политика **Error! Bookmark not defined.**

Прилогот (придонесот) на оваа студија 160

ГЛАВА 4. ПРЕД (КОН) ТЕОРЕТСКА РАМКА **Error! Bookmark not defined.**

Дали е Македонија мала и слаба држава? **Error! Bookmark not defined.**

Македонија во рамките на подрегионалниот безбедносен комплекс на Западен Балкан **Error! Bookmark not defined.**

Македонско-албански безбедносен комплекс **Error! Bookmark not defined.**

Македонија-соседи безбедносен комплекс **Error! Bookmark not defined.**

Македонија- ЕУ безбедносен комплекс 197

ГЛАВА 5. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАПИ **Error! Bookmark not defined.**

Методологија **Error! Bookmark not defined.**

Квалитативно истражување **Error! Bookmark not defined.**

Ограничувања на студијата 208

Анализирање на податоци 209

Етички размислувања 212

ГЛАВА 6. ПРЕЗЕНТАЦИЈА НА НАОДИ **Error! Bookmark not defined.**

Тема 1: НепокOLEБЛИВИ СТРАТЕШКИ ЦЕЛИ **Error! Bookmark not defined.**

Тема 2: Јужниот сосед, инхибитор на евро-атлантските аспирации **Error! Bookmark not defined.**

Тема 3: Соседите кои ја преминуваат оградата 230

Тема 4: Надворешната политика е жртва на погрешна внатрешна политика **Error! Bookmark not defined.**

Тема 5: Надворешната политика, монопол на единствена етничка група 237

Тема 6: Два етникума поделени од ЕУ и НАТО 243

Тема 7: ЕУ и НАТО, гаранција за домашна стабилност 216

Тема 8: Компромис, пат до остварување 258

Тема 9: Виталните одлуки бараат колективна одговорност 263

Тема 10: Времето е сега 270

ГЛАВА 7. ДИСКУСИЈА И ЗАКЛУЧОК **Error! Bookmark not defined.**

Дискусија **Error! Bookmark not defined.**

Поврзување на наодите со постојното знаење **Error! Bookmark not defined.**

Заклучок **Error! Bookmark not defined.**

АНЕКС **Error! Bookmark not defined.**

1 - Карта на Македонија и нејзините соседи **Error! Bookmark not defined.**

2 - Пример на прашања од интервјуата **Error! Bookmark not defined.**

АПСТРАКТ

Во ера на динамични меѓународни интеграции, улогата што тие ја играат не само во меѓународните, туку и во домашните односи, заслужува посебно внимание на научникот. Оваа дисертација се осврнува на прашањето на меѓународната и националната интеграција, со истражување на односот помеѓу однесувањето на надворешната политика и меѓуетничките односи во малите, мултиетнички држави. Улогата на надворешната политика се посматра преку нејзиното поставување кон меѓународната интеграција, имено преку однесувањето што го покажува кон надворешните фактори кои ги условуваат меѓународните интеграции на државата. Ефектите од ова однесување се истражуваат во рамките на внатрешните односи на етнички различните групи. Истражувањето го користи случајот на Македонија за истражување на горенаведениот однос помеѓу надворешната политика и меѓуетничките односи. Неговите главни аргументи, формулирани врз основа на две истражувачки прашања, наведуваат дека надворешната политика дејствува како фактор на единство помеѓу етнички различните групи, кои проектираат слични преференции кон ориентацијата на надворешната политика. Надворешните предизвици за таквата надворешно-политичка ориентација, сепак, претставуваат закани кои можат да ја намалат обединувачката улога што ја проектира надворешната политика над етничките групи со ниско ниво на национална интеграција.

Тезата е структурно организирана во теоретски и емпириски поглавја. Главно се користи експлоративен пристап како најсоодветна методологија за истражување на комплексни односи за кои е потребно сложено разбирање. Тезата, исто така, ги презентира постојните знаења за надворешната политика на малите држави и теориите за национална интеграција, потребни за да им се помогне на квалитативните наоди да добијат форма на изјави и да добијат пренослива примена во други поставки. Воведното поглавје на оваа теза го изложува проблемот на истражувањето, прашањата, целите и диспозицијата. Следните три поглавја презентираат различни теоретски аспекти, почнувајќи со историски

преглед на надворешната политика и меѓуетничките односи во Македонија, потоа со преглед на постојната литература и на крај со изградба на теоретска рамка. Емпириските поглавја започнуваат со опис на методолошките пристапи, фокусирајќи се на полу-структурирани интервјуа, како главна алатка за собирање на податоци и на тематска анализа, како главен инструмент за анализа и дискусија на наодите. Поглавјата на наоди, дискусија и заклучок ги презентираат главните резултати добиени од истражувањето. Тие откриваат силна обединувачка улога што ја има надворешната политика во однос на меѓуетничките односи на Македонија, која е, сепак, многу оспорена од надворешни билатерални закани. Одговорот на надворешната политика кон надворешните закани резултира како значаен детерминирачки фактор на единство или поделба меѓу етничките групи на една мала држава.

ПРЕДГОВОР

Родена и израсната во семејно опкружување во кое политиката се следи како страст, а и како професија, од многу рано станав свесна за политичките предизвици низ кои минуваше земјата, од нејзиното раѓање. Во контекстот на политички, етнички, религиозни и социјални поларитети, “стварноста“ лежи во окото на посматрачот. Преку научно истражување на политичките и социјалните феномени, решив да ги истражам повеќеслојните сфаќања за главните надворешни предизвици на Република Македонија, нејзиното надворешно-политичко однесување кон тие предизвици, и ефектите од ваквото однесување врз меѓуетничките односи во земјата. Оттука, главната цел на ова истражување ќе стане да се расветли една социјалната и политичката реалност, како што може да ја согледаат и искушат различни страни, во даден момент на време.

Научниот пристап кон надворешните и внатрешните предизвици, со кои Република Македонија започна да се соочува веднаш по нејзината независност, е главно поделен. Повеќето проучувачи, ги пребаруваат корените на домашните предизвици, особено на меѓуетничките спорови, во рамките на внатрешните фактори. Постоечката научна анализа за отсуството на меѓуетничка кохезија, што на крајот го попречува градењето на колективен идентитет, се однесува на недостаток на внатрешна волја на домашните групи, политичките фактори и домашните политики. Многу помалку внимание се посветува на

меѓународното опкружување и анализата на неговото влијание врз обединувањето или поделбата на етничките групи.

Откако Република Македонија ја прифати прозападната агенда за меѓународна интеграција, уште од првата деценија на нејзината државност, прашањето што почна да се обликува во моите мисли беше дали оваа надворешно-политичка ориентација може да игра улога или да дејствува како влијател на меѓуетничките односи дома? Ова истражување беше дополнително поддржано од набљудувањето на меѓуетничката сличност на ставовите за меѓународните интеграции, сличност што ретко се забележува во различни области на политиката, особено во внатрешните политики. Меѓутоа, се чинеше дека попречувањето на агендата за меѓународна интеграција, со влошувањето на надворешните билатерални спорови, го отежна односот помеѓу меѓународната и националната интеграција. Токму ваквите сложени случувања предизвикаа интерес за истражување и експлорирање на тоа дали постои врска меѓу меѓународната и националната интеграција и како врз таквиот однос влијаат присуството на надворешни спорови, со кои Македонија се соочува со нејзините соседни држави. Ова истражување го започнав со убедување дека ќе понуди интересен научен придонес, бидејќи ќе ги поврзе надворешната и внатрешната политика со проучување на надворешно-политичките врски и предизвици, и нивната способност да создадат поделби или обединување помеѓу различни етнички групи. Понатаму, ова истражување се очекува да фрли светлина врз факторите кои доминираат во надворешно-политичката дебата во рамките на една мултиетничка држава, со малку меѓуетнички заеднички елементи.

Во овој момент, значајно е да се нагласи дека главните аргументи, врз кои се темели истражувањето, претрпеа доста промени во текот на пишувањето на темата. Како дело што припаѓа кон семејството на општествени науки, еволуцијата на истражуваните фактори е очекуван феномен. Сепак, невозможно е, имајќи го предвид тесниот опсег на ова истражување, да се земат предвид ублажените / модифицираните појави, особено затоа што тие се случуваат по процесот на собирање податоци. Наместо тоа, овој труд опфаќа само одредена временска рамка, во која беа собранимноштвото податоци, и како резултат на тоа, тој ги засновува своите наоди и анализи врз веќе собраните докази. Меѓутоа, со цел да се обезбеди целосна контекстуална слика за читателот, важно е да се

наведат главните промени што се развија во надворешната политика, скоро веднаш по завршувањето на емпириската анализа на податоците за овој труд.

Неколку преземени активности во надворешната политика доведоа до промена во затегнатите односи со соседните држави и во замрзнатиот напредок на меѓународните интеграции. Иако многу од таквите активности беа финализирани по 2018 година, нивната реализација не може да се припише исклучиво на промената на владата во 2017 година. Претходната влада, која владее од 2006 година, е заслужна за подготовка на Договорот со Бугарија (скоро 90% од неговата содржина) и за континуирано водење преговори со Грција за време на целиот нејзин мандат. Како резултат на континуирано интензивни преговори, беа потпишани два договори меѓу Република Македонија и Бугарија и Република Македонија и Грција. Првиот договор имаше за цел да стави крај на релативно долгиот спор со Бугарија, заисториски и јазични прашања. Вториот договор имаше за цел да ја реши долгогодишната конфронтација околу уставното име на *Македонија* и нејзината етничка припадност, предизвикувајќи, меѓу другото, промена на уставното име на земјата од “Република Македонија“ во “Република Северна Македонија“. Договорите доведоа до неколку промени, внатрешни и надворешни, од кои најважна е продолжувањето на побрзото темпо кон евро-атлантските интеграции. Како и да е, ова дело не го опфаќа целиот период на новосоздадената политичка реалност. Наодите и заклучоците од овој труд, ја рефлектираат само ситуацијата што беше актуелна за време на собирањето и анализата на емпириските податоци. Новосоздадените околности, во кои надворешните предизвици се модифицирани, не се директен предмет на овој труд. Сепак, поради значењето што тие го имаат врз меѓуетничките односи, ќе дадам длабинска анализа за овие случувања, спроведена преку секундарно истражување. Сепак, треба да истакнам дека за анализа на аргументите под променети околности, ќе треба дополнително емпириско собирање податоци и докази, што не е во рамките на оваа студија.

За да останам верна на политичката реалност во времето кога беа собрани емпириските податоци, ќе го користам терминот *Македонија* кога ќе цитирам директни цитати од темите на интервјуте. Исто така, ќе ја ословувам државата со името “Република Македонија” или едноставно “Македонија”, соодветно на контекстот во кој се пишуваше тезата, а тоа е до 2019 година (бидејќи државата го носеше ова официјално име до

февруари 2019 година, кога беше променето во “Република Северна Македонија”). Државата ќе се нарекува “Република Северна Македонија”, само кога е важно за контекстот, имено кога е потребно да се наведе трајната промена на името на државата, како последица на билатералниот спор.

Сметам дека наодите од ова истражување се доста корисни бидејќи тие прикажуваат сложеност на можностите за развој на врската помеѓу меѓународната и националната интеграција. Ова дело претставува како надворешните условиња можат да ја променат таквата врска и, дополнително, како таквите условиња може да влијаат на промената на внатрешните перцепции и, следствено, преференциите во однос на ориентацијата на надворешната политика. Поврзувајќи ги двете страни на политиката за интеграција, истражувањето се обидува да ја истражува постоењето на интеракцијата помеѓу концептот на безбедносна и интеграциски-ориентирана надворешна политика, со презентирање на двете, некогаш во ривалство, а друг пат во хармонија една со друга, во зависност од меѓуетничката перцепција врз нив.

Согледувањата, ставовите, мислењата на интервјуираните лица вклучени во студијата на случајот на Македонија, како главен извор на емпириското собирање податоци, не се очекува да претставуваат само нивно субјективно размислување. Преку наменски избор на испитаници кои играат улога и произведуваат одредено влијание врз јавниот живот во земјата, целта е да се извлечат од нив ставови што претставуваат поширока категорија на општеството, било да е тоа етничка, политичка, партиска, идеолошка, стручна, академска, научна, итн. Како такво, оваа студија може да биде корисна и за спроведувачите на политики како што се извршната власт, како и за академскиот и истражувачкиот свет, кои создаваат, предлагаат и препорачуваат теоретски решенија кон политичките предизвици.

ГЛАВА 1. ВОВЕД

“Албанците ќе влезат во НАТО и ЕУ, со или без Македонците”, изјави висок функционер на најголемата албанска партија во Македонија, Демократската унија за интеграција, во 2009 година (Радио Слободна Европа, 2009). Оваа изјава предизвика огромна вознемиреност во јавноста, проследена со реакции и контра реакции меѓу македонската и албанската заедница. Слични изјави следеа наскоро и од други јавни личности, предизвикувајќи загриженост за нова меѓуетничка поделба, што не беше предизвикано од уставната структура, ниту од прашањата за поделба на власта, туку од временската рамка на ЕУ и НАТО интеграција. Во таков контекст, се разви интерес за спроведување на студија што ќе ги истражува причините за новонастанатата меѓуетничка поделба, која се чинеше мотивирана повеќе од надворешни отколку од внатрешни фактори. Оваа ситуација изгледаше уште попарадоксална, бидејќи до тој момент, меѓународните интеграции претставуваа најконсензуална политика што ги обединуваше инаку поделените етнички групи. Како се развија настаните што доведоа до нова, па дури и надворешно мотивирана меѓуетничка поделба? Колку надворешните отворени прашања беа одговорни за внатрешната поларизација на двете најголеми етнички групи во земјата? Дали надворешната политика се трансформираше во предмет на меѓуетнички спор? Процесот на одговарање на ваквите прашања водеше кон анализа на перцепциите: степенот до кој перцепциите ги одредуваат врските / заканите од надворешната политика и, пак, нивното влијание врз меѓуетничките односи (Штајн, 2013).

Во слабите држави “кој треба да биде класифициран непријател и кој сојузник, едноставно зависи од нечија гледна точка ...” вели Бузан (1983, стр.68), силно оспорувајќи го традиционалното гледиште за поимите како што е *националната безбедност* и цврсто навестувајќи конструктивистички пристап кон нив. Заинтригирано од ваквото

размислување, ова академско патување започна со цел да се истражи валидноста на горенаведената констатација во случајот на Македонија, во која имаше индикации за разлики во перцепцијата кон заканите за националната безбедност и реакцијата на надворешната политика. Одлуката да се истражи малата и слаба држава (која дополнително ќе се дефинира, во периферијата на Јужна Европа, не произлезе само од субјективните чувства за неа. Таквата одлука, далеку повеќе беше мотивирано од предизвиците со кои се соочуваше оваа релативно нова држава, од надвори од внатре, и кои, според мое убедување, претставуваат интересен случај во меѓународните односи.

Иако конвенционалното знаење упатува на дијалектичкиот однос помеѓу надворешните и внатрешните безбедносни предизвици, во случајот на Македонија, овие аспекти првично изгледаа како лабаво поврзани едни со други. Меѓутоа, како што се развивале понатаму, секој по својата траекторија, нивниот меѓусебен однос станал поочигледен. Овој однос стана поочигледен преку спорадични политички декларации и се повеќе студии кои ја мерат перцепцијата на јавноста за надворешната политика и внатрешните односи (Клековски 2013, Близнаковски и Поповиќ 2015, Дамјановски 2016, Клековски, Михаиловска, Јованов 2018 итн.). Најглавна точка на пресврт, може да се тврди, се случи по Самитот на НАТО во Букурешт, во 2008 година, кога на Република Македонија и беше одбиено членство, поради спорот за името што го имаше со Грција. Внатрешните ставови и декларации што следеа, почнаа да демонстрираат меѓуетничка поларизација. За разлика од минатото, кога таквата поларизација беше мотивирана од внатрешни фактори, како што се поделба на власта или уставниот статус на етничките групи, овој пат се чинеше дека е предизвикана од евро-атлантската агенда. Како што тврди Пендаровски (2012) во својата книга, “во периодот по Букурешт, стратешката цел што порано служеше за зајакнување на внатрешната кохезија, [сега] обезбедуваше терен за меѓуетничка поделба... До неодамна, не можеше да се верува дека главната линија на поделба треба да биде временската рамка за евро-атлантските интеграции“ (стр.85).

Оттука, решив да спроведам дисертациската студија за политичкиот контекст на мала држава, која има за цел да ја обмисли меѓусебната поврзаност на надворешната политика и внатрешните односи. Трудот се потпрел на претходни теоретски дела (пр. Кеохан 1969, Захаријадис 1994, Шулман 1996 и 1998, Хеј 2003, Хас 2004, Роџерс 2007, Мас 2009, Ериксен 2010, Пендаровски 2012, Маролов 2013, Ванковска 2017, итн.), со цел

да изгради своја сопствена аналитичка алатка, истражувајќи дали има каква било врска помеѓу надворешната политика, вклучувајќи ги нејзините предизвици и цели, и меѓуетничките односи. Спроведувањето на ова истражување бараше собирање и анализа на податоци кои фрлаат светлина врз влијанието на надворешните предизвици врз меѓуетничката кохезија, во држава со историја на меѓуетнички тензии. Уште поважно, истражувањето се фокусираше на влијанието на овие надворешни прашања врз перцепцијата на двете етнички групи во однос на надворешната политика и националната безбедност.

Понатаму, анализата на податоците покажува како случајот со однесувањето на надворешната политика на Македонија се вклопува во теоретската парадигма и како таквото однесување претрпело промени и под кои околности произвело одреден домашен ефект. Со други зборови, анализата се обиде да процени како одредено надворешно-политичко однесување кон надворешните врски или спорови може да дејствува како предмет на обединување или фрагментација на различни етнички групи. И, за да се проучат ваквите ефекти од надворешната политика, се земено предвид меѓуетничките сфаќања, кои се приближуваат и / се подредуваат, во зависност од социјалниот контекст во кој тие се изградени, трансформирани и добиле значење.

Структура на проблемот

Прегледувајќи ја литературата за однесувањето на надворешната политика, најдов на изобилство теории кои се обидуваат да објаснат одредени однесувања во надворешната политика, преку одредени теоретски лупа. Оваа литература, сепак, се чинеше дека претежно се фокусира на два елемента: големи држави и системско ниво. Со други зборови, се чини дека доминантното знаење за надворешната политика посветува поголемо внимание на големите држави и нивната улога во меѓународниот систем. Спротивно на тоа, улогата на малите држави се чини дека е потценета од истражувачите, додека нивните интереси честопати се отфрлаат како незначителни. Малата улога на малите држави во меѓународните односи а, освен тоа, и нивното надворешно-политичко однесување, главно се опишува како нешто што произведува балансирачкоили бандвагонскоⁱ однесување (Валц 1979, Волт, 1987 итн.). Ова објаснување најмногу му се припишува на реалистичкиот пристап, кој се потпира на претпоставката дека малите

држави се подредени на анархичен меѓународен систем, во рамките на кој тие мора да се усогласат со големите сили за да придобијат безбедност. Меѓутоа, при објаснување на надворешно-политичкото однесување преку концептот на безбедност, реалистите претпоставуваат дека безбедноста е објективен поим, определен од материјални фактори (воени, економски, политички ресурси и моќност). Логично, според нив, малите држави не успеваат сами да ја зајакнат безбедноста и затоа нивното однесување во однос на другите држави е предвидливо и ограничено. Сепак, ваквото гледиште се чини недоволно за да се објасни надворешно-политичкото однесување на малите држави, чии безбедносни прашања не произлегуваат од воени или традиционални закани, туку од други видови предизвици. Таквата теорија исто така резултира како несоодветна кога однесувањето на надворешната политика не зависи само од надворешното опкружување, туку и од нејзините домашни констелации.

Вториот елемент врз кој доминантната литература ги заснова своите објаснувања, анализата на системско ниво, целото однесување на надворешната политика го припишува на нивото на меѓународниот систем. Според оваа анализа, државите, при потрага на нивните интереси преку надворешната политика, применуваат одредено влијание врз меѓународниот систем, а, исто така, меѓународниот систем произведува одредено влијание врз надворешната политика на овие држави. Додека за големите држави се смета дека поседуваат поголем надворешно-политички простор за да предизвикаат одредени промени на системското ниво, врз малите држави се гледа како на субјекти чие маневрирање со надворешната политика е прилично ограничено. Според овие теоретичари, малите држави, неможејќи да проектираат билокакви промени на системско ниво, се подредени на правилата на системското ниво (Ротштајн 1968, Кеохан 1969, Вајтл 1971, Валц 1979, Волт 1987, Снајдер 1991 итн.). Сепак, ова ниво на анализа игнорира многу случаи во кои надворешно-политичкото однесување не е диктирано само од меѓународното, туку и од домашното, па дури и од индивидуалното ниво. Така, системското ниво на анализа резултира како недоволно кога е потребно да се процени дали одредено надворешно-политичко однесување е диктирано од односите на државата со другите држави или од внатрешните национални преференции или дали е производ на обете.

Ретки се теориите кои ја проучуваат интеракцијата помеѓу надворешната и внатрешната политика и улогата што таквата интеракција ја игра на меѓународно или

домашно ниво. Со други зборови, фокусот на мнозинството истражувачи е или на меѓународно или на домашно ниво. Шулман (1998) тврди дека додека компаративистите ја проучуваат интеграцијата во државата, специјалистите за меѓународни односи ја проучуваат интеграцијата меѓу државите, но малку од нив прават корелација помеѓу овие две нивоа, имено помеѓу меѓународната и националната интеграција (стр.110). Сепак, за време на процесот на истражување, наидов на неколку теории, како што е теоријата на пренасочување (Расет 1990, Фордхам 1998, Де Руен 2000), кои се обидуваат да ја објаснат интеракцијата помеѓу надворешната и внатрешната политика. Теоријата за пренасочување објаснува дека многу од одлуките што се носат во областа на надворешната политика произлегуваат од домашни мотиви или од политички актери кои сакаат да го решат внатрешниот спор или да ја зацврстат политичката моќ. Честопати, надворешната политика служи како инструмент за оттргнување на вниманието од внатрешните проблеми од економски, социјален, етнички или друг вид, преку создавање или соочување со надворешен противник. Оттука, надворешно-политичкото однесување, перформансите и донесувањето одлуки предизвикуваат одреден ефект врз внатрешното политичко опкружување. Социолозите Џорџ Симел (1898) и Луис Косер (1956) сметаа дека “конфликтот во групата може да се намали ако групата се соочи со надворешна закана” (како што е цитирано во Минц и Де Руен 2010, стр.129). Гиблер (2010) нагласува дека домашната централизација е резултат на надворешни закани. Тој тврди дека под надворешни закани се случуваат домашни промени, каде што е многу можно опозициските сили да се приклучат кон владата или да спроведат помала контрола врз раководството. Значи, Гиблер ги мери ефектите што ги создаваат надворешните територијални закани врз внатрешното единство и дополнително врз домашната централизација на моќта (како што е цитирано во Минц и Де Руен 2010, стр. 520). Овој пристап ја објаснува, до одреден степен, интеракцијата помеѓу надворешната и внатрешната политика, но сепак ги потценува другите форми на надворешни притисоци, кои не мора да се класифицираат како војни или територијални закани. Постојат многу надворешни предизвици кои се појавуваат во форма на притисоци, блокади, саботажи, кои следствено произведуваат одреден ефект врз домашното опкружување. Понатаму, кога Гиблер дискутира за надворешните ефекти врз домашната област, тој се фокусира само на политичките елити: опозицијата и лидерството, како две страни на власта. Но, за да се

дознае за националните преференции или ставови кон надворешните притисоци, кои не се секогаш притисоци слични на војна, потребна е повеќедимензионална анализа. Односите во рамките на една држава се посложени отколку само односите меѓу власта и опозицијата, и таквите сложени односи понекогаш доведуваат до разновидни, а понекогаш до унифицирани национални преференции, кога се соочуваат со надворешни притисоци. Шулман (1998) ја проширува својата анализа надвор од воени или територијални закани. Тој ги анализира меѓународните интеграции на една држава или нејзините надворешни врски и нивниот ефект врз единството или поделбата на нејзиното општество. Правејќи корелација помеѓу двете димензии на политиката, тој тврди дека надворешната политика може “да им помогне или да ги попречува државите во создавање на национално единство и конструирање на колективен или национален идентитет” (стр. 110). Путнам (1988) ја нарекува корелацијата помеѓу двете нивоа, како *Игра на Две Нивоа*. Во оваа игра, домашните притисоци или преференции мора да бидат усогласени со меѓународните туркања и влечења. На овој начин, договорите се постигнуваат поинаку од тоа како би биле постигнати, доколку тие се одвивале во чист национален или меѓународен контекст. Овие теоретски пристапи се вовед во теоретските поглавја на ова истражување, што ќе обезбеди повеќекратен нијансиран увид во интеракцијата помеѓу надворешно-политичките врски и предизвици и внатрешната поделба или единство.

Теоретската рамка, која ќе биде презентирана подлабински во следните поглавја, ќе послужи како основа за истражување на конкретна студија на случај, имено Република Македонија. Македонија е мала држава во меѓународниот систем, која се соочува со внатрешни предизвици, меѓу кои и меѓуетничка биполарност, и надворешни предизвици, меѓу кои и билатерални притисоци од соседните држави. Македонија претставува интересен случај за истражување на интеракцијата помеѓу надворешните притисоци и домашното меѓуетничко единство или фрагментација. Преку случајот Македонија, намерата на овој труд е да покаже дали надворешната политика е резултат на унифицирани или разновидни меѓуетнички преференции. Со други зборови, дали надворешните притисоци кон надворешната политика на Македонија предизвикуваат промени во меѓуетничките преференции / перцепции и, следствено, на меѓуетничките поделби? Понатаму, како се одразуваат меѓуетничките односи врз надворешно-политичкиот пристап на државата кон надворешните притисоци? Преплетувањето помеѓу

надворешните притисоци и домашните односи се изучува во одреден културен и политички контекст. Но, за да му се овозможи на читателот поголемо разбирање за ваквиот контекст, преглед на патот на консолидација на Македонија како нова држава, нејзината мултиетничка кохабитација и нејзините заложби во надворешно-политичката област, ќе бидат претставени во следното поглавје. Надворешните притисоци произлегуваат од билатералните односи на Македонија со соседите, особено со Грција. Природата на притисоците, случувањата и, што е најважно, ефектот што тие го даваат врз целите на македонската надворешна политика и меѓуетничките односи, ќе бидат детално разработени во следните поглавја.

Истражувачки прашања

Намерата на оваа студија е да се истражи меѓусебната поврзаност помеѓу надворешната политика и етничката кохезија во случајот на Македонија. Со цел да се реализира оваа широка намера, формулирани се две одделни истражувачки прашања, од кои секое во фокусот става одредена варијабилна или состојба; надворешната политика и меѓуетничките односи. Во оваа теза има две сеопфатни истражувачки прашања, бидејќи за време на претходниот преглед на литературата на темите на меѓународно и национално испреплетување, беше претпоставено дека во случајот на Македонија, феноменот на меѓународна и национална корелација е прилично сложен по природа. Двете истражувачки прашања ќе помогнат да се разгради оваа сложеност, со фокусирање на секоја димензија одделно, а потоа да се истражи меѓусебната врска помеѓу обете.

Првото истражувачко прашање гласи:

На кои начини надворешните притисоци влијаеле врз целите на надворешната политика на Македонија?

Ова прашање имаше за цел да собира одреден сет на податоци, кои се експлоративни и полуструктурирани по природа. Тие дадоа неколку одговори за надворешната политика на Македонија, со акцент на целите на меѓународната интеграција на оваа политика. Неговата примарна цел беше да истражи како надворешните притисоци влијаат врз напредокот на целите на надворешната политика на Македонија. Поточно, првото истражувачко прашање имаше за цел да ги анализира ефектите што ги создаваат

надворешните притисоци врз надворешната политика на Македонија, т.е. целите на евро-атлантските интеграции.

Второто истражувачко прашање гласи:

На кои начини надворешните притисоци влијаеле врз меѓуетничките односи во Македонија?

Ова прашање имаше за цел да го подобри разбирањето за односот помеѓу меѓуетничките односи и меѓународните случувања. Поточно, второто истражувачко прашање имаше за цел да ги анализира ефектите што ги создаваат надворешните притисоци, кои се развиваат на меѓународно ниво, над меѓуетничките односи, кои се случуваат на национално ниво. Под претпоставка дека надворешните притисоци имаат одреден ефект врз надворешнополитичките аспирации, второто истражувачко прашање имаше за цел да истражи како овие надворешни притисоци, влијаејќи врз целите на надворешната политика, влијаат и на односите меѓу двете најголеми етнички групи во земјата, предизвикувајќи или поделба или единство помеѓу нив. Второто истражувачко прашање имаше за цел да ја анализира индиректната меѓусебна поврзаност помеѓу надворешните притисоци и меѓуетничките односи. На овој начин, првото истражувачко прашање е поврзано со второто и двата помогнаа во процесот на собирање податоци за испреплетеноста на меѓународната и националната интеграција.

Податоците за двете истражувачки прашања се добиени од перспективите на интервјуираните субјекти на оваа студија, т.е. експерти, академици и политичари од различни политички табори. Како што ќе биде прикажано, податоците подолу укажуваат на сложеност на перцепциите, мислењата, ставовите, искуствата на темите на интервјето, кои произлегуваат од дискурсите извадени и објаснети во поглавјето за наодите. Податоците беа анализирани на начин што опишува како се обликува меѓусебната поврзаност на надворешната политика и меѓуетничките односи.

Цел на истражување

На почетокот на ова истражување, беше решено да се комбинира анализата на надворешнополитичките предизвици на Македонија, како резултат на нејзините надворешни отворени прашања, со позициите на двете најголеми етнички заедници во земјата. Тргувајќи од природата на надворешните притисоци, беше претпоставено дека

тие можат да предизвикаат различни влијанија врз двете етнички групи, предизвикувајќи некаква меѓуетничка поделба во однос на итните надворешни проблеми. Понатаму, во почетните фази на прегледот на литературата, покрај неколку научни написи (види Консека 2014, Ванковска 2017, 2020), се чинеше дека недостасува теоретско изобилство што меѓусебно ги поврзува меѓународното и националното ниво на креирање политики. Истражувајќи за претходните студии за случајот со Македонија, наидов на неколку истражувачки публикации што се занимаваат со надворешните отворени прашања, како што се прашањето за името со Грција или јазичниот спор со Бугарија и ефектите што тие ги произведуваат врз аспирациите на земјата во однос на евроатлантските интеграции. Фокусот на овие студии, (Захаријадис 1994, Петифер 1999, Поп-Ангелов 2010, Мавроматидис 2010, Даскалоски и Ристеска 2012, Наумовски 2013, Маролов 2013, Караџоски и Адамчик 2014, Вангелов 2017, Костоска 2018, Маркова 2018, итн.), при објаснување на креирањето и перформансите на надворешната политика, се само меѓународните фактори или меѓудржавните односи - надворешната политика на Македонија се објаснува или како резултат на мотивација за зголемување на просперитетот и подобро позиционирање на меѓународната сцена, или желба да се заштити од надворешни притисоци, сфатени како закани за благосостојбата на државата или нејзиниот народ. Од друга страна, наидов и на студии и публикации (МКГ 1998, Бешка и Најчевска 2004, Чивис 2008, Малеска 2010, Лесниковски 2011, Река 2011, Тешенхарт 2013, Зендели 2015, Демјаха 2017 итн.) кои се фокусираат на меѓуетничките односи во Македонија, каде што фокусот на истражувачите / авторите е исклучиво врз домашните фактори и нивните ефекти врз овој однос. Како и да е, интеракцијата помеѓу меѓународната и националната интеграција во случајот на Македонија е многу помалку проучена. Сепак, постојат некои научни написи (Енгстром 2002, Малески 2013, Нухија 2013, Ванковска 2017, итн.), кои третираат вакви интеракции и овие дела служат како основа за изградба и проширување на главните аргументи на тезата.

Првата цел беше да се открие однесувањето на надворешната политика на една мала држава, која се соочува со надворешни билатерални предизвици. Однесувањето беше истражено преку анализа на ефектите што надворешните предизвици можат да ги произведат во текот на напредокот на стратешките цели на надворешната политика. Преку оваа перспектива, се обидов да соберам податоци што даваат увид во

надворешнополитичките активности или одговори кон надворешните предизвици. Проценката на однесувањето во надворешната политика дава увид во врска со важноста на приоритетите во надворешната политика, во однос на улогата што се обидува да ја проектира на меѓународно и на национално ниво. Целта беше на тој начин да се процени на кои начини надворешните фактори влијаат врз улогата или функцијата на надворешната политика, или преку нејзиното зајакнување или пак нејзиното компромитирање, како и реакцијата на надворешната политика кон таквото влијание. Надворешната политика може да има многу улоги или функции во служба на заштитата на националните интереси. Оваа теза, сепак, ќе се фокусира на две посебни функции, оценети како значајни за нејзината студија на случај: улогите на *безбедноста* и *интеграцијата*. Преку анализата на безбедносната улога на надворешната политика, тезата ќе се обиде да ги открие целите на надворешната политика, заканите кон неа, и однесувањето кон таквите закани. Истражувајќи ја интеграциската улога на надворешната политика, оваа теза ќе се обиде да ја анализира не само динамиката на надворешните интеграции на една земја, туку и улогата што ја има надворешната политика непосредно или посредно врз внатрешната или домашната интеграција. Овие две улоги можат да помогнат да се испита дали постои врска помеѓу надворешните цели и предизвици на надворешната политика и меѓуетничките односи.

Втората цел на истражувањето беше да се открие на кој начин меѓуетничките односи, покрај тоа што се производ на внатрешни фактори, како што е меѓуетничката борба за поголема моќ, се и под влијание на надворешни фактори. Во случајот со Македонија, целта беше да се открие како надворешните фактори влијаат врз обединувањето или поделбата на заедниците кои имаат различно етничко потекло во рамките на една земја. Како таква, целта беше да се испита на кој начин се разликува влијанието на надворешните притисоци за секоја етничка група, како двете етнички групи ги доживуваат надворешните притисоци, и на кој начин двете етнички групи имаат поделени или унифицирани перцепции во врска со пристапот на надворешната политика кон решавање на надворешните отворени прашања.

Преплетувајќи ги двете нивоа на политика, меѓународна и национална, преку проучување на случајот на една мала држава, како што се надворешнополитичките предизвици меѓуетничките односи во Македонија, целта на ова истражување е да даде

најсовремен придонес кон литературата за меѓународните односи и компаративната политика.

Диспозиција на тезата

Структурата на оваа теза е поделена на два главни столба: теоретскиот и емпирискиот. Теоретскиот столб се состои од неколку поглавја, следејќи го поглавјето за вовед. Второто поглавје дава историски преглед на развојот на Македонија во надворешната политика и меѓуетничките односи од 1991 година. Ова поглавје ќе го претстави контекстот во кој треба да се изучуваат истражуваните феномени во случајот на Македонија. Ќе понуди краток историски преглед на консолидацијата на Македонија како нова држава и нејзините специфичности во овој процес. Ќе даде преглед на главните цели на надворешната политика на Македонија, од нејзината независност до денес, со посебен фокус на стратешките приоритети на Македонија, имено нејзините аспирации за двојна интеграција во евро-атлантските структури. Тука е важно да се разјасни дека од многу надворешно-политички цели на земјата, како што се економска дипломатија, мултилатерална соработка, посветеност за безбеден, стабилен и просперитетен регион, итн.,¹ Евро-атлантските интеграции се свесно издвоени за истражување во оваа теза, бидејќи се смета за единствена надворешно-политичка цел што се однесува и на целите на истражувањето: надворешните притисоци и меѓуетничките односи. Имено, евро-атлантските интеграции се цел на *јазолот* помеѓу реакцијата на надворешната политика на Македонија кон надворешните билатерални притисоци и меѓуетничките односи. Тезата потоа ќе продолжи да ја разработува надворешната политика на Македонија, истовремено стеснувајќи го фокусот врз билатералните односи на Македонија со нејзините пет соседи, задржувајќи се на спецификите на односот со секој од нив. Другиот дел од ова поглавје навлегува во внатрешната политика на Македонија, фокусирајќи се на развојот на меѓуетничките односи, поделбите и тензиите што ги карактеризираат двете најголеми етнички групи, со посебен фокус на борбата за поделба на власта меѓу нив. Овие два дела од поглавјето, надворешната политика на Македонија и нејзината внатрешна политика,

---

¹Прочитајте повеќе на темите за надворешна политика на Македонија на <https://www.mfa.gov.mk/mk/page/21/za-ministerstvoto>

претставуваат два зависни услова на двете истражувачки прашања. Последниот дел од ова поглавје се обидува да ги испреплетат македонската надворешна политика и меѓуетничките односи. Следните две поглавја ја опфаќаат прегледот на литературата во поглавје 3, како и теоретската рамка на оваа студија во поглавје 4. Теоретскиот дел е главно фокусиран на елаборати и синтеза на претходни наоди и настани, кои се поврзани со истражувачките прашања на оваа теза. Третото поглавје дава преглед на релевантната литература, која е потребна со цел да се покаже како оваа студија стреми кон натамошен придонес во постојните истражувања. Теориите што ќе бидат разгледани во третото поглавје произлегуваат од областа на меѓународните односи, надворешната политика, особено на малите држави и националната интеграција, со фокус на етничките теории.

Емпирискиот столб се состои од поглавја кои ги презентираат наодите, кои се анализираат и дискутираат во релација со двете истражувачки прашања и изведените хипотези. Во поглавје пет е претставена методологијата на овој труд, фокусирајќи се на квалитативниот пристап, инструментите за собирање податоци и начинот на анализа на податоците. Во шестата глава ќе бидат презентирани наодите од собраните и анализирани интервјуа и ќе се понуди аналитички пристап, каде што ќе се дискутира за генерираните теми во релација со истражувачките прашања. Во деветтата глава, наодите ќе бидат дискутирани и споредувани во врска со претходните студии. Ова поглавје ќе расправа за индикациите за усогласување помеѓу аргументите (хипотезите) на оваа теза и наодите. Во истото поглавје ќе бидат презентирани и заклучните забелешки. Ќе расправа за наодите на оваа студија и нејзините теоретски импликации за нашето разбирање на меѓусебната поврзаност на надворешната политика и меѓуетничките односи во малите држави. Покрај тоа, ова поглавје ќе даде препораки за патеките за идните истражувања.

ГЛАВА 2. ПРЕГЛЕД НА НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА НА МАКЕДОНИЈА И МЕЃУЕТНИЧКИТЕ ОДНОСИ

Историјат на консолидацијата на државата Македонија од 1990 година

Државата се роди со распаѓањето на Југославија како Република Македонија. Мала земја без излез на море, Република Македонија доби меѓународно внимание поради постојните конфликти во околните земји. Имајќи ги предвид конфликтите што избувнаа во Словенија, Хрватска, Босна и подоцна во Косово, како резултат на распаѓањето на Југославија и прогласувањето на независност од нејзините републики кои ја сочинуваа, меѓународниот фактор се плашеше од потенцијалниот ефект на прелевање на овие конфликти во малата територија на Република Македонија. Овој страв се материјализираше понатаму кога ќе се земе предвид демографската структура на оваа земја. Според последниот попис спроведен во 2002 година, во Македонија кохабитираат различни етнички групи, со мнозинство етнички Македонци (64 проценти), а потоа следат Албанци (25 проценти), Турци (3,9 проценти), Роми (2,7 проценти), Срби (1,8 проценти), Босанци (0,8 проценти), Власи (0,5 проценти) и други (1 процент) (Државен завод за статистика, 2002, стр. 34). И покрај големата можност да биде апсорбирана во вооружените конфликти што ја опкружуваа, Република Македонија за среќа се спаси од кризата на мирен начин, по распадот на Југославија. Сепак, како што наведува Силјановска-Давкова (2013), низа други предизвици беа пред оваа држава:

Република Македонија преку ноќ се соочи со мноштво предизвици: како да се избегне крвавото сценарио на распаѓање на заедничката држава откако имаше петдесетински заеднички живот во унија; како да се трансформира сопственоста; како да се градат демократски институции; како да се заклучи процесот на воспоставување на независност; како да се неутрализираат центрифугалните тенденции, кои беа иманентни за сложената етничка, религиозна и јазична структура на државата (стр.111).

Независноста на Република Македонија беше поддржана со референдум за независност, одржан на 8 септември 1991 година, на кој мнозинството од населението ја објави својата поддршка за независна република (Ванковска, 2014 година). Република Македонија ги одржа првите повеќепартиски избори во ноември и декември 1991 година. Овие избори произведоа неколку политички партии. Првата беше ВМРО-ДПМНЕ (Внатрешна

македонска револуционерна организација - Демократска партија за македонско национално единство). Ова е партијата која се залагаше за независност, и достигна најголем број членови на Парламентот, со вкупно 37 места. Следуваше СДУМ (Социјалдемократска унија на Македонија), кој подоцна беше трансформирана во СДСМ (Социјалдемократски сојуз на Македонија). Оваа партија припаѓаше на реформираната комунистичка класа и постигна да освои 30 места во Парламентот. Третата партија, поддржана главно од албанската етничка група, ПДП (Партија за демократски просперитет) доби 24 места во Собранието. Голем број помали партии, исто така, освоија неколку места од вкупно 120 места на тогашното Собрание на Република Македонија. Според Акерман (2000, стр.57-59), главната разлика меѓу двете македонски партии, ВМРО и СДСМ, лежи во процесот на одвојување од Југославија. ВМРО се профилираше како националистичка партија, чии главни цели беа независноста на тогашната Република Македонија од Југословенската федерација. Од друга страна, СДСМ, плашејќи се од сценарио како во Хрватска или Словенија, имаше поумерен и претпазлив став, предлагајќи компромисно решение, според кое, Република Македонија ќе остане дел од Југословенската унија, но како суверен ентитет со засилена автономија. Првата влада во плуралистичкиот (повеќепартиски систем) на Република Македонија, сепак, беше од техничка природа, составена од експерти и само неколку претставници од новонастанатите политички партии, кои би овозможиле мирна политичка транзиција на државата. Изборот за назначување на Глигоров за Претседател, поранешен комунистички функционер во корист на реформите во Југославија во 80-тите години на минатиот век, беше намерен обид на либералите да спречат надворешен конфликт со Србија и внатрешен конфликт меѓу најголемите етнички групи. И покрај напорите на Глигоров и Изетбеговиќ од Босна и Херцеговина да воспостават платформа за создавање на унија на федерални држави на Југославија, оваа платформа не успеа, бидејќи беше одбиена од Хрватска и Словенија. Бидејќи преостанатите опции за Македонија беа или отцепување и прогласување независност, или останување во рамките на мини-федерација во која доминираше Србија, нејзиното раководство одлучи да одржи референдум за независност, по што, истата беше прогласена на 8 септември 1991 година (Маролов, 2013 година, стр.40). По референдумот, Парламентот го усвои Уставот кој ги дефинираше политичките

и уставните основи на новата држава, “односно, тоа беше одраз на правото на самоопределување на македонскиот народ” (Ванковска, 2014, стр.157).

Иако Република Македонија може да се смета дека имаше среќасо избегнувањето на крвопролевањето и конфликтите за време на нејзиното отцепување од Југославија, нејзиниот пат кон консолидација, како независна држава, беше доста трнлив и бурен. Првично, земјата беше соочена со потребата од создавање на државен апарат, кој ќе го чува нејзиниот суверенитет. Друг успех на раководството на Македонија се смета мирното повлекување на трупите на ЈНА, кои останаа на македонската земја и по нејзината независност. Преку преговори меѓу Белград и Скопје, ЈНА, во април 1993 година, конечно мирно се повлече од земјата. Ваквиот успех, според Маролов (2013, стр. 41) не треба да се препише само на домашното раководство, туку и на надворешните околности. Бидејќи во Босна се одвиваше грозоморен конфликт, Милошевиќ не можеше да ги задржи воените трупи во Македонија. Авторот тврди дека повлекувањето на трупите на ЈНА од Македонија, колку што се сметаше за успех, тоа претставуваше и ризик за новонастанатата земја, која имаше кривка сувереност и нестабилна северна граница. Бидејќи односите меѓу Република Македонија и Србија веќе беа затегнати поради отцепувањето на Македонија од Југославија, новата држава живееше во страв од заканата дека ќе биде нападната од Југословенската армија. Таквиот страв резултирало со барањето на Македонија за распоредување на војници на УНПРОФОР на нејзините граници, кои патролираа на територијата на северниот и западниот дел на Република Македонија. Таквиот чин, покрај безбедносната димензија, содржеше и друга симболика: онаа на зближување со западниот свет, поточно со САД, како нова стратешка ориентација на новородената земја.

[Предизвиците на Македонија за време на нејзината консолидација како држава](#)

За разлика од повеќето други земји, отцепувањето на Македонија од Југославија беше мирно. Нејзиниот пат кон консолидација како демократска држава, сепак, беше трнлив. Периодот по прогласувањето на независноста се карактеризира како ранлив период. Маролов (2013, стр. 46) дискутира за заканите со кои се соочи Република Македонија веднаш по прогласувањето на независноста, класифицирајќи ги во внатрешни и

надворешни закани, кои многупати се испреплетувале, или едни на други послужиле како инструмент. Авторот тврди дека самиот чин на прогласување независност предизвика надворешна закана, која главно произлезе од соседните земји. Првично, чинот на прогласување независност ја загрижи Грција, оживувајќи го повторно македонското прашање. Грција ја покажа својата нервоза преку воена вежба на границата со Македонија. Ниту Србија не беше помала закана. Таа го изрази своето негодување за отцепувањето на Македонија од Југославија преку антимакедонска реторика и пропаганда во Белград, рефлектирана во нејзините медиуми. Маролов (2013) не ја исклучува ниту Албанија од заканувачката категорија на држави. Тој ја опишува Албанија како заканувачки и дестабилизирачки фактор за Македонија поради фактот што го поддржа бојкотот на македонските етнички Албанци за референдумот за независност и одби да ја признае официјалната статистика за процентот на албанското население што живее во Република Македонија (стр. 49-50).

Внатрешните закани, пак, произлегуваат од мултиетничката структура на земјата. Бојкотот на референдумот за независност од страна на етничките групи, Албанците и Србите, укажа на нивното незадоволство од нивната политичка и уставна позиција во новата држава. Друг внатрешен предизвик, со кој се соочи новата земја, беше економската кривкост, која доби силен удар како резултат на преминот од социјалистичкиот систем во оној на слободна пазарна економија. Економијата на земјата го претрпе најтешкиот удар со распадот на заедничкиот пазар на Југославија, што и овозможи на Македонија со децении да одржува стабилна економија, преку стабилен трансфер на ресурси од север кон југ (Галагер 2007, стр.80). Економските предизвици не произлегоа само од внатрешните фактори. Според Филипс (2004, стр. 54), политичкиот спор, кој се појави меѓу Грција и Македонија, предизвика Грција да ја спречи странската помош да влезе во Македонија преку грчката граница. Исто така, одлуката на Грција да воведо ембарго за нафта против Македонија дополнително ја ослабна економијата на земјата. Економската состојба дополнително се влоши на индиректен начин, преку ембаргото што Советот за безбедност и го наметна на Србија, со која Македонија продолжи да тргува, принудувајќи ја Република Македонија да ја преориентира својата економска оиска од север-југ кон исток-запад, т.е. со Бугарија и Албанија. Сепак, проблемот со оваа преориентација беше фактот

дека Македонија имаше многу лоши инфраструктурни врски со овие две земји, па оттаму не постигна голем економски напредок (Маролов 2013, стр.52-52).

Иако предизвиците со кои се соочи новата земја беа многу, а некои од нив траат и до ден денес, фокусот на оваа теза е врз аспектот на меѓуетничките односи, како внатрешен предизвик за политичката стабилност на земјата, како и меѓусоседските односи, како надворешен предизвик за безбедноста и меѓународната афирмација на малата земја. Одделителното продолжение ќе дадат преглед на овие две димензии на анализа и нивната интеракција.

Меѓуетничките односи од 1991 година

Иако во Македонија живеат повеќе од две етнички групи, нивниот значително помал процент ги прави овие етнички групи многу помалку влијателен фактор во политичките случувања во земјата. Затоа, во фокусот на оваа теза се односите, вклучително и судирите и тензиите, меѓу двете најголеми етнички групи, Македонците и Албанците. Минатото на соживотот на овие две етнички групи, под југословенската федерација, ни кажува за две заедници кои “воде ле мирен, но се повеќе одвоен живот” (Бешка и Најчевска 2004, стр.2). Одвоените животи на овие две заедници предизвикаа тие да станат склони кон предрасуди и погрешни проценки една за друга. Како што нагласува Акерман (2000), врз основа на нејзините интервјуа извршени во двата етнички тabora, “голем дел од сомневањата меѓу словенските Македонци и етничките Албанци е поттикнат од непознавање на меѓусебната култура” (стр.64). Воденето одвоени животи, не само во фигуративна смисла, туку и физички во најголемите делови на земјата, доведе секоја етничка група да развие предрасуди за другата, што предизвика страв и го попречи градењето на меѓуетничка заедница. Покрај тоа, Бибер (2008) ја смета ограничената комуникација помеѓу двете етнички групи како причина за тензиите. Според него:

Во исто време, Македонија е длабоко поделено општество помеѓу македонското мнозинство и албанското малцинство. Поделени по јазик, религија и силно чувство за национален идентитет, комуникацијата меѓу двете заедници е ограничена во изминатите децении. Напнатоста меѓу албанското малцинство и македонското мнозинство беше дефинитивна карактеристика на македонската држава при нејзиното раѓање (стр.14).

Сепак, спротивниот аргумент наведува дека ограничената комуникација и меѓуетничкиот јаз е повеќе последица отколку причина. Последицата може да се припише на документи како што е Охридскиот рамковниот договор, што можеби помогна во институционализацијата на етничките разлики, и покрај обидот да се промовира спротивен процес. За ваквите ефекти подетално ќе се дискутира во следните поглавја.

Според Галагер (2007), стравот и предрасудите на Македонците кон Албанците се однесуваат на повеќе аспекти. Прво, тој го нагласува демографскиот аспект или бројот на албанското население, што претставува тренд на раст. Според авторот, многу Македонци сметаат дека овој раст на бројот на населението е наменска стратегија за доминирање и преземање на земјата: “не мал број Македонци беа и се убедени дека Албанците намерно се размножуваат за да ја преземат Македонија” (стр.86). Друга предрасуда има врска со пан-албанските, прекугранични врски. Доминантното чувство кај мнозинството Македонци е дека заедничката солидарност меѓу Албанците на Балканот, произлегува од нивниот заеднички идеал за создавање на голема Албанија. Ова убедување дополнително се зајакна со стравот дека бројот на албанско население во Македонија може дополнително да се зголеми со имиграцијата на многу етнички Албанци од Косово, како резултат на репресијата што ја претрпеа под режимот на Милошевиќ. Според Акерман (2000, стр.65), Македонците го доведуваат во прашање чувството на припадност и лојалност на Албанците кон државата Македонија, бидејќи во раните години на независност, тие многупати прокламираа територијална автономија во различни форми.

Гледајќи го ова прашање од албанска перспектива, тие се чувствуваа исклучени од институциите на новата држава. Имајќи само мал процент на вработување во државните институции (околу 4,2%), многу Албанци се чувствуваа како граѓани од ‘втора класа’. Според Галагер (2007), Албанците биле недоволно застапени во различни сектори, како што се Министерството за внатрешни работи или Армиските сили, дури и во областите каде доминираат процентуално. Покрај државните институции, Албанците се чувствуваа исклучени од економскиот сектор, од државните или од приватните претпријатија. Како резултат на чувството дека се исклучени, само мал процент од Албанците покажаа подготвеност да научат македонски јазик, како официјален јазик на државата, додека висок процент од нив жестоко се спротивставуваат на етнички мешани бракови. Исто така, борбата за воспоставување на високо образование на албански јазик, дополнително

го зајакна убедувањето на Албанците за дискриминација по политичка и правна основа. Сепак, еден спротивен аргумент вели дека ограниченото учество на Албанците во државните и / или другите институции може да се припише и на нивно самоисклучување, намерно преземено од нив во критични точки за меѓународно признавање и уставно градење на македонската држава (некои примери вклучуваат албански бојкот на референдумот 1991 година, прогласување на автономна Илирида, бојкот на пописот итн.).

Ваквите спротивставени сфаќања меѓу Македонците и Албанците се сигурно фактори што го попречуваат градењето на мултиетничка заедница. Сепак, тие изгледаат недоволни за поттикнување на меѓуетнички вооружен конфликт. Како дојде Македонија од “оаза на мирот“ во вооружен конфликт меѓу двете етнички групи и кој беше епилогот? Секако, неколку настани, карактеризирани од спорадични тензии и судири меѓу двете етнички групи, или поточно меѓу албанската етничка група и македонската влада, ги поставија условите за избувнување на вооружен конфликт. Последново, колку што се смета како резултат на внатрешно незадоволство, исто така се смета како прелевање на околните конфликти, особено на оној што се случи на Косово (Бешка и Најчевска 2004, Бибер 2008, Маролов 2013, итн.).

90-тите години, според Бибер (2008), се карактеризираат со двојна противречност: од една страна со политичко вклучување на Албанците, а од друга страна, со проширување на јазот меѓу двете заедници (стр.14). Првата пукнатина меѓу двете заедници се случи кога Република Македонија прогласи независност, во 1991 година. Според Грислер (2014, стр. 5), иако Албанците не биле против прогласувањето на независност, тие се спротивставиле на концепцијата на новата држава како национална држава, која би припаѓала само на една етничка група. Ванковска (2014, стр.155) тврди дека Албанците беа незадоволни од нивниот политички статус во новата земја и од нерешеното албанско прашање. Како резултат на таквото незадоволство, тие го бојкотираа референдумот во 1991 година. Тие, наместо тоа, одржаа посебен плебисцит, кој прогласи дел од територијата на Македонија за автономен. Овој чин рано предизвика недоверба меѓу двете етнички групи, додека подоцнежните случувања само го зголемија јазот меѓу нив (Грислер 2014, стр. 5).

Веднаш по референдумот беше усвоен првиот устав на независната држава. Ова повторно претставуваше конфликтно прашање, бидејќи беше сфатено како документ со

кој беше „намален“ политичкиот и правниот статус на Албанците во Република Македонија. Од албанска гледна точка, овој устав “воспостави доминација на македонската нација не само во Преамбулата, каде што земјата беше опишана како држава на македонската нација, туку и во одредувањето на македонскиот јазик како државен јазик и издвојувањето на Македонската православна црква” (Бибер 2008, стр.15). Одбивањето на барањето на Албанците да бидат претставени како гласачи во новиот устав, предизвика оваа етничка група да го отфрли целосно усвојувањето на Уставот (Цека, 2018). Од македонска гледна точка, бојкотот на Албанците кон државните институции беше знак на нелојалност кон државата азатоа и извор на несигурност во општествената кохезија. Овие перцепции беа засилени со подоцнежниот предлог на Албанците за создавање автономна покраина ‘Илирида’ (Адамсон и Јовиќ, 2004). И покрај албанскиот бојкот, Уставот беше усвоен во Собранието, во ноември 1991. Бибер (2008) карактерот на новата независна држава Република Македонија, го посматра повеќе како хибрид. Од една страна, тој ја доживува како “нација-држава, како во смисла на некоја нејзина форма и во однос на јавната администрација, употребата на јазиците и другите домени, и од друга страна како граѓанска држава со која од независноста управуваше наднационална влада” (стр.15).

Проширувајќи ја анализата на Бибер, може да се тврди дека Албанците биле политички добро етаблирани. Најголемата албанска партија беше вклучена во неформални големи коалиции од првата техничка влада па наваму. Другите албански политички партии имаа свои претставници во Собранието. Практиката на аранжман за голема коалиција беше сфатена како најдобар начин да се постигне координација на владините политики преку меѓуетничката поделба. Во овој контекст, Даскаловски (2004) го нарекува парадокс фактот што Албанците генерално имаа опструктивен пристап кон државните темели на Македонија (како што се референдумот, Уставот, пописот, итн.), сепак учествуваа во политичкиот систем на земјата (како дел од владините коалиции). Меѓутоа, овој облик на управување сèуште не го задоволи барањето на Албанците за формален систем на поделба на власта што ќе ја подобри нивната политичка позиција. Серија тензии продолжија да се случуваат меѓу двете заедници. Најран е немирот на отворениот пазар во Скопје, ‘Бит Пазар’, каде судирот меѓу трговците и полицијата резултираше со смрт на тројца Албанци и една Македонка. Друг инцидент се случи кога македонските власти откриле тајна паравоена организација која дејствувала во рамките на Армијата на

Републиката. Властите се сомневаа во вмешаност на албански официјални лица од ПДП во овие паравоени структури (Туртон 1997, стр.89). Отворањето на Универзитетот во Тетово, како универзитет на албански јазик, одбележа еден од најголемите инциденти меѓу двете етнички групи, сè до вооружениот конфликт во 2001 година. Барањето на Албанците да формираат универзитет на албански јазик, кој би ја промовирал нивната култура, јазик и национални вредности, наиде на одбивање од страна на владата (Цека, 2018). Како реакција, универзитетот беше отворен на приватни простори, донирани од етнички Албанци. За време на свеченото отворање, Владата реагираше, испраќајќи полициски сили со цел да спречи одржувањето на првите часови. Во судирот меѓу Албанците и полицијата, едно лице загина, многу други беа ранети, а значителен број студенти, универзитетски професори и вработени беа уапсени. Спротивставувањето на етничките Македонци за отворање универзитет на албански јазик произлезе од нивната перцепција дека тоа е обид за создавање паралелни институции, или уште полошо, како прв чекор кон отцепување. Според перцепцијата на Албанците, од друга страна, основањето на универзитет на нивниот јазик претставува симболика за еднакви права, а исто така и за афирмација на нивната етничка култура, која според нив била маргинализирана од македонските институции (Акерман 2000, стр.67-69). Друг меѓуетнички судир се случи во 1997 година, во два западни града на Македонија, каде доминира албанското население. Интервенцијата на полицијата имаше за цел отстранување на знамињата на етничките Албанци, кои двајцата градски градоначалници, Тетово и Гостивар, ги закачија пред нивните градски сали. Интервенцијата на полицијата се засноваше на забраната за поставување на албанските национални знамиња пред јавни објекти со Законот за знамињата. По отстранувањето на знамињата од страна на полициските сили, започнаа немири меѓу етничките Албанци и полициските сили, што резултираше со тројца мртви и уште неколку повредени. И градоначалниците и двајцата претседатели на општинските совети беа осудени на неколку години затвор, за да бидат ослободени по неколку години под амнестијата од 1999 година (Галагер 2007 година, стр.90-91).

Вооружениот конфликт² меѓу паравоената Ослободителна национална армија (ОНА) на Албанците и македонските безбедносни сили претставува кулминација на меѓуетничките тензии меѓу Македонците и Албанците. Заврши по шестмесечен период, во август 2001 година, со потпишувањето на Охридскиот рамковен договор (ОРД). Ванковска (2007) тврди дека настанот од 2001 година сèуште нема јасна дефиниција. Меѓународната заедница осцилираше во карактеризацијата на конфликтот и припадниците на ОНА од “екстремисти, убијци насилници и терористи” во “борци за човекови права” (стр.8). Консензусот за дефинирање на овој настан се чини дека недостасува и во домашната област. Така, постои верзија од идеологот на ОНА, Фазли Велиу, дека конфликтот во 2001 година бил за територии. Друга верзија од поранешниот лидер на албанска партија (ДПА), Арбер Џафери, вели дека конфликтот бил за преземање на власта преку пуч, осврнувајќи се на албанскиот герилски водач и другите членови и нивните политички амбиции да ја преземат власта преку насилни средства. Третата и четврта верзија го гледа конфликтот како надворешна агресија што произлегува од Косово, терористичка битка против државата, итн. Меѓу многуте аргументи што се обидуваат да ја објаснат кризата од 2001 година, три се најдоминантни. Првото објаснување го прикажува овој конфликт како класична војна со територијални претензии, преку која ОНА имаше за цел да ја создаде *Голема Албанија* со приклучување на територијата на Македонија со таа на Косово во Албанија (Чивис 2008, Сиелска 2018) Но, Чивис (2008) тврди дека оваа верзија е најмалку убедлива, бидејќи ОНА никогаш не даваше изјави за територијални претензии. Наместо тоа, преку своите изјави инсистираше на тоа дека нивната војна се води за унапредување на колективните права на Албанците во Македонија (Цека, 2018). Дотолку повеќе, според Чивис (2008), ниту албанските лидери ниту оние на Косово покажале интерес за создавање на Голема Албанија. Второто објаснување за конфликтот е дека тој бил прелевање на конфликтот од Косово, бидејќи самата ОНА потекнувала од Косово (Сиелска 2018), а веројатно била охрабрена од “подршката на САД за Косоварите во нивната војна против српските трупи на режимот

---

² Во Програмата Упсала на податоци за конфликтите се вели дека “вооружен конфликт избувна меѓу македонската влада и УЧК (Национално ослободителна армија) составена од етнички Албанци. На 22 јануари, УЧК нападна полициска станица во Западна Македонија и еден полицаец беше убиен. Следниот ден, УЧК издаде соопштение во кое се наведува посветеноста на групата да се бори против македонското угнетување и да се постигне целосна еднаквост на Албанците со македонскиот народ”. Прочитајте повеќе за главните случувања на конфликтот и други детали на <https://ucdp.uu.se/conflict/417>

на Милошевиќ” (Лок, 2003). Третото објаснување има врска со незадоволството на Албанците од нивната застапеност во земјата, нивниот третман како граѓани од ‘втор ред’ и нивната застапеност во јавните институции (Цека, 2018). Според некои тврдења, меѓуетничките несогласувања и спорадичните тензии, кои се развија главно заради незадоволството на албанската заедница од уставното дефинирање на земјата како национална држава, а следствено и на нивната институционална застапеност, кулминираа со вооружен конфликт од 2001. Според Ванковска (2014) “По 2001 година, се појавија изјави дека токму Уставот е генератор на кризата, па дури и *casus belli* (причина за војна)” (стр. 159). Адамсон и Јовиќ (2004) тврдат дека “националното прашање“ е главната причина за конфликтот, повикувајќи се на барањето на Албанците за редефинирање на државата од национална во би - национална држава. Лиота (2003) тврди дека поделбата во 2001 година не била само меѓуетничка, туку и интра-етничка. Имаше поделба дури и меѓу албанската етничка група. Некои од нив беа разочарани од албанскиот политички фактор на власт што не ги исполнија нивните барања, додека други ги оправдаа повикувајќи се на нивните ограничени механизми на власт (стр.96-98).

Конфликтот продолжи неколку месеци, кулмирајќи во мај 2001 година. Овој конфликт предизвика целосен ангажман на западниот дипломатски кор, во обидот да се реши кризата. Тие беа посветени на создавање преговарачки тимови предводени од францускиот министер за надворешни работи, Франсоа Леотар, назначен од ЕУ и амбасадорот Џејмс Пердју, назначен од САД. Преговорите резултираа во рамковен договор, составен од програма за реформи, што беше потпишан во Охрид, во август 2001 година, од претставници на четири најголеми политички партии (по двајца од секоја етничка група). Реформите наведени во овој документ беа загарантирани од меѓународната заедница (Маролов 2013, Пјачентини, 2019).

Според Бибер (2008), ОРД беше повеќе од договор со кој се стави крај на конфликтот во Република Македонија. Тоа беше документ што ја промени природата на Уставот на Македонија, воведувајќи го системот за поделба на власта. Со тоа се постави основата за консоцијална³ демократија со регулативи, кои служеа за заштита на

---

³ Лијпхарт ги дефинира следниве како критериуми за дефинирање на консоцијализам (1) голема коалиција, т.е. вклучување на сите поголеми групи во Владата; (2) пропорционална застапеност на сите релевантни групи во парламентот и јавната администрација; (3) вклучување на најголемите групи во Владата; (4) право на вето; и (5) висок степенна автономија (децентрализација) (1977, стр.25).

малцинствата од мајоризација во одредени политички области. Документот имаше за цел интеграција на етничките малцински групи, преку нивно политичко, социјално и културно учество во државните институции. Според Ванковска (2014, стр. 160), иако во независна Република Македонија, уште од рано се забележуваа траги на консоцијализам, како што е традицијата на меѓуетнички коалиции, каде победничката македонска партија ја поканува во коалиција албанската партија, таквата форма на поделба на власта беше повеќе непишано правило, што произлезе од политичкиот прагматизам отколку од формалната форма на поделба на власта.

Вклучувањето на консоцијалниот модел по потпишувањето на ОРД претставува најсуштинска промена на Уставот по 2001 година. Иако е контроверзно, ОРД воведува нов систем на поделба на власта помеѓу двете најголеми етнички заедници, по линијата на консоцијалниот модел. Според некои научници, ОРД е контроверзен бидејќи не го дефинира јасно државниот карактер. Сепак, тој предизвика промена на државата од “самодефинирана национална држава, со неформален аранжман за голема коалиција, во држава која се наоѓа меѓу национална држава, граѓанска држава и би - национална држава со формална структура за поделба на власта”. (Бибер, 2008, стр.17).

Од главните измени во законодавниот дом на Македонија што ги започна овој договор, најзначајната беше официјалната употреба на јазикот на заедниците, кои сочинуваат 20% од населението (т.е. албанската заедница). Исто така, воведо механизам за гласање со двојно мнозинство во парламентот, според ‘Бадинтеровиот принцип’, каде што за одредени области на законодавството се бара не само мнозинството во Собранието на Република Македонија, туку и мнозинството од етничкото малцинство во неа. Исто така, предвиде правична застапеност во јавната и државната администрација на централно и локално ниво. Конечно, тој бараше реформа на локалната самоуправа и промовираше децентрализација. Иако ОРД се обиде да и даде граѓански карактер на државата, со тоа што не се однесуваше експлицитно на етничките заедници, тој придонесе за зголемување на учеството на Албанците во јавните институции и за унапредување на нивните права, со цел да се намали, на овој начин, нивното незадоволство кон државата (Пијацентини, 2018).

Иако поборниците на овој договор го доживуваат како најголем успех за ставање крај на меѓуетничкиот конфликт, сепак, според Бибер, не успеа фундаментално да ги

трансформира меѓуетничките односи (2008, стр. 209-210). Демјаха (2017, стр. 15-16), шеснаесет години по потпишувањето на овој договор, сè уште ги гледа меѓуетничките односи како оптоварени со предрасуди и стереотипи. Првата меѓуетничка криза по договорот се појави во 2006 година, кога за првпат беше прекината традицијата на формирање коалиција помеѓу победничката македонска партија и победничката албанска партија. Кога македонската победничка партија, ВМРО, одлучи да ја вклучи втората победничка партија од албанскиот блок, Демократска партија на Албанците (ДПА), во коалицијата, победничката албанската партија, Демократската унија за интеграција (ДУИ), ги напушти своите места во Парламентот. Акцијата на ДУИ создаде речиси политички застој, блокирајќи го законодавството, за кое беше потребно двојно мнозинство. Оваа политичка криза заврши со договор, постигнат во мај 2007 година, според кој обете страни се согласија дека коалициите ќе бидат формирани само меѓу победниците⁴. Во 2012 година беа регистрирани уште два инциденти, кои предизвикаа масовни протести во двата етнички кампови. Во февруари 2012 година, полициски офицер надвор од службата уби двајца етнички Албанци во Гостивар, додека во април истата година, пет момчиња, етнички Македонци, беа убиени во близина на Смилковското езеро. Обвинението против неколку етнички Албанци за убиство на петте жртви и нивната казна со доживотен затвор, предизвика масовни протести меѓу Албанците, против таканаречената пресуда под политичко влијание врз судот, ризикувајќи скоро нов меѓуетнички конфликт. Низа помали меѓуетнички судири се случија во следните години, помеѓу македонските и албанските младинци, во автобуси и улици, предизвикувајќи меѓусебни повреди (стр. 15-16). Друг голем инцидент, кој ја одведе државата скоро на работ на друг меѓуетнички конфликт, се случи во мај 2015 година во Куманово, каде полициските сили се бореа против вооружена група, која се идентификуваше како поранешни припадници на ОНА. Оваа рација предизвика смрт на 8 полицајци и 10 припадници на милитантните бунтовници, додека други 30 беа уапсени со обвиненија поврзани со тероризам. Портпаролот на Министерството за внатрешни работи ги идентификуваше овие вооружени лица како водени од “етнички Албанци поранешни бунтовнички команданти од Косово, која се

---

⁴Ова правило повторно се прекршува во 2017 година, кога албанската победничка партија ДУИ, откако не успеа да коалицира со македонската победничка партија, ВМРО, влезе во коалиција со македонската втора победничка партија, СДСМ.

одвои од Србија во војна во 1999 година” (Ал Џезира, 2015). Следуваа протести, верувајќи дека целиот инцидент е наместен, изведен од актуелната влада заради злоупотреба на моќта и со цел да се сврти вниманието од политичката криза што се одвиваше во тој период (Мејдини, 2016). Овој настан се случи во услови на политички превирања, кои започнаа со објавување на инкриминирани прислушувани разговори меѓу високи функционери на владата, преземени од македонската опозициска партија. Постојат разидувања околу мотивите за ваквиот инцидент. Една верзија тврди дека оваа група луѓе се терористи, кои дошле да “убиваат во име на поголеми права за етничките Албанци во Македонија” и тие биле под надзор до моментот кога обидите на Владата да ги уапси се претвори во крвопролевање. Другата верзија тврди дека групата дејствувала во самоодбрана, откако полицијата ги нападнала (Арифи, 2018). Сепак, оваа верзија не го објаснува нивното присуство, тешко вооружени, во населбата на Куманово. Според Цветаноски (2017) сè уште е двосмислено дали оваа група дејствувала како терористи или платеници. Фактот дека никој од обвинетите не обезбеди убедливи мотиви за овој инцидент ја зајакнува дополнително неизвесноста околу неа. Сведочењата на обвинетите беа неконзистентни, бидејќи некои од нив признаа дека намерно учествувале во вооружени судири со полициските сили, додека други дошле да ја унапредат каузата за правата на Албанците, а негирале дека ги нападнале полициските сили. Судот во Скопје осуди за дело тероризам 33 од 37 учесници во престрелките во Куманово, каде “7 од 37 обвинети добија доживотна казна затвор, 13 беа осудени на 40 години затвор, од 6 до 20 години и еден до 18 години. Последните 6 обвинети беа осудени на 14, 13 и 12 години затвор. Укинати се обвиненијата за 4 обвинети, заради недостиг на соодветни докази.” (Цветаноски, 2017). Апелациониот суд ја потврди пресудата на Основниот суд. Инцидентот предизвика неколку реакции. Имаше протести, иако со малку присутни. Одбраната најави дека наскоро ќе објави документи со кои се потврдува дека овој инцидент е инсцениран од тајните служби на државата (Јајага, 2017). Македонскиот министер за внатрешни работи, Спасовски, најави дополнителна истрага под меѓународен надзор што ќе го расветли повеќе овој настан. Албанскиот лидер на партијата ДУИ, исто така, побара меѓународна истрага за овој случај. Ваквото барање, кое доаѓа од лидерот на ДУИ, тврди Цветаноски (2017), е доста сомнително бидејќи постојат обвинувања (изнесени од обвинетите и медиумите) дека тој, заедно со другите високо рангирани

политичари на коалицијата ВМРО-ДУИ, стојат зад овој инсцениран инцидент, со цел да се сврти вниманието од скандалот со прислушувањето.

Изборите од 2016 година не ја решија политичката криза, која наскоро ескалира уште повеќе. Серија протести се одржаа по изборите, предизвикувајќи двегодишната политичка криза да премине скоро во меѓуетничка криза, поради барањата на обединетиот албански политички фактор. Албанските политички партии во Македонија, по состанокот со премиерот на Албанија, Еди Рама, презентираа заедничка платформа, со клучни услови за нивно учество во идната владина коалиција. Условите презентирани во оваа платформа главно се однесуваа на официјализирање на албанскиот јазик низ целата република и други точки, преку кои се бараше целосна еднаквост меѓу Македонците и Албанците (Мејдини, 2017). Бидејќи победничката македонска партија, ВМРО, не успеа да коалицира со албанската партија, ДУИ, лидерот на втората македонска партија, Зоран Заев, успеа да ја формира. Сепак, претседателот не му додели мандат на Заев за формирање Влада. Тој, го обвини Заев за прифаќање на платформа што го нарушува суверенитетот на земјата и го менува уставниот поредок, претворајќи ја Република Македонија од мултиетничка и унитарна, во би - национална држава (архиви на ЕВВ, 2017). Следуваше нов бран протести против новата коалиција меѓу СДСМ и ДУИ, гледајќи ја како закана за националното единство. Протестите ескалираа кога демонстрантите упаднаа во парламентот, на 27 април 2017 година, кога новата коалиција го избираше новиот спикер, Талат Џафери, кој е етнички Албанец. Изговарајќи го зборот 'предавници', демонстрантите ги нападнаа пратениците, фрлајќи кон нив тврди предмети (Гардијан, 2017). Како последица од упадот, 77 лица беа повредени, од кои 22 полицајци.

Нова меѓуетничка поларизација, рефлектирана главно на ниво на политичка елита, беше предизвикана од донесувањето на Законот за употреба на јазиците. Овој закон има за цел да ја регулира употребата и спроведувањето на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од населението (процент достигнат само од албанската етничка заедница. Со други зборови, јазикот предвидува албанскиот јазик да стане втор официјален јазик на национално ниво. Предложениот закон во Собранието, во 2017 година, предизвика жестока дебата меѓу парламентарните групи, фокусирана на потребата од донесување на таков закон, како и на постапката за неговото донесување. Владата (на СДСМ и ДУИ) го опиша овој предлог-закон како нешто што е "во рамките на спроведувањето на ОРД... и е

дел од процесот на европска интеграција” на земјата, и нешто што ќе помогне во создавањето на меѓуетничка кохезија во земјата (Ѓорѓевиќ 2019, стр.1). Аргументите на опозицијата (ВМРО-ДПМНЕ), од друга страна, наведоа дека овој закон е антиуставен и дискриминирачки кон другите етнички малцинства, кои не можат да достигнат 20% од населението во земјата, и дека неговото донесување би предизвикало повреда на Деловникот за работа на Собранието. По првото гласање во Собранието во јануари 2018 година, указот за прогласување на овој закон беше одбиен да биде потпишан од претседателот Иванов. Како резултат на тоа, законот се врати во Собранието. По враќањето во Собранието беа поднесени вкупно 35.569 амандмани, од кои 35.563 беа поднесени од ВМРО-ДПМНЕ. На 14 март 2018 година, законот повторно беше изгласан во Собранието, непочитувајќи ги поднесените амандмани. Повторно, Претседателот одби да го потпише указот за негово прогласување. Претседателот тврдеше дека законот претставува ‘удар врз демократијата’, кршејќи ги сите законски процедури, постапки и рокови. Законот сепак беше објавен во Службен весник, во јануари 2019 година, без потпис на Претседателот. По овој акт, Претседателот изјави дека постапката претставува кршење на членот 75 од Уставот на Република Македонија и дека “објавувањето на законот е направено незаконски и претставува основа за кривично гонење” (Ѓорѓевиќ 2019, стр.15). Кон ова обвинување, Јавното претпријатие ‘Службен весник’ одговори дека објавувањето на законот е во согласност со Уставот и законите, иако Претседателот Ѓорге Иванов не го потпиша законот. ‘Службениот весник’ се реферираше на членот 52, став 2 од Уставот, во кој се вели: “Законите стапуваат во сила најрано осмиот ден од денот на објавувањето, а по исклучок, утврден од Собранието, на денот на објавување.”(стр. 15). Аргументи за законитоста на донесувањето на овој закон постојат од обете спротивставени страни, но единствениот надлежен орган што одлучува за судирот на надлежностите помеѓу законодавната, извршната и судската власт е Уставниот суд.

Описот на меѓуетничките односи во Македонија ги покажува битките со кои се соочи земјата при консолидирање на своето разнолико општество. Иако преку ОРД, се направи обид за трансформација на државата во општество со граѓански идентитет, етничките разлики и конкурентските визии за државната форма опстојуваат и доминираат во политичката агенда. Сепак, борбата за постигнување внатрешна консолидација дополнително се влоши како резултат на надворешните спорови, со кои земјата се соочуваше од своето раѓање. Колку беше тешко внатрешното создавање на заеднички идентитет, исто толку тешко беше да се заштити и демонстрира посебниот идентитет однадвор. Следниот дел од ова поглавје ќе ја претстави македонската надворешна

политика, со акцент на предизвиците што произлегуваат од нејзините билатерални односи со соседните земји.

Надворешната политика на Македонија од 1990 година

Структура и актери на надворешната политика на Македонија

Пред да се раскаже еволуцијата на надворешната политика на Македонија од независноста, потребно е да се мапираат најважните актери и државните институции, како и доминантните идеологии и нивната еволуција, како што се одразиле на креирањето на надворешната политика на државата. Таквата нарација ќе ни помогне да ги разбереме во натамошниот текстот сложената констелација на надворешните политички избори и однесување на Македонија, кои ги испреплетуваат стратешките и безбедносните прашања со домашните владини ориентации и идентитетски прашања.

Потешкотиите со кои се соочуваше изготвувањето на македонската надворешна политика не беа само последица од недостаток на капацитети за нејзино градење, бидејќи надворешната политика беше исклучиво под доменот на федеративните институции (на Југославија), туку и како последица на трансформацијата на политичките институции од социјалистички демократски и плуралистички. Со независноста, надворешната политика на Македонија претрпе две трансформации: едната беше за актерите / институциите со надворешно-политички компетенции и другата за надворешно-политичката ориентација. Што се однесува до актерите / институциите во надворешната политика на независна Македонија, тие главно спаѓаат во извршната власт од државната поделба на власта. Во рамките на оваа гранка, двете главни институции одговорни за креирање надворешна политика се Претседателот на државата и Владата (премиер и министер за надворешни работи). Делот на надлежностите во надворешната политика од страна на Претседателот и Владата произлегува од полупретседателскиот систем утврден со Уставот од 1991. Според последниот, Претседателот е врховен командант на армиските сили, шеф на Советот за национална безбедност, и претставник на државата во меѓународните односи. Владата (премиерот и министерот за надворешни работи), исто така, ја претставуваат земјата на меѓународно ниво, и се одговорни за изготвување и извршување на надворешната политика, за консултации со Парламентот за надворешните

работи итн. Консека (2014) тврди дека поделбата на надлежностите во надворешната политика меѓу Претседателот и Владата не е толку јасна. Наместо тоа, тие се одредуваат од личната харизма и лидерските способности на поединците кои вршат било која од овие функции. Конеска тврди дека во првата деценија на надворешната политика на Македонија доминираше главно претседателот, Киро Глигоров, или како резултат на инерција, бидејќи во надворешната политика на Југославија доминираше претседателскиот кабинет, или како резултат на личната харизма на Глигоров, надополнета со неговото долго искуство во меѓународните односи и надворешната политика. Така, улогата на Претседателот во првите зафати на Македонија во надворешната политика, како што се преговорите за независност од Социјалистичка Федеративна Република Југославија, обезбедувањето меѓународно признавање и преговорите за билатерално решение со Грција за прашањето за името, беше многу поодлучна од онаа на младиот и неискусен премиер, Бранко Црвенковски.

Улогата на Претседателот во надворешната политика влијаеше и на надворешната политичка идеологија, карактеризирана со скоро реалистична позиција кон малите држави. Оттука, Глигоров ја следеше идејата за рамнотежа на силите, државната безбедност во меѓународните односи и потпирање на меѓународните организации / сојузи за гарантирање на безбедноста и интересите на државата. Неговиот пристап на ниво на систем кон надворешната политика на Македонија можеби беше воден од постојните контекстуални фактори, како што се околните конфликти поради распаѓањето на Југославија и надворешните билатерални прашања што ги оспоруваа виталните елементи на идентитетот на државата. Тој посвети многу помалку внимание на домашните фактори кои ја обликуваат надворешната политика и ги опиша интеграциите во ЕУ и НАТО како неопходна стратегија за зачувување на безбедноста на земјата, наместо како начин за идентификација со западните / европските норми и вредности, кои ќе ги прифати само подоцнежниот надворешно-политички дискурс (Конеска, 2014).

Преминот во креирањето надворешна политика од Претседател кон Влада се случи како резултат на еволуцијата на политичкиот систем од полупретседателски кон покласичен парламентарен систем. Оваа еволуција, според Конеска (2014), се случи и како резултат на уставните измени во 2001 година, кои ја зајакнаа улогата на Владата, т.е. Владата на етнички коалиции, во донесувањето одлуки за политиката, вклучително и

надворешната политика. Овие случувања предизвикаа намалување на улогата на Претседателот во корист на проширената улога на Владата. Дотолку повеќе, процесот на интеграција во ЕУ подразбираше долги процеси во законодавство и хармонизација на политиките со законодавството на ЕУ, што требаше да ги спроведе Владата (министерски кабинети како Секретаријат за европски прашања), државни службеници и агенции. Овој процес, на тој начин, и даде предност на Владата во креирањето на надворешната политика. Покрај овие структурни промени, промената на актерот-претседател, од Глигоров во Трајковски, актер кој не бараше доминација над надворешната политика, исто така ја олесни оваа транзиција.

Транзицијата на доминацијата во надворешната политика од Претседателот кон Владата, тврди Конеска (2014), овозможи поголем простор за влијанието на политичките партии и социјалните групи врз целите на надворешната политика. Сепак, влијанието на политичките партии врз надворешно-политичките стратешки цели, според Конеска (2014), е прилично ограничено, бидејќи ниту една од најзначајните политички партии не проектираше различни надворешно-политички цели од интеграцијата во ЕУ и НАТО, регионалната соработка и мирното решавање на конфликти. Овие цели уживаат сепартиски консензус за надворешната политика уште од 1991 година. Сепак, авторот нагласува дека одредено разблажување на консензусот во ЕУ и НАТО се случило во 2006 година, кога новоформираната Влада предводена од ВМРО започна да аргументира против условената интеграција во ЕУ и НАТО со промена на името на државата. Исто така, уставните измени од 2001 година, овозможија инфилтрирање на етничката компонента во донесувањето одлуки за политиките, вклучително и надворешната политика. Иако ваквиот етнички спор околу носењето одлуки за политиките не се одразуваше толку многу врз целите на надворешната политика, сепак се одрази врз инструментите и методите избрани за постигнување на тие цели. Така, импликацијата на етничката компонента во креирањето политики може да предизвика зголемување на дозите на етно-национализам во сите области на политиката, вклучително и надворешната политика. Надворешните блокади како последица на надворешните оспорувања на националниот / државниот идентитет, помогнаа за понатамошно зајакнување на етничката / националната идентитетска компонента, предизвикана првично од внатрешните случувања. Конеска (2014) тврди дека под водство на ВМРО, надворешната политика

насочена кон зајакнување на македонскиот национален идентитет, предизвикала оптоварување во домашните меѓуетнички односи меѓу Македонците и Албанците. Како и да е, авторот тврди дека и покрај овие оптоварувања, “албанските политичари играа конструктивна улога во надворешната политика и особено во спорот за името со Грција, поддржувајќи ги македонските напори да се задржи непроменето уставното име на државата - Република Македонија” (стр.104). Овој аргумент, сепак, не изгледа веродостоен, имајќи ги предвид надворешно-политичките активности на албанскиот политички фактор во Атина, Брисел и САД. Едностраните активности на албанските политички фактори, односно на ДУИ, кои имаа за цел брзо решавање на билатералниот спор со Грција и деблокирање на евро-атлантските интеграции, не само што беа некоординирани со македонскиот коалициски партнер (ВМРО), туку, исто така, во спротивност со официјалниот став на државата во врска со овие билатерални прашања. Ваквото разидување на етнички доминирани политички партии во надворешната политика, Ванковска (2017) го изразува на следниов начин: “Додека Македонците бранеа цврста позиција во поглед на зачувување на името на земјата, етничките Албанци од Македонија отворено предложија прифаќање на компромис во директните квази-дипломатски офанзивы во Атина, Вашингтон или Брисел” (стр.10).

Од сегашна гледна точка, можеме да тврдиме дека, официјално, сите политички партии, наизменично на власт од 1991 година, декларативно ја држат истата позиција во однос на целите на надворешната политика. Ако ги анализираме најновите изборни програми (од 2020 година) на парламентарните коалиции / партии, ќе најдеме приближни ставови во однос на надворешната политика, особено во однос на целите на ЕУ и НАТО. Оттука, коалицијата предводена од СДСМ во својата програма ја поврзува националната безбедност со членството во НАТО, изјавувајќи дека “Нашата национална безбедност никогаш не била на повисоко ниво. Ние сме членка на најмоќниот сојуз во светот - НАТО. Никогаш повеќе нема да бидеме сами и незаштитени.” (Програма на активности на СДСМ за 2020, стр.13)⁵. Понатаму, се тврди дека членството во НАТО е билет за влез во ЕУ. Во врска со второто, коалициската програма предводена од СДСМ јасно ја наведува својата посветеност кон „почетокот на преговорите и европеизацијата на државата!” (стр.13).

---

⁵Прочитајте повеќе на изборната програма СДСМ 2020 на https://sds.org.mk/wp-content/uploads/2020/06/Programa-2020_Mozeme.pdf

Слично на тоа, коалицијата предводена од ВМРО, смета дека “членството во ЕУ и НАТО е завршување на македонската државност и почеток на процес на меѓународна афирмација на македонската култура, јазик и единственост, според мотото на нашиот идеолог Гоце Делчев ‘Јас го разбираам светот како поле за културен натпревар меѓу народите’” (програма на ВМРО-ДПМНЕ 2020, стр.207)⁶. Главните албански политички партии, ДУИ и Алијанса за Албанците изразуваат иста посветеност кон целите на НАТО и ЕУ за надворешната политика. Во однос на НАТО, во својата изборна програма (2020 година), ДУИ наведува “Членство во најмоќниот и најуспешен воен сојуз во историјата на човештвото, за млада и сè уште кривка држава, сместена во сè уште неконсолидиран регион - и од економски, и од политички и од аспект на безбедност - има посебна и витална важност.” (стр.53). Слично на тоа, “ја смета целосната интеграција во Европската Унија како единствена алтернатива на РСМ, како еден од главните приоритети на политичкото дејствување од основањето на партијата...” (стр.54)⁷. Коалицијата Алијанса за Албанците, како втора најголема албанска партија во Парламентот, има идентични ставови во врска со овие две цели на надворешната политика, со изјавата во својата изборна програма (2020 година) дека “АА е посветена на членството на Република Македонија во НАТО и ЕУ”⁸. Од македонските и албанските политички партии претставени во Парламентот од 2020 година, само една македонска партија, Левица, има поинакво гледиште во однос на двојната интегративна агенда. Имено, во својата изборна програма (2020 година) таа се залага за „Итно повлекување на членството од НАТО пактот, поради непочитување на уставната постапка за пристапување кон воен ‘сојуз’”(стр.31). Сепак, неговиот поглед во однос на ЕУ, е во согласност со оној на другите политички партии. Во програмата се декларира “поддршка за членството на Македонија во Европската унија, со инсистирање во преговорачкиот процес Македонија да биде поединечно вреднувана - без да се става во пакет со други земји” (стр. 31)⁹

---

⁶Прочитајте повеќе за изборната програма на ВМРО-ДПМНЕ 2020 на <https://www.vmro-dpmne.org.mk/programa/programa2020.pdf>

⁷Прочитајте повеќе на изборната програма ДУИ 2020 на <http://www.bdi.mk/programi2020/BDI-PROGRAMA-2020.pdf>

⁸Прочитајте повеќе за изборната програма АА 2020 на <https://www.aleanca.eu/programi/>

⁹Прочитајте повеќе за изборната програма Левица 2020 на <https://levica.mk/wp-content/uploads/2020/06/Levica-programa-A4-final-za-net-12.06.2020-1.pdf>

Главните политички партии, иако рефлектираат консензус во однос на целите на Македонија во ЕУ и НАТО, покажуваат мали разлики во однос на решавањето на надворешните прашања кои ги блокираат овие интеграции. Така, додека СДСМ, ДУИ и АА имаат скоро слична позиција во однос на пристапот кон билатералните прашања, изразувајќи поддршка на избраниот метод за решавање на овие прашања (со потпишување билатерален договор со Грција и Бугарија и преземање на последователни уставни измени, како што е името на државата), ВМРО има малку поинаков пристап. Нагласува дека нејзин “приоритет ќе биде да ги запре и попречи сите идни иницијативи што беа покренати по националните понижувања, за проширување, продлабочување и лично толкување на договорите потпишани од Заев и Димитров”. Ќе продолжи да го претставува својот пристап кон ублажување и неутрализирање на негативните ефекти на овие договори “преку научен пристап и подготовка на научно засновани анализи” (изборна програма на ВМРО-ДПМНЕ 2020, стр.207-209). Левица (изборна програма 2020) одразува потврд став во врска со Договорот со Грција (ПД), повикувајќи на негово поништување и на „кривично незаконските уставни измени што произлегуваат од него”. Исто така, најавува “Ревизија на договорот за добрососедство со Бугарија, поради историскиот ревизионизам и рехабилитација на фашизмот” (стр.31).

Конеска (2014) тврди дека покрај политичките партии, влијанието на другите општествени чинители во носењето одлуки за надворешната политика е минимално. Таа дури го вклучува и Парламентот во списокот на институции / актери кои минимално влијаат на надворешната политика. Наместо да биде место каде се дискутира за одлуки за надворешна политика, тој стана место кое ги утврдува одлуките на извршната власт. Конеска тврди дека немало случај кога Парламентот гласал против владина одлука за надворешната политика. Овој аргумент е зајакнат со гласањето во Собранието за последните два контроверзни билатерални договори, кои, и покрај противењето, сепак добија просто мнозинство гласови во Парламентот. Парламентот исто така гласаше за уставните измени во 2018 година, за кои беше потребно двојно мнозинство.

Јавното мислење исто така произведува одредено влијание врз надворешната политика на Македонија. Конеска (2014) тврди дека главните надворешно-политички цели, утврдени од владата, биле во согласност со ставот на јавното мислење. Оттука, воспоставувањето на интеграцијата во НАТО и ЕУ како една од главните надворешно-

политички цели, ужива голема поддршка од јавното мислење, кое останува релативно константно, уште од 90-тите години. Оваа поддршка се базира на неколку анкети спроведени од релевантни институции. Како илустрација, според анкетата на ИРИ спроведена на 28.08.2018, поддршката на македонските граѓани за влез во ЕУ е 83%, додека за влез во НАТО е 77%. Друга анкета, спроведена од Дамјановски (ИДСЦС и фондацијата Конрад Аденауер, 2020, стр.8), исто така укажува на континуирано голема поддршка за влез во ЕУ од 2014-2018 година, со проценти кои се движат од 72 на 80. Пад на поддршката за ЕУ интеграциите е забележан во оваа анкета во 2019 година, каде вкупниот процент за поддршка на ЕУ е 65. Анкетата спроведена од Божиновски (Институт за политички истражувања - Скопје, 2018), исто така, покажува релативно висока поддршка за интеграција во ЕУ (66,9% во 2016 година и 64,2% во 2017 година) и интеграција во НАТО (70,7% во 2016 година и 66,0% во 2017 година).

Слично на ова, јавното мислење исто така го обликуваше пристапот на владите кон надворешно-политичките прашања, како што е спорот за името со Грција. Отпорот на јавното мислење околу преговарањето за уставното име на земјата, тврди Конеска (2014), ги попречуваше последователните влади да усвојуваат резолуции што се косат со главниот став на јавноста. Така, како што покажуваат многу анкети, јавното мислење на Македонија покажува постојана мала поддршка за решавање на билатералните спорови со прифаќање на уставни измени. Според анкетите (пр. Клековски и др., МЦМС, ИДСЦС, М-Прспект, 2018) 48,3% од вкупното население е против каква било промена на Уставот, од кои 60,7% се етнички Македонци, додека 5,2% се етнички Албанци. Прифатливоста на решението за промена на името со географска одредница (без оглед на варијантите на името) е исто така ниска (55,1% од етничките Македонци се против каква било опција за промена на името, додека само 9,9% од етничките Албанци се против каква било опција за промена на името (стр.15-16). Слично на тоа, мнозинството од населението покажа конзистентни ставови против промена на кој било друг фактор што го дефинира националниот идентитет, особено на јазикот (види повеќе во Клековски и др., 2018). Кога интеграцијата во ЕУ и НАТО е условена од името или други уставни измени, големата поддршка што ја уживаат овие две надворешно-политички цели драстично паѓа. Како што покажува анкетата на ИПИС (2018, стр. 4), на прашањето: дали би прифатиле промена на уставното име со цел Македонија да стане членка на ЕУ и НАТО? 47,1% одговориле со

НЕ, и 38,2% одговориле со ДА, а другите 14,7% одговориле со НЕ ЗНАМ или НЕМАМ ОДГОВОР. Овие бројки покажуваат дека и покрај тоа што ЕУ и НАТО се високо поддржани како надворешно-политички цели на државата, кога се условени со уставни измени, поддршката почнува да бледнее.

На регионално ниво, врз јавното мислење влијаат билатералните спорови и(опструктивното) однесување на соседните држави кон меѓународните интеграции на Македонија. Следствено, јавното мислење ја смета Грција за најмалку пријателска држава (1,1%) кон Македонија. Перцепциите за пријателството на Бугарија кон Македонија се исто така релативно ниски (11,2%), но не толку ниски како за Косово (2,0%). Од друга страна, Србија ужива најголема поддршка во јавното мислење како пријателски ориентирана држава кон Македонија (44,3%), следена од Албанија (14,8%). Квантитативните податоци добиени од горенаведените и други анкети, честопати укажуваат на меѓуетнички раздор за горенаведените прашања. Најголемите поделби се појавуваат околу прашањата што влијаат на националниот идентитет, перципирани во етничка / национална смисла. Така, додека етничките Македонци покажуваат поголемопротивењекон промените на идентитетот однадвор наметнат, вклучувајќи промена на името¹⁰, Албанците покажуваат многу помалку противење или ги фаворизираат ваквите промени. Раздорот се одразува и врз перцепцијата на јавното мислење за соседните држави. Додека 52,0% етнички Македонци ја доживуваат Србија како најпријателска држава, само 17,2% од етничките Албанци ја доживуваат Србија како таква (Клековски и др. 2013). Од друга страна, додека 54,0% од етничките Албанци ја доживуваат Албанија како најпријателска држава, само 4,3% од етничките Македонци ја перципираат Албанија како таква.

Според Конеска (2004), перцепциите на населението врз соседните држави имаат подолгорочен ефект врз меѓусоседските односи отколку, да речеме, меѓувладините договори. Без оглед на декларациите на владите за нивната посветеност кон добрососедските односи, перцепциите на јавното мислење се задржуваат и укажуваат на поблиската реалност за овие односи. Сепак, и покрај позициите на населението, владите

---

¹⁰Според анкетата спроведена во 2018 година, 59,6% од етничките Македонци се против каква било промена на името на државата, додека само 6,6% од етничките Албанци се против каква било промена на името. Обратно, само 4,7% од Македонците се за ново име 'ергаомнес', додека 42,3% од Албанците се за оваа опција (прочитајте повеќе во Клековски и др., МЦМС и ИДСЦС, 2018, стр. 13)

многу пати постапувале спротивно на популарното мислење на мнозинството, како што е дозволувањето на НАТО да го користи воздушниот простор на Македонија за време на неговата кампања за бомбардирање над Југославија во 1999 година, или како што се билатералните договори со соседите што доведоа до уставни измени. Така, може да тврдиме дека улогата на јавното мислење во носењето одлуки за надворешната политика иако е важна во неколку надворешно-политички одлуки, исто така, многупати е занемарена и превидена, слично како и на парламентот или на другите чинители на надворешната политика.

Надворешните политички случувања од 1991 година

Како што Македонија се одвојуваше од Југословенската федерација, така ја напушташе и комунистичко-марксистичката идеологија, преориентирајќи се кон Европа и оксидентот. Но, нејзиниот пат кон оваа нова стратешка ориентација се карактеризира со нејасноти, осцилации и многу предизвици. Двосмисленоста се појави уште од самиот почеток, бидејќи ниту една новоформирана партија во новиот плуралистички систем не изложи јасна ориентација на надворешната политика врз нејзините платформи. Според повеќе автори (Акерман 1999, Сокалски 2003, Пендаровски 2012, Маролов и Митев 2016), две главни надворешно-политички опции се појавија во раните 90-ти. Првата опција беше Република Македонија да стане независна и суверена држава, иако не беше спомната како единствена опција во која било од политичките платформи. Втората опција беше Република Македонија да продолжи со останување како дел од Југославија, дури и во нови околности, каде што би имало помалку земји во рамките на федерацијата. Сокалски (2003) тврди дека вторите опции произлегуваа главно од страв дека потенцијалното отцепување од Југославија може да предизвика напад на Југословенската национална армија врз Македонија. Албанскиот политички блок, според Пендаровски (2012), имаше нејасни позиции во врска со надворешната политика. Во рамките на Координативниот совет на сите етнички Албанци, Албанците во Македонија бараа ‘федерација во рамките на федерацијата’, барајќи унапредување на нивните колективни права на исто ниво со етничките Македонци, во сè уште целовита Југославија.

Првите формулации за надворешна политика беа направени врз документот усвоен од Парламентот на Република Македонија десет дена по прогласувањето на независноста.

Овој документ гопотенцира усогласувањето на Македонија со клучните резолуции на Обединетите нации, истовремено нагласувајќи дека стратешкиот интерес за земјата е влез во процесот на европска интеграција (Сокалски, 2003). Сепак, Законот за надворешни работи, кој требаше да ги дефинира специфично целите и принципите на надворешната политика на Република Македонија, ќе се донесе дури една деценија подоцна. Во декември 1991 година, министерот за надворешни работи на Република Македонија, преку писмо испратено до Брисел, побара признавање на независноста на Република Македонија од страна на Европската економска заедница (ЕЕЗ). ЕЕЗ формираше комисија за проценка на апликацијата на Македонија, предводена од Роберт Бадинтер. Комисијата издаде позитивен извештај, во кој се наведува дека “Македонија ги исполни сите услови на ЕК: уставни измени со кои стана јасно дека новата држава нема територијални претензии надвор од нејзините постојни граници; нема употреба на непријателска пропаганда против нејзините соседи; и ветување за целосно почитување на Повелбата на ООН...” (Сокалски 2003, стр.46) Откако беше објавен извештајот, ЕК објави признавање на Хрватска и Словенија, а подоцна и на Босна. Со оваа одлука Македонија беше изоставена. И покрај двоумењето на ЕК, многу регионални и глобални држави, како што се Бугарија, Хрватска, Словенија, Турција, Русија, а подоцна и Кина, ја признаа Македонија уште во 1992 година. САД, од друга страна, изјавија дека ќе ја признаат независноста на Република Македонија, без оглед на позицијата на Европа. САД формално ја признаа земјата на 8 февруари 1994 година, додека на 13 септември 1995 година, двете земји воспоставија дипломатски односи. Понатаму, САД ја признаа земјата под уставното име, Република Македонија, во 2004 година (Бојациевски, Глас на Америка, 2015).

Меѓу најголемите фактори што го комплицираа признавањето на независноста на Македонија и, следствено, на дополнителните критериуми што ЕЕЗ и ги наметна на Македонија, како предуслов за нејзино признавање од европските држави, беше реактивирањето на спорот со Грција. Под силен дипломатски притисок, Македонија, во раните години на својата независност, беше принудена да го смени знамето и неколку члена од својот Устав. Главната пречка меѓу двете држави, сепак, остана името на државата, имено терминот Македонија, кој Грција бараше да се отстрани од официјалното име на северниот сосед (Даскаловски, 2017).

Наоѓајќи се во ситуација на внатрешна и надворешна несигурност, Република Македонија одлучи да ја спроведе еднонасочната ориентација на другите, поранешни југословенски земји, прогласувајќи ја агендата за двојно интегрирање на земјата во НАТО и ЕУ. Но, во регионален контекст, Македонија воспостави специфична надворешно-политичка доктрина, заснована на ‘еквидистанца’ кон соседите. Според приврзаниците на овој внимателен надворешно-политички пристап, земјата беше обврзана да одржува ‘еднаква оддалеченост’ од соседите, со цел да ги зачува меѓуетничките односи, како внатрешен фактор на стабилност, и да се приклучи кон евро-атлантските структури, како надворешен фактор на стабилност. Одржувањето на оваа рамнотежа би било тешко доколку Македонија покаже блискост или приоритет кон билокој од нејзините соседи (Маролов и Родригес, 2014). Сепак, под нови околности, а особено како резултат на условот на ЕУ Македонија да работи за решавање на прашањатана малцинствата, како и на решавање на прашањата со Грција и Бугарија, Македонија се откажа од пристапот на еквидистанца.

Приемот на Македонија во ООН во 1993 година се случи додека беше во тешки околности. Земјата имаше недефинирана граница со Србија, јазичен спор со Бугарија, сложени односи со Албанија, заради статусот на Албанците во Македонија, и низа спорови со Грција, почнувајќи од името на државата до правата на македонското малцинство кое живее во оваа држава. Земјата беше примена во ООН не под уставното име (тогашна Република Македонија), ами под референцата “Поранешна Југословенска Република Македонија”, што македонското раководство навремено го одби. Сепак, немајќи друга опција, Владата на Македонија прифати таков услов за членство во оваа организација, и покрај протестот на опозицијата дека се нарушува националниот интерес (Маролов и Митев, 2016).

Во 1994 година, НАТО сојузот, преку започнатата програма Партнерство за мир (ПЗМ), имаше за цел трансформација на армиите на поранешните социјалистички држави во професионални воени формации, поставување цивилна контрола врз војските, со што се прошири демократскиот поредок и стабилноста. Република Македонија учествуваше во некои од активностите на оваа програма, истовремено подготвувајќи ја формалната апликација за членство во НАТО, што ќе ја достави само четири години подоцна. Европската унија, во 1996 година преку програмата *Агенда 2000: за посилна и поширока*

Унија, имаше за цел да промовира одржлива регионална соработка меѓу земјите што имаат за цел членство. Работата на Македонија кон постигнување на критериумите за членство во НАТО главно се спроведуваше во Министерството за одбрана, додека беше под надзор на Северноатлантскиот совет (Стојановски и Маролов, 2017). Сепак, никој не можеше да предвиди дека поради надворешната блокада и внатрешната нестабилност, патот на Македонија кон НАТО и ЕУ ќе биде подолг (Пендаровски, 2012).

Политиката на еквидистанца беше прогласена за застарена и беше заменета со нова ориентација, по формирањето на новата владина коалиција помеѓу ВМРО и ДПА во 1998 година. Оваа нова ориентација беше наречена ‘позитивна енергија’ што ќе послужи како водечки принцип во градењето повеќе директни односи со соседите. Првите резултати од оваа политика се почувствуваа кога Република Македонија започна да гради економска соработка со Грција и Бугарија. (Маролов и Родригес, 2014)

Во меѓувреме, Република Македонија напредуваше кон членство во ЕУ и НАТО. Во 2000 година, Македонија го потпиша договорот за стабилизација и асоцијација со ЕУ, добивајќи посебен статус наречен ‘потенцијален кандидат’. Наскоро по конфликтот во 2001 година, Македонија го изненади Брисел кога во 2004 година ја поднесе својата кандидатура. Во 2005 година го доби статусот ‘кандидат’ од страна на Европскиот совет. Слично на ова, Македонија напредуваше кон членство во НАТО. Во 2002 година беше основана темелната трилатерална иницијатива меѓу Македонија, Албанија и Хрватска. Оваа иницијатива, која подоцна се претвори во Јадранска повелба, имаше за цел да основа четириаголник во регионот на Балканот, што ќе ги приближи овие земји до безбедносниот чадор на НАТО. Република Македонија продолжи да ја покажува својата посветеност кон НАТО со испраќање воени сили во Ирак и Авганистан. Но, според Пендаровски (2012), НАТО, покрај воениот сојуз, во која област Македонија напредуваше неверојатно, тој беше и организација што промовираше стабилност преку економски напредок, социјална кохезија и консолидирана демократија. Во овој аспект, Македонија заостануваше.

Без оглед на напредокот направен во евро-атлантската агенда, отворените спорови што ги имаше Македонија со соседите, но особено со Грција, ја доведоа динамиката на интеграција до застој. На Самитот на НАТО во Букурешт во 2008 година, кандидатурата на Македонија за членство беше одбиена. “Ние се согласивме дека поканата за Поранешна Југословенска Република Македонија ќе биде објавена веднаш штом се постигне заемно

прифатливо решение за прашањето за името”, рече на прес-конференција генералниот секретар на НАТО, Јаап де Хоп Шефер (Ројтерс, 2008 година). Декларацијата на Самитот на НАТО беше единствена по карактер, бидејќи се признаваше дека Македонија ги исполни критериумите поставени од Алијансата, но таа не можеше да и одобри членство на земјата поради противењето на Грција. Не успеаја и дипломатските напори Македонија да влезе во НАТО под нејзиното привремено име, и покрај тоа што таквата опција беше предвидена во Привремената спогодба од 1995 година. Спорот со Грција го попречуваше и процесот на интеграција во ЕУ. Иако во 2009 година Македонија доби позитивна препорака од Комисијата да започне разговори за пристапување, официјалните претставници на ЕУ веднаш изјавија дека понатамошниот напредок на Македонија кон ЕУ зависи многу од решавањето на споровите со соседите, особено со Грција (ББС, 2014).

Македонската влада одговори на блокадата на Грција со поднесување барање до Меѓународниот суд на правдата, покренувајќи постапка против Грција, во врска со толкувањето и спроведувањето на Привремената спогодба, потпишана меѓу двете земји во 1995 година. Македонија тврдеше дека Грција, со попречување на нејзиното членството во НАТО, го прекрши договорот, според кој, Грција нема да се спротивстави на членството на Македонија во меѓународни организации под нејзиното привремено име. Судот пресуди во корист на Република Македонија, заклучувајќи дека Грција “не ја испочитува својата обврска” (извештај на МСП, 2011), што произлегува од Привремената спогодба. Сепак, симболичната природа на одлуката на судот, предизвика продолжување на ќорсокакот. Неговата одлука во корист на Македонија воопшто немаше одзивврз надворешната политика, бидејќи Грција продолжи цврсто да го одржува ставот кон спорот за името. Стана очигледно дека овој политички проблем со Грција ќе стане одлучувачки фактор за застој на македонската интеграциска агенда (Даскаловски, 2017).

Опструкцијата на евро-атлантската агенда предизвика големо разочарување во Република Македонија. Иако од 2009 до 2015 година земјата продолжи да прави некои помалку значајни движења кон ЕУ¹¹ и НАТО, нејзиното темпо драматично се забави. Понатаму, македонските власти дури и означија ‘недекларирано’ повлекување од агендата

---

¹¹По противењето на Грција за почеток на преговорите меѓу ЕУ и Република Македонија, ЕК смисли посебен механизам, Пристапен дијалог на високо ниво, со цел да се задржи темпото на реформите и спроведувањето на НПAA. Овој инструмент сепак не беше замена за процесот на преговори.

на ЕУ и НАТО, индиректно тврдејќи дека прифаќањето компромис за спорот околу името со Грција, е превисока ‘национална’ цена што не вреди да се плаќа (Пендаровски 2012, Конеска 2014). Оваа ситуација доведе до разгледување на некои други надворешни политички алтернативи. Некои такви потфати беа повторно разбудување на Движењето на неврзаните¹², поголемо приближување кон Турција, аргументирање за потребата од нов безбедносен концепт, преку новата евро-азиска безбедносна архитектура и евро-азиската економска заедница (Пендаровски, 2012). Сепак, и покрај овие латентни сигнали, ниту една влада официјално никогаш не објави поинаква надворешно-политичка стратешка ориентација (Ванковска, 2017).

Надворешната политика на Република Македонија се чинеше дека пристапи кон нов пристап во 2017 година. Излегувајќи од долга политичка криза, нововоставената Влада се фокусираше на отворените надворешно-политички прашања. Нејзините први чекори беа направени во насока на подобрување на односите со соседите, што стана главна пречка за меѓународната интеграција на земјата. Во август 2017 година, Република Македонија потпиша Договор за пријателство со Бугарија, договор со кој требаше да се раскинат долготрајните спорови меѓу двете, околу македонскиот јазик и историја. Покрај поправањето на билатералните односи, овој договор беше сфатен како позитивен чекор што може да и помогне на Македонија во обидот да влезе во НАТО и ЕУ. По овој чин следуваше нов потег, со цел решавање на долгорочниот спор со Грција. Во оваа насока, новата Влада направи некои симболични промени како што е промената на името на аеродромот и автопатот, што го носеше името на Александар Велики, славна историска личност за која двете земји полагаат право. Дали овие чекори означуваат нов пристап кон надворешната политика на земјата и дали тие ќе кулминираат со решавање на најитните билатерални прашања, се дел од истражувањето на оваа стидија, кое има за цел да истражи дали постои меѓусебна поврзаност помеѓу надворешно-политичкото дејствие или иницијатива и меѓуетничките односи¹³.

---

¹²Форум од 120 земји, основан во 1961 година, чии членови не се спротивставуваат или не се формално приврзани со ниту еден од најголемите блокови на моќ.

¹³Ова поглавје е напишано пред да се случи Договорот меѓу Грција и Македонија во 2018 година, со кој се смени уставното име на државата во “Република Северна Македонија”. Оттука, тоа ги рефлектира дилемите на авторот за тогашната состојба во врска со патот напред кон надворешната политика на земјата.

Како што е елаборирано погоре, покрај главните цели на надворешната политика на Македонија, а тоа се интеграцијата во меѓународните организации, како што се НАТО и ЕУ, односите на оваа држава со соседите се исто толку важни и одлучувачки, не само за перформансите на земјата во меѓународната област, ами и за нејзината внатрешна стабилност. Но, кои се корените на споровите со соседите и како се развиваа овие односи? Какво беше влијанието на соседните држави врз реализацијата на стратешката ориентација на надворешната политика на Македонија? Во продолжение накратко, ќе бидат презентирани односите меѓу Република Македонија и нејзините соседи, од осамостојувањето.

Односите со Албанија

Во врска со односите меѓу Македонија и Албанија, Сокалски (2003) тврди дека тие во голема мера зависеле од внатрешната состојба на Албанија, како и од состојбата на албанското малцинство во Македонија. Како и да е, формирањето на нова држава на источната граница беше поздравено од Албанија, главно затоа што се сметаше за “противтежа на Србија и иритант за Грција” (Петифер 1999, стр.21). Албанија ја призна независноста на Република Македонија во 1993 година. Сепак, според Маролов (2013, стр. 84), првичните напори на надворешната политика на Албанија беа да го условат признавањето на Македонија со исполнување на барањата за унапредување на правата на албанското малцинство во Македонија. Република Албанија, иако беше подготвена да ја признае новата држава, сепак тврдеше дека не им припаѓа само на етничките Македонци (Исаковиќ 2000, стр.220). Како и да е, внатрешната кривка состојба на Република Албанија и надворешниот притисок, особено од САД, да се воздржат од вмешање во внатрешните работи на Македонија, со цел зачувување на мирот во Балканот, ја направија Албанија незаконувачки фактор кон постоењето на Македонија. Исто така, предизвика таа да ја признае Македонија безусловно (Енгстром 2002, Маролов 2013). Во 1992 година, преку официјална декларација од Република Албанија, таа ја призна независноста на новата држава, но не под уставното име. Таа ја призна земјата под привременото име: “Поранешна југословенска Република Македонија” (Маролов 2013, стр.85). Ваквата двосмислена позиција на Република Албанија кон Република Македонија, според Лани и

Шмит (2008, стр. 86), резултираше, од една страна, од нејзината желба за унапредување на соработката и зајакнување на економските врски со Македонија, а, од друга страна, од својата загриженост да не остави впечаток дека ја занемарува својата улога во одбраната на албанското малцинство во Македонија. Оваа улога беше темата што предизвика најголеми расправи меѓу двете земји. Албанија ги условуваше своите односи со Македонија со унапредување на политичкиот статус на етничките Албанци од 1997 година. Ортаковски (2001) тврди дека Албанија не направила никакви реципрочни напори за унапредување на правата на македонското етничко малцинство во Албанија. Реториката на претседателот на Албанија во текот на 90-тите години, во прилог на исполнување на политичките и уставните барања на албанската етничка група во Македонија, предизвика негодување и протест кај етничката македонска заедница, која сметаше дека таквата позиција од страна на нејзиниот западен сосед е класично мешање во нивните внатрешни работи. Односите се влошија кога официјална Тирана застана на страната на радикалното крило на албанската партија Демократска партија за просперитет (ПДП), која сакаше да се повлече од владината коалиција поради неподготвеноста на македонскиот коалициски партнер да ги исполни барањата на албанскиот политички фактор. Претседателот на Албанија, Сали Бериша, не само што застана на страната на радикалното крило на оваа партија, туку и силно го критикуваше другото крило за соработка со македонската влада. Тој ја ублажи својата позиција само откако доби критики од Скопје и што е најважно од САД (*Human Rights Watch*), 1996). Студените односи меѓу двете земји продолжија уште повеќе да се влошуваат кога Албанија даде поддршка за основање на универзитет во Тетово на албански јазик, кој македонската влада го третираше како класично мешање во нејзините внатрешни работи. Пофалбите на Бериша кон самопрогласениот ректор на овој универзитет, предизвикаа дополнителни нарушувања во односите меѓу двете земји (Коинова, 2008).

Односите меѓу двете земји, сепак, не беа линеарни. Од студениот почеток, двете земји започнаа да ги подобруваат своите односи во средината на 90-тите. По реципрочните посети на претставниците за надворешна политика и воспоставувањето дипломатски односи, двете земји започнаа со нивно зближување. Првите чекори што укажуваат на новата врска беа отворањето на границите од страна на Албанија за Македонија, за време на грчката блокада. Во обидите да и помогне на економијата на

Македонија, Албанија и овозможи на Македонија пристап до своето пристаниште во Драч, што беше многу важно за македонската економија, со оглед на трговската блокада од страна на јужниот сосед (Лани и Шмит 2008, стр. 86). Од друга страна, Македонија ја поддржа Албанија за време на Граѓанската војна во 1997 година, отворајќи го својот аеродром во Охрид. Друг позитивен чекор беше признавањето од страна на Албанија на македонското малцинство и нивните права во областите каде што беа концентрирани. Коинова (2008) тврди дека релаксирањето на односите станало поизразено со промената на владата во Албанија од 1997 година, при што новиот премиер, Фатос Нано, покажа поголема посветеност кон регионалната соработка. Во 1998 година двапати ја посети Македонија и потпиша осум билатерални договори со македонската Влада. Во однос на албанското прашање во Македонија, тој го задржа дистанцираниот пристап „отворено обесхрабрувајќи го сепаратизмот и нагласувајќи дека Албанците треба да ја гледаат својата иднина во светло на регионалната и европската интеграција” (МСП 1999, цитирана во Коинова 2008).

Некои автори увиделе дека проблемите со корупцијата во Албанија (пр. Тајер, 1999, цитиран во Браун и др. 1999; Коинова 2008) имале ефекти на прелевање врз внатрешната стабилност на Македонија. Откривањето на паравоена активност во македонската армија, во 1993 година, се смета дека имало врски со корумпирани функционери од Албанија. Нелегалното преминување на албанско-македонска граница се случуваше континуирано и покрај тоа што оваа граница ја чуваа мисиите на УНПРЕДЕП и ОБСЕ. По распадот на Албанија во 1997 година, илегалното оружје беше шверцувано во Македонија и овој тренд се влоши уште повеќе за време на Косовската бегалска криза од 1999 година. Исто така, се смета дека вооружениот конфликт што избувна во Македонија во 2001 година, имал врски со албански политичари, иако официјално премиерот на Албанија, Илир Мета, јавно го осуди настанот (Коинова, 2008).

Што се однесува до правата на етничките Албанци во Македонија, со потпишувањето на Охридскиот рамковен договор (2001), Албанија смета дека прашањето за политичките и уставните права на албанското малцинство пронашло правна основа за достоинствено решение. Албанија континуирано го поддржуваше овој документ и постојано апелираше за негово целосно спроведување. Според официјалната страница на

Министерството за надворешни работи (Односи со земјите од регионот, пристапено во мај 2019 година):

Албанија повеќе пати бараше целосно почитување на Охридскиот рамковен договор, кој ги регулира односите меѓу двете главни етнички групи во Македонија, Македонците и Албанците, ја зајакнува довербата меѓу нив и служи како основа за демократска стабилност на земјата и намерата на Македонија да се интегрира во Евро-атлантски структури, ЕУ и НАТО. Во овој контекст, сè уште има одложувања во врска со спроведувањето на правото на Албанците да го користат нивниот мајчин јазик, албанското национално знаме, вработувањето, буџетот итн.

Албанија, исто така, изрази поддршка за македонската евро-атлантска агенда, покажувајќи вредна соработка во рамките на Јадранската повелба и другите сфери. Сепак, Охридскиот договор неколкупати резултираше во причина за спорови меѓу двете земји. На самитот на НАТО, одржан во Велс, премиерот Рама директно ја услови поддршката на Албанија за членство на Македонија во НАТО со барање за исполнување на Охридскиот рамковен договор (Милори, 2015). Како и да е, овие декларации подоцна беа толкувани од официјална Тирана како безусловувачки. Напротив, Албанија ја потенцираше целосната поддршка за членството на Македонија во евро-атлантските структури.

Чувствителните односи меѓу двете земји ескалираа во 2016 година, по парламентарните избори во Македонија, со што заврши едногодишната политичка криза. Пред формирањето на новата коалиција, главните албански партии беа повикани на состанок од премиерот на Албанија, Еди Рама, во Тирана. Десет дена по оваа средба, албанските политички партии во Македонија објавија заедничка платформа, која служеше како основа за нивните преговори за формирање коалиција (Кадриу, 2017). Оваа платформа, сепак, предизвика жестоки реакции во Македонија. Претседателот на државата, Ѓорѓе Иванов, одби да и го предаде мандатот за формирање Влада на македонската партија СДСМ, заради прифаќањето на барањата што произлегоа од албанската заедничка платформа. Во интервју за странски едиторијал, Претседателот го квалификуваше овој документ како платформа на странска земја. Нарекувајќи го *Тиранска Платформа*, претседателот тврди дека овој документ го ризикува суверенитетот на државата и дека тој е антиуставен (архиви на EBW, 2017). Овој документ поттикна бран протести, под иницијативата “за Обединета Македонија”, при што демонстрантите побараа да се стави крај на оваа платформа (Марушиќ, 2017). Албанскиот премиер, од друга страна, негираше постоење на Тиранска платформа, наведувајќи дека “нема

платформа на Тирана, туку платформа на албанските политички партии, на кои им понудивме наша помош” (Архиви на EWB, 2017).

Од тогаш односите меѓу двете земји се развиваа во духот на соработка и заемна поддршка. Донесувањето на законот за официјална употреба на албанскиот јазик од Собранието на Македонија е поздравено од високи претставници на Албанија, квалификувајќи го како акт од историско значење, не само за Албанците, туку и за европската иднина на Македонија (Порталб, 2018).

Внатрешните тешкотии на Албанија околу владеењето на правото, демократијата, економијата, итн., предизвикаа таа “да нефокусира повеќе од реторичко внимание на прашањата покренати од македонските Албанци” (Извештај на МКГ Македонија 1997, стр.3). Сепак, дури и ако е чисто реторичко, нејзиното постојано мешање во поддршката на албанската етничка група во Македонија предизвикува постојана недоверба, што честопати предизвикува Македонците да се сомневаат во искреноста на посветеноста на Албанија кон територијалниот и политичкиот суверенитет на Македонија. Општо земено, улогата на Албанија во поглед на (не)безбедносните прашања на Македонија може да се смета како двојна или со Јанусово лице. Под меѓународен притисок, таа го задржа неинтервенционистичкиот официјален пристап. Неофицијално, сепак, таа се занимаваше со интервенционистичка агенда (Коинова, 2008).

Односите со Бугарија

Споровите, кои ги карактеризираат односите меѓу Македонија и Бугарија, започнуваат од 90-тите години на минатиот век, иако, според Маролов (2013, стр. 98), корените на проблематичните односи одат далеку назад во времето. Во овој контекст, бугарскиот Претседател тврдил дека Македонија е третирана како „најромантичниот дел од бугарската историја“, изјава што само по себе го одразува оспорувањето на идентитетот како суштина на спорот меѓу двете земји. Енгстром (2002) корените на спорот ги припишува на повеќе фактори. Започнува со перцепцијата на Бугарија за народот и земјата Македонија. Бугарија сè уште го одбележува 3-ти март како национален празник, бидејќи на овој датум, во 1878 година, беше потпишан договорот од Сан Стефан, кој

предвидуваше голем дел од географската територија на Македонија да стане дел од новата бугарска држава. За кратко време, овој договор беше поништен од големите сили, стравувајќи дека голема бугарска држава ќе донесе руска доминација на Балканот. Тие територијата на Македонија и ја предадоа на Отоманската империја. Бугарија го сметаше овој чин за кршење на националните права на Бугарите, бидејќи остави дел од бугарската етничка група надвор од границите на новата држава Бугарија.

Друг фактор за спорот меѓу двете земји е историјата. Според бугарската перцепција, многу од националните личности на Македонија претставуваат, всушност, бугарски херои. Покрај тоа, Бугарите ја оспоруваат посебноста на македонската историја, тврдејќи дека историјата ја споделуваатобете земји. Со негирање на историската посебност, тие исто така го негираат постоењето на единствена нација, која е различна од другите (Енгстром 2002, стр.8). Македонија и Бугарија имаат спорови и за етничките малцинства што живеат во двете земји. Бугарија тврди дека дел од Македонците се всушност етнички Бугари, додека Македонците ги обвинуваат Бугарите за непризнавање на македонското малцинство што живее во Бугарија (Караџоски и Адамчик 2014, стр.223).

Парадоксално, Бугарија беше првата земја што официјално ја призна Македонија како независна држава во 1992 година. Создавајќи се во тешки политички околности, признавањето на Македонија од Бугарија имаше посебно значење и стана основа за градење на добрососедски односи (Маролов 2013, стр.99). Иако Бугарија ја призна новата држава, таа одби да ги признае Македонците како конститутивна нација, која се разликува од Бугарите. Тие исто така ја оспорија автентичноста на македонскиот јазик, сметајќи го за дијалект на бугарскиот јазик (Поултон 2000, стр.116). Понатаму, со цел да се смири Грција, која силно реагираше за признавањето од Бугарија на независна Македонија, бугарскиот претседател Желев изјави дека “од бугарска гледна точка, Македонија беше само ‘географски поим’, а не име на нација”(Енгстром 2002, стр.7). ‘Јазичниот проблем’ меѓу двете земји дополнително ги оптоваруваше нивните односи. Секоја соработка беше отежната поради непризнавањето на македонскиот јазик. Иако бугарскиот претседател Желев изјави при признавањето на Македонија, дека Бугарија нема да се меша во внатрешните работи на Македонија, со негирање на самоопределувањето на народот во Македонија, Бугарија, всушност, го стори спротивното (Стојановски и др. 2014).

Блокадата меѓу двете земји беше решена во 1999 година, кога беше потпишана заедничка декларација. Врз основа на оваа декларација, прашањето за јазикот беше решено и обете страни се согласија да ја користат следнава формула: “Бугарски јазик, според бугарскиот устав, и македонски јазик, според македонскиот устав” (Стојановски и др. 2014, стр.305). На овој начин, јазичното прашање меѓу Македонија и Бугарија беше третирано во правна смисла, а не како етно-национално прашање. Оваа формулација и овозможуваше на Бугарија и Македонија да подготват официјални документи, без Бугарија да мора официјално да го признава македонскиот јазик и индиректно македонската нација.

Договорот овозможи нормализирање на односите меѓу двете земји и дополнително стана основа за поддршка од Бугарија во патот на Македонија кон ЕУ и НАТО. Ги обврза двете земји кон меѓусебна соработка, особено во областа на економијата, инфраструктурната поврзаност, туризмот, културата, образованието, здравството, спортот и сл. Сепак, што е чудно, некои клаузули од овој договор ја обврзуваа само Македонија, а не и другата страна, произведувајќи асиметрични ефекти меѓу двете држави. Пример е следниов: *“Република Македонија со ова изјавува дека ништо во нејзиниот Устав не може и не треба да се толкува дека претставува, сега или кога и да е во иднина, основа за мешање во внатрешните работи на Република Бугарија со цел одбрана на статусот и правата на лицата кои не се државјани на Република Македонија.”* (Стојановски и др. 2014, стр.207).

Позицијата на Бугарија се смени во 2006 година. Во овој период, бугарскиот претседател и министерот за надворешни работи изјавија дека бугарската поддршка нема да биде безусловна “и во иднина, бугарската поддршка ќе зависи од подготвеноста и успехот на Република Македонија во усвојување и одржување политика на добрососедски односи”(Караџоски и Адамчик 2014, стр.224). Оваа позиција беше потврдена и во 2008 година, кога по грчкото вето на Самитот на НАТО во Букурешт, портпаролот на бугарскиот министер за надворешни работи изјави дека “земајќи ги предвид историските и географските одредници, Бугарија нема да го поддржува Скопје безусловно”. (Караџоски и Адамчик, 2014, стр.224). “Во овој контекст, тогашниот министер за надворешни работи на Бугарија, Николај Младенов, во 2012 година, изјави дека првично најавената безусловна поддршка за македонските евроинтеграции повеќе не е

загарантирана, освен ако односите меѓу двете држави не се соочат со подобрување” (Маркова, 2018, стр.3).

Односите меѓу двете земји се влошија уште повеќе кога во 2012 година, на Европскиот совет, по Грција, Бугарија го блокираше и отворањето на преговорите за Македонија. Како услов за отстранување на блокадата од Бугарија, Софија наметна потпишување на договор за добрососедски односи (Караџоски и Адамчик 2014, стр.225).

Односите меѓу двете земји се поместија од замрзната точка во 2017 година, кога двете страни потпишаа билатерален договор, што претставуваше надоградба на договорот од 1999 година. Овој договор се фокусираше на добрососедските односи и соработката во клучните области меѓу двете земји. Покрај тоа, овој договор беше сфатен како клучен чекор за отстранување на блокадата на евро-атлантските интеграции и како основа за претворање на Бугарија во еден од најсилните поддржувачи на Македонија во нејзиниот интегративен пат (Ѓукановиќ, 2018).

Односите со Грција

Грција беше најнеподготвената земја да ја прифати новата реалност пораспаѓањето на Југославија. Причина за ова не беше само губењето на стабилен пазар, кој Грција го уживаше со години во Југославија, туку и повторно разбудување на стар проблем, кој влијаеше на античкото културно наследство и донесе две независни држави во судир. Наспроти некои грчки тврдења дека не биле свесни за македонското прашање пред нејзината независност од Југославија, Јовановски и Василевска (2018) тврдат дека не само што грчкиот фактор бил добро познат и вклучен во македонските прашања многу пред 1990 година, но ова прашање многу пати претставуваше “можен извор за недоразбирања” (стр.6) меѓу Грција и Југославија, чиј дел беше тогашната Народна Република Македонија. Според авторите, македонското прашање се сметало дури и како единствено отворено прашање меѓу Грција и Југославија, како што изјави грчкиот министер за надворешни работи, за време на состанокот со неговиот колега во 1960 година. Како што се наведува во написот, непомирливите позиции на двете држави (Југославија и Грција) за македонското прашање, биле причина за постепено влошување на односите меѓу нив.

Длабоките корени на овој спор, кои се враќаат назад во времето, ја објаснуваат повторната појава на спорот по независноста на Македонија. Така, спорот меѓу Грција и Република Македонија, како што е познато во денешно време, всушност не е толку скорешен, толку ненадеен и неочекуван. Сепак, како што беше изјавено погоре, овој труд ќе се фокусира на поновиот период на овој спор, имено, на периодот од 1990 година наваму.

Од својата независност, Грција одлучи да ги искористи сите методи во рамките на своите можности, како членка на ЕУ, за да го спречи признавањето на новата држава наречена “Македонија” (Петифер, 1999, стр.23). Суштината на спорот помеѓу двете земји е уставното име на новата држава, *Македонија*, како и нејзините државни симболи, како што е *Сонцето од Кутлеи / Свездата на Вергина* (прикажано на државното знаме на Македонија до 1995 година), кои се присвоени од Грција како свои симболи (Неделков, 2016). Сепак, како што Љоровски и др. (2019) тврдат, ваквиот пристап ги намалува вистинските димензии на спорот, кои се развиле во повеќе насоки, манифестирајќи се преку политички, семантички, културни, етнички и други прашања. Понатаму, Даскаловски (2017) го нарекува еуфемизам “спорот за името” меѓу Македонија и Грција, тврдејќи дека тој, всушност, го оспорува “самото постоење на македонската држава и нација” (стр. 331), криејќи се зад проблемот со името.

Секако, овој комплексен спор различно го перципираат двете страни во овој конфликт. Според Софос (2013, стр.226-228), македонската страна конфликтот со Грција го смета за ирационално барање. Негирањето на правото на народот да се нарекува себеси на начин на кој се идентификува, за македонскиот народ претставува кршење на правото на самоопределување, како законско, така и морално право. Друг аргумент е дека нема две правни лица (држави) кои носат исто име и иста националност. Името, покрај тоа, е израз на суверенитетот и еднаквоста на една држава меѓу државите, со што инсистирањето на Грција да го смени името на Македонија значи негирање на нејзиниот суверенитет. Исто така, како прифатен меѓународен принцип, името на државата претставува чисто внатрешнопрашање. Оттука, правото на Македонија да ја утврди својата форма на застапување (надворешно и внатрешно) е повредено во моментот кога треба да се преговара со Грција (Даскаловски, 2017). Врз основа на погоре наведените аргументи, а и многу други, барањето на Грција да го промени името на оваа држава и сопственоста што

Грција се обидува да го добие над ова име, претставува за Македонците прашање за кое не се преговара.

Грчката страна, од друга страна, именувањето на оваа држава како *Република Македонија* го смета за провокација од страна на северниот сосед, како тенденција на присвојување на клучните елементи на грчката античка историја, и, дотолку повеќе, како тенденција за прикривање на потенцијалните територијални претензии кон Грција. Користењето на името Македонија, според Кофос (2001, како што е цитирано во Даскаловски, 2017) ја доведува во прашање “валидноста на грчкиот национален наратив во регионот на Македонија и блискиот однос на грчките Македонци со нивното минато и нивната традиција” (стр. 330). Софос (2013) го опишува овој спор како прашање длабоко навлезено во психологијата на Грците, кои 200 години ги учат македонската антика и хеленистичкото минато како дел од грчката историја. Така, секоја употреба на елементите од оваа историја, било тоа да е името Македонија, за Грците претставува неоправдано присвојување.

Мобилизацијата на грчкото население против името на *Македонија* и појавата на првите протести се случи веднаш по независноста на Македонија. Масовното оспорување на употребата на името *Македонија* и другите симболи, од националистичките кругови, од граѓанскиот сектор, или од општата популација, предизвика ова прашање да стане составен дел од политичката агенда на Грција. Покрај тоа, таа предизвика развој на повеќестран дипломатски притисок врз Македонија, манифестиран преку дипломатска блокада на меѓународното признавање и интеграција на државата, економско ембарго, па дури и воени закани (Стојановски и др., 2014). Така, ова се претвори во проблем, што го попречуваше зближувањето и градењето на одржливи односи меѓу двете земји.

Грција избегнуваше да ја нарекува соседната земја како *Република Македонија* и наместо тоа го употреби референтниот термин ПЈРМ (Поранешна Југословенска Република Македонија) или името на главниот град Скопје. Покрај тоа, водеше активна кампања против меѓународното признавање на Република Македонија. Се сметаше за неприфатливо за прием на државата во престижни меѓународни организации, како ООН, под уставното име, Република Македонија (Поп-Ангелов 2010, стр. 4). Користејќи го своето влијание во меѓународната заедница, Грција започна да лобира за меѓународно изолирање на Македонија.

Во 1993 година, Република Македонија стана членка на ООН, но не под уставното име. Според Резолуцијата 817 на Советот за безбедност на ООН, заради разликите меѓу двете држави во врска со употребата на името Македонија, таа ќе се споменува во ООН под привремено име ПЈРМ (Поранешна Југословенска Република Македонија), сè додека не се прифати заеднички изнајдено решение меѓу двете земји (РСБ на ООН, 1993).

Според Поп-Ангелов (2010, стр. 4-5), признавањето на Македонија од страна на САД во 1994 година и следствено воспоставувањето дипломатски односи во 1995 година, претставуваше загриженост за Грците и слабеење на нејзината дипломатска позиција. Како одговор, грчката Влада донесе одлука за прекинување на трговските врски со Македонија, воведувајќи ембарго за нафта и затворање на границата за да се спречи размената на стоки меѓу двете земји.

Под грчки притисок, Македонија беше принудена да направи низа промени. Меѓу нив беа измените и дополнувањата на неколку уставни членови, кои според Грција претставуваа територијални претензии од страна на Македонија (Пери, 2000). Новите амандмани прецизираа дека Македонија нема да проектира никакво територијално барање кон своите соседи и нема да се меша во суверените права на другите држави (Поп-Ангелов 2010, стр.17). Во 1995 година, Македонија го смени и своето официјално знаме, на кое беше претставена *Свездата на Вергина*, сонце со шеснаесет зраци, од ерата на античкото македонско кралство (Шкариќ, Студентски проект, 2009).

Односите меѓу двете земји малку се подобрија во 1995 година. Двете земји потпишаа Привремена спогодба, во која, секоја страна се согласи да направи одредени отстапки. Македонија се согласи да го смени државното знаме и да донесе одредени уставни измени со цел да се разјасни дека нема територијални претензии кон соседите. Грција, од друга страна, ја презеде обврската да не ја попречува интеграцијата на Македонија во меѓународната организација под нејзиното привремено име, ПЈРМ (Маролов 2013, стр.112)¹⁴.

Но, епохата на соработка не траеше долго. Студените односи го достигнаа својот врв во 2008 година, кога на Самитот на НАТО во Букурешт, Грција стави вето на приемот

---

¹⁴Грција ја прекрши оваа одредба во 2008 година, кога го блокираше членството на Македонија во НАТО, и покрај тоа што ги исполни бараните критериуми за влез во овој сојуз. Случајот беше изнесен пред МСП, кој пресуди во корист на Македонија, зајакнувајќи го фактот дека Привремената спогодба е кршена од страна на Грција.

на Македонија во алијансата, и покрај тоа што ги исполни потребните критериуми (Фидановски, 2018). Грција најави дека ќе ја има истата позиција и во врска со интеграцијата во ЕУ. И покрај пресудата на Меѓународниот суд на правдата во корист на Македонија, Грција продолжи да ја блокира меѓународната интеграција на земјата и во следните години. Во 2012 година, на самитот на Европскиот совет, лидерите на земјите на ЕУ едногласно побараа од Република Македонија да гради добрососедски односи и да се најде заемно прифатливо решение за прашањето за името со Грција, под медијација на ООН. Така, “условната покана за НАТО беше преведена во условена отворена препорака за отворање на разговори за пристап со ЕУ”. (Фидановски 2018, стр.26).

Односите меѓу нив дополнително се влошија како резултат на започнувањето на таканаречениот проект “Скопје 2014” (Караџоски и Адамчик 2014, стр.221-222). Овој проект, кој првично имаше за цел да го обнови главниот град на Република Македонија, Скопје, го прошири својот делокруг за да опфати поставување споменици и именување на патишта и аеродроми, според славните фигури на античка Македонија. Таквата политика стана позната како “процес на антиквизација” на Македонија. (Маролов 2013, стр. 112). Таквиот процес ја разбесни Атина, која уште еднаш го обвини својот северен сосед за присвојување на нејзините историски и културни елементи. (Караџоски и Адамчик 2014; Фидановски 2018)

Првите промени во односите меѓу двете земји се појавија во 2017 година. Со промена на името на аеродромот и патиштата, Република Македонија направи неколку симболични чекори кон приближување кон Грција (Радио Слободна Европа, 2018). Од Привремена спогодба од 1995 година, овој потег претставува сигнал за најголема промена во надворешно-политичкиот пристап преземен од Македонија до сега. Посебно подпоглавје ќе истражува за значењето на Договорот од Преспа, потпишан меѓу Македонија и Грција, кој се случи по емпириското истражување на оваа теза. Поради неговите импликации во надворешната политика и меѓуетничките односи на Македонија, една поопсежна елаборација на овој Договор ја сметаме за важна, и затоа е претставена преку секундарно истражување.

[Односите со Косово](#)

Односите меѓу Република Македонија и Косово се специфични заради самиот факт што Косово е суверена држава само од 2008 година. Иако официјалните односи меѓу Косово и Македонија се прилично скорешни, двете земји развија релации многу пред независноста на Косово. Фактот дека Косово беше вклучено во судирите на Југославија, укажува на тоа дека Република Македонија требаше да гради надворешна политика со Косово, пред таа да биде држава во формална смисла на зборот. Ескалираниот отпор на албанското население на Косово против репресијата на Милошевиќ беше причина за барањето на тогашниот претседател Глигоров за распоредување на набљудувачи на ООН во Македонија. Постоеше страв од можност за прелевање на конфликтот на северната граница на земјата (Лиота, 2010). Според Маролов (2013, стр. 95-96), официјалниот политички став на Република Македонија бил поделен во однос на конфликтот меѓу Косово и Србија. Тогашниот претседател на Македонија, Киро Глигоров, тврди дека останувањето на Косово под Србија ќе биде подобра опција за Република Македонија, во тој случај, таа ќе граничи само со четири соседи. Од друга страна, тогашниот премиер на Република Македонија, Љубчо Георгиевски, беше за поблиска соработка со Косово, докажано со реципрочни официјални посети и намера за отворање канцеларија за мисија во Косово. Но, таквите нехармонизирани позиции не беа поделени по партиска линија.

Во однос на Косово, Македонија се соочи со друга криза. Среди конфликтот меѓу Косово и Србија, голем бран бегалци се сместија во Македонија. Иако капацитетот на земјата за сместување на бегалци беше само околу 20 000, вкупно беа сместени околу 350 000 бегалци (Маролов 2013, стр.96). Населувањето на бегалците од Косово во Македонија беше пречекано со одреден страв од потенцијалните последици врз земјата. Претседателот Глигоров дури предложи отворање коридор низ Македонија, што ќе им овозможи на бегалците само да минуваат низ земјата и да се сместат во Албанија. Но, овој предлог беше жестоко одбиен од албанскиот коалициски партнер во тоа време, ДПА. Некои од главните причини за отпорот на македонските официјални лица да прифаќаат бегалци беше економската неспособност да смести таков наплив на луѓе, во време кога земјата штотуку се опоравуваше од економското ембарго наметнато од Грција, и сè уште се занимаваше со кривка економија. Според Ортаковски (2001), обемот на бегалци кои пребегнаа во Македонија, ја доведоа државата скоро до економски и социјален колапс. Другата причина беше стравот дека толку голем број бегалци ќе ја наруши демографската

рамнотежа во Македонија, предизвикувајќи зголемување на бројот на етнички Албанци во земјата (Пери, 2000). Трета причина беше поврзана со безбедноста, изразена како страв од инфилтрирање на радикални елементи од Косово во Македонија, што можеше да поттикне радикализам кај Албанците во Македонија (Ванковска 1999, стр.11-12). Во овој контекст, Крчмариќ (2014) протоколот на бегалци од Косово во Македонија го поврзува со речиси граѓанската војна подоцна, која беше спречена ефективно од меѓународната заедница. Тој тврди дека приливот на бегалци ја наруши етничката рамнотежа во државата во однос на тоа како била распределена власта. Така престојот на бегалците во Македонија (особено на оние кои трајно би останале во земјата) “би го навалил латентниот баланс на моќта во корист на етничките Албанци” (стр. 206). Оваа брза промена на моќта предизвикана од приливот на бегалци, тврди авторот, предизвика скоро целосен конфликт во Македонија, спречен со меѓународна интервенција.

Многу автори го доживуваат вооружениот конфликт од 2001 година во Република Македонија, како прелевање на околните настани, а особено на конфликтот во Косово. Даскаловски (2004) тврди дека меѓуетничките односи во Македонија претрпеле најмногу за време на војната во Косово и НАТО кампањата за воздушно бомбардирање. Лиота (2003, стр. 96-98), ја поврзува појавата на Ослободителната војска на Косово, со следното појавување на Ослободителната војска на Прешево, Медвеѓе и Бујановац во долината на Прешево, Србија, и конечно со појавата на Ослободителната Национална армија во Македонија. Тој тврди дека ‘успешната’ конфликтна приказна на едно место го охрабрила зголемувањето на воената формација на друго место. Со други зборови, формирањето на едната армија водело кон другата. Прелевањето на војната од Косово е опишано во смисла на шверц на оружје, армиски регрути, борбени тактики / вештини на ОНА, итн. (Крчмариќ 2014). Шулц и Соренсен (2020) расправаат по слични линии кога изјавуваат дека косовскиот конфликт имал директен ефект врз односите меѓу македонското етничко мнозинство и најголемото албанско малцинство. Исто така, тие сметаат дека ОНА е “тесно поврзана и делумно преклопена со ОВК на Косово” (стр. 98). Понатаму се тврди дека стратегијата на ОНА е инспирирана од пристапот на ОВК. Авторите тврдат дека ОНА била решена да привлече внимание од меѓународната заедница на начин кој функционираше за ОВК на Косово, односно со употреба на директно насилство, наместо стратегија за пасивен отпор.

Односите меѓу двете земји се подобрија со македонското признавање на независноста на Косово во 2008 година. Маролов (2013, стр. 96) тврди дека одлуката се заснова на рационалното размислување на македонските политичари, кои ја следеа позицијата на Соединетите држави и барањата на албанскиот политички фактор во Македонија. Единствениот услов што го постави Македонија беше почитувањето на демаркацијата на границата со Косово, како што е предвидено со планот на Ахтисари. Оттогаш, земјите воспоставија реципрочни дипломатски односи и се фокусираа врз развојот на економската соработка.

Во инцидентот во Куманово во 2015 година, каде имаше престрелка меѓу безбедносните сили на Македонија и вооружената група со државјани на Косово, имаше наводи од некои македонски службени лица, дека целта на овој инцидент е да се дестабилизира земјата преку милитантни лидери од Косово. Овие обвинувања беа изнесени врз основа на активноста на вооружените лица од Косово, кои се бореле во војната на Косово во 1999 година и вооружениот конфликт во Македонија во 2001 година (Богдановски, 2015). Се чинеше дека Косово уште еднаш стана безбедносна закана за Македонија. Сепак, косовските власти се дистанцираа од инцидентот, нагласувајќи дека “осудуваат каква било вмешаност на граѓаните на Република Косово во инцидентите во Македонија насочени кон дестабилизација на Косово и соседните земји, ставајќи го мирот и безбедноста на тест и загрозувајќи го животот и имотот на граѓаните” (Келменди, 2015). Тогашниот премиер на Косово, Иса Мустафа, истакна дека овој инцидент не ги нарушил добрите односи меѓу двете земји, отфрлајќи ги обвинувањата дека Косово е "извозник на тероризам" тврдејќи дека неговата земја тесно ќе соработува со своите соседи, вклучувајќи ја и Република Македонија, во војната против тероризмот (АА, 2015).

Односите со Србија

Првичната позиција на Македонија да остане суверена република во рамките на претструктурирана Југославија, се сметаше како просрпско расположение во Македонија. Според Маролов (2013, стр.118), оваа квалификација е неточна, бидејќи Македонија на крајот одлучи да се оддели од Југославија, не сакајќи да остане под мини – федерација, во која доминира Србија. Крајната одлука за одделување и прогласување независност, тврди

Даскаловски (2004), дојде само откако не успеаја напорите на Глигоров (претседател на Македонија) и Изетбеговиќ (претседател на Босна) да посредуваат меѓу Србија и Словенија за мирно решавање на кризата во Југославија.

Иако отцепувањето на Македонија беше мирно, односите со Србија, под режимот на Милошевиќ, не беа мазни. Првиот судир во нивните односи се случи кога српското малцинство во Македонија го бојкотираше референдумот за независност, проследено со отфрлање на официјалниот процент на српското малцинство од страна на Србија, тврдејќи дека тој е многу поголем (Маролов 2013, стр.119). Ставот на Србија за независноста на Македонија беше поделен. Едната група ја прифати новата реалност на независна Македонија, додека другата продолжи да ја смета Македонија за Јужна Србија.

Односите меѓу двете земји започнаа да се нормализираат по 1996 година, по состанокот на двајцата министри за надворешни работи, кои потпишаа договор за нормализирање на односите. Причината за ваквото доцно признавање на Македонија од страна на Србија, според Маролов (2013, стр. 90), произлегува од скриените намери на Милошевиќ, во соработка со Грција, во врска со Македонија. Но, двата воени фронта што Србија ги отвори со Босна и Хрватска, ја оневозможи реализацијата на таквите намери¹⁵.

За разлика од Бугарија и Грција, Србија не го оспори уставното име на Македонија, Република Македонија или посебноста на нејзината нација и јазик. И покрај тоа, признавањето на Македонија од страна на Србија не помина без проблеми. Две прашања, кои предизвикаа тензија меѓу двете земји, беа обележувањето на северната граница меѓу Македонија и Србија и признавањето на Македонската православна црква. Иако требаше да се третира како техничко прашање, обележувањето на северната граница на Македонија стана повеќе политичко прашање, бидејќи тоа влијаеше на дел од територијата на Косово, што Србија не го признава како државен субјект. Оттука, Србија не дозволи вмешаност на Косово во демаркацијата на северната граница. Следствено, косовските лидери протестираа на постигнатиот договор меѓу Македонија и Србија, тврдејќи дека Србија веќе нема надлежност над Косово, па затоа не треба да се меша во косовско-македонската граница (Енгстром 2002, стр.10).

---

¹⁵На почетокот на 90-тите грчки и српски влади склучија таен договор за поделба на Македонија меѓу Атина и Белград (види повеќе во Филипс, 2004 година, стр.54, Лиота и Џеб, 2004, стр.8, Маролов, 2013 итн.)

Второто прашање околу спорот меѓу двете земји, не може да се класифицира како политичко или државно прашање. Сепак, станува збор за религиозен спор, со потенцијал да стане меѓудржавен конфликт (Маролов 2013, стр.91). Суштината на овој проблем стои во непризнавањето од страна на Српската православна црква (СПЦ) на автокефалниот статус на Македонската православна црква (МПЦ) (Ѓукановиќ, 2019). Кога политичарите се обидоа да разговараат за ова прашање, тие беа критикувани за мешање во автономијата на црквите. Но, не ретко, овој спор прерасна во политички судир, како што беше случајот кога СПЦ и забрани на македонската делегација да го слави националниот празник *Илинден*, во манастирот ПрохорПчински¹⁶.

Уште едно нарушување на односите меѓу двете држави се случи кога Македонија официјално ја призна независноста на Косово. Како резултат на оваа акција, Србија го протера амбасадорот на Македонија од Белград. Но, односите меѓу двете земји брзо се подобрија (Маролов 2013, стр. 92). Друг инцидент се случи кога Србија нагло го повлече дипломатскиот персонал од амбасадата во Скопје. Оваа акција дојде како резултат на настаните од 27 април 2017 година, кога група луѓе упаднаа во Собранието. Беше докажано дека во насилниот настан учествувал српски разузнавач, кој работел како советник во српската амбасада во Македонија (Ѓукановиќ, 2019). Оваа вклученост предизвика сомневање за улогата на Србија во овој настан. Србија категорично го негираше ова обвинување (Марушиќ и Живановиќ, 2017).

Се чини дека покрај овие спорови, двете земји ги израмнија своите разлики и се свртија кон меѓусебна економска и политичка соработка, во духот на интеграцијата во ЕУ, што двете земји го сметаат за заедничка дестинација.

Билатерални договори меѓу Република Македонија и нејзините соседи

Овој дел ќе даде преглед и анализа на двата договори потпишани помеѓу Република Македонија и Бугарија (2017 година) и Република Македонија и Грција (2018 година). Иако оваа теза главно е напишана во периодот пред потпишувањето и усвојувањето на

---

¹⁶Ова беше манастир каде што се одржа заседанието на АСНОМ (Антифашистичко собрание за национално ослободување на Македонија), основајќи ја државата Македонија во 1944 година. По обележувањето на границата, овој манастир стана дел од модерна Србија (Маролов 2015, стр.125)

овие два договори, нивната важност во однос на предметите на ова истражување (надворешни закани и меѓуетнички односи) ја диктира потребата за нивно разработување во овој дел. Со други зборови, овие два договори можеле да произведат двоен ефект: од меѓународен аспект, тие можеле да влијаат врз евро-атлантска агендата за интеграција, со затворање на билатералните блокирачки прашања, додека од домашен аспект, тие индиректно можеле да влијаат на меѓуетничките односи. Иако главно во функција на олеснување на надворешните оптоварувања предизвикани од билатерални спорови, овие два договори може да имаат и внатрешно влијание, како резултат на односот помеѓу надворешните фактори и внатрешните односи. Во врска со ова, треба да се направи разлика помеѓу двата договори во смисла дека нивното влијание не е со еднаква мерка и во надворешната и во внатрешната област. Така, би тврдела дека договорот со Бугарија влијае помалку врз меѓуетничките односи, бидејќи тој се обидува да ги реши прашањата што немаат директна моќ (барем не до овој момент) врз агендата за меѓународна интеграција на Македонија. Од друга страна, договорот со Грција може да има поголемо влијание врз меѓуетничките односи, бидејќи тој презема решавање на прашање со блокирачки ефект врз меѓународните интеграции на Македонија. Затоа, должината и длабочината на подолу наведените детали ќе ја рефлектираат асиметријата во значењето на двата договори во меѓународната и националната сфера на интеграција.

Договорот со Бугарија

Договорот со Бугарија, официјално познат како Договор за пријателство, добрососедство и соработка меѓу Република Македонија и Република Бугарија, беше потпишан меѓу двете влади во август 2017 година. Овој договор има за цел да ги реши споровите меѓу двете држави, оставајќи ги настрана нивните разлики главно за историски и јазични прашања. Овој документ се обидува да одговори на комплексни прашања од историјата, преку создавање на Заедничка мултидисциплинарна експертска комисија за историски и образовни прашања (член 8, став 2)¹⁷. Договорот не се однесува директно на јазичните

---

¹⁷Повеќе за договорот меѓу Бугарија и Македонија на: <https://mfa.gov.mk/en/document/1712>

разлики. Сепак, во членот 14 предвидува дека договорот ќе постои на два јазика, според соодветните уставни на двете држави потписнички.

Релевантен за оваа теза, овој договор може да претставува чекор кон отстранување на ризикот со кој може да се соочи Македонија со потенцијална бугарска опструкција на интеграцијата на Македонија во ЕУ (и НАТО, пред да стане членка во март 2020 година) (Чашуле и Красимиров, 2017). Во овој контекст, Ванковска (2020) го карактеризира спорот како “типично балкански идентитетски ‘спор’ [што] беше далеку помалку проблематичен, бидејќи Бугарија никогаш изрично не ставила вето на придружувањето на Македонија кон НАТО и ЕУ како што тоа некогаш го правеше Грција”(стр.11).Но, Ѓукановиќ(2019) тврди дека иако Бугарија официјално не употреби вето против меѓународната интеграција на Македонија, таа често ги користеше ЕУ и НАТО како “латентни закани” за уцена на Македонија во врска со отворените прашања. Овој договор во таков случај може да претставува новина во односите меѓу двете држави, бидејќи тврди дека Бугарија ќе изрази поддршка и посветеност во напорите на Македонија на патот кон ЕУ и НАТО (член 2, став 2). Преку таквата отворена посветеност на Бугарија, може да тврдиме дека е елиминирана дилемата околу позицијата на Бугарија во однос на меѓународната интеграција на Македонија. Но, дали е тоа така? Аргументите подолу може да нè водат кон одговор.

Потпишаниот договор меѓу двете земји беше презентираан пред јавноста брзо и не доби поголеми јавни оспорувања. Медиумите побрзаа да го прогласат Договорот за историска спогодба што ќе донесе нов момент во билатералните односи помеѓу Скопје и Софија. Официјалните лица на ЕУ исто така го поздравиле Договорот, квалификувајќи го како “клуч за нова регионална динамика” (Соопштенија за печатот на парламентот на ЕУ, 2017 година). Договорот беше поздравен и од другите членки на меѓународната заедница.

Иако овој договор произведе многу помал внатрешен одек во споредба со оној на Преспа (со Грција), всушност тој не помина без реакции. Реакциите беа меѓу главни етнички македонски партии (ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ). Додека страната потписничка на овој договор, СДСМ, го квалификува овој документ како “инспирација за соработка и добрососедски односи... носење на македонската нација и на сите граѓани на Република Македонија во сигурна, стабилна и безбедна иднина во НАТО и ЕУ” (СДСМ, 2020 година), опозициската партија, ВМРО мисли поинаку. Квалификувајќи го Договорот како

штетен за националните интереси на Македонија, ВМРО-ДПМНЕ инсистираше СДСМ да се повлече од Договорот од денот на неговото потпишување (Фактор, 2017). Интра-етничката поделба околу овој договор се рефлектираше во процесот на гласање на Парламентот за ратификување на Договорот. Истиот беше усвоен со 61 глас „за“ и 1 воздржан. За време на овој процес на гласање, најголемата македонска опозициска партија, ВМРО-ДПМНЕ, не присуствуваше на седницата (ДВ, 2018). Интра-етничката поделба, одразена преку двете најголеми партии, продолжи да се развива до денес. Противењето на ВМРО-ДПМНЕ кон овој договор и на тој од Преспа (со Грција) се рефлектираше во нивната изборна програма од 2020 година. Во својата програма, меѓу другото, се наведува дека “надворешно-политичкиот приоритет на ВМРО-ДПМНЕ ќе биде запирање и попречување на сите идни иницијативи што се покренати со национално понижување за проширување, продлабочување и лично толкување на потпишаните договори од Заев и Димитров” (Изборна програма на ВМРО-ДПМНЕ, 2020 година, стр.207-209). Бидејќи изборите во 2020 година ја создадоа старо-новата влада (СДСМ и ДУИ), не се очекуваат многу промени во врска со овој Договор и билатералните односи со Бугарија. Сепак, спротивставените ставови на македонскиот политички фактор ги илустрираат тешкотиите и недостатокот на внатрешен консензус при пристапувањето кон сложените билатерални прашања, како што е овој со Бугарија.

Албанскиот политички фактор во Собранието гласаше за овој договор. Во овој поглед, меѓуетничкиот елемент во Македонија се чинеше дека не е засегнат од овој Договор. Иако се чинеше дека етничките Албанци имаат рамнодушен и неинволвиран однос кон Договорот, тие консензуално го поддржаа истиот. Во овој контекст, лидерот на најголемата албанска партија во коалицијата ДУИ, Али Ахмети, изрази поддршка од албанскиот политички фактор за овој Договор. Понатаму, тој го квалификуваше овој Договор, заедно со Договорите во Охрид и Преспа, како “Алфа и Омега на мирот, стабилноста и безбедноста...” (Бајрами, МИА, 2020).

Сепак, начинот на кој се одвиваа настаните во претстојниот период, фрли сомнеж и врз можноста за Договорот да стави крај на отворените спорови и врздекларираната поддршка од Бугарија за интегративните напори на Македонија во ЕУ. Всушност, наскоро по потпишаниот Договор, реториката меѓу властите на двете земји започна да станува се погруба, достигнувајќи го својот врв на влошување во март 2020 година, кога Македонија

славеше зелено светло од Советот на министри на ЕУ за почеток на пристапните преговори. Реакцијата на Бугарија кон овој настан претставува закана за ставање вето на интеграцијата на Македонија во ЕУ, тврдејќи дека има недостиг на напредокот во работата на Мешовитата комисија. Усвојувајќи ја таканаречената “Рамковна позиција”, Бугарија приложи кон одлуката на Советот на министрите посебна изјава, во која, “меѓу другото, се инсистираше на укинување на референците на македонскиот јазик и на постоењето на етничко македонско малцинство во Бугарија” (Максимовиќ, 2020). Браунбауер (2020) ги гледа новите услови изнесени од Бугарија како обид да и наметне на Македонија, во име на заедничкото пријателство, свои, многу специфични, гледишта за историјата на Македонија. Авторот тврди дека со оглед на слабиот ентузијазам на старите членки на ЕУ да ги вклучат балканските држави во ЕУ наскоро, тешко дека ќе има некоја членка на ЕУ што би се спротивставила или спречила такви настојувања на Бугарија.

Изјавата на Бугарија беше осудена од Министерството за надворешни работи на Македонија, сметајќи ја како документ што не го менува правниот ефект на одлуката на Советот на министрите на ЕУ за почеток на разговорите со Македонија. Понатаму, според Бојан Маричиќ, ЕУ преговарач на Македонија, едностраната изјава на Бугарија не претставува никаков список на предуслови за започнување на пристапните преговори, а уште помалку влијае на одлуката на ЕУ за почеток на преговорите (Максимовиќ, 2020). Оваа изјава, или како што ја нарекува Браунбауер (2020), *список на желби* од Бугарија, сепак, стана нова причина двете земји да се вклучат во тврд дискурс, главно од властите во Софија. Според мислењето на Ванковска (2020), бугарските барања изнесени во Договорот меѓу Скопје и Софија, всушност претставуваат уште построго условување на македонската евроинтеграција во споредба со онаа на Грција.

Во врска со овие неодамнешни случувања со Бугарија, властите во Скопје изразија надеж дека разликите меѓу двете земји ќе бидат решени за време на следните состаноци, преку “активна соработка и добра волја”. Со оглед на тоа што овие изјави може да бидат вистинити, фактот дека Договорот не успеал да ги елиминира заканите со вето, дури и ако тие се едноставно декларативни, укажува на тоа дека надворешните закани од Бугарија продолжуваат. Тогаш се поставува прашањето, дали ваквите закани од Бугарија можат уште еднаш да ја доведат во прашање ЕУ иднината на Македонија? Ако да, тогаш дали ваквиот постојан спор може да влијае и на меѓуетничките односи, на начин сличен на

спорот со Грција? Одговорот на овие прашања се однесува и на суштината на спорот и на бугарската моќ во инструментализацијата на овој спор. Суштината на спорот, како што е објаснето погоре, се чини дека е поврзано со билатерални идентитетски прашања (главно со јазикот и историјата). Како таков, овој спор влијае директно на македонската етничка заедница. Во овој поглед, Ванковска (2020) го квалификува овој спор и следниот Договор како потежок товар за етничките Македонци отколку Договорот со Грција. Сепак, заканите за користење вето против интеграцијата на Македонија во ЕУ, како уценувачки механизам над државата, му даваат меѓународна димензија на овој спор со меѓуетнички импликации. Инструментализацијата на Бугарија на проектот за интеграција на Македонија во ЕУ во своја корист, ја прави Бугарија загрозувачки фактор, како од внатре така и надворешно. Иако би било рано да се суди за (не) ефикасноста на овој договор, неговите први ефекти може да доведат до поголем песимизам во однос на неговиот успех.

Договорот со Грција

Македонија и Грција потпишаа договор во регионот на Преспа, езерски регион од каде го носи името Преспански Договор (ПД). Тој беше потпишан на 17 јуни 2018 година, од министрите за надворешни работи на Македонија и на Грција, Димитров и Косиас. На оваа церемонија присуствуваа премиерите на двете земји, Зоран Заев од Македонија и Алексис Ципрас од Грција. Беа присутни и меѓународни претставници, вклучително и специјалниот претставник на ООН и медијаторот Метју Нимиц, високиот претставник на Унијата за надворешни работи и безбедносна политика на ЕУ, Федерика Могерини, комесарот за проширување и соседска политика на ЕУ, Јоханес Хан, итн. (Тагарис и Васовиќ, Ројтерс, 2018).

Овој договор имаше за цел да затвори 26-годишен спор меѓу Македонија и Грција, кој главно вклучува грчко оспорување на уставното име на Република Македонија. Имплементацијата на овој договор би се случил по неговата ратификација во парламентите на двете земји, проследена со уставни измени во Република Македонија. Па, како што се наведува во својата преамбула, ја одразува на намерата да се постигне договор во врска со постоечките разлики, во согласност со резолуциите на Советот за безбедност на ООН (817 и 845), да се стави крај на Привремената спогодба од 1995 година, како и да се

воспоставува стратешко партнерство меѓу двете земји. Првиот дел од овој договор се однесува на прашањата поврзани со разликите околу името на државата. Во него, договорот предвидува промена на уставното име на Македонија во Република Северна Македонија, со употреба на *erga omnes*. Националноста е дефинирана како македонска / државјан на Република Северна Македонија, додека службениот јазик како “македонски јазик” (член 1, ставови 3а / б / в). Членот 2 (ст. 1-4) дефинира уште едно значајно прашање со важност за оваа теза. Нагласува дека Грција нема да го попречува членството на Македонија во меѓународни, мултилатерални и регионални организации под нејзиното ново име “Република Северна Македонија”. А на специфичен начин се нагласува отстранување на блокадата на Грција за членство на Македонија во НАТО и ЕУ. Ова е, сепак, предусловено од Грција со одржување на референдум, како и уставни амандмани на Македонија. Првиот дел од договорот дефинира низа други прашања како што е потврдата на постојната граница како меѓународна граница, реципрочното почитување на суверенитетот, територијалниот интегритет и политичката независност, воздржување од иредентизам, зајакнување на пријателските билатерални односи, итн. Членот 8 дефинира употреба на симболи кои другата држава ги смета за нивни, со кои се бара Македонија да го разгледа статусот на спомениците, јавните згради и инфраструктурите на нејзината територија, и доколку на било кој начин се однесуваат на античката грчка историја...” и предвидува создавање на “Интердисциплинарен комитет на експерти за историски, археолошки и образовни прашања, за да се разгледа целта, научното толкување на историските настани”. Вториот дел од договорот ги определува областите каде треба да се заснова меѓусебната соработка. Овој дел, меѓу другото, претскажува и подигнување на дипломатските односи меѓу двете земји на амбасадорско ниво, приоритет на економските, образовните, научните полиња итн. за идна соработка, соработка во одбраната и цивилната заштита и др. Третиот и четвртиот дел го дефинираат решавањето на споровите извршните клаузули¹⁸.

Договорот беше проследен со референдум, кој според Ѓукановиќ (2019), илустрираше интересно расположение на граѓаните. Иако мнозинството гласаше за прифаќање на Договорот (95%), овие гласачи претставуваа само една третина од

---

¹⁸ Повеќе за Договорот меѓу Грција и Македонија на: <http://morm.gov.mk/wp-content/uploads/2018/08/spogodba-en.pdf>

запишаните гласачи (36,79%). Над половина од запишаните гласачи не гласаа и затоа одлуката за усвојување на референдумот не можеше да се донесе (Службен весник, 2018)¹⁹. Лидерот на ВМРО-ДПМНЕ, Мицковски оцени дека гласачите кои се воздржаа од гласање “ја испратија најважната порака - ова е Македонија, тука живеат Македонци, идентитетот и јазикот е македонски” (Осило, 2018), затоа бараше владата (предводена од страна на СДСМ) да ја почитува волјата на граѓаните (искажана преку бојкотот на референдумот). Владата, сепак, продолжи да го носи прашањето до институциите, т.е. до Парламентот. Премиерот, Заев, ги повика пратениците да го следат гласот на мнозинството на Референдумот и да гласаат за усвојување на овој договор, иако мнозинството за кое се повика претставуваше само една третина од вкупно запишаните гласачи (Радио Слободна Европа, 2018 година).

Договорот сепак беше усвоен од Собранието на Република Македонија, во јуни 2018 година, со 69 гласа „за“ и ниту еден „против“. Пратениците на опозициската партија, ВМРО-ДПМНЕ, уште еднаш го бојкотираа процесот на гласање. Наместо тоа, на прес-конференција, претставникот на оваа партија побара од Венецијанската комисија да донесе одлука за законитоста на договорот (ДВ, 2018). Со усвојувањето на договорот во Парламентот следуваше постапка за започнување уставни измени. 81 (2/3 од вкупниот број пратеници) гласаа за уставните измени во согласност со Договорот од Преспа, додека 39 гласаа “против” во јануари 2019 година. Пратениците кои гласаа “за”, покрај партиите од владината коалиција, беа и од албанските опозициски партии, и дел од пратениците на ВМРО-ДПМНЕ, поточно 8 пратеници. Со оглед на тоа што Владата го прослави овој настан како акт што ја отсликува кулминацијата на напорите на државата да најде решение во интерес на иднината на граѓаните и со што ќе се отворат вратите на државата

---

¹⁹ “Официјалните резултати од Референдумот, одржан на 30.09.2018 година, објавени од Државната изборна комисија се:

- вкупниот број на запишани граѓани во Избирачкиот список: 1.806.336,
- вкупниот број на граѓани кои гласале: 666.344,
- вкупниот број на неискористени гласачки ливчиња: 1.139.992,
- вкупниот број на неважечки ливчиња: 19.221,
- вкупниот број на важечки ливчиња: 647.114,
- вкупниот број на гласови "ЗА": 609,427 и
- вкупниот број на гласови „ПРОТИВ“: 37.687.

Според конечните резултати од гласањето на Референдумот во 2018 година, одлуката не беше усвоена затоа што повеќе од половина од вкупниот број граѓани запишани во Избирачкиот список не гласаа”. (Службен весник, 2018 стр.12)

за членство во НАТО и ЕУ (ДВ, 2018), лидерот на опозициската партија ВМРО, реагираше кон настанот квалификувајќи го како “чин на предавство” и “нанесување неправда”, барајќи предвремени избори (Димеска, ДВ, 2019).

Договорот од Преспа и уставните измени што следуваа, меѓу кои промената на уставното името на државата од Република Македонија во Република Северна Македонија се карактеризира со поддршка и критика меѓу експертите и академиците. Релевантно за овој труд, и за двата спектри на ставови ќе се дискутира подолу, со фокус на неговиот ефект врз меѓуетничките односи. Овие ставови сеподелени по аргументите за загуба / добивка од договорот во однос на националниот идентитет и безбедност. Поделбата на ставовите одразува перцептивен пристап кон ова прашање, поточно кон ефектите што ги дава овој Договор во врска со заплетката на националниот идентитет и безбедносните прашања. Автори како што се Сатанакис (2018), Петрушева (2018), Џозеф и Вангелов (2018), Ристески и др. (2019), Фуере (2019), Армаколас и Петковски (2019) итн., сметаат дека овој договор е многу значаен во смисла на зајакнување на националниот / државниот идентитет, градење меѓусоседска соработка, спречување на внатрешен и надворешен конфликт и движење напред низ агендата на надворешната политика. Џозеф и Вангелов (2019) сметаат дека овој договор е важен токму поради врската помеѓу националниот идентитет и насилниот конфликт. Според нивните зборови “со директно и сеопфатно решавање на сите аспекти на идентитетскиот судир, договорот го затвара вековното македонско прашање изатемнува било каква можност за вооружен конфликт” (стр.37). Авторите не само што го сметаат договорот за зајакнувач на македонскиот идентитет, преку неговото “експлицитно признавање на нивната [македонска] националност и јазик како единствено македонски, а не некаков словенски дериват”, туку тие исто така го сметаат за документ со кој се гарантира безбедноста на државата од потенцијална појава на меѓудржавно насилство. Елаборирајќи ги историските територијални амбиции на Србија, Грција и Бугарија, авторите тврдат дека отвореното прашање со Грција претставува не само општествена несигурност, туку и територијална (па дури и воена) несигурност. Според нивните зборови, “без гаранција за нејзините граници што ги дава членството во НАТО, Македонија, заедно со Косово и Босна и Херцеговина, остана едно од трите отворени прашања на Балканот, примамувајќи ги оние со територијален дизајн” (реферирајќи се на Грција, Србија и Бугарија) (стр.40). Покрај тоа, бидејќи ова прашање ги

блокираше евро-атлантските интеграции на земјата, Џозеф и Вангелов (2018), тврдат дека ако спорот не беше затворен од ПД, тоа ќе предизвикаше и внатрешно влошување “со големото албанско малцинство во Македонија, кое предолг период негодуваше за задржување надвор од Алијансата заради спорот околу името што малку им значи ...” (стр.40) Сепак, авторите признаваат дека какви било нови блокади на патот на Македонија кон ЕУ, како што се случи со Француското *не* за отворање на преговорите, ќе направат да биде потешко за „Заев да му го продаде компромисот за името на својот народ“ (стр. 42), поткопувајќи го значењето на овој договор во спречувањето на горенаведените последици. Конеска (2019) аргументира по слични линии, тврдејќи дека успехот на Договорот од Преспа зависи од надворешните фактори (што се однесуваат на ЕУ и НАТО) исто како и на внатрешните.

Другиот спектар на ставови што го рефлектираат голем број автори, како што се Фидановски 2018, Апасиев 2018, Никодиновска Крстевска 2018, Јанев 2019, Даскаловски 2019, Ванковска 2020 итн., го претставува овој Договор како штетен за националниот идентитет и како последица опасен по безбедноста на државата (читај: преживување). Овие ставови тврдат дека Договорот од Преспа и следните случувања што ги иницираше (референдум, уставни измени) повлекуваат неколку прекршувања на Уставот, на одредбите на Повелбата на ООН, на Виенската конвенција за законот на договорите и нормите на Меѓународното право, што ги прави незаконски и штетни за националниот интерес и негативен преседан во практиките на меѓународното право. Законитоста на Договорот од Преспа е поврзана со резолуциите 817 и 845 на Советот за безбедност на ООН од 1993 година, бидејќи договорот има за цел да го реши спорот наметнат како услов за членство на Македонија во ООН. Заради тоа, прекршувањата што резултираат од Преспанскиот Договор, влечат корени во кршењето на Повелбата на ООН и на *jus cogens* нормите на меѓународното право вградени во Повелбата на ООН од 1993 година. Јанев (2019) тврди дека двата услови кои се наметнати на Македонија по нејзиното примање во ООН (“(I) да прифати привремено име за сите цели во рамките на ООН и (II) да преговара со Грција за нејзиното име”), претставуваат неколку повреди на Повелбата на ООН, вклучително и член 1 (2) по принципот на “еднакви права и самоопределување”, член 2 (1) “суверена еднаквост на членките”, член 2 (7), “забранување на Обединетите нации да интервенираат во прашања од внатрешната јурисдикција на државите” итн. Условите на

ООН, кои претставуваат прекршувања, како што е наведено погоре, станаа главен референтен објект кој треба да се третира од страна на Договорот од Преспа. Следствено, овој договор се надврзува и ги проширува прекршувањата првично предизвикани од резолуциите на СБ на ООН. Бидејќи презема решавање на “разликите околу името”, договорот го означува првото кршење на меѓународното право, според кое “ниту една држава нема ексклузивно право над името”. Оттука, Јанев (2019) додава дека “грчкото барање Македонија да го смени своето име нема основа во меѓународното право и практика” (стр.51), бидејќи изборот на имиња се смета за својствено право на државите што припаѓаат на нејзината домашна јурисдикција. Слободата на секоја држава да го искористи ова право може да биде ограничена само во случаи кога таквото име претставува “преклопување на правните идентитети”. Сепак, како што тврди Јанев (2019), тоа не е случај меѓу Македонија и Грција, бидејќи територијата на вторава, носејќи го името Македонија, не претставува меѓународно правно лице. Уште едно кршење на овој Договор станува евидентно во неговата Преамбула, бидејќи се однесува на страните потписнички на асиметричен начин. Тој и се обраќа на Првата страна со уставното име (Република Грција), додека на втората страна како државата “која беше примена во Обединетите нации во согласност со резолуцијата 47/225 на Генералното собрание на Обединетите нации од 8 април / 1993 година” (стр.53), со што се крши принципот на “суверена еднаквост”. Понатаму, иако Договорот се преправа дека ги решава разликите околу името на државата, преку неговата нејасна формулација укажува дека тој исто така ќе се осврне на “преостанатите прашања”, кои се однесуваат на прашања од националниот идентитет, државниот јазик, уставот, итн. Оттука, одредба 2 и 3 од членот 7 ја ограничуваат употребата на *Македонија* и *македонски* само на специфичен територијален, историски и културен контекст, негирајќи го правото на самоидентификација на македонското малцинство во Грција и на други места. Јанев (2019) тврди дека меѓу најголемите повреди на Меѓународното право, член 8 (5) претставува поголемо кршење, со одредување на формирање на Заедничка комисија на експерти за историски, археолошки и образовни прашања. Оваа одредба, тврди авторот, им штети на суверените права на една држава, дозволувајќи трајно мешање во нејзините внатрешни работи од странство (од Грција во овој случај).

Исто така, се смета дека договорот е во спротивност со внатрешниот закон или формалниот закон, одразувајќи неколку прекршувања за време на процесот од потпишување до ратификување во Парламентот. Оттука, Никодиновска Крстевска (2018) тврди дека ПД претставува кршење на Уставот (член 119) и Законот за меѓународни договори (член 3), затоа што е потпишан од министерот за надворешни работи, Никола Димитров, кога законот предвидува дека ова право припаѓа на Претседателот на државата. Понатаму, договорот беше ратификуван од Парламентот, предизвикувајќи дополнителни прекршувања на македонското законодавство. Ги прекрши процедуралните прописи за ратификување на договор, бидејќи Претседателот не го потпиша договорот и го употреби “џебното вето” против него. Овие дејствија, според Никодиновска Крстевска (2018), покрај тоа што претставуваат прекршувања на закони и прописи од фундаментално значење за внатрешното право, ги кршат и “основните вредности што гарантираат владеење на правото” во Македонија (стр.128).

Апасиев (2018) ја истражува законитоста на референдумот поврзан или поточно произлезен од Договорот од Преспа. Тој посочува на неколку прекршувања кои започнуваат со венецијанскиот законик за добра практика на референдумите, формално-правните и материјално-правните причини, што го прави референдумот незаконски. Така, Апасиев (2018) тврди дека референдумот не го исполнува “тројниот тест на единство”. Тој не беше обединет во форма, бидејќи прашањето поврзуваше две неповрзани прашања, имено, одреден договор со неизвесно членство. Не беше обединет по содржина, затоа што прашањата не рефлектираат внатрешна врска меѓу нив, бидејќи ЕУ и НАТО се два посебни процеса. И, тој не беше обединет во хиерархија, бидејќи не може истата потребна правна постапка за спроведување на резултатите од референдумот да се примени во ЕУ и НАТО, чие членство предвидува одделни правни режими. Авторот тврди дека прашањето за референдумот било манипулативно и сугестивно, што имплицира дека граѓаните го признале постоењето на Договорот од Преспа кога *de jure* истиот не постои, бидејќи е потпишан од неовластено лице. Исто така, прашањето е тенденциозно и неточно бидејќи нема одлука за членство од страна на ЕУ, но последното е прилично иден и условен факт. Понатаму, тој тврди дека прашањето е всушност стапично прашање (*captio quaestio*), бидејќи може да се одговори само со ЗА или ПРОТИВ. Во таков случај, ако гласачот е ЗА првиот дел од прашањето, но ПРОТИВ вториот и третиот дел, тој / таа не може да

одговори според сопствената волја, туку само *ан блок*, што на крајот предизвикува нереална застапеност на граѓанското расположение. Апасиев (2018) тврди дека одлуката за одржување референдум прекршува неколку задолжителни составни делови предвидени со Законот за референдум (2005) и затоа “невозможно е да се оцени правниот резултат на одлуката за одржување референдум, како и правната последица од потенцијално спроведен референдум” (стр.12). Конечно, авторот тврди дека македонското законодавство посочува дека референдумите во врска со пристапувањето во сојузи, сојузи со други држави и слично, треба да бидат задолжителни, а не од консултативна природа, како што беше последниот референдум. Освен тоа, тие треба да се случат во време кога таквата покана е упатена до државата од страна на овие организации (што не се случило во случајот на ЕУ).

Ванковска (2020) го доживува Договорот од Преспа како дел од традиционалниот модел (pattern) на западен интервенционизам, и покрај фактот што западните сили внимаваа да ги припишат сите “заслуги” за неговото достигнување на локалните лидери. Причината што лидерите на големите сили го поздравиле ПД како “резултат на големиот државнички карактер”, тврди авторот, беше да се даде на Договорот повеќе легитимитет. Договорот, сепак, резултираше во противречност со волјата на внатрешното население (како што покажа референдумот), беше спроведен под голем притисок на јавноста и со кршење на формално-правните процедури. Во овој контекст, Ванковска (2020) тврди дека сите овие процеси помогнале во промовирање на незаконитоста за возврат на политичката корисност. Покрај тоа што е наметнат од надворешен план, овој договор, за кој Македонија има само улога на набљудувач, ги става двете земји потписнички во асиметрични позиции, каде Грција и наметнува инфериорна позиција на Македонија со “помалку еднаквост, помалку суверенитет и помала можност за интервенција” (стр.14). Причините за наметнување ваков договор од страна на надворешните сили се наоѓаат во “националната безбедност на САД и западните сојузници”. Сметајќи ја Македонија, заедно со Босна и Црна Гора, како линијата на фронтот помеѓу Западот и Русија, членството на Македонија во НАТО стана не само итна работа, туку и симболика на победата над Москва и можност САД да ја прошират и зајакнат својата хегемонија во Балканот.

Во анализата за рекламирањето на овој договор како *вин – вин* ситуација, Ванковска (2020) тврди дека всушност ситуацијата резултирала во игра со не-нула сума, во кој случај некои добиле, но Македонија изгубила многу повеќе. Придобивките на САД заедно со ЕУ може да се гледаат во нивната засилена безбедност и доминација на Балканот, со додавање на Македонија на списокот на членки на НАТО, со што го спречуваат руското влијание врз оваа држава на фронтот; грчките придобивки се во зачувувањето на ексклузивното право над *Македонија* во античкиот историски и културен контекст (Цифакис, 2019). Договорот исто така и помага на Грција да го подобри својот меѓународен углед со тоа што ќе престане да дејствува како попречувач на интеграцијата на друга држава во меѓународните организации. Македонија, сепак, доживеа тешко разочарување набргу по усвојувањето на ПД и соодветното ревидирање на својот устав. И покрај жртвувањето, Договорот се покажа како *po pass* за отворање на преговорите, бидејќи Македонија го прими француското *ne* на Самитот на ЕУ. Многу полошо, Македонија беше ставена во иста категорија со Албанија, чиј интегративен пат се карактеризира со повеќе тешкотии, одложувајќи го понатамошното и неправедно нејзиното интегрирање во оваа организација. Оттука, компромисот на штета на националните интереси на Македонија се чини дека не донесе никакви награди (во однос на напредокот на државата во нејзината агенда за надворешна политика). Ванковска (2020), тврди дека преземањето вакви компромиси во замена за интеграција во ЕУ не само што е ризично (бидејќи иднината и самата одржливост на ЕУ не се сигурни), туку ги ограничува и можностите на Македонија за развој (преку повеќе-векторски пристап кон надворешната политика).

Имајќи ги предвид двете страни на аргументите за Договорот од Преспа, може да тврдиме дека иако документот навидум беше ефикасен во затворањето на билатералните прашања, неговите контроверзни карактери овозможуваат простор за развој на нови спорови (на пример, кои произлегуваат од одредби што овозможуваат надворешно мешање во внатрешните работи). Евалуацијата на овој договор, во смисла на безбедност и меѓуетнички односи, на крајот ќе зависи од перцепцијата на последното. Бранителите на овој договор го претставуваат како гаранција за двојната безбедност на државата, надворешно, со деблокирање на интеграцијата на Македонија во НАТО (со што се обезбедува нејзината безбедност во однос на непријателските и претенциозни соседи) и

внатрешно, со смирување на двете големи етнички групи (отежната поради закочената агенда за евро-атланска интеграција). Од друга страна, критичарите тврдат дека ПД го става опстанокот на државата во поголем ризик, бидејќи ја доведува во прашање државноста на Македонија и нејзиниот идентитет. Наметнато од странство, ПД може да престане да постои или да биде заменет со други договори (кои слично ги кршат меѓународните норми) според погодностите на големите сили. Додавајќи внатрешни поделби на ова сценарио, идното постоење на државата станува прилично неизвесно. Додека интеграцијата во ЕУ останува неизвесна иднина, безбедноста на Македонија може да биде нарушена со овој договор и однадвор, бидејќи овозможува постојана надворешна интервенција и мешање во внатрешните работи, и внатрешно, бидејќи странските играчи можат да манипулираат со етничките поделби за натамошно слабеење на државата.

Односот помеѓу надворешната политика и меѓуетничките односи

Во многу студии за меѓуетничките односи на Македонија, корените на овие односи се бараат во рамките на внатрешните фактори. Надворешната политика и можноста таа да влијае на овие односи и обратно, останала на маргините на научниот интерес. Аргументот на оваа студија е дека односот помеѓу надворешната политика и меѓуетничките односи се разликувал во различни временски периоди. На прв поглед се чини дека надворешната политика малку или воопшто немаше влијание врз односот меѓу двете најголеми етнички групи. Овој впечаток произлегува од фактот дека споровите меѓу Македонците и Албанците, од независноста наваму, се развиле околу внатрешно-политички теми. Во овој контекст, Албанците не го оспорија името / нацијата на *Македонија*, ниту нејзиното античко минато. Иако Албанците го бојкотираа референдумот за независност во 1991 година, нивното оспорување кон новата држава имаше врска со уставниот поредок, а не со символите на државата. Сепак, не се реткислучаите кога надворешната политика се користеше како инструмент за постигнување на внатрешни посакувани промени. Оттука, Даскаловски (2004) тврди дека во текот на 90-тите години, албанската етничка група лобираше за непризнавање на Македонија од ООН и ЕК, заради непочитување на барањата на оваа етничка група за понапредни уставни права.

Иако на прв поглед се чини дека надворешната политика не влијае на внатрешните спорови, кои произлегуваат од крвките меѓуетнички односи, неколку автори (пр. Енгстром, 2002, Даскаловски 2004, Ванковска 2017, итн.) прават корелација помеѓу нив, анализирајќи ги меѓуетничките перцепции за билатералните односи на Македонија. Енгстром (2002) тврди дека оспорувањето на македонскиот етнички идентитет од страна на соседните земји се рефлектира врз оспорувањето на албанскиот етнички идентитет од страна на етничките Македонци. Притисоците од Бугарија, Србија и Грција, кои ја оспоруваат автентичноста на етничкиот идентитет на Македонците, ги прави тие да се плашат за нивното постоење. Оттука, ваквото надворешно оспорување предизвикува зајакнување на национализмот кај македонската етничка група, во обид да се консолидира нивниот етнички и национален (државен) идентитет. Таквото тврдење на македонскиот културен идентитет, како одговор на надворешното оспорување, од своја страна, доведува до потребата на Албанците да го потврдат сопствениот културен идентитет. Според Акерман (2000, стр. 5), ова води кон еден маѓепсан круг, каде што важи и спротивниот процес. Имено, национализмот на албанската етничка група, кој произлегува од нејзината етничка припадност кон братските земји (Албанија и Косово), претходи и го поттикнува македонскиот национализам, како реакција на согледаната закана за сопствениот идентитет. Така, колку повеќе Албанците се обидуваа да го потврдат својот етнички и културен идентитет како конститутивен народ, толку повеќе се судрија со желбата и напорите на Македонците за консолидирање на сопствениот етнички идентитет. Причината поради која овие два идентитета се судираат наместо да живеат заедно, според Акерман, е токму надворешната политика и нејзините специфични предизвици. Со други зборови, авторот тврди дека ако Албанците бараат да станат конститутивен народ со промена на уставот кој ќе биде прифатен од македонската страна, тогаш државата повеќе не би била унитарна држава, туку би - национална, со две конститутивни нации. Така, “без своја држава, македонската нација би станала лесна мета за оние балкански соседи”, кои имаат претензии кон неа. (Акерман 2000, стр.15). Значи, прашањето за идентитетот ја карактеризира надворешната политика на Македонија длабоко вкоренета во дипломатските односи со соседите (Ванковска 2017, стр.5-6).

Како и да е, надворешната политика, колку што е фактор на поделба помеѓу двете етнички групи, исто така претставува и обединувачки фактор. Обединувачкиот ефект на

надворешната политика лежи во стратешката ориентација на земјата. Покрај билатералните предизвици на оваа земја, нејзината надворешна политика е преокупирана и со интеграцијата на земјата во меѓународните структури, како што се НАТО и ЕУ. Оваа ориентација, колку што претставува стратегија за надворешна безбедност на мала и слаба држава, исто така е начин за одржување на внатрешната стабилност, преку задоволување и приближување на двете, инаку отуѓени, етнички групи. Според Ванковска (2017), целта на Република Македонија за пристап кон НАТО и ЕУ е тесно поврзана со внатрешните прашања на земјата. Според неа, “припадноста кон НАТО и ЕУ се смета за конечен начин за постигнување и обезбедување на суверенитетот и безбедноста на државата. Понатаму, НАТО и ЕУ се многу повеќе од вообичаени надворешно-политички цели - тие се тесно поврзани со внатрешната состојба, вклучително и меѓуетничкиот мир и стабилност” (стр.6-7). Во рамките на едно етнички поларизирано општество, како што е случајот со Македонија, надворешната политика, односно меѓународната интеграција во структурите како што се ЕУ и НАТО, може да биде најјаката димензија која може да постигне меѓуетнички консензус. Според зборовите на Ванковска (2017) “Општеството длабоко поделено по етничка / религиозна / јазична линија го гледа НАТО (и ЕУ од истата причина) како лепак за одржување на општеството заедно” (стр.6). Меѓународната интеграција на земјата ужива највисоко ниво на поддршка, без оглед на етничката припадност и се толкува како сенароден консензус и долгорочно решавање на проблемите, особено во политичката и економската сфера (стр.3). Сите анкети спроведени до денес покажуваат голема поддршка меѓу Македонците и Албанците за ЕУ и за НАТО (над 60%) (IDSCS и MCMC 2013, IDSCS 2016, IPRS, ISHR и FAC 2016, итн.).

Но, билатералните прашања изгледаат штетни за *лепак ефектот* на надворешната политика за Македонците и Албанците. Следствено, надворешната политика се трансформира од обединувачки во разделувачки фактор помеѓу етничките групи. Билатералните спорови ја условуваат агендата за меѓународна интеграција на Македонија, што, пак, служи како обединувачки елемент на двете етнички групи. Заради природата на билатералните спорови и различните етнички сфаќања кон нив, нема единствен официјален став кон нивното решавање. Условувањето пак на меѓународната интеграција

со решавање на билатералните спорови со соседите, уште повеќе ја интензивира внатрешната поделба (Ванковска 2017, стр.7)²⁰.

Бидејќи надворешната политика во Македонија може да послужи како механизам за постигнување внатрешна и надворешна безбедност, блокадата предизвикана од Грција во 2008 година, може да се сфати како драматичен пресврт, не само во меѓународната област, туку и во внатрешните односи. Од меѓународен аспект, според Конеска (2014), во рамките на владејачката партија од тоа време, ВМРО, консензусот за интеграција во НАТО и ЕУ, како единствена надворешно-политичка алтернатива, започна да забледува, поради тоа што беше условен со промена на името. Според Пендаровски (2012), владата започна да забележува суптилна промена во надворешно-политичката ориентација, бидејќи некои нејзини претставници започнаа да дискутираат против безусловната посветеност кон членството во НАТО и ЕУ.

Од внатрешен аспект, оспорувањето на идентитетот, што произлезе од билатералните спорови, предизвика етнички национализам во напорите за градење идентитет. Резултат на овој пристап беше и проектот “Скопје 2014”, во кој, Малески (2013) ја гледа корелацијата помеѓу надворешно-политичките предизвици и етничкиот национализам. Имено, тој смета дека национализмот на Македонците е причина, што ги разбеснува соседите, како што се Грција и Бугарија, кои пак ја попречуваат интеграцијата на Македонија во ЕУ и НАТО (стр.23). Сепак, спротивниот аргумент е дека надворешното оспорување на идентитетот на Македонија и, следствено, на нејзините евро-атлантски објективи, може да биде причина за пораст на национализмот. Паралелното развивање на албанскиот национализам, предизвикува понатамошни тешкотии не само од внатрешен аспект, предизвикувајќи го унитарниот концепт на државата, ами и во надворешниот глас на државата. Според една аргументација, наместо да придонесе за кохезивен став кон надворешните предизвици, албанскиот национализам предизвикува поделби и дисхармонија во однесувањето на надворешната политика кон надворешните закани.

Како резултат на надворешните притисоци од соседите и условеноста на евро-атлантската агенда со решавање на надворешните спорови, надворешната политика на

---

²⁰Според анкетите спроведени во 2010-2017 година, кога од граѓаните беше побарано да изберат помеѓу: ЕУ и НАТО или зачувување на уставното име, се појави значителна етничка поделба. Оттука, околу 64,9% од етничките Македонци беа за зачувување на името, додека 68% од етничките Албанци беа за ЕУ и НАТО (IDSCS и MCMC 2014, стр.19)

Македонија станува се пофрагментирана и помалку кохерентна. Но, диверзификацијата на надворешно-политичкиот пристап, според Ванковска (2017), дојде и како резултат на внатрешната разновидност меѓу политичките актери, кои имаат различно етничко потекло, и кои не се засегнати на ист начин од билатералните прашања. Во отсуство на консензус за “националниот интерес”, вклучените актери во креирањето надворешна политика, поседувајќи различни вредности и интереси, започнаа да проектираат некоординирани, па дури и контрадикторни активности. Бидејќи надворешните спорови, а особено прашањето за името, повеќе влијаат на македонската етничка група отколку на албанската, првите прифатија повнимателен пристап во нивната надворешно-политичка акција. Според Малески (2013), билатералните спорови, а особено оној со Грција, мнозинството Македонци го доживуваат “како обид да се уништи нивното постоење како морална личност” (стр.26). Така, етничките македонски партии се чинеше дека одржуваат крута позиција во зачувувањето на нивното уставно име наспроти грчките притисоци за нејзина промена. Албанците, од друга страна, се чинеше дека се помалку засегнати од ова прашање, кое не се однесува на нивниот етнички идентитет. Понатаму, со оглед на блокадата што го предизвикува прашањето за името во процесот на меѓународната интеграција, Албанците покажаа поголема флексибилност во прифаќањето на компромис со соседот за името на државата. Подоцнежните одвоени дипломатски офанзивы во Атина, Брисел или Вашингтон, каде што ги повикуваа за решение на прашањето за името и деблокирање на меѓународната агенда за интеграција на државата, предизвика понатамошна поделба и внатрешна недоверба (Ванковска, 2017). Оваа внатрешна поделба и недоверба, иако произлегува од однесувањето на албанскиот политички фактор во надворешната политика, беше помогната и надворешно. Грција, свесна за флексибилноста на Албанците кон прашањето за името, се обиде да ја инструментализира оваа етничка група во постигнувањето на целта за промена на уставното име на Македонија. Во овој контекст, грчкиот амбасадор во Скопје, Тирана и Вашингтон, Александрос Малиас, тврди дека Грција треба да го следи својот интерес, а не интересот на Србија, затоа треба да работи на реанимирање на односите со Албанците во Македонија, кои според него “паднале во летаргична состојба”. Тој сугерира дека “Албанците, како граѓани на Македонија треба да имаат еднакви политички права и да носат одлуки за најважните прашања поврзани со членството на Македонија во НАТО и ЕУ.” (Αντιχρυσείας

(Анихнефсеис), 2011). Овие ставови на Малиас ги објаснуваат следните официјални состаноци на албанските политичари (претставници на ДУИ) со грчки официјални лица во Атина, што, пак, предизвика внатрешна недоверба и поделба. Според овој извор, грчката експлоатација на Албанците не се направи само за постигнување на нивната цел во однос на промената на името на Македонија. Инструментализацијата на Албанците произлезе и од потребата на Грција да ја спречи, како што ја нарекуваат, најголемата закана, а тоа е “албанско-муслиманскиот” национализам, охрабрен од Анкара (Атанасопулос и др., 2018). Оттука, може да тврдиме дека манипулацијата со албанскиот национализам од страна на Грција е искористена за двоен ефект: да се постигнат промени на идентитетот во Македонија и да се контролира влијанието на Турција во регионот.

Според Пендаровски (2012), агендата на ЕУ и НАТО, особено од 2008 година наваму, стана фактор на поделба меѓу двете заедници. Поради различните перцепции на етничките групи во врска со надворешните спорови, на Република Македонија и беше тешко да издејствува обединувачки став за нивното решавање. Бидејќи овие притисоци влијаат на меѓународните интеграции на Македонија, македонската и албанската заедница почнаа да го продлабочуваат јазот на позициите во однос на НАТО и ЕУ. Според Нухија (2013, стр. 6), повеќето Албанци дури се чувствуваат како “заложници” на македонската политичка инертност во однос на надворешните пречки за евро-атлантските интеграции. Нухија тврди дека Албанците го сметаат пристапот на македонските политичари кон билатералните отворени прашања како недоволно сериозен и посветен. Како резултат на тоа, албанскиот политички фактор изврши неколку одделни дипломатски офанзиви, во потрага за побрзо решение. Од друга страна, Македонците сметаат дека ваквото однесување е непочитување на “националните интереси” и штетно на меѓуетничката доверба и соживот. Понатаму, брзањето на Албанците во затворањето на прашањето со Грција се смета како индикација за незаинтересираноста на оваа етничка група за прашањето за името. Како што тврди Копа (1994), единствената верзија на новото име што Албанците би го оспориле е онаа со словенска придавка (пр. Славо-Македонија). Тие би прифатиле каква било друга верзија, вклучително и Централна Балканска Република или Вардарска, сè додека таквото решение го отвора патот кон евро-атлантските интеграции. Во анализата на албанското прашање во Македонија, Копа ја опишува рамнодушност на Албанците кон името на Македонија како држава резултат на нивната припадност и

обединување со албанскиот фактор во Косово и Албанија, што, предупредува авторот, може да донесе последици не само за Македонија, туку и за целиот регион. Така, може да тврдиме дека неидентификацијата на етничките Албанци со државата на нивното државјанство, дополнително ги комплицира не само внатрешните односи, туку и ковањето консензуален став кон надворешните закани.

Многу автори тврдат дека интеграцијата во ЕУ и НАТО е несомнено позитивно влијание врз меѓуетничките односи и дека понатамошното одложување на решавањето на надворешните спорови, кои ги блокираат интеграциите, може да доведе до меѓуетнички тензии и да ја влоши домашната стабилност (Поп-Ангелов 2010, Пендаровски 2012, Нухија 2013, Ванковска 2017, Маролов и Стојановски 2017 итн.). Оттука, надворешно-политичкиот пристап кон надворешните притисоци или услови може да влијае не само на надворешната стабилност на една мала земја, туку и на нејзиниот разновиден внатрешен амбиент. Со оглед на комплицираната природа на надворешните притисоци и нивниот условен ефект во однос на евро-атлантските интеграции, пристапот кон нивните решенија не се очекува да произведе домашни линеарни ефекти. Бидејќи решавањето на надворешните билатерални спорови со соседите може да ја отвори перспективата на Македонија кон ЕУ и НАТО, не е јасно дали тоа ќе доведе до меѓуетничко приближување и обединување. Овој труд ќе се обиде да одговори на поранешните дилеми потпирајќи се на податоците добиени од ставовите, перцепциите, аргументите и позициите на учесниците во емпириското истражување на тезата. Фокусот ќе биде насочен кон реципрочниот однос помеѓу надворешнополитичко (не)делувањеспрема билатералните прашања и меѓуетничките односи за време на преодната влада која сигнализира промени во надворешно-политичкиот пристап.

Пред да ги разоткриеме наодите од емпирискиот дел, следното поглавје ќе ги претстави најрелевантните теории за надворешната политика и националната (меѓуетничка) интеграција. Целта е да се извлечат врски помеѓу двете групи на теории и евентуално да се изгради теоретска рамка. Во рамките на последното, ќе се изгради збир на хипотези, што ќе овозможи истражување и евентуално објаснување на врската помеѓу надворешно-политичкото однесување (кон надворешни закани) и меѓуетничките односи.

ГЛАВА 3. ПРЕТХОДНИ ИСТРАЖУВАЊА

Ова поглавје претставува комплексен преглед на одделни теории, кои ќе бидат вкрстени во градењето на теоретската рамка во следното поглавје. Тековното поглавје дава преглед на две групи теории: првиот сет вклучува некои од најрелевантните теории за надворешната политика и вториот сет вклучува некои од најрелевантните теории за националната интеграција. Теориите за надворешната политика првично се анализираат воопштено, во рамките на трите доминантни МО теории: реалистичка, либерална и конструктивистичка теорија. Гледањето на надворешната политика во рамките на пошироките теории на МО, овозможува изложување на мноштво фактори, кои се сметаат за главни двигатели на надворешната политика. Таквата разновидност на движечките фактори на надворешната политика, како ги гледа секоја теорија на МО, е важна за објаснување, подоцна, на многуструкоста на надворешно-политичкото однесување на малите држави. Подоцна, фокусот на поглавјето се стеснува врз надворешната политика на малите држави, бидејќи оваа категорија на држави е различна и можеби уникатна во однесувањето на надворешната политика. При анализата на надворешната политика на малите држави, поглавјето користи анализа на вкрстено ниво: меѓународно или системско ниво, државно или единично ниво и индивидуално или под-единица. Сепак, покрај презентирањето на сите три нивоа на анализа и нивните ставови за надворешната политика на малата држава, поглавјето појаснува дека фокусот ќе биде на две нивоа, имено на системското и државното, бидејќи тесно резонираат со истражувачките цели на овој труд.

Во рамките на анализата на надворешната политика на малата држава, вниманието е насочено кон две надворешно-политички улоги или функции, кои се одигруваат на две нивоа (меѓународно и државно). Овие две улоги се *безбедноста* и *интеграцијата*. Во рамките на овие две улоги, поглавјето има за цел да обезбеди теоретска основа за објаснување на надворешно-политичкото однесување на Македонија. Двете улоги се неопходни за да се објаснат надворешнополитичките избори и однесување на Македонија и во меѓународното и во националното подрачје. Безбедносната улога се очекува да ги

разоткрие надворешнополитичките избори на државата за интеграција во меѓународните институции и одговорикон надворешните заканувачки фактори, во функција на зачувување и зајакнување на безбедноста на државата. Интеграциската улога се очекува да ги изложи надворешно-политичките избори на државата кон мултилатерализам, преку интеграција во регионални и глобални организации, но и нивниот ефект врз внатрешната интеграција. Комбинирани, овие две улоги можат да овозможат објаснување на изборите, предизвиците, одговорите и ефектите на надворешната политика на една мала држава и на меѓународно и на национално ниво.

Во истражувањето на безбедносната улога на надворешната политика, поглавјето ги разгледува релевантните безбедносни теории (главно потпирајќи се на дела од Бузан 1983 година и Бузан и Вивер 2003 година). Изборот да се разработат ваквите теории е направен со цел да се објаснат концептите како што се државната безбедност, заканите за безбедноста со фокус на политичките и општествените закани и надворешно-политичката акција / опции како одговор на безбедносните закани. Овие теории се важни за да ни овозможат да ја разбереме и можеби да ја објасниме, подоцна, природата на безбедноста на Македонија и опциите за надворешната политика / изборот на одговор кон нив.

Во истражувањето на улогата на интеграција на надворешната политика, во поглавјето се разгледува синтетизираната теорија за национална интеграција (главно потпирајќи се на делата на Шулман од 1996 и 1998 година). Пред да се испреплетат националната интеграција со надворешната политика (ориентирана кон меѓународната интеграција), поглавјето објаснува значајни поими што претставуваат теории за национална интеграција, како што се етничката припадност, нацијата и соодветните идентитети. Потоа, продолжува да се проценува улогата на надворешната политика на интеграција не само преку перспективата на теоријата за меѓународна интеграција, туку и преку перспективата на главните теории на национална интеграција, како што се теоријата на заедништво и разлики, теориите на социјални интеракции и теориите на вредносен консензус. Гледајќи ја улогата на интеграцијата на надворешната политика преку синтетизиран пристап на национална интеграција, поглавјето ни овозможува да разбереме дали надворешната политика во случајот на Македонија може да ги надокнади внатрешните политики во ковањето на заедништво, вредносен консензус и социјална интеграција, што резултира, на крајот, во национална интеграција.

Преглед на литературата

Клучниот концепт на оваа дисертација е надворешната политика. Тоа е јазолот што го поврзува меѓународното опкружување со домашното. Како такво, неговото однесување не се анализира само како резултат на надворешните односи на државата, како што предвидува нивото на системот, туку и како фактор што влијае на внатрешен терен, имено на внатрешните општествени односи. Постоечките теории за надворешната политика признаваат широк спектар на актери кои, покрај државата, како традиционално познат актер, особено во рамките на МО реализмот (Валц 1959, Моргентау 1966), исто така, се во реципрочен влијателен однос со надворешната политика. Како и да е, фокусот на овој труд е насочен кон односот помеѓу државата и нејзината надворешна политика, имено на надворешно-политичкото однесување на државата во даден контекст.

Но, пред да ја проучуваме горенаведената врска, мора да развиеме разбирање за концептот на самата надворешна политика. Широкиот спектар на дефиниции открива различни феномени или потенцира различни аспекти на надворешната политика. Поширока и општо прифатена дефиниција од теоретичарите за меѓународни односи е дадена од Кристофер Хил. Според него, надворешната политика претставува “збир на надворешни односи спроведени од независен актер (обично, но не исклучиво држава) во меѓународните односи” (Хил, 2016, стр. 4). Дефиницијата на Хил, сепак, честопати е критикувана за истакнување само на општите трендови во надворешната политика, истовремено занемарувајќи ги индивидуалните активности. Вајт дава дефиниција која е повеќе ориентирана кон индивидуални активности и одлуки, фокусирајќи се на државата како главен актер во надворешната политика. Според него, надворешната политика претставува “владина активност спроведена со односи меѓу државата и другите актери, особено другите држави, во меѓународниот систем” (Вајт, 1989, стр. 1). Како и да е, фокусот на Вајт кон државата исклучува други важни структури со развиена надворешна политика, како што се регионалните актери, како што е ЕУ. Розенау, ја стеснува дефиницијата за надворешна политика фокусирајќи се на нејзиното однесување. Според него, надворешната политика е “надворешно однесување на државите” (Розенау 1971, стр.95). Но, оваа дефиниција честопати е критикувана затоа што се фокусира на однесувањето на државата, како што се балансирање, бандвагонско однесување,

меѓусебна зависност и занемарување на внатрешните надворешнополитички одлуки и влијанието на внатрешните актери врз нејзиното однесување (Бич, 2012). Бидејќи надворешната политика во оваа дисертација се третира како повеќедимензионална, се појавува потребата за посеопфатна дефиниција. Таква е обезбедена од Дерек Бич (2012), според кого:

Надворешната политика е и широк тренд на однесување и конкретни активности преземени од држава или друг колективен актер насочени кон други колективни чинители во меѓународниот систем. Акциите за надворешна политика може да се преземат со употреба на различни инструменти, почнувајќи од усвојување на декларации, говори, преговори за договори, давање на други држави економска помош, вклучување во дипломатска активност како што се самити и употреба на воена сила (стр.3).

Бидејќи фокусот на оваа студија е анализа на однесувањето на надворешната политика на мала држава под надворешен притисок и неговото влијание врз внатрешните односи на земјата, исто така, мора да се дефинира и синтагмата *анализата на надворешната политика*. Надворешната политика обично се изучува во рамките на дисциплината МО, меѓутоа, анализата на надворешната политика, за разлика од МО, има многу потесен фокус. Додека анализата на надворешната политика е фокусирана на односите што државите ги имаат меѓусебно во нивната надворешна политика, МО ја надминува оваа врска, проучувајќи ја и самата структура на меѓународниот систем и неговото влијание врз светската политика. Според Бич (2012), анализата на надворешната политика, како поддисциплина на МО, “има потесен фокус, зумирање на детерминантите на надворешната политика на една држава (или друг колективен актер) гледано или како општи трендови (на пр. надворешна политика на САД кон Латинска Америка) или како специфични активности (на пр. одлука на ЕУ да воведо економска санкција против Русија во украинскиот конфликт” (стр. 4-5). Со оглед на оваа разлика, анализата на детерминантите на надворешната политика на една држава и нивните резултати или како општ тренд или како специфична акција, претставува примарен интерес на ова истражување.

Проучувањето на надворешната политика ни помага да разбереме зошто и како се прават одредени избори од претставници на државата, кои се нивните цени / придобивки на меѓународно ниво, но исто така и на внатрешно, итн. Но, додека “зашто” и “како” ги објаснуваат постапките на една држава во надворешната политика, тие објаснувања се разликуваат во зависност од применетиот теоретски пристап. Сè додека надворешната

политика се смета за дел од МО, теоретските алатки на МО се применливи и за анализата на надворешната политика. Трите главни теории за МО, имено реализмот, либерализмот и конструктивизмот, служат за анализа на надворешната политика, но секоја е различна по својата аналитичка гледна точка. На краток начин, сите три теории и нивната примена во анализата на надворешната политика ќе бидат разработени во овој дел.

Реализмот го објаснува меѓународниот систем како вечна борба за поголема моќ меѓу суверените и независни држави во рамките на анархичен меѓународен систем. Двете различни претпоставки за реализам се проценката дека меѓународниот систем е анархичен и дека државите главно се преокупирани со нивниот опстанок и независност. Согледувајќи го меѓународниот систем како анархичен, реалистите тврдат дека државите можат да го заштитат нивниот национален интерес или да го обезбедат нивниот опстанок не преку меѓународните институции, туку преку закани или употреба на воена сила. Што се однесува до меѓународните институции, како што е Меѓународниот суд за правда, структуралистичките реалисти сметаат дека овие играат само ограничена улога, бидејќи тие немаат способност и принудни механизми да ги обврзат големите сили да го променат своето однесување. Понатаму, тие гледаат на сојузите, како што е НАТО, како инструменти во рацете на големите сили што се користат за влијание врз надворешната политика на другите држави. Исто така, според Валц (1979), анархичната природа на меѓународниот систем предизвикува притисок врз државите, кои, во случај на неуспех да се усогласат, ризикуваат да бидат 'казнети' од системот, дури и до точка да престанат да постојат. Реалистите го анализираат однесувањето на државата во меѓународните односи преку системско ниво. Државата, преокупирана со својот опстанок и со оглед на нејзината релативна позиција во меѓународниот систем, постојано ќе бара однесување за кое смета дека е посоодветно за нејзиниот опстанок. Затоа, рационалните водачи го избираат најсоодветното однесување за да го зголемат опстанокот на нивната држава, без оглед на нивното лично убедување или идеологија. Покрај тоа, според реалистите, ниту домашните разлики ниту типот на режимот немаат можност да влијаат на надворешно-политичкото однесување на државите, кои се чувствуваат под притисок за нивниот опстанок. Со други зборови, реалистичката теорија тврди дека во надворешната политика доминираат материјални фактори, имено релативната моќ на другите држави и позицијата на државата

во меѓународниот систем и се користи како инструмент за постигнување придобивки. (Бич 2012, стр.17-20).

Либерализмот честопати се појавува како пооптимистичка верзија отколку реализмот, во врска со неизбежноста на конфликтот меѓу државите, како резултат на нивната преокупација со прашањето за опстанок. Во суштината на оваа теорија е *напредокот*, додека либералите тврдат дека личниот интерес на државите, во одредени околности, исто така може да доведе до соработка меѓу државите. Сепак, покрај соработката меѓу државите, оваа теорија не ја исклучува можноста за конфликт, додека шансите за соработка или конфликт, според либералите, зависат од дистрибуцијата на преференциите на државите. Либералите имаат свои поделби, особено во врска со природата на меѓународниот систем. Класичните либерали, како Моравзик (1997) или Кеохан (2002), наликуваат на реалистите во нивната концепција за меѓународниот систем како анархичен. Но, за разлика од реалистите, либералите веруваат во улогата или моќта на меѓународните институции за да ги регулираат и ублажуваат несаканите ефекти создадени од анархичниот систем и да стимулираат соработка со взаемна корист. Неолибералните институционалисти, или кратко неолиберали, од друга страна, со реномирани претставници како Ернст Хас (1961) и Леон Линдберг (1963), веруваат во трансформација на анархичниот систем, кој се карактеризира со конфликти, во систем што се карактеризира со соработка и мир. Тие веруваат дека таквата трансформација може да се постигне преку меѓузависност, институционализација и демократија. Друга разлика помеѓу класичните либерали и неолиберали е што првите веруваат дека меѓународните институции се алатки контролирани од државите, додека вторите веруваат дека меѓународните институции на крајот би се отцепиле од државната контрола преку интегративниот процес, што би помогнале во интеграцијата на државите во нова политичка заедница, која е над државите. Таквата заедница ќе ја намали контролата врз суверените држави и ќе ја пренесе на наднационалните структури. Во однос на надворешно-политичкото ниво на анализа, либералите повторно се поделени. Некои од нив, како Кеохан (1969), како реалистите, се фокусираат на системското ниво, додека други, како што е Моравзик (1997), исто така, го сочинуваат државното ниво, истовремено истакнувајќи ја улогата на другите актери како што се корпорациите, јавното мислење или интереснире групи, со влијателни овластувања врз надворешната политика. Како и да е,

либералите се согласуваат околу три објаснувачки фактори кои можат да му помогнат на меѓународниот систем да премине од конфликт во одржлив мир. Овие фактори се инспирирани од памфлетот на Кант “Вечен мир”, за постигнување на одржлив мир меѓу државите. Овие фактори, од кои два припаѓаат на системско ниво се: меѓузависност, меѓународни институции и демократија. Либералите, како и реалистите, се согласуваат дека материјалните фактори ги доминираат идеалните. На овој начин, тие гледаат на надворешната политика како производ на личните интереси на внатрешните чинители кои произлегуваат од домашниот политички систем, но не го исклучуваат ниту влијанието на нивото на системот врз надворешно-политичкото однесување (Бич, 2012).

Конструктивистичката теорија се фокусира врз идејата за општествено конструирана реалност, која произлегува од интеракции меѓу актерите, а што дополнително доведува до формирање на идентитет и интереси (Бич 2012, р.22). Според Венд (1992), значењата се “социјално конструирани” и “луѓето дејствуваат кон предметите, вклучително и другите актери, врз основа на значењата што ги имаат предметите за нив” (стр. 396-397). Конструктивистите гледаат на моделите, односите, и состојбите преку призмата на значење и пракса. Бидејќи значењето и практиката не се фиксни фактори и може да се менуваат со тек на време, може да се променат или трансформираат и моделите, кои некогаш изгледале цврсто воспоставени и трајни. Хрд (2008) го цитира примерот за суверенитет на една држава, обезбеден од Бирстекер и Вебер (1996 година), што претставува социјално конструирана институција, разбрана како таква само кога луѓето и другите држави гледаат на тоа како “корпоративен актер со права и обврски над територијата и граѓаните (и тие постапуваат соодветно)” (како што е цитирано во Хурд 2008, стр. 300). Како и да е, правото на меѓународна интервенција во државите каде е откриено масовно кршење на човековите права, го поткопува значењето на суверенитетот во нејзината традиционална смисла. Според тоа, меѓународната интервенција служи како фактор што го менува значењето на суверенитетот, преку намалување на автономијата на лидерите кои ги кршат човековите права и преку зајакнување на моќта на меѓународните институции за интервенција. Сумирајќи, факторите како што е суверенитетот се потпираат на споделени идеи и практики на луѓето и актерите. Но, главниот аргумент на конструктивистите е дека идеите што ја конструираат социјалната реалност, а со тоа и меѓународната политика, не се само

индивидуални верувања. Наместо тоа, тие ги дефинираат идеите како интерсубјективни и институционализирани. Интерсубјективни значи дека тие се однесуваат на идеите што се споделуваат меѓу луѓето и затоа ги надминуваат индивидуалните социјални чинители. Институционализирани значи дека ваквите идеи се вградени во социјалните рутини, практики и идентитети (Хрд, 2008, стр.301). Гледајќи ги материјалните сили од социјалниот концепт, ги прави конструктивистите да имаат релативистички пристап кон нив. На пример, заканата за националната безбедност, со оглед на тоа што е социјална конструкција, не може да се сфати од сите подеднакво или може воопшто да не се сфати како ризик. Според Кембел (1992), “не сите ризици се еднакви, и не сите ризици се толкуваат како опасни” (стр.2). Конструктивистите го гледаат националниот интерес на ист релативен начин. Наспроти другите мисловни школи, кои националниот интерес го сметаат за практична цел, како што се опстанокот, моќта, богатството и безбедноста, кои се фиксни и непроменливи, конструктивистите го доживуваат националниот интерес заснован врз социјалните односи, кои се менливи. Оттука, тие сметаат дека националниот интерес е конструкција врз која може да влијае системот. На ниво на систем, Певхаус (како што е цитиран во Хрд, 2008), тврди како интересите на државата, застапени во нивните уставни, се засегнати до степен да бидат изменети од нивното членство во регионални или меѓународни организации. Други автори тврдат дека внатрешните фактори, како што се коалициите, економските фактори, институциите итн., исто така, влијаат врз националните интереси (Розенау 1971, Елман 1995 година). Конструктивистите веруваат дека националниот интерес се менува и поради интеракциите. Во однос на структурата наспроти агенцијата, конструктивистите имаат пристап кон составување. Според нив, и државите и меѓународните институции, не само што се реципрочно под влијание на меѓусебна интеракција, туку може и да се редефинираат како резултат на нивните интеракции. Значи, државите влијаат врз формирањето на меѓународните институции и нивните регулативи, а за возврат овие институции влијаат врз дефинирањето, социјализацијата и влијанието на државите. (Хрд, 2008, стр.204). Оттука, според Гиденс (1984), иако државите создаваат закони и институции, тие потоа се претвораат во “рамка” што диктира однесување што државите го прифаќаат. Затоа, државите, според конструктивистите, го прилагодуваат своето однесување за да одговараат на меѓународните норми, но исто така ги реконструираат

овие норми за да ги оправдаат своите постапки. Конструктивистите се поделени околу релевантноста на идеалните во однос на материјалните фактори. Тие, за разлика од либералите и реалистите, веруваат дека идеалните фактори се важни, но многу пост-структуралистички конструктивисти исто така го препознаваат влијанието на материјалните фактори.

При анализата на креирањето, изборите и одредниците на надворешната политика, Хил (2016) тврди дека два фактори се клучни во дефинирањето на горенаведеното: актери и структури. Во овој контекст, тој ја дефинира надворешната политика како “сложен процес на интеракција помеѓу многу актери, различно вградени во широк спектар на различни структури. Нивната интеракција е динамичен процес, што доведува до постојана еволуција и на актерите и на структурите” (стр.28). Широк спектар на актери, и домашни и меѓународни, обично се вклучени во донесувањето одлуки за надворешната политика. Во исто време, широк спектар на структури, и домашни и меѓународни, имаат свое влијание врз овие актери и изборите што ги донесуваат во надворешната политика. Односот помеѓу и во рамките на секој фактор силно ја одредува кохерентноста на надворешната политика. Со цел подобро да се разбере нивната врска во креирањето на надворешната политика, важно е да се идентификуваат клучните актери и структури вклучени во надворешната политика. Смит и др. (2012) идентификуваат неколку клучни актери на надворешната политика, почнувајќи од шефовите на држави, шефовите на владите, министрите за надворешни работи или државните секретари, парламентот и парламентарните комисии за надворешна политика, политичките партии итн. Овие, тврдат авторите, се сметаат за институционални чинители, кои носат политичка одговорност при донесувањето одлуки, обично се избираат демократски (иако не е секогаш така) и дејствуваат на меѓународно ниво во име на политиките што ги претставуваат. Покрај нив, има и широк спектар на други актери, вклучително и државни службеници и експерти кои тесно соработуваат со актерите погоре (во министерства или други владини тела), како и медиуми, лобистички групи, тинк-тенкови, истражувачки и академски институти итн. Тие обично се наоѓаат дома, но тесно соработуваат со колегите во странство, вклучително и невладини организации и институции. Структурата (обично се однесува на бирократијата, институциите или државата) исто така вклучува широк спектар на фактори. Реалистичката школа на мислата му ги припишува структурните фактори само на меѓународниот систем.

Сепак, многу автори се согласуваат дека ова е тесен поглед на структурните фактори - политички, економски, културни, технолошки или национални, регионални, меѓународни или когнитивни и нормативни, кои можат да бидат присутни во сите слоеви на општествените системи, иако не сите одржат иста важност за креирањето на надворешната политика.

Врската помеѓу актерите и структурите е важна за да може да се објаснат влијанијата врз донесувањето одлуки во надворешната политика. Хадсон и Деј (2020), сепак, тврдат дека тоа не е лесна задача, бидејќи се верува дека врз донесувањето одлуки во надворешната политика може да влијаат исто толку фактори, колку бојата на просторијата, каде што се носи одлуката! Авторите ги спојуваат актерите и структурите при анализа на одлуките за надворешна политика на девет нивоа. Така, горенаведените автори го анализираат носењето одлуки во надворешната политика со испитување на личностите на носителите на одлуки, со анализа на ефектите на малите или големите групи, со анализа на културниот амбиент, домашните политики, националните атрибути, системските влијанија, итн. Сепак, без интегрирање на овие одделни анализи, не може да се добие холистичко објаснување на одлуките за надворешната политика. Хадсон и Деј (2020), тврдат дека носителите на одлуки за време на нивните секојдневни активности, интегрираат широк спектар на влијателни варијабли (како оние погоре) во различни нивоа на анализа. Авторите ја илустрираат оваа интеграција на следниов начин: “која било дадена мала група на креатори на надворешната политика на високо ниво ќе содржи различни индивидуи, од кои секој: поседува уникатна личност; вградена е во националните и субнационалните култури; најверојатно ќе претставува или ќе претпочита одредени организации кои играат посебни улоги на засегнати страни во бирократијата; усогласен е со поголеми политички, идеолошки или религиозни групи; и живее во национална држава со специфични национални карактеристики кои помагаат да се дефинира нејзиното место во меѓународниот систем.” (стр.191).

Ваквата интеракција на актерите и структурите, има одредено влијание врз одлуките на надворешната политика. Како такво, секоја одлука е резултат на уникатно испреплетување помеѓу актерот и структурните фактори. Така, за подобро разбирање на одредена одлука за надворешна политика, треба конкретно да се разгледа конкретниот контекст каде е донесена одлуката. Сепак, контекстуалната анализа ја прави секоја одлука

единствена и тешка за споредба. И покрај нивната единственост, многу научници се обидуваат да најдат заеднички карактеристики за донесување одлуки во надворешната политика. Така, одлуките за надворешна политика обично се насочени кон надворешни субјекти, но може да бидат насочени и кон домашни субјекти. За време на одлучувањето, актерите се движат низ неколку фази, од фазата на откривање, дефинирање и перцепција на проблемот, до фазите на приоритет, ризиците и фазите на проценка на опциите. Понатаму, не секоја одлука води кон акција. Понекогаш, се донесуваат одлуки за производство на неактивност. Исто така, одлуката за надворешна политика има посебна цел, но Хадсон и Деј (2020) нагласуваат дека многу ретко носителите на одлуки постигнуваат целосен успех во постигнувањето на зацртаната цел. Всушност, успехот во постигнувањето на поставената цел може да варира од една крајност, каде што целта е успешно постигната, до друга крајност, каде што одлуката доведува до несакана провокација, поттикнувајќи реакција спротивна на намената. Во таков контекст, носителите на одлуки треба да бидат свесни дека не можат целосно да го контролираат исходот на одлуката што ја донесуваат и уште помалку да предвидат долгорочни последици. Како резултат на неможноста да се контролира целосно резултатот од одлуките, тие може да бидат предмет на идни измени, засновани на испитување на последиците што ги произвеле. Накратко, објаснувањето за надворешнополитичкото одлучување имплицира дека втората е мулти-векторски процес, додека нивната анализа треба да се направи преку пристап во повеќе нивоа.

Имајќи ја предвид комплексноста на анализата на надворешната политика, ова дело нема да се фокусира на општите карактеристики на неговото однесување и донесување одлуки. Попрво ќе го впери својот фокус на меѓусебната соработка на две нивоа (внатрешно и меѓународно), вклучувајќи ги клучните институционални чинители, со цел да се испитаат донесените одлуки и манифестираното однесување. Анализата на надворешно-политичкото однесување на една држава и односот што таа го има со домашното опкружување, во ова истражување ќе се спроведе со проучување на ова однесување во контекст на мала, мултиетничка држава. Поконкретно, во таков контекст ќе се изучува однесувањето или дејствувањето на надворешната политика и нејзиното влијание врз меѓуетничките односи, кога државата е изложена на надворешни фактори на влијание. Со цел да се анализира надворешно-политичкото однесување поднадворешен

притисок или влијанието на таквото однесување врз внатрешните меѓуетнички односи, фокусот ќе биде на два елементи кои ја карактеризираат улогата на надворешната политика. Првично, однесувањето на надворешната политика ќе биде разработено од перспектива на *безбедноста* или преокупацијата на надворешната политика на државата со безбедноста. Така, однесувањето на државата ќе се анализира во однос на надворешните фактори кои се сметаат како закани или ограничувања врз безбедноста на државата. Реалистичката теорија е попозната по безбедносниот пристап кон анализата на надворешната политика, но позицијата на другите теории исто така ќе биде објаснета подолу. Второ, однесувањето на надворешната политика ќе се анализира од перспектива на *интеграција* и *идентитет*, или од влијанието што го има надворешната политика врз интеграцијата на различните етнички заедници во рамките на една мултиетничка држава, преку помагање во создавањето на заеднички идентитет меѓу нив. Конструктивистичката теорија, како што споменавме погоре, ја објаснува таквата интеракција како интеракција помеѓу агенцијата и структурата, и згора на тоа, ги гледа овие концепти како флуидни и променливи.

Разработката и анализата на надворешната политика, заснована врз овие две улоги, ќе помогне во изградбата на теоретска рамка, која преку покренатите аргументи ќе го поврзе надворешно-политичкото однесување на мала држава во однос на безбедноста и интеграцијата, под надворешна условеност, со меѓуетничките односи. Целта овде, како што е објаснето во воведното поглавје на оваа дисертација, е да се процени дали постои каузална врска помеѓу однесувањето на надворешната политика кон надворешните безбедносни закани и меѓуетничките односи. Ова поглавје ќе продолжи со преглед на постојната литература, истовремено обезбедувајќи објаснувања за клучните концепти и неопходните теории за изградба на теоретската рамка, кои ќе бидат тестирани со емпириските наоди од ова истражување.

Концептот на мали држави

Целта на оваа дисертација е да се проучи однесувањето на малите држави во областа на надворешната политика, што честопати го занемаруваше научниот интерес. Фокусирајќи

се на студија на случај која според сите свои карактеристики може да се смета како типична мала држава, станува уште понеопходен обидот да се дефинира концептот на *мали држави*. Во контекст дефиниран претежно од големи сили, проучувањето на малите држави било незаслужено запоставено. Но, промените во меѓународниот систем што доведоа до мултиполарност, обезбедија поголем простор и можности за малите држави да демонстрираат надворешно-политичка акција и маневрирање (Браунинг 2006, Шелдрап 2014). Сепак, имајќи ја предвид различноста на малите држави, наоѓањето на модел на нивното надворешно-политичко однесување е прилично тешко, бидејќи постои големо ниво на варијација во надворешно-политичката иницијатива на малите држави. Што предизвикува некои мали држави да демонстрираат одредено надворешно-политичко однесување или поголема иницијатива од другите држави? Поддржувачите на различни школи на размислување посочуваат на неколку надворешни и внатрешни фактори кои дејствуваат како детерминанти на однесувањето на една мала држава во надворешната политика. Но, пред да се анализира надворешно-политичкото однесување на една мала држава и нејзините детерминанти, овој дел ќе даде преглед на аналитичкиот концепт на *малите држави*.

И покрај многубројните напори, од спроведените истражувања за малите држави произлегува дека не постои научен консензус за дефинирање на малите држави. Иако постојат различни предложени дефиниции и карактеризации на малите држави, се чини дека постојат многу разлики во начинот на кој научниците ја концептираат малата држава. Според Мас (2009), во центарот на овие разлики стои природата на *критериумите* што ги користат научниците за да дефинираат мала држава. Некои од нив се потпираат на таканаречените “тврди” или квантитабилни критериуми со цел да се утврди суштината на малите држави, додека други го анализираат политичкиот аспект или користат квалитативни критериуми при дефинирањето на малите држави. Како и да е, оваа разновидност на схоластички позиции во однос на концептот на мали држави нуди широк спектар на дефиниции кои не мора да го нарушуваат проучувањето на малите држави. Напротив, според Мас (2009), недостатокот на консензус за дефинирање на малите држави овозможува флексибилно разбирање на овој концепт, што на некој начин ја рефлектира реалноста во која малите држави постојат во варијантност, во рамките на системот на меѓународните држави. Бидејќи се премногу бројни и разновидни по природа, овој труд ќе

ги претстави различните концептуализации кои се прилагодуваат на малите држави и на крајот ќе конструираат синтетизирана дефиниција за мала држава.

Недостатокот на консензус околу уникатната дефиниција за мала држава е признат од многу автори. Хенриксон (2001) одразува дека “нема меѓународно воспоставена или академски договорена дефиниција за ‘малата држава’” (стр.56). Ингебритсени др., (2006, стр. 5), од друга страна, тврди дека малите држави се дефинирани со “она што не се”. Во секој случај, отсуството на сеопфатна дефиниција за мала држава што би се спротивставила на времето и околностите, според Ротштајн (1968, стр.23), исто така може да резултира од тешкотијата да се дефинираат други термини како што се “слабост” или “моќ”, кои се поврзани со концептот на мали држави. Поради оваа причина, дефиницијата за малата држава е повеќе произволна отколку прецизна. Ако го прифатиме овој предлог, според Мас (2009), резултатот е двоен: од една страна го ограничува компаративното проучување на малите држави, но од друга страна овозможува посеопфатно разбирање на концептот на мала држава (стр.66).

Од истражувањето направено до денес за малите држави, произлегуваат три пристапи во дефинирањето на претходните. Првиот пристап се заснова на строги критериуми кои се потпираат на квантитативни податоци. Овој пристап има тенденција да понуди дефиниции кои се попрецизни во врска со големината на државата, и со тоа построго одвојуваат мала од другите, поголемите држави. Вториот пристап е насочен кон малите држави како политички термин, анализирајќи ги во рамките на меѓународниот систем. Така, овој пристап нуди повеќе контекстуални дефиниции. Третиот пристап ги комбинира овие две. Но, пред да се анализира секој пристап, во кој се дискутира што е мала држава, потребно е појаснување на самиот концепт *држава*. Во сегашната литература за меѓународни односи, генерално има четири признати критериуми кои ја дефинираат државата: суверена територија, постојано население, влада во контрола и учество на државата во меѓународните односи (Диксон 2005, стр.105–108). Покрај тоа, идеалната состојба може да се илустрира со четири карактеристики: Државата е територијално дефинирана; Државата има монопол над употребата на легитимна сила; таа е авторитет над одредено население кое, пак, ја признава државата како преовладувачка организација, и ако ние сме за национална држава, тогаш можеме да додадеме дека населението, идеално, треба да се развие во хомогено формирање на идентитет, односно

заедничка националност; Државата и нејзиното население имаат размена на давачки и придобивки во форма на даноци, воени услуги, создавање материјална благосостојба и слично (Финер 1975, Линдблом 1977, Хетн 1993, итн.). Но, државата, барем во англискиот јазик, исто така е наведен со други термини како *нација*, *земја* или *нација-држава*. Според Ингебритсен и др. (2006, стр.4), сè до 20 век ниту еден од горенаведените термини не бил користен за да се означи држава. Наместо тоа, оваа единица се нарекува сила (моќ). Сепак, ова дело ќе се задржи на поимот *држава*, како основна единица за анализа во системот на меѓународни држави во Вестфалија, и понатаму, бидејќи тоа е составен дел од поимот *мала држава*. Како такви, историските процеси на модерната држава во Западна Европа “беа консолидација на територијалната контрола, диференцијација на владите од другите организации, стекнување автономија (и меѓусебно признавање на истата) од страна на некои влади, централизација и координација” (Тили 1975, стр. 70)

Откако ќе се даде дефиницијата за *државата* следното прашање е што е тоа што ја одредува *големината* на државата? Со други зборови, кои критериуми треба да се применат за да се оддели мала од средна или голема држава? Како што е наведено погоре, еден пакет критериуми, познат како квантитативни критериуми, се базира на физички карактеристики или на мерливи елементи како што се површината на територијата на државата, нејзината економија, војска итн. Но, од сите овие критериуми, најчесто користен е големината на населението на една држава. Според Мас (2009), употребата на населението како критериум за дефинирање на мала држава има неколку предности, како што е фактот дека податоците за овие критериуми се генерално достапни во современите студии, дека овие критериуми помагаат да се раздвои прецизно мала од голема или средна држава, а тоа население се однесува на други елементи кои укажуваат за големината на државата, како што се економијата, војската итн. (стр.75). Но, проблемот со користење на населението како критериум за идентификување на мала држава има врска со поставувањето на границата на бројот на населението. Во овој аспект, се чини дека недостасува консензус меѓу научниците кои ги проучуваат малите држави и потешкотиите во разликувањето од категоријата микродржава. Мас (2008) тврди дека иако има тенденција да се изедначуваат малите држави со микродржавите, генерално, овие последните се дефинираат како “подмножество на мали држави и се опишуваат како исклучително мали” (стр.2). При дефинирање на малите држави од гледна точка на

големината на населението, научниците заземаат различни позиции во однос на точниот број на луѓе кои сочинуваат население. Кларк и Пејн (1987, xvii) поставија 1 милион како дефинитивен број за мала држава, Ист (1973, стр. 563) тврди дека мали држави се сите држави со население под 23,7 милиони, додека Ингебрисен и др. (2006, стр. 6) тврди дека европската “летва” за малите држави е утврден на околу 16 милиони (бројот на населението во Холандија). Оваа варијација укажува на тоа дека иако населението се смета како “објективен” критериум за дефинирање на големината на државата, поставувањето на пресек на населението во мала држава е прилично “субјективен” процес. Некои научници, како Карл Дојч, ја користат економијата или бруто националниот производ а други големината на територијата на државата како единствен критериум за дефинирање (Торхалсон 2006, Мас, 2009). Но, двата критериуми најдоа многу мала поддршка меѓу научниците. Како што тврди Торхалсон (2006), ако БДП на одредена држава е определувачки критериум за нејзината големина, тогаш Полска би била многу “помала” држава од Луксембург, додека популацијата на овие две држави го покажува спротивното. Слично на тоа, големината на географската територија не е доволно да се дефинира мала држава, ако другите критериуми не соодветствуваат со неа. За поголема точност, многу автори (видете во Мас, 2009) ја користат популацијата во комбинација со другите квантитативни критериуми, како што е географската област, како и бруто домашниот производ или богатството на една земја за да разликуваат мали од големи држави. Употребата на квантитативни критериуми им овозможува на научниците да се фокусираат на видливите карактеристики на една држава, сепак, многу пати тие не успеваат да ја објаснат во целост комплексноста што малите држави ја одразуваат во рамките на меѓународниот систем. Понатаму, Торхалсон (2006) тврди дека овие критериуми можеби биле покорисни во дефинирањето на малите држави во “старите меѓународни системи каде што воените капацитети биле клучот за опстанокот на државите; работната сила за воени цели беше многу важна; големината на економијата беше основа за градење на милицијата и државите им даваа значење на конкретните територијални придобивки.” (стр.13) Оттука, авторите кои сакаат да ги проучуваат малите држави во рамките на нов меѓународен систем, поточно во рамките на “новата Европа” разгледува други, не толку видливи фактори, како што се “моќ” и “сила”, па дури и “само-

перцепција” во меѓународниот систем, со цел да се долови поактуелно, посеопфатно и поконкретно значењето на малата држава.

Употребата на таканаречени квалитативни критериуми се перципира како субјективен пристап кон дефинирање на мала држава (Шелдрап, 2014, стр.5). Се смета за субјективен бидејќи нивната големина е дефинирана според нивната позиција во меѓународниот систем или во споредба со другите поголеми држави. Во периодот на Студената војна, авторите (пр. Кеохан 1969, Витал 1971) ги дефинираа малите држави како неспособни да влијаат на меѓународниот систем. Според нив, малите држави имаа многу помалку важност од поголемите, поради нивната неможност да влијаат на меѓународниот систем на држави. Оваа перцепција на малите држави има историска позадина која датира од Конгресот во Виена, кој ги позиционираше големите држави многу повисоко во хиерархијата на меѓународниот систем. За време на Конгресот, беше одлучено дека сите прашања од големо значење ќе бидат дискутирани и со нив ќе се занимаваат петте големи сили од тоа време. Останатите држави, кои ќе се сметале за важни за вклучување во консултации, договори, трактати и сл., се сметале за средни сили, иако нивниот број во 19 век бил скоро незначителен. Додека пак државите за кои се сметаше дека се неважни за да бидат вклучени во донесувањето одлуки, беа наречени мали држави (Ингебрисен и др., 2006, стр. 4).

Промената на меѓународниот светски поредок по завршувањето на Студената војна, доведе до концепции за малите држави и нивното воочено влијание врз меѓународниот систем. Како што тврдат Нојман и Гстал (2004), проблемот со традиционалната дефиниција на малите држави и нивниот ограничен капацитет да влијаат на меѓународните односи, беше тоа што тој беше временски ограничен и не ги земаше предвид промените во меѓународното опкружување. Во новосоздадените околности, во контекст на регионалните интеграции, глобализацијата, развојот на модерната технологија и комуникација, улогата на малата држава во меѓународниот систем се сфатила поинаку. Во контекст по Студената војна, Торхалсон (2006) тврди дека, под влијание на социјалниот конструктивизам и неговиот фокус на меѓународните норми, верувања, идеи и идентитет, се зголеми просторот за маневрирање на малите држави во рамките на меѓународниот систем. Малите држави станаа застапници на меѓународните норми и преку нив беа во можност да проектираат влијание на меѓународно ниво (пр. нордиските

држави што ги туркаат човековите права, агендите за правата на жените во меѓународните институции). Исто така, односите на малите држави со големите сили веќе не се дефинираат само преку процеси на преговарање, туку и со аргументирање, врамување и создавање на идентитети и политики кои се поповолни за нив. Притоа, малите држави овозможуваат создавање колективен идентитет кој ги вклучува и големите сили во него. Рис-Капен (1995, како што е цитирано во Торхалсон 2006) го зема примерот на НАТО, во рамките на кој, малите земји-членки, преку споделени вредности и норми, беа во можност да влијаат дури и на безбедносните политики на САД. Конечно користејќи мека моќ за да го надоместат недостатокот од тврда моќ, малите држави исто така станаа влијателни во повеќе аспекти (технолошки, еколошки, итн.) во рамките на меѓународниот систем (Браунинг 2006).

Друг квалитативен пристап кон дефинирање на мала држава е анализата на нивното однесување во надворешната политика и изнаоѓање обрасци на истата како група. Според поборниците на ваквиот став, малите држави покажуваат специфично однесување во рамките на меѓународниот систем, што ги разликува од другите држави (Ист, 1975, стр. 160). Некои од заедничките карактеристики на нивното однесување според авторите како Еванс и Нунхам (1998), Хеј (2003), Штајнсон и Торхалсонсетц (2017) итн., се нивните ограничени приоритети во надворешната политика, кои се главно локални и регионални, но ретко глобални, нивното ограничено мешање и вклученост во меѓународни прашања, нивното застапување и поддршка на меѓународните закони, како и на меѓународните организации, нивното претпочитање на мултилатерализам како начин за вршење на нивно влијание и заштита на нивната безбедност од надворешни закани. Мас (2009, стр.78-79) укажува на неколку недостатоци на овој пристап. Како прво, тој смета дека корелацијата помеѓу мала држава и одредено надворешно-политичко однесување не мора да е како каузална врска, во која малите држави се однесуваат поинаку во надворешната политика (тие претпочитаат сојузи и интеграција, ги поддржуваат меѓународните организации, се воздржуваат од употреба на воена сила, итн.). И двете може да стојат како независни променливи, или во некои случаи мала држава може да биде дури и зависна варијабла, додека однесувањето на надворешната политика независна. Понатаму, тој тврди дека таквото специфично однесување на малите држави во меѓународните односи не може да биде толку специфично за оваа група на држави, бидејќи може да биде применливо за

други, поголеми држави, кои можат да изберат да се однесуваат на одредени начини од етички и нормативни причини. Но, и покрај овие недостатоци, предноста на квалитативниот пристап при дефинирање на малите држави е тоа што тие се засноваат на емпириско собирање и анализа на податоци, и затоа произведуваат резултати кои се конкретни и базирани на контекст.

Алтернативен начин за дефинирање на мала држава е преку самоперцепција или перцепција од трети страни. Овој пристап е предложен од автори како Хеј (2003) и се заснова на самоперцепцијата на државата за нејзината улога во меѓународната хиерархија. Како и да е, овој пристап покренува неколку прашања. Првиот проблем е да се утврди чија перцепција треба да се земе предвид, и што ако перцепциите се во спротивност едни со други? Второ, перцепцијата на една држава за нејзината големина честопати може да биде субјективна и затоа искривена. Исто така, ако дефинирањето на мала држава биде оставено во рацете на политичарите или дипломатите, тоа може да резултира во политички мотивирани и со тоа пристрасни дефиниции. Сепак, Хеј (2003, стр.3-4) сугерира дека овој пристап е корисен по тоа што е тесно поврзан со надворешната политика. Врз основа на самоперцепцијата на малите држави, може да се изведат исходи за нејзиното надворешно-политичко однесување. Како и со другите пристапи, се предлага комбинација на истата со други, пообјективни пристапи, како што е големината на населението или економијата, со цел да се постигне поопсежна дефиниција за мала држава. Во овој контекст, Хенриксон наведува дека покрај тоа што се мали во квантитативна смисла, малите држави мораат да се “чувствуваат” и “да дејствуваат” како такви (Хенриксон, 2001, стр.62–63).

Мали наспроти слаби држави

Во обид да ги дефинираат малите држави, научниците исто така користат термини како што се *силата* и *моќта* наизменично. Со оглед на тоа што силата може да се смета како квантитативен критериум кој може физички да се измери, проширувањето на овој концепт во меѓународните односи предизвика првиот да се поклопува со концептот на моќ, што пак претставува повеќе квалитативен критериум. Користењето на концептот на моќ за дефинирање на мала држава, на некој начин предизвикува научниците да ги

поистоветуваат *малите* со *слабите*. Во свет управуван од политиката на моќ, малите држави не само што се сметаат за мали, туку и слаби, во смисла дека немаат моќ да ја наметнат својата волја во меѓународните односи или да се спротивстават на наметнувањето на волјата на другите држави врз самите себе. Овој паралелизам помеѓу малите и слабите концепти во малите држави се рефлектира во многу дефиниции, кои главно спаѓаат во реализмот, но исто така и во другите школи на размислување. Кеохан (1969, стр.291-310), на пример, ги дефинира малите држави како неспособни да влијаат на меѓународниот систем. По слична линија, Фокс (1959, стр.2-3) ги дефинира малите држави како субјекти кои немаат моќ да ја применуваат моќта во меѓународниот систем или да се спротивстават на моќта на другите држави да не се применува врз нив. Сепак, концептот на слаба држава не е секогаш перципиран во однос на моќта на државата во меѓународниот систем. Ова дело ќе претстави други гледишта (пр. Бузан 1983 година) за концептот на слаби држави, кои ги разгледуваат домашните фактори за одредување на слабоста на државата.

Примената на концептот на *моќ* во дефиницијата за мала држава и додава безбедносна димензија. Не можејќи да се проектираат моќ во нивните меѓународни односи, безбедноста на малите држави станува ранлива на надворешни закани. Иако врската помеѓу моќта и малата држава беше претежно користена според реалистичкото размислување, а најмногу во текот на првите децении на биполарниот светски поредок, Нојман и Гстал (2004) тврдат дека “надворешните безбедносни прашања, повторно добија значење” по периодот на Студената војна, што се манифестира со зголемен број мали држави кои бараат членство во ЕУ и НАТО (стр. 12). Оттука, голем број автори ги дефинираат малите држави како оние чија безбедност е загрозувана од други поголеми и помоќни држави и тие се слаби бидејќи не можат да обезбедат безбедност потпирајќи се само на нивните можности (пр. Ротсајн 1968, Ингебритсени др. 2006, Баилес и др. 2016, Штајнсон и Торхалсон 2017, итн.). Тие тврдат дека сојузите се корисна алатка за малите држави за заштита и зајакнување на безбедноста, но исто така и за зајакнување на нивното влијание во меѓународните односи.

Ставањето равенка помеѓу малите и слабите држави и додава надворешно-политичка димензија. Аргументирајќи дека малите држави не се во можност да влијаат на меѓународниот систем и да ја зајакнат безбедноста (од надворешни закани) потпирајќи се

на сопствените можности, приврзаниците на оваа позиција имплицираат дека малите држави проектираат одредено надворешно-политичко однесување насочено кон сопствен опстанок (Мас, 2009). Наместо да се меша во поголеми меѓународни работи, надворешно-политичката агенда на малите држави е ориентирана кон нивна сопствена одбрана. Рејмејкр (1974) го илустрира овој став тврдејќи дека “според тоа, надворешната политика на малите држави има за цел да го издржи притисокот од големите сили, да ги заштити нивниот територијален интегритет и независност и да обезбеди континуирана приврзаност кон националните вредности и идеали. *Малата сила* е држава во дефанзива, држава која е жедна за безбедност”(стр.18). Аргументот дека малите држави се слаби бидејќи се подредени на доминантните држави (или меѓународните организации) е поддржан од многу автори (пр. Вебер, 2000, Кули, 2005; Донели, 2006, Лејк 2009;). Тие тврдат дека придобивките на малите и слаби држави од потпирање врз овие (помоќни) структури ја надминуваат ценатана губење на нивниот суверенитет.

Сепак, други автори (види во Штајнсон и Торхалсон, 2017 година), кои земаат в предвид други теории (пр. либерални и конструктивистички) тврдат дека малите држави не се нужно слаби, бидејќи нивната способност да влијаат врз меѓународниот систем не е одредена само од нивното поседување на “сурова моќ”. Како компензација за нивната традиционална слабост (пр. воена), тие применуваат мека моќ за да создадат одредено ниво на влијание во меѓународниот систем (пр. нордиските држави во рамките на ЕУ). Бидејќи не се во состојба да се натпреваруваат во поглед на тврда моќ, малите држави се во можност да го добијат она што го сакаат преку средства без принуда или преку мека моќ. Многу мали држави беа во можност да унапредат важни агенди во меѓународниот систем, како што се еколошки, човекови права, причини за решавање конфликти, преку употреба на мека моќ. Исто така, сè повеќе меѓузависниот свет, им овозможува на малите држави поголема можност да лобираат во надворешно-политичките институции на поголемите сили. Исто така, со апел до меѓународните норми и закон, кои ја поттикнуваат меѓународната соработка, малите држави се во можност да извршат поголемо влијание отколку што би имале во реален поглед. Торхалсон и Вивел (2006) се потпираат на искуството на малите држави во рамките на ЕУ во проучувањето на нивното надворешнополитичко маневрирање и влијание во меѓународните структури, како што е ЕУ. Авторите тврдат дека причината што малите држави добија поголема надворешно-

политичка подвижност по Студената војна, лежи во нормите и институциите на ЕУ, кои помогнаа да се модификуваат традиционалните безбедносни прашања на малите држави и да се обезбедат придобивки (пр. економски), кои традиционално беа достапни само за големите сили. Во рамките на институционализираните средини, традиционалната “тврда” моќ, која им недостасува на малите држави, е помалку важна. Во институционализирана средина, сите држави, големи или мали, подлежат на истите правила, барем во теорија. И институционализираните економски интеграции им овозможуваат на малите држави пристап до поголеми економски придобивки. Сепак, авторите тврдат дека без оглед на природната тенденција на малите држави да се залагаат за институционализација на меѓудржавните односи, малата членка на ЕУ се однесува поинаку во рамките на оваа Унија. Авторите се обидуваат да ги бараат причините во рамките на секој правец на размислување, почнувајќи од реалистите, кои укажуваат на важноста на геополитиката при утврдување на однесувањето на малите држави, особено во безбедносните политики, продолжувајќи со либералите, кои нагласуваат дека интересните групи се оние кои ја одредуваат надворешната политика на малите држави, особено во однос на економските и трговските прашања, и завршувајќи со конструктивистите, кои укажуваат на важноста на дискурсот, при објаснување на надворешно-политичките одлуки на малите држави врз кои влијае дилемата за зачувување на националната автономија или нејзиното тргување заради влијание во ЕУ. Анализирани во комбинација, тврдат авторите, може да ни помогне да објасниме одредени надворешно-политички однесувања на малите земји-членки на ЕУ. Користејќи ваков пристап, тие тврдат дека влијанието на малата држава во ЕУ варира во различни области на политиките и институциите. Што се однесува до областите на политиките, влијанието на малите држави е помало по прашањата на безбедносната политика во споредба со сите други области на политиките. Тие проектираат поголемо влијание во областите на политиките, како што се монетарните или еколошките прашања (на пр. Белгија, Холандија, итн.). Исто така, успехот на малите држави околу влијанието врз одредени области на политиката зависи од нивната способност да градат коалиции (со поголеми овластувања или институции) што ќе ги поддржи нивните понуди за зголемување на влијанието (на пр. Холандија во сојузничтво со Германија за да се унапредат политиките за животна средина или Белгија во сојузничтво со Комисијата за формирање на Европската монетарна унија). Во однос на институциите, Торхалсон и

Вивел тврдат дека промената во системот на гласање во рамките на Советот од просто мнозинство и едногласност во гласање со квалификувано мнозинство може да изгледа штетно за влијанието на малите држави во ЕУ, бидејќи простото мнозинство гарантира иста тежина на секоја држава во процесот на донесување одлуки додека едногласноста бараше одобрување од сите членови за одредена одлука. Сепак, овие два механизма не беа значителна гаранција за зголеменото маневрирање на малите држави, бидејќи само ограниченото законодавство помина низ гласање со простото мнозинство и бидејќи малите држави не се во можност да користат право на вето, што едногласно е гарантирано како што тоа го прават големите држави. За гласање против или воздржување од одлука што не им одговара, малите држави, тврди Хајзенберг (2005, како што е цитирано во Торхалсон и Вивел, 2006), тешко дека некогаш го сториле тоа. Причината што малите држави се однесуваат поинаку во рамките на ЕУ, тврдат авторите, лежи во вкрстеното испитување на материјалните ресурси (според реалистите), меката моќ (според либералите) и разбирањето на политичките елити и јавното мислење за улогата на една држава во регионален и глобален контекст (според конструктивистите). Со оглед на тоа што надворешно-политичкото однесување на некои држави може да биде поттикнато повеќе од економски стимулации, други од безбедносни прашања и трети од дилемата за зачувување на државната автономија или зајакнување на нивното регионално влијание преку интеграција.

Широкиот спектар на карактеристики што ги дефинираат малите држави, како што е даден погоре, имплицираат дека не постои единствен начин за зачнување на малите држави. Недостатокот на консензус за дефинирање на мала држава и разновидноста на карактеристиките, кои исто така се менуваат и прошируваат со текот на времето, само ја одразуваат реалноста во која постојат малите држави, во нивната единственост и разновидност, во меѓународниот систем на држави. Оттука, студијата може да избере да користи или еден пакет критериуми или да ги комбинира сите горенаведени при проучување на одредена или неколку мали држави, во зависност од нивната компатибилност со односната држава. Како што споменавме во овој текст, малите и слаби држави се особено меѓусебно поврзани со одредено однесување во надворешната политика. Во овој контекст, ќе се обидам да ја применим мојата сопствена работна

дефиниција, која вклучува неколку од критериумите погоре и ги рефлектира некои карактеристики на малите држави разработени погоре:

Мала држава е држава која е свесна за својата “маленкост” и ја илустрира оваа свесност со дејствување и чувство на маленкост во меѓународните односи. Бидејќи не е во состојба самостојно да си го обезбеди опстанокот, малата држава избира да се потпре фундаментално на помошта на другите држави, сојузи, организација, што, пак, ја ограничува или диктира нејзината политичка маневрираност и од внатрешен и од надворешен карактер.

Пред да ја проучам нашата држава-случај, имено Македонија, во следниот оддел, ќе дадам преглед на литературата за одредувачите на надворешната политика на една мала држава. Овој дел е неопходен за разбирање на меѓусебната поврзаност на надворешните и внатрешните фактори, кои дејствуваат како детерминанти на однесувањето на надворешната политика на една мала држава, и дополнително за да се процени дали научниот консензус за таквите одредувачки фактори е исто така применлив и во случајот на Македонија.

Надворешна политика на малите држави

Со фундаменталните промени на меѓународниот систем, интересот на научниците за истражување на улогата на малите држави во меѓународните односи значително се зголеми. Најраните истражувања за надворешно-политичкото однесување на малата држава беа главно под влијание на реалистичката перспектива на меѓународните односи, која го анализира однесувањето на малите држави од системско ниво. Овој пристап се вртеше главно околу безбедносниот елемент, како фактор што го дефинира однесувањето на надворешната политика. Витал (1971) е меѓу првите истражувачи кои ја анализирале улогата на малите држави во рамките на хиерархискиот меѓународен систем, во кој, тој тврди дека моќта на малите држави е ограничена. И покрај случаите каде малите држави демонстрираа и употребија сила против поголемите (пр. Виетнам против САД или Авганистан против СССР), теоретичарите како што е Витал тврдат дека генерално малите држави, во судир со помоќните, се ограничени во нивната способност да користат сила. Поради ограничениот капацитет на малите држави да употребат сила и да се заштитат,

нивната витална преокупација се врти околу елементот на безбедност и одговор кон надворешното загрозувачко опкружување. Загрижени за безбедноста, заедничка карактеристика на малите држави станува нивната потрага по безбедност преку мултилатерални организации и сојузи (Хеј, 2003, стр. 4). Штајнсон и Торхалсон (2017) ја именуваат надворешната политика на таквата мала држава како стратегија за “засолниште”. Според нивните зборови, “засолништето е сојузничка врска каде малите држави ги ублажуваат своите политички, економски и социјални ранливости влегувајќи во сојуз со големите држави и приклучувајќи се на меѓународни или регионални организации” (стр.10). Така, тоа е типично за членството на малите држави во регионални и меѓународни организации со цел да обезбедат сигурност и да ги унапредат нивните надворешно-политички цели (Бејлс, Тајер и Торхалсон, 2016; Торхалсон, 2011). Друга карактеристика на надворешното политичко однесување на малите држави е да се компензира нивната *вградена слабост*, што ги ограничува нивните надворешно-политички избори, со приоритет на нивните напори и да инвестираат повеќе (од нивните ограничени ресурси) на специфични прашања од поголема важност за нив, преку градење коалиции со други мали држави или потпирајќи се на технократските тела на меѓународните организации со цел да се изврши влијание во меѓународните односи; преку користење на нивните неформални и флексибилни дипломатски сили за брзо донесување одлуки, преку придобивка од нивната самоперципирана слика како неутрална и мирољубива при стекнување улоги за утврдување факти, истражни, и посреднички улоги во меѓународните прашања; преку фокусирање во развојот на мека моќ што им дава економски и други придобивки, итн. (Штајнсон и Торхалсон, 2017).

Дали е тогаш можно да се откријат и дефинираат кои заеднички карактеристики ги демонстрираат малите држави во однесувањето на надворешната политика? Од спроведеното истражување, кое има тенденција да го објасни однесувањето на малите држави во надворешната политика, произлегува долг список на карактеристики. Резиме на општите карактеристики на однесувањето на малите држави е дадено подолу (Хеј 2003, стр. 5):

- обемот на надворешно-политичките активности на малите држави е прилично мал, можеби исто така поради недостаток или ограничено поседување на основни ресурси.

- малите држави имаат краткорочни цели и се ограничени на нивната поблиска географска арена, за разлика од големите држави, чии цели се долгорочни и нивните активности обично се глобални.

- малите држави имаат тенденција да се однесуваат морално, поддржувајќи ги меѓународните принципи и закон.

- малите држави имаат тенденција да се потпрат на меѓународни организации или мултинационални институции, преку кои тие ги почитуваат и усвојуваат меѓународните правила и закон; тие зависат од суперсилите за заштита, партнерство и ресурси.

- малите држави имаат тенденција да соработуваат и да избегнуваат конфликти, особено кога се вклучени големите сили, затоа тие можат да дејствуваат како добри медијатори; тие, исто така, имаат тенденција да избираат неутрални позиции, секогаш кога е можно.

- безбедноста е важен фактор во надворешната политика на малите држави. За да се обезбеди нивниот физички и политички опстанок, малите држави можат да изберат да се приклучат на сојузи или да изберат неутрална позиција.

- надворешно-политичката активност на малите држави е ограничена од меѓународниот систем и тие имаат далеку помалку опции од големите сили.

Како што ќе се дискутира подолго во продолжение, Македонија се вклопува во повеќето од овие неисцрпни критериуми што се користат за дефинирање на мала држава. Недостатокот на ресурси на Македонија (во однос на БДП, војска или население) ги ограничува надворешно-политичките активности на државата, само на оние што го штитат нејзиниот сопствен опстанок, без понатамошно мешање во прашањата на другите држави. Поддршката и почитувањето на меѓународните закони на Македонија се демонстрира не само преку нејзиното мултилатерално членство во меѓународни организации, туку и преку нејзиниот апел до меѓународните тела (како што е ООН / МСП) во решавањето на споровите (како што е прашањето за името со Грција). Нејзината надворешно-политичка цел да се приклучи на воен сојуз како што е НАТО, покажува дека се потпира на моќни сојузи за да се обезбеди опстанок. Нејзините единствени стратешки цели, интеграцијата во ЕУ и НАТО, од 1991 г., одговараат на критериумите на мала држава што претпоставува дека таа нема надворешно-политички опции во споредба со повеќе мулти-векторската надворешна политика што ја одгледуваат големите држави.

Според Хеј (2003), оваа листа на карактеристики е груба и многупати

контрадикторна. На пример, предвидува како малите држави имаат тенденција да останат неутрални и истовремено ја објаснува нивната тенденција да се приклучат кон одбранбените сојузи. Исто така, многу од овие точки не наоѓаат општа применливост во сите мали држави. Затоа, нивната применливост зависи од условите или факторите што го одредуваат нивното однесување. Во зависност од околностите, надворешната политика на малите држави може да биде поактивна или попасивна. Така, начинот на реакција на мала држава во различна состојба варира во голема мера, во зависност од ситуацијата во која се наоѓа државата и факторите што влијаат на одредено однесување.

Детерминанти на надворешнополитичкото однесување на на малите држави

Важно е да се земат предвид нивоата на анализа, како што е развиена од Розенау (1971), кога станува збор за објаснување на детерминантите за однесувањето на една мала држава во надворешната политика. Розенау разви пет нивоа на анализа, но овој дел ќе претстави три нивоа, користени и модифицирани од Хеј (2003): меѓународен систем или ниво на систем, државно и индивидуално ниво. Анализата на влијанијата врз надворешната политика преку овие нивоа, ќе овозможи подобро разбирање за однесувањето на мала држава во нејзините надворешни односи, но и за влијанието на домашното ниво.

Конвенционалната мудрост за однесувањето на малите држави во надворешната политика произлегува главно од системското ниво на анализа. Овој систем се смета за посоодветно ниво за анализа и објаснување на однесувањето на малите држави во надворешната политика, бидејќи овие држави ги држат безбедноста и опстанокот како нивна главна преокупација. Како такви, малите и слаби држави, кои во оваа теза ќе се користат наизменично, се чувствуваат позагрозени од надворешното опкружување за нивната безбедност и опстанок отколку големите и моќни држави. Така, нивната надворешна политика се дефинира повеќе од ограничувањата во меѓународното опкружување отколку од домашните. Како резултат на тоа, нивните надворешнополитички опции или избори се ограничени, а нивниот простор за маневрирање е ограничен. Според Волферс (како што се цитира во Елман, 1995 година), стравот на малите држави за опстанок е повеќе променлив отколку константен. Во зависност од тоа колку заканета се чувствува малата држава од надворешен притисок, таа ќе биде

посогласена со структурните правила на меѓународниот систем. Како резултат на безбедносниот фактор, варијабилноста на однесувањето на малата држава во надворешната политика е помала од онаа на големата држава, што е помалку ограничено од надворешното опкружување. Розенау слично смета дека надворешното опкружување е поважен фактор при објаснувањето на детерминантите за надворешната политика на една мала држава, додека домашните фактори може да се применуваат повеќе при објаснувањето на надворешно-политичкото однесување на една голема држава (како што е цитирано во Елман, 1995, стр.176). Другите автори (Готшел 1998, Лејк 2009, Шервуд, 2016, Торхалсон и Штајнсон 2017, итн.), Исто така, ја држат безбедносната дилема како главен фактор што влијае на надворешно-политичкото однесување на една мала држава. Многу од овие автори се во согласност со аргументот на Џервис (1978) дека малите држави имаат помала маргина на грешки како одговор кон надворешните закани отколку големите држави. Оттука, тие сметаат дека последиците за можните грешки ќе бидат многу поскапи за помалите држави. Така, малите држави, како мали и слаби, треба повеќе да се прилагодат на надворешните ограничувања и да постапуваат повнимателно кон надворешните околности. Според Сатон (1987, стр. 20), поради слабоста и безбедносната цел на малите држави, тие не се во состојба да дејствуваат како агенти на промени во меѓународниот систем, а нивната улога е прилично пасивна - реактивна.

Друга претпоставка за надворешната политика на малите држави што ја застапуваат реалистите и нео-реалистите е дека малите држави, кои се слаби, најверојатно ќе се здружат со заканувачка држава отколку да балансираат против неа. Валц (1979) го објаснува ова однесување на малите држави од гледна точка на меѓународно ниво, во кое малите држави се поранливи на надворешна агресивност и затоа имаат тенденција за придружување со силите кои ја загрозуваат нивната безбедност, со цел да избегнат напади. Ова однесување најверојатно ќе се случи кога малата држава не најде друга посоодветна алтернатива за сојуз со големи сили. Лабс (како што е цитирано во Елман, 1995 година) има сличен став кога го објаснува изборот на малата држава да балансира или да се придружува кон моќна закана, тврдејќи дека тоа ќе зависи од другите опции за сојуз што ги има на располагање малата држава.

Но, многумина се согласуваат дека системското ниво на анализа е честопати недоволно за да се објасни однесувањето на мала држава во целост. Оваа инсуфициенција

стана уште поочигледна по периодот на Студената војна, кога надворешната политика на малите држави престана да се смета како само рефлекс кон осцилацијата на рамнотежата на силите, и наместо тоа, почна да се перципира како обликувач на меѓународниот развој (Браунинг, 2006). Ако прифатиме таква премиса, тогаш мора да разгледаме други нивоа, како што е државното (единичното) ниво, со цел да се разбере похολистично однесувањето на една мала држава во надворешната политика. Анализата на државно ниво тврди и за други релевантни фактори кои влијаат на надворешната политика на малите држави, покрај меѓународното опкружување, и иако не исклучиво, таа е повеќе елаборирана во рамките на либералната теорија. Во овој контекст, Елман (1995, стр. 17) усвојува институционалистички пристап за да го објасни однесувањето на малите држави, решавајќи ги недостатоците на другите пристапи, како што се општествениот и статистичкиот пристап. Таа тврди дека домашните институции ги дефинираат специфичните инструменти за политика што им овозможуваат на креаторите на политиките да ги проценат опциите што ги имаат во надворешната политика (Елман 1995, стр.182). Понатаму, авторот тврди дека и меѓународното и домашното ниво се важни во објаснувањето на надворешно-политичкото однесување, бидејќи “додека меѓународното опкружување влијае на домашните политички избори, овие институционални одлуки ги обликуваат надворешните политики во подоцнежните периоди” (стр. 171).

Дејвид МекГроу (како што се цитира во Хеј, 2003 година), укажува на уште еден фактор на влијание во надворешната политика. Тој зборува за влијанието на идеологијата врз надворешната политика, истражувајќи го случајот со Нов Зеланд. Тој нагласува дека идеолошките разлики на двете најголеми политички партии таму предизвикуваат варијации во надворешната политика на земјата. Според МекГроу, двете партии, Лабуристичката и Националната партија, одржуваат различни позиции во однос на надворешно-политичките прашања, како што се нејзиниот морален аспект, мултилатерализам и економски прашања. Така, Лабуристичката партија има тенденција да проектира поидеалистички и интернационалистички имиџ, додека Националната партија пореалистичен. Следствено, надворешно-политичкиот пристап се менува во согласност со размената на партиите на власт.

Сличен пристап на државно ниво е усвоен и од Сергеј Хричиков (2000). Во својата студија *Ефектот на партнерството на НАТО со Украина врз меѓуетничките односи во*

земјата, тој укажува на внатрешниот состав на земјата, имено нејзините социјални, политички и економски специфики, како детерминант на надворешната политика. Тој се фокусира на етничката припадност и надворешната политика, имено на влијанието што различните етнички групи го имаат врз ориентацијата на надворешната политика. Тој тврди дека различни етнички групи проектираат различни надворешнополитички преференции, правејќи ја надворешната политика на една земја како нејасна и лабава. Оттука, внатрешните расцепувања, кои произлегуваат од етничките и културните разлики, се рефлектираат како двосмисленост и неодлучност на ниво на надворешна политика. Неговиот главен аргумент е дека односот помеѓу националниот идентитет и надворешната политика е дијалектички, каде што надворешната политика игра важна улога во “градењето на идентитет, обликувајќи ги ставовите на луѓето кон другите земји и меѓународните организации”, но, од друга страна, “идентитетот на групите од кои се состои една држава, става значителни ограничувања на развојот на надворешната политика, ограничување на владата во дефинирање на целите и избор на партнери” (стр.2).

Во *Размислувањето надвор од блокот*, Гвалија и др. (2013) гледаат кон конструктивизам, кога разговараат за домашните фактори кои ја обликуваат надворешната политика. Тие фактори се идентификуваат како елитни идеи, идентитети и преференции. Авторите сметаат дека елитните идеи ги одредуваат надворешната политика на Грузија, која остана непроменета дури и во услови на промени во надворешнотоопкружување. Овие идеи го одразуваат про-европското и про-западното позиционирање на политичката елита во Грузија, кое не се разликува од позицијата на јавното мислење. Во случајот на Грузија, надворешната политика не го одразува само аспектот на безбедноста, туку и идентификуваните вредности на политичката елита со европските. Написот нагласува дека надворешната политика на Грузија помага во изградбата на европскиот идентитет на Грузија, кој се заснова на европски вредности и стандарди како што се “робусна демократија и пазарна економија заедно со ефективни државни институции” (стр.112). Покрај тоа, проевропската ориентација на нејзината надворешна политика е тесно поврзана со концептот за модернизација. Сметајќи се како дел од Европа, политичката елита на Грузија смета дека модернизацијата на општеството ќе се одвива поефикасно. Ако не го стори тоа, општеството ќе се насочи кон декаденција, корупција и криминал. Така, како што се вели во написот, “влегувањето во НАТО и ЕУ се цени не само според

безбедноста и просперитетот што тие си го дозволуваат, туку подеднакво и како надворешна афирмација на европскиот идентитет на Грузија” (стр.116). Во случајот на Грузија, постои преклопување помеѓу реалистичкиот и конструктивистичкиот пристап во однос на креирањето на надворешната политика. Реалистите ќе ја опишат проевропската ориентација на надворешната политика на Грузија, наспроти загрозувачкото надворешно опкружување, како избор за балансирање на местото на бендот. Наместо приклучување кон Русија, Грузија е решена да се приклучи кон западните сојузи. Со оглед на тоа дека Европската унија игра важна улога во обликувањето на западниот идентитет на Грузија, исто така може да се тврди дека нејзиното надворешно-политичко однесување е водено од идентитет / идеја отколку од структура. Иако безбедноста е сè уште важен елемент на надворешната политика на Грузија, нејзината идентитетска компонента е исто така одредувачка за нејзиното однесување во меѓународните односи.

Горенаведената расправа прикажува голем број фактори кои влијаат на однесувањето на надворешната политика на мала држава низ неколку нивоа на анализа. Системското ниво го нагласува надворешното опкружување и потребата на малите држави за безбедност како главни детерминанти во однесувањето на надворешната политика. Државното ниво вклучува и други влијателни фактори како што се општеството, институциите, политичката идеологија, етничките преференции и сл. Додека на индивидуално ниво, идеите и преференциите на политичките елити или лидери се еден пример за детерминанти на надворешната политика. Сметководството за повеќестепено влијание, при анализа на однесувањето на надворешната политика, овозможува холистичко разбирање на второто, сепак, ова истражување ќе се фокусира само на две нивоа: имено на системско и државно, како неопходни пристапи за разбирање на интеракцијата помеѓу надворешните притисоци, надворешно-политичко однесување и меѓуетнички односи.

Безбедносно ориентирана надворешна политика

Двете нивоа на анализа, меѓународно и државно ниво, се важни за да ни овозможат да го разбереме однесувањето на надворешната политика на мала држава, кое главно се

карактеризира со две функции: *безбедност* и *интеграција*. Во врска со безбедносната функција на надворешната политика, Торлхансон и Штајнсон (2017) тврдат дека не сите мали држави се погодени на ист начин од безбедносните предизвици. Предизвиците може да се разликуваат, а исто така се разликува и усвоената безбедносна политика на државата. Надворешните и внатрешните единствени околности го диктираат безбедносниот пристап што го презема малата држава. Затоа, не сите одговори на малите држави на безбедносните закани се применливи за другите држави. Но, многу научници се согласуваат дека малите држави прифаќаат мултилатералистички пристап и во спроведувањето на нивните надворешно-политички цели, но и во ограничувањето на потенцијалните закани. Врз основа на карактеризирањето на елементите на надворешната политика на малите држави од Хеј (2003), безбедноста е важен фактор во нивната надворешна политика и, за да ја зачуваат, тие имаат тенденција да се приклучат кон сојузи или да изберат неутрални позиции. Како што е претставено погоре, други автори, како Ротштајн и Кеохан, исто така, одржуваат слични позиции во врска со барањето на мала држава за безбедност преку сојузи и членство во меѓународни организации. Логично, можеме да заклучиме дека кој било фактор, надворешен или внатрешен, кој може да влијае на можностите на државата да се приклучи кон меѓународните организации, на крајот би ја ризикувал безбедноста на државата и, следствено, станува безбедносна закана за неа. Фокусиран на надворешните фактори и нивното влијание врз меѓународните процеси на интеграција на една држава, се поставува прашањето: каков одговор на надворешната политика усвојува државата пред надворешните ограничувања што ги блокираат безбедносните перспективи што малата држава се обидува да ги постигне преку меѓународните интеграции? Пред да ги разгледаме постоечките пристапи на мала држава кон надворешните ограничувања / закани што ја поткопуваат нејзината безбедност, мора темелно да го разбереме концептот на безбедност и видовите закани за неа.

Концептот на безбедност

Иако е витално значаен концептот на безбедноста, во исто време, неговото значење е често оспорувано од различни научници (Бузан 1991, 1998, 2003, Гасперс 2005, Колинс

2007, Цоли и Реј 2007, Калдор 2007, итн.). Поради концептуалната нејасност која ја подразбира безбедносниот концепт, процесот на негово дефинирање е потежок. Како и да е, повеќето дефиниции нагласуваат заеднички елемент: постоење закана за одредени вредности на референтниот објект или, поточно, закани што го загрозуваат неговиот опстанок. Но, различни теории придаваат различни значења на концептот на закана и безбедност. Оттука, теоријата на реализмот усвојува објективно гледиште за безбедноста, дефинирајќи ја како главна преокупација на една држава, што може да се зачува со елиминирање или управување со закана преку сила и интеракција со други држави (Нај и Кеохан, 2001). Конструктивистичката теорија ја конципира безбедноста во субјективна смисла. Таа ја дефинира безбедноста како резултат на интеракции и преговори на различни актери со одредени вредности и идентитети. Според тоа, безбедноста се постигнува не со елиминирање на објективна закана, туку со промена на перцепцијата кон неа и надминување на стравот меѓу себе. Волферс, во овој контекст, прави разлика помеѓу безбедноста во објективна смисла, што подразбира недостаток на закана, и безбедноста во субјективна смисла, што подразбира недостаток на страв, тврдејќи дека двата елементи се неопходни за да се постигне безбедност. Интерпретацијата на безбедноста исто така се разликува. До крајот на периодот на Студената војна, безбедноста се толкуваше како центрирана кон државата, каде што државата се сметаше за апсолутна категорија, додека крајната цел беше заштита на суверенитетот, во однос на луѓето, политичкиот систем и територијалниот интегритет. Овој концепт инаку се нарекува *национална безбедност*. Но, по завршувањето на Студената војна, концептот на безбедност го пренасочува вниманието од држава кон прашања поврзани со човекот. Се фокусира на човековите права, безбедноста и одржливиот развој (Париз 2001, стр.88).

Ова дело се базира главно на теоретизирањето на безбедноста на Бузан (1998, 2003 година), бидејќи тој го разгледува концептот на безбедност од многу поширока перспектива од традиционалното гледиште. Рамката за безбедност на Бузан може да ни помогне да го разбереме концептот на безбедност во многу поширока смисла, што го надминува традиционалниот пристап. Тој ја гради својата теоретска рамка почнувајќи од аргументот дека рационалната теорија за безбедноста, која ја анализира тој поим, заснована врз концептите на војна и мир, ја намалува нејзината сложеност само во “борба за моќ”. Оваа теорија, иако функционална за време на Светските војни, каде што државите

се бореа за моќ, во периодот по Студената војна, резултираше како недоволно објаснувачка. Многу помалку е саморазбирливо ако фокусот е ставен на безбедноста на малите држави. Како што е опишано погоре, начинот на кој функционираат малите држави и ги *секуритизираат* прашањата се разликува од оној на големите држави, па дури и меѓу самите мали држави. Така, да се сведе безбедноста само во борбата за моќ, би го отежнало објаснувањето на многу емпириски случаи на мали држави. Во своето дело *Луѓе, држави и страв*, Бузан (1991) ги поддржува тврдењата на другите автори (пр. Волферс, 1952) за тешкотијата при дефинирање на безбедноста, но сепак тврди дека ова не треба да ги обесхрабрува научниците од понатамошни истражувања на овој концепт. Тој признава дека безбедноста е прилично повеќеслојна, бидејќи се обидува да анализира неколку интерактивни нивоа и сектори, истовремено развивајќи безбедносни комплекси. Преку конструктивистички пристап, тој не прифаќа дадена состојба на безбедност, но го анализира секој елемент што тој го смета како составен дел од безбедносниот пакет, нудејќи на тој начин похोलистичко разбирање за безбедноста (Стоун, 2009). Овој пристап, покрај главниот референтен предмет, државата, исто така вклучува и други нивоа (меѓународни и под-единици) и неколку сектори (воени, политички, економски, општествени, еколошки).

Надоврзувајќи се на Бузановото теоретизирање за безбедноста може да ни помогне во процесот на одговарање на нашите две истражувачки прашања, преку анализа дали е применлива во емпиriskите наоди од нашата студија на случај Таквата теорија може да обезбеди веродостојни и холистички објаснувања за меѓусебните врски на внатрешните и надворешните закани со кои се соочува една мала држава, кои се чини дека се движат не само низ различни нивоа на анализа, туку и низ различни безбедносни сектори. Бидејќи студија на случај на овој труд е државата Македонија, тоа подразбира дека фокусот ќе биде на државата, како главна единица на теоретската анализа. Сепак, ова не значи дека другите нивоа (меѓународни и под-единици) не се мешаат во прашањата на безбедноста со државното ниво (на единица), како главен референтен објект на безбедноста. Оттука, за време на расплетот на теоретската анализа, трите нивоа ќе бидат анализирани во однос на нивната интеракција со безбедносните прашања. Бузан (1983) нуди корисна рамка за анализа на овие нивоа и секторски интеракции, со одржување на

фокусот на нивото на државата. Тој продолжува да ја објаснува таквата интеракција опишувајќи три главни компоненти на државата, како предмети на нејзината безбедност.

Сл. 1 Преземено од Бузан (1983, 40)

Овој модел ги претставува главните компоненти што една држава треба да ги поседува, почнувајќи од нејзината физичка основа, која главно е составена од нејзиното население и територија, институциите на владеење, кои управуваат со нејзиниот народ и територија, и постоењето на *идеја за државата* во главите на луѓето, преку кои државата ги применува своите надлежности над нив. Почнувајќи од најконкретната компонента на државата, нејзината физичка основа, заканите насочени кон неа се, следствено, најлесно за идентификација. Составена главно од нејзиното население и територија, физичката основа на една држава може да биде загрозна и од надворешни фактори, преку инвазија (пр. руска анексија на Крим), и од внатрешни фактори, преку отцепување (пр. Каталонците во Шпанија). Оттука, ваквите закани се претежно територијални. Територијалните закани, како што ги опишуваат реалистите, се најтипична форма на закана кон една држава, сепак, оваа форма не ги опфаќа другите видови закани.

Разработката на идејата за државата од Бузан ќе биде најсоодветен модел за проучување на случајот со Македонија, како што ќе се тврди во подоцнежните оддели. Со цел да се разбере идејата за државата, Бузан тврди дека концептот за национална

безбедност може да биде од помош. Овој поим подразбира дека предмет на безбедност е самата *нација*. Ако ја прифатиме оваа премиса, тогаш треба дополнително да ги анализираме односите меѓу *државата* и *нацијата*. Бузан ја дефинира нацијата како “голема група на луѓе кои го делат истото културно наследство... и нормално живеат во една област” (1983, стр.45). Доколку државата и нацијата се совпаднат, тогаш државата би служела за целта на одбраната и изразувањето на нацијата и на се што она подразбира. Ако можеме да ја дефинираме државата како единствена, обединета нација, тогаш оваа дефиниција ќе ни овозможи разбирање за тоа кои се највисоките безбедносни приоритети на оваа држава и кои вредности се најчесто загрозени. Проблемот овде е, сепак, што само неколку држави би се вклопиле во овој модел. Постојат многу случаи кога државата и нацијата не се совпаѓаат, како на пример случаи на нации кои немаат своја држава (Курди, Палестинци), држави чија нација живее расфрлена во други држави (Германци, Сомалијци) или држави во кои коегзистираат повеќе од една нација (Босна, Индија).

Преку анализа на врската помеѓу државата и нацијата, Бузан развива четири модели на држави. Првата е националната држава (Јапонија, Франција), во која нацијата е постара од државата; така, нацијата придонесува за појава на државата. Во овие случаи, државата и нацијата се едно. Односите меѓу двете се доста силни и оваа врска и дава на државата внатрешен легитимитет и силен идентитет во нејзините меѓународни односи. Вториот модел е држава-нација (САД), која се спротивставува на првиот модел. Според неа, тоа е државата, која преку пристапот од горе надолу, претставува нација, преку проектирање на унифицирани културни елементи, кои ги прифаќаат сите разновидни популации што живеат во таа држава. Според Бузан, овој модел може да се обиде да се примени и на мултинационални држави, сепак, ова би барало подреденост на автохтоните луѓе на нивната територија, што е многу потешко отколку да се постигне подреденост на имигрантски луѓе кои дошле до празна или лабаво држена територија. Третиот модел се нарекува делумна нација држава (Сомалија). Во овој модел се вклопуваат сите случаи во кои постои главната национална држава, но делови од оваа нација живеат како малцинства во соседните држави. Идејата за обединување на оваа национална држава, според Бузан, може да претставува сериозен случај на безбедносна закана. Четвртиот модел е тој на *мултинационалните држави* (Босна). Во овие држави коегзистираат најмалку две целосни нации. Бузан ги дели овие држави на *федерални* и *империјални*. Во

федералните држави, овие националности не мора да се обидат да си наметнат вештачка структура на националната држава, ниту пак да се обидуваат да доминираат целосно во структурата на државата. Безбедносните импликации за овие држави се поврзани со фактот дека тие немаат принцип на обединување меѓу овие националности, па затоа се карактеризираат со сепаратизам или распарчување, па дури и странска интервенција. Национализмот може да се претвори во безбедно прашање за овие држави, како што беше случајот со Југославија. Во империјалните држави, една од нациите може да се обиде да доминира со целата државна структура за своја корист. Во рамките на овие држави, доминантната нација може да се обиде да ги елиминира другите нации, во нејзините напори да создаде своевидна национална држава. Таквите обиди може да се движат од употреба на насилство до помеките пристапи како што е културната апсорпција. Оваа нација може дури и да ја искористи државната машинерија за да ја задржи својата доминантна позиција, без да ги елиминира или апсорбира другите нации, а исто така може да се однесува како да води ненационалистичка политика која се обидува да ги надмине националните прашања, но всушност одржувајќи го својот статус - кво. И федералните и империјалните држави се загроени, во однос на нивната безбедност, од националните поделби. Според Бузан, стабилноста во овие држави зависи од способноста на доминантната нација да ја заштити својата контрола над државните структури. Бузан тврди дека империјалната држава е една од најзагроените видови од политички закани, или од внатрешни случувања или од надворешни интервенции, што може да ја поткопа доминацијата на една нација над државата, доведувајќи ја последната на работ на колапс (1991 година, стр.44-49).

Елаборирајќи врз институциите, аргументот на Бузан, кој најмногу може да одговара на овој труд, е дека нестабилните *институции* можат да претставуваат извор на закана за една држава. Таквата институционална нестабилност може да дојде како резултат на недостаток на поддршка од севкупното население, што пак произлегува од фактот дека идејата за државата е доста слаба. Со други зборови, ако нациите што ја сочинуваат таквата држава не се согласуваат меѓусебно за идејата за државата, ова може да ја разбие основата за легитимноста потребна за извршување на власта (1983 година, стр.60). Но, што ако идејата за државата се оспори и надворешно? Како таквото надворешно оспорување може да се закани да ја влоши внатрешната нестабилност? Како

би реагирала таквата држава кон заканите што доаѓаат и од надворешната и од внатрешната средина? Бузан ги дели државите на оние што припаѓаат на еден или другиот спектар и на оние што лежат помеѓу нив. Во врска со прашањата изнесени погоре, мојот истражувачки интерес е концентриран токму врз државите што лежат во центарот на двата спектри, или кои на еднаков начин се соочуваат и со внатрешна и со надворешна несигурност (Аргентина, Етиопија, Пакистан). Што треба да се секуритизира во овие држави? Одговорот на ова прашање може да обезбеди објаснувачка основа и за случајот на овој труд. Но, за да се одговори на ова прашање, треба да се проценат нивото и значењето на заканата. Бузан тврди дека е скоро невозможно да се измерат, па дури и да се дефинираат овие закани, а уште помалку да се прави разлика помеѓу внатрешна и надворешна закана, освен ако не користиме импресионистички пристап, кој тврди дека државите не се исти според нивниот политички интегритет. Со други зборови, државите можат да бидат слаби не само во однос на моќта што ја поседуваат (во рамките на меѓународниот систем), туку и во однос на внатрешниот спор за идејата за неа и нејзините институции. Во такви случаи, што е тоа што треба да се секуритизира?

Бузан тврди дека слаба држава е таа чија идеја и институции се слаби. Тој го илустрира овој аргумент преку примерите на Кина и Советскиот Сојуз, кои може да изгледаат силни држави во смисла на моќ, но во исто време, се слаби држави во смисла што немаат сеопфатна идеја за државата и внатрешен консензус за организациската идеологија. Наспроти силните држави, идентификувањето на надворешните закани за слабите држави е потешко и двосмислено. Ова е точно, бидејќи во слабите држави, идејата и институциите се внатрешно оспорувани, до степен на насилство, па затоа тие (идејата и институциите) не претставуваат силна референтна точка за националната безбедност. Според Бузан (1983):

Кога скоро нема идеја за држава, а раководните институции самите се главната закана за поединците, националната безбедност скоро престанува да има содржина и мора да се бараат поединци и под-државни единици за најсмислените референти за безбедноста. Надворешната интервенција станува многу потешка за да се процени во смисла на национална безбедност, бидејќи надворешните сили ќе им помагаат на фракциите кои и самите се во конфликт... [Во слабите држави] кој треба да се класифицира како непријател и кој како сојузник едноставно зависи од нечија гледна точка (стр.68)

Она што можеме да го заклучиме од елаборацијата на Бузан за трите компоненти на државата е дека тие можат да бидат погодени поинаку од одредени закани, бидејќи не постои внатрешен консензус за тоа кои се националните интереси, кои мора да се бранат од такви закани. Оттука, тие даваат различни значења на концептот за националната безбедност, кои го надминуваат чистото воено чувство. Бидејќи државите се толку разновидни во структурата и околноста, националната безбедност е тешко да се изучува во општа смисла. Бузан сугерира дека вистинската суштина на овој концепт може да биде сфатена само со поврзување со конкретни случаи на студии.

Закани кон безбедноста

Крајот на Студената војна ја наметна потребата од реконцептуализација на концептот на безбедноста, кој посоодветно би одговарал на реалноста на новиот светски поредок. Што е најважно, безбедноста вклучува не само фактори кои ја загрозуваат, туку и други фактори кои се нарекуваат предизвици, ранливости, ризици и слично. Иако оваа теза ќе се заснова врз концептот на *безбедносни закани*, како варијабилна за која се претпоставува дека влијае врз надворешната политика и меѓуетничките односи, потребно е да се направи неопходна разлика помеѓу заканите и другите фактори поврзани со безбедноста. Од наведената разлика, полесно ќе се разбере изборот на тезата да се фокусира на безбедносните закани, како најточно објаснување на факторите проучувани во овој труд.

Честопати, терминот *безбедносни предизвици* се користеше како синоним за оној на безбедносните закани. Но, потребата за концептуално одделување на предизвиците од заканите се зголеми по периодот на Студената војна, кој воведо нетрадиционални безбедносни прашања, кои не можат да се дефинираат како закани *сами по себе*. Предизвикот како политички концепт честопати се поврзува со термини како пркос, провокација, испрашување, оспорување, судење, ултиматум, итн. Предизвиците често се дефинираат како помалку итни или ненасилни безбедносни прашања во споредба со заканите. Тие, исто така, можат да бидат насочени кон домашната агенда за безбедност повеќе од надворешната. Меѓу типичните безбедносни предизвици се наведени еколошките предизвици (на пр. осиромашување на озонот, зголемени емисии на стакленички градини, идни несигурности, итн.), кои се потесно поврзани со човечката

несигурност отколку со државната несигурност. Иако безбедносните предизвици првенствено произлегуваат од човековите активности, тие исто така можат да бидат дел од глобалните (и државни) безбедносни прашања (заразни болести, еколошка деградација, бегалци, итн.). Како такви предизвиците можат да бидат повеќедимензионални и повеќекратни. Со нив се справува и огромен спектар на фактори (индивидуални, национални и меѓународни) во зависност од видот и природата на предизвикот.

Политичкото значење на *ранливост* честопати се поврзува со изрази како што се бесконечност, отвореност за напад, изложеност, небезбедност, чувствителност, итн. Ранливоста, исто така, вклучува огромен број безбедносни димензии, како што се политички, економски, културни, еколошки, образовни, природни, физички итн. Според зборовите на Нејтан (2009), ранливоста е “*комплексен процес* кој опфаќа повеќе сложени димензии [кои постојано се менуваат]” (како што е цитирано во Брауч 2011, стр.1125). Тој тврди дека безбедносната ранливост вклучува две одлики: изложеност (што може да биде физичка или социо-еколошка) и недоволни капацитети (како што се физичка слабост, правна, организациска, техничка, политичка, социо - економска, психолошка и културна ранливост). Во однос на нејзината употреба во рамките на безбедносните студии, Брауч (2011) тврди дека ранливоста е користена многу повеќе за време на периодот на Студената војна (да се објаснат проблемите во техничките системи, војската и командата, инфраструктурната комуникација, итн.). Терминот се чини дека се користи многу помалку по 90-тите или се користи под многу специфични значења.

Ризиците, како политички концепт се тесно поврзани со опасноста, коцкањето, загрозувањето, неизвесноста, нестабилноста, итн. Меѓу другите теории, овој концепт се користи широко во теоријата на донесување одлуки (што исто така вклучува и донесување одлуки за надворешната политика). Во ерата по Студената војна, управувањето со ризиците стана важна безбедносна задача. Од 90-тите години, јасно дефинираните закани речиси исчезнаа како концепт. Како резултат на тоа, Дас (2002, како што се цитира во Брауч, 2011 година), се појавува фундаментална разлика помеѓу ризиците и заканите во тоа што “извесноста на очекувањето исчезнува со заминувањето на јасно дефинираната закана”. Во таков контекст, авторот тврди дека “наместо да реагира на воочени безбедносни закани, проактивната безбедносна политика треба да се фокусира на спречување на причините и ефектите на ризиците” (стр. 84). Во оваа смисла, ризиците им

претходат на околностите што можат да се претворат во закани, затоа управувањето со ризиците е поефикасно од секуритизацијата на согледаната закана.

Како што е наведено погоре, фокусот на оваа теза ќе биде во таканаречените безбедносни закани, кои претставуваат едно од многуте безбедносни прашања (како што беше расправано погоре). Причината за хипотезирање на концепцијата на надворешните влијателни фактори како безбедносни закани, наместо ранливости, предизвици или ризици, лежи во самата дефиниција на заканите. Иако постои широк спектар на дефиниции за заканите, заедничкиот именител укажува на тоа дека заканата е поширок концепт кој ги вклучува сите горенаведени безбедносни проблеми. Како такви, заканите вклучуваат искористување на ранливоста и предизвиците во таргетирањето на референтниот предмет. Искористувајќи ја ранливоста и предизвиците на референтниот објект, заканата има за цел да ја добие, измени, оштети или да ја уништи последната. Ризиците, во тоа, стануваат функција на закани, бидејќи тие укажуваат на потенцијалите за загуба / штета, што може да предизвика закана за предметот на референца, користејќи ја неговата ранливост / предизвици. Значи, присуството на ранливост во референтниот предмет укажува на степенот на ризик која заканата може да ја предизвика. Колку е помалку ранлив / оспорен референтниот објект, толку е помал ризикот да се добие, оштети, уништи, итн. (Група за анализа на закани, 2020). Сметајќи дека овие безбедносни прашања се интегративни делови на заканите, ова дело ќе продолжи со подетално разработување на концептот на закани, концентриран врз државата (како референтен објект) и во поширока безбедносна рамка.

Иако дефиницијата за безбедност е тесно поврзана со факторите што ја загрозуваат, концептот на закана честопати е тешко да се разбере, или прецизно да се дефинира. Покрај тоа, таа претрпе еволуции, постепено губејќи ја традиционалната смисла и добивајќи нови атрибути во периодот по Студената војна. Според конвенционалното знаење, се смета дека заканата за безбедноста на една држава произлегува од друга држава. Безбедносните студии, во кои доминираат теориите на реализам, ја објаснија безбедноста на една држава преку воени термини, каде државата е централна во нивната анализа (види Моргентау, 1966). Но, по Студената војна, овие објаснувања многупати резултираа како несеопфатни. На пример, појавата на проектот на ЕУ влијаеше врз промената на светскиот поредок, како што беше замислен од реалистите, додека распадот

на федерациите како СССР или Југославија, донесе на површина низа други закани за безбедноста на државите. На пример, покрај воени закани од други држави, една држава може да биде внатрешно загрошена и од малцинствата или етничките групи (Бејлис и др., 2011, стр.233). Болдвин споменува друга закана, т.н. “комунистичка закана” која опстојуваше за време на Студената војна, но тврди дека не е наведено дали таквата закана претставува идеолошка, воена, економска закана или комбинација од сите горенаведени. (1997 г, стр.15).

Заеднички именител на горенаведените автори е дека покрај традиционалните воени или територијални закани, државите се соочуваат со низа нетрадиционални закани, било да се тоа економски или социјални закани, сајбер напади, тероризам, закани кон животната средина, итн. Со цел да се разбере видот на закана со која може да се соочи малата држава, а потоа и одговор на истата, неопходна е дефиниција на *заканата*. Сингер ја дефинира *заканата* како “способност поврзана со намера” (1958, стр. 94) Оваа дефиниција, меѓутоа, применета на судирот на главните сили, САД и СССР за време на периодот на Студената војна, ја дефинира *способноста* во воена смисла. Подоцна, Бузан (1983, стр. 57) го комплетира концептот на закана со комбинирање на две одлики: закана со сила (можности) и идеи (идеологија) на државата како предмет на безбедност. Покрај обезбедувањето посеопфатна дефиниција за *заканите*, Бузан исто така ги категоризира сите познати закани во пет главни сектори: воен, економски, политички, општествен и еколошки сектор. Тој го одредува секој сектор врз основа на видот на безбедносните односи. Така, воениот сектор опфаќа односи на присилна принуда. Врските на управување, авторитет и признавање се развиваат во рамките на политичкиот сектор. Односите за колективниот идентитет се категоризираат во општествениот сектор. Економскиот сектор претставува односи на трговија, финансии, итн. И на крај, секторот за животна средина ја изразува врската помеѓу животната средина и човековата активност. Покрај тоа, локацијата на безбедносната динамика варира од еден во друг сектор. Се чини дека во воениот, политичкиот и општествениот сектор доминираат регионалните безбедносни комплекси, додека економскиот и еколошкиот сектор е глобална безбедносна динамика, при што на еколошкиот сектор влијае, на големо, и локалното ниво. Дополнително, се чини дека секој сектор произведува свои единици, како што е државата, што потоа може да се појави и во други единици.

Иако при анализа на концептот на национална безбедност се појавуваат на површина некои од нејзините закани, за да се разбере во основа претходното, природата на заканата и објектите кон кои таа е насочена се предуслов. Поврзувањето на рамката на закани на Бузан со нашите истражувачки прашања, сугерира навлегување во закани што се поврзани со два сектора: политички и општествен. Овие два сектора се од особено значење за овој труд, бидејќи тие се однесуваат на идејата за државата, поточно на идеологијата за организирање и институциите што ја изразуваат, две од трите државни компоненти, дискутирани погоре. Анализата на овие два сектора би ни понудила увид, не само во природата на заканите, нивната позиција во спектарот на закани, туку и во начинот на кој една држава може да одговори на нив, со нивно политизирање или секуритизирање, и уште повеќе, со импликациите што таквиот одговор може да ги има за самата кохезија на државата.

Политичкиот сектор

Според Бузан, политичките закани имаат тенденција да се појават во случаи кога идејата за државата и нејзините институции се внатрешно оспорени. Сепак, слично на воените, може да се појават и политички закани во форма на надворешна пенетрација. “Политичките закани произлегуваат од големата битка на идеи, информации и традиции, што е основното оправдување за меѓународната анархија” (1983, стр.77). Оттука, идејата за државата, покрај внатрешно загрозна, може да стане и надворешно загрозна, ако биде оспорена од друга држава. Бузан и др. (1998) ги дефинира политичките закани како што следува:

Политичките закани се насочени кон организациската стабилност на државата. Нивната цел може да варира од притисок врз владата за одредена политика... до поттикнување на сецесионизмот... Идејата за државата, особено нејзиниот национален идентитет и организациската идеологија и институциите што ја изразуваат се нормална цел на политички закани. Бидејќи државата во суштина е политички ентитет, може да стравува од политичките закани исто колку и од воените. Ова е особено така ако целта е слаба држава (стр.142).

Утврдувајќи го аргументот дека политичките закани се насочени кон суверенитетот на државата, Бузан и др. тврдат дека тие можат да бидат насочени и кон внатрешниот и кон надворешниот легитимитет на државата, со тоа што легитимитетот е домашен столб на една држава. Заканите за внатрешниот легитимитет на државата се поврзани со

идеологиите или идеите и други прашања што ја дефинираат државата. Надворешните закани исто така можат да бидат насочени кон домашниот легитимитет, со други зборови, внатрешната идеја на државата (1998, стр.144).

Бидејќи физичката база на државата е во најголем дел поврзана со други сектори (како воениот, економскиот и еколошкиот), идејата за државата и нејзините институции, како две други компоненти на државата, ќе биде посоодветно решена во рамките на политичкиот сектор. Споредувајќи ги овие две компоненти, идејата преовладува над институциите, бидејќи тие се изградени врз основа на идејата што служи за консолидација на државата. Типични примери на такви идеи, кои помагаат да се одржи државата заедно, се национализмот и / или етно-национализмот, кој многупати се издига над граѓанскиот аспект и политичката идеологија. Бидејќи институциите се создаваат врз основа на овие идеи, заканата за вторите може исто така да го доведе во опасност политичкиот поредок. Заканите за политичкиот поредок можат да бидат од различни видови, како што се закани за владата, за територијалниот интегритет или за постоењето на самата држава, со непризнавање на нејзината автономија / независност.

Проблемот тука е, сепак, како да се дефинира *што е*, а *што не е* политичка закана, и згора на тоа, кој има надлежност да донесува такво решение. Прашањето што треба да се “брани” во случај на политички закани, може да даде двосмислени и контрадикторни одговори. Ако претпоставиме дека владата е легитимен актер за секуритизација на политичките закани, се поставува прашањето дали сите политички чинители би ги толкувале на ист начин прашањата што претставуваат “закана” за предметот на референтноста?

Според Бузанет ал. (1998), главниот елемент врз основа на кој заканата може да се квалификува како политичка закана за државата е нејзиниот *суверенитет*. Заканата за суверенитетот на крајот се смета за закана за државата. Со изедначување на суверенитетот со самоопределување или со “правото да се одлучува за политичката форма на државата без надворешно насилно мешање” (стр. 152), каков било вид надворешно мешање, што е спротивно на таквата внатрешна волја за формата на држава, може да се смета како закана за државната безбедност. Оттука, можеме да изведеме дека типично прашање за политичка безбедност вклучува држава, која заради својот суверенитет, се обидува да избегне закани од друг актер, што обично е надворешно, т.е од друга држава. Но, оваа

рамка е дополнително комплицирана доколку сакаме да ја примениме над слабите држави. Во зависност од видот на слабоста на државата, може да се промени и степенот на ранливост кон политичка закана. Во случајот на студија на ова дело, ние третираме држава во која нацијата и државата не се совпаѓаат. Тука, според Бузан и др., етничката поделба, која пак е предизвикана од други прашања, а потоа се политизира, би била главниот проблем, бидејќи има тенденција да предизвика нестабилност. Таквиот вид слаба држава го доведува во прашање нејзиниот суверенитет во смисла на самоопределување, бидејќи не одразува внатрешно единство на идејата за политичката форма на државата. Во овој случај, таквата состојба ќе се отвори за влијанијата на надворешните актери, кои можат да играат значајна улога. Преку своите постапки, надворешните актери (т.е. државите) можат да ги влошат постојните фрагментации во рамките на слабата држава. Потоа се поставува прашањето, на кој вид закани се фокусира акцијата на државната безбедност и, следствено, како е изградена безбедносната интеракција од држава до држава во регионален контекст?

Од деветте категории типови на закана, според Бузан и др. (1998) кои се развиваат во рамките на политичкиот сектор, првиот и третиот тип може да бидат појасни за нашиот случај на студии. Првиот вид, дефиниран како *намерни закани за (слабите) држави врз основа на нивната поделбата на држава-нација*, содржи безбедносни дилеми кои се јавуваат како резултат на недоследноста помеѓу државата и нацијата и се рефлектираат како сецесионистички или иредентистички барања од страна на внатрешните актери, како што се етничките групи, или надворешните чинители, како што се соседните држави. Таквиот вид закани може да ја нарушат стабилноста на државните структури и нејзината национална идеологија. Тие честопати се билатерални, трилатерални и поврзуваат неколку сектори, особено политичкиот со општествениот, но може да го вклучат и воениот сектор. Вториот вид, именуван како *Ненамерна, закана заснована на единици држави-нации во загрозените држави*, вклучува закани што се јавуваат помеѓу две или повеќе држави поради нивната некомпатибилност во однос на нивните принципи за организирање на државата. Со други зборови, конфликтот меѓу двете држави може да се случи ако начинот на кој државата А се дефинира себеси се смета за закана за државата Б и нејзината политика и обратно. Примери за принципот на организација на една држава може да биде нејзината идеолошка основа, но и материјалните компоненти на истата, како

што е нејзината територија. Националниот идентитет на една држава, на кој се спротивставува друга држава или субјект во рамките на државата, е исто така пример за таков принцип на организирање. Бузан и др. (1998) тврдат дека ваквите безбедносни дилеми налагаат вклучените страни да саморефлектираат врз нивниот идентитет и концептот на државноста (стр. 150-157).

Во однос на регионалните импликации, политичките закани се помалку регионални, а главно билатерални. Сепак, ова не се спротивставува на регионалниот концепт, бидејќи регионите се состојат од мрежа на закани од единица до единица. Оттука, малите констелации се спојуваат со поголемите на регионално ниво. Според Бузан и сор. (1998), врската на државите во овој сектор се разликува од другите сектори, бидејќи се базира главно на принцип. Но, принципите исто така можат да бидат регионални, па дури и глобални. Во случаи кога принципите се регионални, малите билатерални или трилатерални констелации се поврзуваат заедно на регионално ниво, бидејќи другите актери со посветеност на истите принципи би се придружиле на констелацијата заради интересот што може да го имаат во исходот од конфликтот или врз ефектот што би го произвел над тие принципи (стр.159-161).

Општествен сектор

Меѓутоа, политичкиот сектор не може целосно да го објасни концептот на закани по националната безбедност. Поради самиот поим *национална безбедност*, овој вид безбедност бара навлегување во подлабока анализа што може да ја надмине државата. Прифаќајќи ја премисата дека државата не може да се совпадне со нацијата, тогаш таа треба да се анализира само по себе, а социјалниот сектор може да помогне во оваа насока. Иако општеството може да се преклопи со политичкиот сектор, тој сепак има суштински разлики од последниот. Концептот *општество* за разлика од концептот *држава* не е фиксиран. Како што Бузан и др. (1998), тврдат “општеството се однесува на идентитетот, само-појмување на заедниците и на поединци кои се идентификуваат себеси како членови на заедницата”. Бидејќи *идентитетот* е организациски концепт на општеството, закана за безбедноста е секој настан што може да го загрози опстанокот на овој идентитет. Наспроти политичкиот сектор, каде што главната вредност што треба да се брани од заканите е суверенитетот, во општествениот сектор оваа вредност е идентитетот.

Одбраната од заканите во општествениот сектор значи одбрана на идентитетот, што може или не одговара на државните граници. Идентитетот не мора да биде национален; исто така може да биде религиозен или расен, сепак, нашиот фокус во ова дело ќе биде на претходниот, т.е. на националниот идентитет, бидејќи може да биде по објаснувачки за нашиот случај на студија (стр.119-210).

Но, и општествените и националните поими се двосмислени и повеќеслојни. Бузан и др. (1998) тврдат дека ова е вистина, бидејќи тие се само-конструирани елементи кои се однесуваат на замислена заедница со која поединците сакаат да се идентификуваат. Ако ја прифатиме премисата дека идентитетот е човечка конструкција, тогаш заканите кон него се конструираат како фактори што го загрозуваат чувството на “нас”. Бузан и др. идентификуваа два начина на одговор кон овие закани. Првиот начин е преку активности преземени од самата заедница. Вториот начин е со однесување на прашањето на политичко или воено ниво, па оттука и со нејзино ставање на агендата на државата. Ако ова прашање се однесе на државно ниво, тогаш тоа може да се реши преку законодавство или политички договори. Во овој случај, општествениот сектор се спојува со политичкиот сектор (стр.122).

Референтниот предмет (или кому му се заканува), според конструктивистичкиот пристап е она што главната група го третира, на некој начин или на ниво, како чувство дека “ние” е загрозено. Во општествениот сектор, “ние” значи идентитет. Последново имало различни форми со текот на времето. Но, во модерно време, нацијата е еден од главните референтни објекти во рамките на едно општество (1998, стр.123). Бузан и др. анализираат две сценарија кога нацијата е загрозен објект: кога нацијата и државата се усогласуваат и кога не. Ако државата и нацијата кореспондираат повеќе или помалку, оние што се на власт обично се тие што упатуваат на нацијата и идентитетот. Бидејќи нацијата и државата се усогласуваат, повикувајќи се на нацијата, тие на власт истовремено се повикуваат на државата и нејзиниот суверенитет. Во овие случаи, националните и државните закани обично се спојуваат заедно. Во случаи кога нацијата и државата не одговараат, предмет на референца се малцинските нации, според актери кои варираат од групите што бараат поделба и основање на сопствената држава, до оние што се обидуваат да го заштитат идентитетот на малцинство. Во овие случаи, националните и државните закани не секогаш се совпаѓаат.

Бидејќи идентитетот е социјална конструкција, законите кон него зависат од начинот на конструирање на идентитетот или од тоа што се смета како витална вредност која се загрозува. Оттука, ако некоја нација контролира држава, но претставува мнозинство само со маргинална разлика, тогаш зголемувањето на наталитетот во малцинските групи може да претставува закана за неа. Бузан, при дефинирањето на законите во општествениот сектор, ги групира во три категории: миграција, вертикална конкуренција и хоризонтална конкуренција. Последниот обезбедува теоретска рамка која може поблиску да резонира со студискиот случај на овој труд. Хоризонталната конкуренција работи на сите нивоа. На локално ниво опишува ситуации кога малцинствата во една држава се загрижени за доминацијата од страна на мнозинството. На регионално ниво, слабите или малите држави се плашат од влијанието на силните држави. На глобално ниво, некои помали цивилизации се плашат од влијанието на поголемите (стр.123-126).

За да одговорат на прашањето дали безбедносните проблеми на општествениот сектор произведуваат регионална динамика, Бузан и др. (1998) тврдат дека просторната димензија е исто толку суштинска како и во воениот сектор. Со други зборови, и во општествениот сектор, законите патуваат подобро на пократки отколку на подолги растојанија. Ривалството помеѓу идеите за “кои сме ние” обично е повеќе регионално или меѓусоседско, отколку глобално. Со цел да ги анализираме општествените закани во рамките на нашиот случај на студирање, мора да го разгледаме во регионалниот комплекс на Европа. Во контекст на Европа, безбедноста на општеството, според Бузан, има многу врска со нацијата или националните структури како што се етникуми, малцинства, региони итн., И овие предизвикаа “сложени констелации на повеќеслојни идентитети” (стр.132). Авторот тврди дека повеќето локални конфликти се јавуваат како резултат на вертикалната конкуренција (помеѓу националните држави и малцинствата). Сепак, дури и во случаи на хоризонтална конкуренција (кога национална држава се натпреварува против национална држава) обично постои малцинство, или друг иредентистички елемент, кој делува како поттикнувач на меѓудржавен конфликт. Понатаму, меѓусекторската интеракција во случајот на Европа произведува прилично конвергентни региони, барем во политичките и општествените сектори. Така, стравовите во едниот сектор се редат со стравовите на другиот сектор, во истиот регион.

Оспорување на националниот идентитет како извор на надворешна закана за безбедноста

Проширувајќи ја дефиницијата на Бузан и др. (1998) за општествените закани како напади врз самата нација, целта на овој труд е да го подобри разбирањето за надворешните закани кои не можат да се категоризираат како територијални или воени закани, но кои на одреден начин влијаат врз безбедноста на една држава. Врз основа на пристапот на структуралистите, бидејќи малите држави се повеќе изложени на надворешни закани отколку големите држави, нивната главна надворешно-политичка преокупација станува безбедност за нивниот опстанок и независност. Со оглед на нивната слабост и ограничен капацитет сами да се спротивстават на загрозувачките сили, малите држави имаат тенденција да бараат безбедност преку членство во сојузи и меѓународни организации. Како што конвенционалното знаење ја поврзува безбедноста на мала држава со мултилатерализам и меѓународна интеграција, следствено, факторите што ја условуваат или спречуваат меѓународната агенда за интеграција на една мала држава, исто така може да се сметаат како закана за нејзината безбедност. Тогаш, каков вид надворешни закани, освен воени или територијални, можат да постојат и каква улога играат тие врз безбедноста на една мала држава, со тоа што влијаат на факторите што ја обезбедуваат нејзината стабилност и независност? Може ли меѓудржавните спорови за националниот идентитет или симболи, да претставуваат такви закани и, следствено, да дадат одредени ефекти врз надворешно-политичкото однесување на една мала држава?

Захаријадис (1994), елаборира за влијанието на надворешните закани врз надворешно-политичкото однесување на мала држава, кои вклучуваат нетериторијални прашања. Тој се фокусира на национализмот, имено на симболите и идеите, како извор на спор меѓу државите. Дефинирањето на национализмот како чувство што ги поврзува луѓето преку заеднички историски, културни и прадедовски корени, Захаријадис тврди дека сè додека обединувањето врз национализмот, кое се заснова на симболи и идеи, служи за интеграција во распаднатите општества, тоа не претставува закана за другите земји. Меѓутоа, ако ова колективно чувство се излее надвор од границите на дадена држава, станува извор на напнатост меѓу државите. Поврзувајќи ја безбедноста со идеални фактори како што се симболи или идеи, авторот тврди дека тие можат да претставуваат

дестабилизирачки фактор, дури и ако другата држава не е територијално загрошена. Во овој контекст, Захаријадис наведува:

Симболите, идеите, имињата и историските спомени што го сочинуваат националистичкиот пакет имаат склоност кон ексклузивност, бидејќи тие се идеални механизми за обележување на заедниците. Усвојување на одреден симбол, како што е знаме, избор на одредено име, како што е името на една земја, се некои начини за стекнување идентитет. Споровите веројатно ќе избувнат кога симболите, идеите, па дури и самата историја ќе станат спорни - тоа е кога два или повеќе ентитети тврдат дека имаат право за една иста работа ... Колку е поважен симболот или идејата во националистичката идеологија, толку е поголема траумата на друга нација наследство и како последица на тоа спорот веројатно ќе биде поинтензивен (стр.651).

Барт (1969, стр. 14-15) посочува дека не се културните разлики, туку социјалните граници, кои играат клучна улога во нагласувањето на етно-националните разлики. Тој тврди дека не е тоа што е *внатре*, туку што е *помеѓу* групите, е она што создава разлики. Овие се прилично воочени разлики помеѓу членовите на групата и “другите”. По слични линии, Ана Триандафилиду (1998), преку разработката на концептот, *значајниот друг*, објаснува дека националниот идентитет не е дефинирано само внатрешно, преку обединувачки елементи, но и надворешно, исто така, преку диференцирање од другите. Таа има сличен став со Захаријадис во однос на елементите на националниот идентитет како извор на надворешениот спор и закана. Исто како што е дефинирано, националниот идентитет може да биде загрозен и внатрешно и надворешно, токму поради присуството на значајни други. Ова може да се случи доколку идентификуваните национални одлики на една држава другите ги тврдат како нивни. Во таков случај, Триандафилиду смета дека присуството на значајниот друг е закана за националниот идентитет на една држава. Поврзувајќи го националниот идентитет со постоењето / опстанокот, а со тоа и со безбедноста на државата, авторот оценува дека оспорувањето на елементите на националниот идентитет од други претставува закана за независноста на една држава. Во овој контекст, таа ја дефинира значајната друга на следниот начин:

Карактеристиката што ја прави некоја друга група “значајна друга” е фактот што се смета дека претставува закана за постоењето на нацијата. Оваа закана може да се однесува на независноста и самоопределувањето [суверенитетот] на нацијата ...

Така, таа може да биде група што е културно поврзана со нацијата и затоа ја доведува во прашање автентичноста на нејзиниот идентитет. (Стр.600)

Централниот проблем, според Триандафилиду, во споровите за националниот идентитет е неможноста на една држава да се наметне како различна од другите. Овие “други” може да бидат и внатрешни и надворешни групи. Но, бидејќи фокусот на оваа теза е насочен кон надворешните фактори на влијание, ние ќе се потпреме врз концептот на Триандафилиду за надворешните значајни други и нивните заканувачки сили кон постоењето на државата. Во овој контекст, таа тврди дека “соседната група што споделува збир на културни традиции и / или историски искуства со нацијата, се смета како значајна друга бидејќи го загрозува чувството на посебност и единственост на втората” (стр.600). Оваа изјава е во согласност со заклучокот на Тарнер (1975, стр. 22) за однесувањето на групите, кој вели дека најголемиот конфликт меѓу две групи е најможен кога двете имаат најмалку одлики на различност. За возврат, Лимејн и др. (1978, стр.287) тврдат дека “загрозениот идентитет” може да се обнови само преку пребарување на разлики и создавање хетерогеност.

Неколку автори (пр. Лимејн и др. 1978, Захаријадис 1994, Бузан и др. 1998,), тврдат како неможноста на една држава да ги разликува елементите на националниот идентитет од другите држави, како што се името, јазикот, историјата итн., доведува до конфликт меѓу нив. Но, како се манифестираат ваквите конфликти врз безбедноста на една мала држава? Поврзувајќи го концептот на безбедност со можноста на државата да ја потврди својата единственост на меѓународната сцена, како и нејзината можност да стане дел од поголемите меѓународни организации и сојузи, може да се претпостави дека ваквите надворешни закани можат да влијаат на безбедноста на два начина: внатрешно - со барање промени во националните идентификувачки карактеристики, и надворешно - со предизвикување меѓународна изолација на една држава, чијашто централна надворешно-политичка цел е меѓународна интеграција. Оттука, ваквите специфични надворешни закани, може да ја покажат својата сложеност со продуцирање на два вида ефекти врз безбедноста на малата држава. Еден ефект може да биде поврзан со националниот идентитет, именуван од Бузан и сор. како општествено безбедносно прашање, а другиот во меѓународните процеси на интеграција на една мала држава, познато како политичко безбедносно прашање.

Автори како Тарнер (1975), Лимејн и др. (1978), детално го образложуваат ефектот кој ваквите надворешни закани можат да го произведат интерно или со над - националниот идентитет на државата. Главниот аргумент тука е дека надворешните фактори можат да ја загорзат автентичноста и посебноста на државата тврдејќи дека нејзиното културно наследство, вклучувајќи ги нејзините симболи, митови, предци итн., сенивни. Ова може да биде точно, особено ако државата е дефинирана со етнички (културни) а не со граѓански елементи. Врз основа на значајната моќ и влијанието на другите во меѓународната арена (на пр. соседска држава), оваа закана може да доведе до присилна редефиниција на идентитетските елементи на загорзената држава, со цел да се утврди единственоста и да се разликува од значајната другата. Оттука, надворешната закана во овој случај го загрозува националниот идентитет на една држава. Но, како што е наведено погоре, националниот идентитет е поврзан со постоењето и легитимитетот на државата, па оттука и прифаќањето на надворешните барања за промена на идентификационите карактеристики на нејзиниот национален идентитет не е лесно прифатливо од страна на државата. Затоа, државата побарувач честопати користи различни методи со цел да ја *принуди* другата држава да го прифати нејзиното барање.

Еден начин на условување на една држава да прифати надворешни барања е преку блокирање на нејзината интегративна надворешнополитичка агенда. На овој начин, присуството на такви надворешни услови од други држави може да влијае врз безбедноста на една држава. Според Ротштајн, главната мотивација на малите држави да се интегрираат во меѓународна организација или сојузи е токму нивната безбедност. Тој претставува три атрибути на меѓународните организации кои се привлечни за малите држави во однос на осигурувањето безбедност: “нивната формална еднаквост, потенцијалната безбедност на членството и можниот капацитет на организациите да ги ограничат големите сили” (како што се цитира во Ингебрисени др. 2006, стр. 58). Поврзувајќи го овој теоретски став кон случајот на овој труд, може да тврдиме дека свесни за зависноста нана една мала држава од меѓународните организации и сојузи за нивната безбедност и просперитет, надворешната условеност преку надворешната политика на една мала држава, може да биде користена од други држави како инструмент за притисок врз малата држава да прифати редефинирање на нејзиниот идентитет. Оваа стратегија е алтернатива на употребата на присилни или воени мерки од страна на

државата побарувач, со цел да се постигне исполнување на нејзините барања од друга држава. Александар Џорџ (1992) ја именува таквата стратегија како *принудна дипломатија* или *принудно убедување*. Општо земено, Џорџ ја дефинира принудната дипломатија како “заплашување на еден или друг вид за да ги натера другите да исполнуваат нечии желби...” (стр. 5). Ротшилд (2002, цитиран во Лунд 2003) го користи примерот на секнување на помошта за илустрирање на формата на принудна дипломатија. Користејќи го овој термин во контекст на меѓународен конфликт, Џорџ (1992) разликува два вида на принудна дипломатија: дефанзивен тип, што подразбира “напори да се убеди противникот да запре или да прекине дејствие на кое веќе започнал” и офанзивен тип “да ја убеди жртвата да се откаже од нешто вредно без да дава отпор” (стр. 5). Лунд (2003) мисли по слични линии кога објаснува дека принудна дипломатија, во форма на закани со употреба на сила или економски санкции, се користи кога е и “потребно за да се свртат непосакуваните дејства или да се присилат посакуваните дејства” (стр.305). Ефектот на принудна дипломатија врз целната држава зависи од рационалната перцепција на последната, за потенцијата и последиците од заканата наметната од државата побарувач, во случај на непочитување. Ако таргетираната држава - жртва ја сфати заканата наметната од другата држава како веродостојна и потенцијално заканувачка по нејзината безбедност, тоа ќе доведе до исполнување на барањето од страна на државата - жртва. На овој исход обично му претходи проценка на наметнатата закана од страна на државата-жртва преку собирање на сите релевантни информации, правилно оценување, донесување правилна проценка за нејзиниот кредибилитет и проценка дека е во интерес на државата жртва да го исполни барањето, со оглед на потенцијалната корист или политичките придобивки кои можат да се акумулираат заради усогласување со принудата, или со оглед на потенцијалните последици со кои може да се соочи во случај на покажување спротивно однесување.(Џорџ 1992, стр. 4; Џентлсон, 2006 година).

Понатаму во одделот подолу, ќе се претстават две теоретски рамки, кои предвидуваат одговор / реакција на надворешната политика на една мала држава, наспроти постојните надворешни закани или ограничувања на безбедноста на малата држава. Секоја рамка претставува одредено однесување на надворешната политика на мала држава, со оглед на нејзината перцепција кон интензитетот и значењето на надворешната закана за нејзината безбедност. Притоа, целта на одделот подолу е да

открие дали може да има патерни на одговори / реакции на малите држави кон надворешните закани, засновани врз согледаниот интензитет и значењето на таквите закани.

Надворешно- политичко дејствување / опции кон надворешните закани по безбедноста

Како што е претставено погоре, системското ниво на анализа расправа за безбедносните прашања, како што се опстанокот и независноста, како главна преокупација на малите и слаби држави во меѓународниот систем. Во зависност од надворешната закана, нејзината природа, но и интензитетот, мала држава може да проектира различни однесувања или дејствувања во надворешната политика. Во своето истражување за *Надворешната политика на Шведска за време на кризата во Мосул*, Роџерс (2007) конструира теоретска рамка која го објаснува однесувањето на надворешната политика на една мала држава заснована врз присуството и интензитетот на надворешната закана. Перцепцијата на малата држава за надворешната закана може да го мотивира во неа извесно надворешно-политичко однесување, како што е анти-балансното однесување, со цел да обезбеди заштита за себе. Напротив, ако не постои никаква потентна закана за малата држава, нејзините надворешни политики можат да бидат ориентирани повеќе кон поддршка на меѓународните правила и изнаоѓање решенија во рамките на меѓународните организации. Како што наведува во својата статија, “Присуството на надворешна закана за постоењето на малата држава е критичен фактор за разгледување на опциите отворени за малите држави” (стр. 354). Имајќи го предвид овој фактор и начинот на кој малите држави ја перципираат својата позиција во меѓународното опкружување, авторот објаснува дека однесувањето на една мала држава во надворешната политика може да се заснова на четири стратешки опции: реализам, изолационизам, идеализам и експанзионизам.

Реалистичкиот пристап ја става безбедноста во централна позиција. Ако малите држави сметаат дека нивната безбедност е загрозена од надворешни фактори, имајќи ја предвид нивната големина и слабите и ограничени воени капацитети, тие имаат тенденција да проектираат однесување против балансирање. Соочени со надворешни закани, малите држави имаат тенденција да застанат на страната на најсилните и најмоќните држави со цел да обезбедат заштита за себе. Роџерс го опишува изолационистичкиот пристап како екстремна форма на реализам. Државите кои ја

прифаќаат таквата стратегија имаат тенденција да се заштитат од инволвирање во конфликти. Од оваа причина, тие или се повлекуваат или играат пасивна улога во меѓународните односи, одржувајќи прилично набљудувачка улога над настаните. Идеалистите ја засноваат својата надворешна политика врз вредности и принципи. Користејќи моралистички ставови, премисата на идеалистичката надворешна политика се потпира на меѓународните правни закони за да осигура безбедност и заштита. Експанзионистичкиот пристап на надворешната политика има врска со тенденцијата на малите држави да ги реализираат своите цели преку зајакната улога во меѓународните односи (стр.355).

Родерс (2007) ги поврзува надворешно-политичките алтернативи на малата држава со присуство на надворешна закана за нивното постоење. Во зависност од сфатениот степен или интензитет на надворешната закана од страна на малата држава, опциите за надворешна политика на таквата држава може да се движат од ограничени до повеќекратни, а, следствено, и на дејствијата на надворешната политика, од највисоки до најниски. Оттука, Родерс го поврзува реалистичкиот пристап со највисоката акција во надворешната политика. Ако некоја држава смета дека надворешната закана е видлива за нивниот опстанок или претставува непосредна опасност, тогаш нивните опции за надворешна политика се прилично ограничени. Во такви ситуации, државата мора да демонстрира висока надворешно-политичка акција, правејќи брзи избори што ќе се засноваат на реална проценка на достапните опции, со цел да се избегнат негативните последици врз нејзината безбедност. Напротив, ако заканите не се сметаат за непосредни, тогаш малите држави имаат поголемо маневрирање во надворешната политика. Така, државите можат да усвојат изолационистички пристап ако оценат дека овој пристап ќе помогне во зачувувањето на нивната безбедност преку одржување на статус-кво кон надворешните закани. Дејствувајќи пасивно во нивната надворешна политика, малите држави, преку статус-кво однесување, очекуваат дека надворешните закани ќе се намалат или сами по себе ќе исчезнат со текот на времето. Идеалистичката стратегија е усвоена од една мала држава доколку надворешната закана се перципира нејасно за нивната безбедност или ако таквата закана може да претставува проблем за безбедноста само на долг рок. Во таков случај, надворешно-политичката акција може да биде ниска и

ориентирана кон меѓународна заштита на безбедноста, преку организации како што се ООН или МСП (стр.355-356).

Во врска со надворешните услови и реакцијата на државата кон нив, многу автори (Хендел 1990, Хеј 2003, Браунинг 2006) тврдат дека надворешно-политичката акција / иницијатива на мала држава зависи од нестабилноста на надворешното опкружување, т.е. од нејзината перцепција за видлива надворешна закана кон нејзиниот опстанок од друга држава. Како и да е, таквата променливост на меѓународната сцена, според некои автори (Браунинг 2004, Гвалија и др. 2011), не мора да е предизвикана само од надворешни закани, туку и од можности што мотивираат такви активности на високо ниво. Иако конвенционалното размислување (Витал 1971, Џервис 1978, Снајдер 1991) тврди дека надворешните околности ги притискаат малите држави да постапуваат претпазливо кон нив, бидејќи нивната “маргина на грешка” е мала и често “не може да се поправи”, по Студената војна се создадоа надворешни околности што претставуваа можност наместо ограничување за надворешно-политичка акција на малата држава (Браунинг, 2006). Оттука, можеме да предвидиме два начина на однесување во надворешната политика засновани врз перцепцијата на државата за варијациите на надворешните ограничувања и нивниот ефект врз безбедноста на државата. Од една страна, ако ја прифатиме конвенционалната позиција, може да тврдиме дека ако надворешните ограничувања се заканувачки и веројатно нема да се променат од статус-кво, малите држави не би презеле активна надворешно-политичка иницијатива. Но, ако го прошириме овој предлог со тоа што ако една држава смета дека нејзините засилени надворешни активности може да дадат значителни придобивки, тогаш би тврделе дека таквата држава ќе спроведе повисоко ниво на иницијатива во надворешната политика, без оглед на (променетата или не) позиција на надворешните фактори. Напротив, ако државата ја сфати статус-кво состојбата како поповолна, државата нема да преземе активности во надворешната политика. Во овој случај, дејствувањето или неактивноста на малата држава ќе зависи од перцепцијата на значајни закани или потенцијални придобивки за нивната безбедност.

Заедничко на погоре изнесените аргументи е дека тие главно користат системски пристап во објаснувањето на однесувањето на една мала држава пред надворешните закани или ограничувања. Како и да е, многу аргументи (Елман 1995, Хеј 2003, Дозер 2011, итн.), исто така, ги земаат в предвид домашните фактори при објаснувањето на

ограничувањата или маневрирањето на дејствијата во надворешната политика. Со цел да се објаснат усвоените надворешно-политички избори на малите држави, овие аргументи се движат од фокусираноста врз индивидуалното ниво, имено на “системот на верување” на креаторите на политиката, (пр. Голдстајн и Кеохан 1993, Вокер и Шафер 2010), до внатрешната стабилност и преференции, како важен фактор што ја поттикнува надворешно - политичката иницијатива (пр. Моравзик, 1997; Бич, 2012). Како и да е, и покрај тоа што тие разговараат за влијанието на домашните фактори врз надворешно-политичкото однесување (имено, врз усвоените активности или иницијативи од страна на државата), тие не водат сметка за реципрочниот процес. Со други зборови, овие теории не успеваат да ја објаснат улогата што може да ја има конкретното надворешно-политичко однесување / акција кон надворешните околности во домашното опкружување, во смисла на општествени односи.

Со цел да се разбере реципрочниот ефект помеѓу внатрешното опкружување и однесувањето на надворешната политика, мора да ја процениме улогата што ја игра надворешната политика во процесот на национална интеграција, имено во создавањето на домашно единство или поделба меѓу групите со нагласени разлики. Анализата на таквата улога што ја игра надворешната политика е од најголемо значење, со цел да се разбере меѓусебната поврзаност помеѓу надворешните условувања и домашното единство или поделба. Претпоставувајќи дека надворешната политика игра индикативна улога во создавањето на националното единство, секое надворешно ограничување со кое може да се соочи, на крајот може да ја загрози нејзината улога внатре, што резултира во спротивен процес во однос на националното единство. Во овој случај, пристапот или дејствувањето на надворешната политика кон надворешните ограничувања на крајот би произвело ефект врз домашното единство или поделба.

Прегледот на теориите за национална интеграција ќе ни обезбеди теоретска основа за истражување на улогата што надворешната политика може да ја има во однос на обединувањето или поделбата на домашните групи. Следниот дел ќе го открие постоечкиот литературен придонес кон односот меѓу надворешната и внатрешната политика. Надоградувајќи најмногу врз Шулмановата синтетизација на теориите за национална интеграција (1996), ќе се елаборираат најрелевантните теории кои ја

објаснуваат националната интеграција, а кои понатаму ја испреплетуваат улогата на меѓународната со национална интеграција.

Интеграциски ориентирана надворешната политика

Пред да се оцени функцијата за интеграцијата на надворешната политика во домашното опкружување, првично треба да се објаснат важните процеси како што се националната интеграција, во смисла на меѓуетничките односи. Кога расправаме за националната интеграција, ние честопати размислуваме за процесот на спојување на малите групи во поголеми единици. Сепак, многу проучувачи на интеграцијата (Дојч 1966, Бирч 1989), се чини дека ги третираат интеграцијата и асимилацијата нејасно, опишувајќи го првиот процес како процес што вклучува движење од рурални зони до урбани во потрага по работни места и подобар живот, прекинување на врските со сродството, замена на локалниот јазик со доминантен национален јазик и губење на уникатните културни одлики. Бирч (1989) тврди дека интеграцијата е мотивирана првично од социјалниот и економскиот развој, а подоцна и од владините политики. Тој ја нарекува социјалната мобилизација непланирана компонента на интеграција. Тој ја опишува како процес на движење на работниците од рурални во индустриски области, еродирање на социјалните заедници во руралните области и апсорбирање од пошироките национални општества. Овој процес дополнително е помогнат од трансформацијата на комуникацијата и масовните медиуми, што ги зближува луѓето на национална основа, кулминирајќи на крајот во национална целина. Сепак, Џон Бери (1997, стр. 9-11) го разликува горенаведениот концепт од тој на интеграција. Тој ја смета за асимилација ситуацијата во која поединците, преку социјални интеракции, ја прифаќаат доминантната култура, притоа напуштајќи го сопствениот оригинален идентитет. Спротивно на тоа, тој ја дефинира интеграцијата како процес за време на кој поединците водат редовен контакт со доминантното општество, истовремено одржувајќи го својот културен идентитет недопрен. Бери тврди дека за да се случи интеграција, доминантното општество треба да ги прифати недоминантните групи, отворено и инклузивно, водејќи кон културна разновидност. Оттука, интеграцијата им помага на луѓето да ги прифатат двете култури,

термин исто така измислен како *бикултурализам* (како што е цитиран во Шварц и Замбоанга, 2008).

Но, фокусот на оваа теза е да се проучи одредена група и процесот на нејзино интегрирање во општество или земја. Станува збор за етнички групи или заедници и нивните меѓусебни односи во мултиетнички општества. Оваа општествена категорија, која е фалсификувана како концепт во последно време, претставува предмет на проучување за многу автори. *Етничката припадност* не само што се должи на нејзината важна улога во градењето на националните држави, туку и на нејзината улога во нејзиното распаѓање, како резултат на етнонационалната мобилизација (Шулц и др., 2001, стр.9). Имајќи предвид дека само неколку земји во денешниот свет се национално хомогени, несогласувањата меѓу етничките групи и потенцијалното ескалирање на ваквите несогласувања во насилни активности, претставуваат централна карактеристика во современиот свет. Така, проучувањето на улогата на етничките групи во процесот на национална интеграција е од големо значење. Со цел подобро да се разбере процесот на меѓуетничка интеграција во мултиетничка држава, потребно е појаснување на концептот на *етнички* и *национален* идентитет и компатибилноста помеѓу двете.

Етничкиот наспроти националниот идентитет

Дебатата околу етничката припадност е фокусирана на тоа дека таа е претежно перцепција отколку фиксна реалност. Барт (1969) го критикува конвенционалниот пристап кон етничката припадност, кој ја дефинира етничката припадност како: “биолошки самостојно одржување; споделување на основните културни вредности, реализирани во отворено единство во културните форми; составување на поле за комуникација и интеракција; членство кое се идентификува себеси, и е идентификувано од други, дека претставува категорија што се разликува од другите категории од истиот редослед” (стр.10-11). Спротивно на објективистите, тој тврди дека етничката припадност не е фиксен концепт. Наместо тоа, таа е дефинирана од ситуациски околности. Тој тврди дека дефиницијата за етничката припадност не лежи во меѓусебните културни елементи, туку во практиката на класификација и категоризација, како што се самоприпишуваат и се припишуваат од

другите. Покрај тоа, Барт тврди дека е етничката граница што ја дефинира групата, преку поделбата на “нас” и “нив” за време на социјалната интеракција (стр. 11-15). По слични линии, Ериксен (1992) ја дефинира етничката припадност како “социјална репродукција на основните класификациони разлики помеѓу категориите на луѓе и на аспектите на добивка и загуба во социјалната интеракција” (стр.264).

Ериксен (2010) ја дефинира етничката припадност заснована на постоење на врска. Исто така, според него, за да има етничка припадност, треба да постојат и “другите”. Со други зборови, етничката припадност е направена од односот меѓу луѓето кои мислат дека се различни од членовите на другите групи, со кои тие можат да бидат во врска. По слични линии, Фун (1986, како што е цитиран во Шулман 1996) претставува два критериума за дефиницијата на етничката припадност: “самоидентификација” и “ставови кон другите групи”. Овие дефиниции покажуваат конструктивистички пристап кон етничката припадност, бидејќи тие ја прикажуваат последнава како желба на поединците да се перципираат себеси како единствени и поразлични од другите. Обично, културните разлики се означуваат како елементи што овозможуваат такво разликување, меѓутоа, според Ериксен (2010, стр.16), не секогаш различните етнички групи се културолошки различни. На пример, Србите и Хрватите имаа насилни меѓуетнички односи при распаѓањето на Југославија, но нивните културни разлики беа / се занемарливи. Така, културните разлики имаат етнички елемент само кога тие се перципираат како социјално и политички важни.

За да ја разбереме националната интеграција и факторите што влијаат врз неа, првично треба да ја анализираме разликата помеѓу терминот *етничка припадности националност* или национализам. Ериксен (2010) тврди дека слично со етничките идеологии, национализмот, исто така, се потпира врз културната диференцијација, со тоа што ќе се постави граница помеѓу “нас” и “нив”. Но, она што го разликува национализмот од етничката припадност е односот што тој го има со *државата*. Националистичките движења бараат политичките граници да бидат складни со културните граници. И кога етничките движења го бараат истото, тие стануваат етнонационалистички движења. Според Гелнер (1997), врска помеѓу етничката припадност и национализмот се рефлектира во случајот кога одредена етничка група смета дека треба да доминира во државата. Оттука, со вметнување на нејзините идентитетски ознаки (како што се јазикот,

историјата, религијата), во официјалната симболика и законодавство на државата, етничката група создава таканаречена национална држава. Според зборовите на Ериксен “националистичка идеологија е етничка идеологија која бара држава во име на етничката група” (2010, стр.145).

Ако го прифатиме ова тврдење, прашањето што следува е дали национализмот би создал проблеми во мултиетничко општество, каде покрај етничката група која доминира во државата, живеат и други етнички групи? Според Ериксен, односот помеѓу етничката припадност и национализмот е сложен, па оттука одговорот на горенаведеното прашање не може да биде јасен. Прво, национализмот не секогаш се потпира на етнички идеологии засновани на заеднички културни корени. Национализмот, во одредени случаи, како на пример во Африка, може да изрази надетничка идеологија, ставајќи акцент на граѓанските елементи, каде што никој од етничките групи не се обидува да ја претвори националната држава во свој етнички проект. Во таков случај, национализмот и етничката припадност не треба да бидат во конфликт.

Меѓутоа, ако национализмот се разоткрива како универзална идеологија во мултиетничка држава, етничката организација во таа држава може да се смета како закана за националната кохезија, бидејќи има партикуларистичка природа. Оваа ситуација може да доведе до судир помеѓу национализмот и етничката припадност. Овој конфликт се карактеризира со ривалство помеѓу доминантната етничка група и доминираните етнички групи, во рамките на контекстот на националната држава. Во овој случај, доминираната етничка група ќе го сфати национализмот што го практикува доминантната етничка група не како универзалистички, ами како партикуларистички, “каде механизмите на исклучување и етничката дискриминација се поочигледни од механизмите на инклузија и формална правда” (Ериксен 2010, стр.145).

Бантон (2000) расправа за поделбата помеѓу примарната и секундарната етничка припадност. Разликата помеѓу овие две се состои во тоа што примарните етникуми се карактеризираат со нивната желба или убедување дека припаѓаат заедно “како припадници на суверена политичка единица” (стр. 482). Секундарните етникуми се сметаат себеси за под-поделба во рамките на суверена политичка единица. Овие категории се разликуваат многу едни од други, бидејќи произведуваат различни политички последици. Така, национализмот во етничка група која има за цел да изгради своја држава

е различен од национализмот во етничка група која сака да живее во постојна држава. Бидејќи примарната етничка припадност не се идентификува со постојната политичка единица и има за цел да формира сопствена суверена единица, заснована на диференцијалните карактеристики на нејзината етничка група, тенденцијата на оваа група да се интегрира со другите етнички групи и да формира национален (граѓански) идентитет, кој ќе го надмине етничкиот идентитет, ќе биде многу понизок.

Во општество со хетерогена етничка припадност, ковањето на национален идентитет, преку меѓуетничка интеграција, е клучно. Но, дали националниот и етничкиот идентитет се компатибилни едни со други е прашање што ја преокупира студијата за националната интеграција и етничките прашања. Чу Сок Фун (1986, како што е цитиран според Шулман 1996 година) расправа за можноста за кохабитација помеѓу етничкиот и националниот идентитет. Тој конструира шема во која ја опишува можноста индивидуата да биде лојална и кон неговата / нејзината етничка група (внатрешно-етничко влечење) и кон националниот идентитет (внатрешно-национално влечење). Според Каплан (1999), топењето на разликите помеѓу етничкиот и националниот идентитет е овозможено кога секоја лојалност е строго разграничена и “може да функционира сè до моментот кога барањата од секој идентитет ќе влезат во конфликт” (како што е цитирано во Хин, 2003 година), стр.27). “Така, ако етничката група што ја контролира државата усвои национален идентитет што е ексклузивен само за етничките малцинства, на пример, сметајќи се себеси како супериорен во однос на другите етнички групи, етничкиот и граѓанскиот идентитет стануваат неспоиви”. Оваа состојба може да се влоши ако малцинска етничка група, поради доминацијата на идентитетот на државата од страна на мнозинската етничка група, започне да негува амбиции за територијално отцепување од постојната држава. Ова е моментот кога започнува конкуренцијата помеѓу преваленцијата на националниот и етничкиот идентитет. Таквата конкуренција честопати еруптира во меѓуетнички конфликт (Хин, 2003 година, стр.27). Но, дали мултиетничките држави се осудени на вечен конфликт, поради некомпатибилноста помеѓу национализмот и етничката припадност? Одговорот е *не!* Според Ериксен (2010, стр.145), во полиетничките општества, тензиите помеѓу национализмот и етничката припадност може да се намалат ако национализмот се претстави како надетничка идеологија, која гарантира граѓанска

еднаквост и правда за сите. Така, националниот (граѓански) идентитет е неопходен за постигнување политичка стабилност во дадена земја.

Ериксен (2010) расправа за три опции што една национална држава може да ги искористи во справувањето со етничките групи кои се случиле да бидат малцинство, имено кои се во помал број од етничката група која доминира во државата. Првата опција е асимилација на другите етнички групи во доминантна етничка идеологија. Овој процес, според Ериксен, не е лесен, бидејќи на малцинските етнички групи им сигнализира дека нивните сопствени традиции и посебност немаат никаква вредност. Втората опција на националната држава е доминација, што доведува до сегрегација помеѓу доминантната етничка група и оние што се сметаат за “инфериорни”. Овој пристап често доведува до повлекувањето граници и воздржување од етничко “мешање”. Третата опција е националната држава да се определи за надминување на етничката идеологија во мултикултурна идеологија. Таквото надминување ќе овозможи кохабитација на граѓанскиот и етничкиот идентитет, бидејќи ќе се осигура дека граѓанските права на сите граѓани се компатибилни со неколкуте етнички идентитети. Ериксен исто така тврди дека политичкиот систем што може да ги прифати и етничкиот и граѓанскиот идентитет е федерален систем, па дури и републикански систем, каде што културниот идентитет е главно ирелевантен во споредба со граѓанскиот (стр.149-150). Третата опција се смета за најадекватна за да се помогне во процесот на национална интеграција. Тоа може да предизвика одговор во рамките на малцинските етнички групи, кои ниту фаворизираат асимилација ниту отцепување. Оваа опција им овозможува просторија на етничките малцинства да развиваат механизми за соживот во рамките на националната држава, додека преговараат за одредено ниво на автономија по прашањата за јазикот или другите белези на етнички идентитет. Овој процес на интеграција, Ериксен (2010) го опишува како среден пат или компромис, дозволувајќи им на етничките малцинства за “истовремено учество во заедничките институции на општеството и репродукција на групниот идентитет и етничките граници” (стр. 151).

Теории на национална интеграција

Вообичаена претпоставка која лежи во основата на националната интеграција е дека во нејзината последна фаза таа треба да резултира во заеднички национален (граѓански) идентитет, кој би служел како најефикасен механизам за избегнување на меѓуетнички поделби и конфликти. Ако етничкиот идентитет, како што е опишано погоре, лежи во разликите помеѓу групите со различни карактеристики, националната интеграција логично треба да лежи во изградбата на заедништвата меѓу различни групи. Обично, анализата на националната интеграција на современото време се однесува на држави со мултиетничка структура. Ова е особено точно кога се анализираат источноевропските држави. Во овој контекст, Шулман (1998) ја дефинира националната интеграција како “процес со кој составните регионални, етнички, социјални и класни подгрупи на една држава се обединуваат во заедничка политичка заедница, споделувајќи чувство на колективен идентитет” (стр.112). Чарлс Вестин и др. (2010) тврдат дека “колективните социјални идентитети се издвојуваат и се артикулираат кога групи од различно социјално, културно ‘расно’, национално, етничко, религиозно и јазично потекло го делат општествениот простор на јавните арени, во куќните домови, на работните места и во училиштата” (стр. 9). Теоретичарите се повикуваат на различни фактори кои влијаат на градењето на националниот идентитет. Многу од теориите за национална интеграција се однесуваат на внатрешни фактори како што се заедничката масовна култура (Смит, 1991), хомогена политичка култура (Липхарт, 1971), социјална комуникација или интеракција (Дојч, 1966) итн., кои помагаат во националното интегрирање на културни и етнички разлики. Шулман ги групира постојните теории на национална интеграција во три категории: теории на заеднички работи и разлики, теории на социјални интеракции и теории на консензус на вредност. Покрај теориите што ги разгледуваат внатрешните фактори на националната интеграција, Шулман (1996) се осврнува и на теориите за меѓународна интеграција, кои исто така можат да го објаснат процесот на национална интеграција.

Релевантни за оваа теза, која се обидува да го разбере влијанието на надворешната политика врз меѓуетничките односи, Шулман ги претставува теориите за меѓународно однесување како категорија што се обидува да ги објасни надворешните влијателни фактори врз националната интеграција. Според Шулман, со исклучок на студиите кои

војната, како надворешно влијание, ја поврзуваат со националната централизација, како внатрешен ефект, сите други теории се фокусираат на внатрешните корени кога се обидуваат да ги објаснат процесите на национална интеграција. Сепак, некои теоретичари се обидоа да ја проучат улогата на меѓународното опкружување во националната интеграција или националниот идентитет. Шулман тврди дека мнозинството теоретски пристапи како што се: плуралистичкиот, функционалистичкиот, неофункционалистичкиот и федералистичкиот, кои ја проучуваат улогата на меѓународните интеграции во процесот на националната интеграција, се согласуваат за ставот дека првите играт значајна улога во ослабувањето или намалувањето на националниот идентитет во прилог на градење на над-национален идентитет. Некои научници, како што е Чарлс Пентланд (1973), сметаат дека меѓународните интеграции предизвикуваат постепено поместување од национална во над-национална идентификација.

Други, како што е Чу Сок Фун (1986, како што е цитирано во Шулман 1996 година), ја задржуваат позицијата дека повеќе идентитети, имено национални и наднационални, се можни и можат да коегзистираат мирно. Сепак, заеднички став на теориите за меѓународна интеграција е дека интегративните врски помагаат во ослабување на национализмот и националниот идентитет, со надеж дека ќе мотивираат “промена од конфликтниот национализам во бениген над-национализам” (Шулман, 1996, стр.23). Ернст Хас, познат поборник за процесите на меѓународна интеграција, фокусирајќи се на европската интеграција, тврди за “новиот национализам” што би го донел логиката на интеграција и кој би произвел “конвергенција на верувања, вредности и аспирации што ќе ги обединат народите на европската заедница” (како што се цитира во Флигштајн и Сандхолц, 2012, стр.106). Овој процес дополнително би довел до промена на не само идентитетот, туку и на лојалност од национални во над-национални органи.

Но, кога овие теории расправаат за слабеењето на меѓународните интеграции врз националниот идентитет во корист на над-националниот, тие претпоставуваат дека националниот идентитет е добро консолидиран и воспоставен во рамките на една држава. Ваквата претпоставка произлегува од главниот фокус на меѓународните теории на интеграција кон случајот на Западна Европа, чии држави уживаа релативно добро развиен национален идентитет кога пристапуваа кон процесот на интеграција во ЕУ. Како и да е, малку се посветува внимание на улогата на меѓународните интеграции во мултиетнички

држави со слаб или оспорен национален идентитет. Дали улогата на меѓународните интеграции во овие држави може да биде спротивна од онаа во државите со консолидиран национален идентитет? Наместо да го ослабне националниот идентитет, дали интегративните процеси можат да помогнат да се создаде заеднички национален (граѓански) идентитет преку обезбедување основа или визија за нов, заменлив идентитет, кој е инклузивен за различните етнички групи?

Со цел да се разбере како надворешната политика може да стане определувачки фактор за обединување на различните етнички групи кои спорат околу доминацијата на националниот идентитет, ние мора да ги анализираме меѓународните политики за интеграција од перспектива на теориите за национална интеграција, претставени од Шулман. Овие теории можат да откријат начини преку кои надворешната политика, преку својата агенда за меѓународна интеграција, може да проектира заедничка визија што би ги компенzirала поделените елементи што се градат заедно со етничките идентитети. Како таква, надворешната политика може да помогне во создавање на национален идентитет со над-национални елементи, што не е причина за меѓуетничка конкурентност, туку фактор на меѓуетничка инклузија или обединување.

Литературата за национална интеграција става важен акцент на *вредностите* или *консензуалните ставови* во процесот на интеграција. Споделувањето на заеднички вредности (од кои некои може да бидат повеќе од поголеми од другите, како на пример уставот, демократските норми, итн.), според Џејкоб и Тојн (1964) и Шулиц (1996), е суштински фактор за градење на кохезивно општество. Услов за градење на кохезивна заедница е преваленцата на споделени вредности над конкурентските интереси на нејзините членови. Теоријата за вредносен консензус е аналогна на консензуалната теорија за социјална интеграција. Вториот е изграден врз основа на хипотезата дека интегративниот процес е поуспешен ако различните групи споделуваат поголем број на заеднички културни вредности. Но, Шулман (1996) привлекува внимание на неуспехот на теориите за национална интеграција попрецизно да ги дефинираат вредностите и нивната важност во однос на градењето консензус во рамките на разновидно општество. Оттука, тој посочува дека вредностите може да се третираат како *преференции*, кои ги прикажуваат вредностите како цели и како норми, кои во суштина претставуваат стандарди на добро и лошо, или правилно и погрешно. Постигнувањето консензус во

двата аспекти на вредностите е од суштинско значење за подобрата солидарност и кохезија во едно општество.

Гледајќи го процесот на градење на консензус за вредност од ниво на меѓународни интеграции, може да го поставиме прашањето до каде меѓународните интеграции го помагаат процесот на градење консензус за вредности во мултиетничко општество? Во согласност со Дојч (1953) и Митрани (1966), кои сметаат дека процесот на меѓународна интеграција е процес од долу нагоре, воден од “императивите на економска и технолошка модернизација” (како што е цитирано во Шулман, 1996, стр.24) меѓународната положба на интеграција усвоена од страна на една држава рефлектира важен консензус меѓу нејзините избирачи. Оттука, можеме да тврдиме дека стратешкиот избор на ориентација кон надворешната политика на една мала држава, игра улога во создавањето на заеднички вредности во групи со инаку низок консензус за вредности. Ова може да биде вистина под услов групите или заедниците во рамките на таквата држава да покажат слични преференции или цели во врска со надворешно-политичката ориентација на нивната држава. Според зборовите на Шулман (1996) “желбата на народите да се здружат со одредено меѓународно држење е демонстрација на нивните вредности во однос на преференциите и нормите” (стр. 25). Надоврзувајќи се на оваа логика, доколку етнички различни луѓе покажат консензус за меѓународната интеграција како ориентација на нивната земја, тогаш таквата ориентација ги рефлектира вредностите што ги обединуваат наместо тие што ги делат.

При анализа на улогата на меѓународното влијание во процесот на национална интеграција во Естонија, Солска (2011) тврди дека перспективите за економски раст преку меѓународната интеграција “го негуваат потрошувачкиот систем на вредности”. Таа објаснува како меѓународните интеграции придонеле за градење основа за заеднички идентитет на повисоко ниво, меѓу етнички поделени групи, како што се естонското мнозинство и малцинството што зборува руски. Според авторот, новиот идентитет меѓу овие две етнички групи се врти околу заедничките материјални и економски цели (стр. 1101). Слично на тоа, може да тврдиме дека заедничката позиција на етнички поделените групи за другите вредности што се постигнуваат преку меѓународни интегративни врски, како што се растот на безбедноста, демократизацијата на институциите, економските стимулации и сл., исто така служат како основен фактор за национална интеграција.

Гвалија и др. (2013) тврдат дека движењето на надворешната политика кон одредена ориентација има врска со идентификацијата на земјата во однос на нејзината определба за меѓународна интеграција. Според написот, Грузија е решена да ги следи европските интеграции наместо да се приврзува кон заканувачки сили како што е Русија, бидејќи се чувствува европски. Авторите тврдат дека “државите избираат меѓународни сојузи засновани на нивните идеи за нивниот државен идентитет” (стр.109). Преформулирајќи ја оваа изјава од гледна точка на консензус за вредности, може да тврдиме дека вредностите што ги рефлектира меѓународната организација, кон која државата се придржува, се вредности со кои државата сака да се идентификува. Во студијата на случај на статијата, “Европскиот идентитет на Грузија подразбира дека Грузија треба да се стреми кон градење на земјата во согласност со западните стандарди и вредности, вклучувајќи силна демократија и пазарна економија, заедно со ефективни државни институции” (стр.112). Кога Гвалија и др. расправаат за компатибилноста помеѓу идентификувачките вредности на државата со меѓународните, тие објаснуваат дека оваа идентификација произлегува од идеите и преференциите на елитата, но тие не го исклучуваат консензусот на јавното мислење во однос на нивните преференции за западна и европска идентификација. Врз основа на таквата премиса, можеме да тврдиме дека ако етничките групи, кои можат да имаат внатрешни расколи, делат заеднички став за идентификување на нивната држава со одредна меѓународна интеграција, тогаш последново може да помогне во нивниот процесна создавање на внатрешна интеграција, премостување на нивните етнички и културни разлики со нивно ориентирање кон нов наднационален идентитет, кој се заснова на заеднички вредности и стандарди. Понатаму, Хас (2004), во својата анализа на процесот на европска интеграција, тврди за улогата на последнава во обликувањето на заедничките вредности и верувања кои ги обединуваат нациите под нова национална свест.

Како што тече процесот на интеграција, се претпоставува дека вредностите ќе претрпат промени, дека интересите ќе бидат редефинирани во смисла на регионална, а не на чисто национална ориентација и дека некогашниот сет на посебни вредности на националните групи постепено ќе биде заменет со нов и географски поголем сет на верувања. Шемата, конечно, претпоставува дека процесот на интеграција ќе донесе нова национална свест за новата политичка заедница, обединувајќи ги некогашните нации кои се придружиле.(стр.13-14)

Теоријата на Хас (2004) тврди дека меѓународната интеграција не само што ги рефлектира вредностите со кои луѓето се идентификуваат. Интеграциските процеси, според него, овозможуваат замена на вредностите и убедувањата што се засноваат на национална или етничка ориентација со поширок сет на вредности или верувања засновани на регионална ориентација. Овој процес, на крајот, природно би довел до нов и инклузивен идентитет на нациите во рамките на “поширока” Европа. Применувајќи ја оваа теорија на мултиетничка држава со ниско ниво на национална интеграција, може да заклучиме дека процесите на меѓународната интеграција, помагаат во интеграцијата не само меѓу државите, туку и внатре во нив. Со проектирање на одредени вредности и верувања, ориентацијата кон меѓународна интеграција го исполнува вакуумот на националните вредности во мултиетничките држави.

Теориите за заеднички работи и разлики нагласуваат дека заедничките карактеристики се клучен фактор во националната интеграција. Една нација е обединета над заедничките фактори, кои ја разликуваат од другите заедници. Ентони Смит (како што е цитирано во Шулман, 1996, стр.112) предвидува неколку суштински карактеристики што помагаат во националната интеграција:

1. историска територија или татковина
2. заеднички митови и историски спомени
3. заедничка, масовна јавна култура
4. заеднички законски права и должности
5. заедничка економија и територијална мобилност за членките

Колку повеќе групата чувствува дека ги споделува горенаведените елементи, таа станува поинтегрирана и се разликува од другите групи со кои не споделува такви елементи. Ентони Смит (1991) и други автори (пр. Рејмонд Гру (1986) и Аренд Липхарт (1971), цитиран во Шулман 1996 година), ја истакнуваат важноста на заедничките културни одлики како основа за градење на национален идентитет. Во овој контекст, Шулман тврди дека етничкиот фактор претставува една од главните пречки во процесот на национална интеграција, со мешање во процесот на создавање на заедничка култура и, следствено, на градење на национален идентитет. Ова се случува поради постојниот страв дека е културолошки различна, за време на процесот на национална интеграција, една етничка група може да биде доминирана, апсорбирана или дури уништена од други етнички групи.

Во рамките на таквиот контекст, можеме да го поставиме следното прашање: дали меѓународната интеграција може да ги хомогенизира културните разлики на етничките групи, со дифузија на прекумерна и доминантна култура што ја рефлектира? Шулман (1996) тврди дека и меѓународното опкружување и меѓудржавните врски можат да послужат како извор за внатрешна солидарност. Така, надворешното опкружување и односите што ги има една држава со други држави / субјекти, може да послужат како фактор што создава културни и други сличности во рамките на една мултиетничка држава. Шулман ги цитира Дитмер и Ким, кои развиваат концепт на позитивни и негативни меѓународни референтни групи, дефинирани како држави или заедници кои влијаат на националниот идентитет на една држава врз основа на нејзината асоцијација со нив (1996, стр.28). Тие ја прават таквата корелација на индиректен начин, со објаснување на важноста на симболите за постигнување на национално единство меѓу нејзините членови. Индиректно, тие имплицираат дека слично на домашните симболи, како што се знамето, химната, митовите, традициите, светите текстови и документи итн., меѓународните референтни групи (тоа се држави или заедници со коишто сака да се здружи една држава), се исто така дел од националните симболи и се симболично важни за националниот идентитет. Шулман тврди дека “меѓународните врски играат значајна улога во дефинирањето на националниот и етничкиот идентитет”. Тој тврди дека:

Политиките за интеграција можат да вршат и исклучувачка и инклузивна функција. Луѓето ќе имаат тенденција да претпочитаат односи со други народи или држави ако се смета дека се културолошки слични, делумно затоа што луѓето едноставно ги сакаат оние кои се слични на нив самите, но делумно и затоа што таквите врски симболично го зајакнуваат и легитимират сопствениот културен идентитет. Силните врски со ваквите држави, кои ние ги нарекуваме позитивни референтни групи, ја уништуваат социјалната граница меѓу сличните народи (стр.29).

Врз основа на концептот на референтни групи на Дитмер и Ким, како и на аргументот на Шулман за вклучената функција на меѓународните политики, можеме да заклучиме дека меѓународните интеграции играат значајна улога во создавањето единство во државите со нагласени етнички и културни разлики. Културните карактеристики што ги рефлектира меѓународната заедница или организација, кон која се обидува да се приклучи мултиетничката држава, може да помогнат во премостување на етничките културни разлики, сè додека сите етнички групи се согласуваат со степенот на културна сличност

што ја споделуваат со меѓународната заедница или организација и се согласуваат во проценката на овие заедници како позитивна референтна група.

Теориите за меѓународни интеграции се фокусираат на процесот на европска интеграција за да докажат како меѓународните интеграции го заменуваат националниот идентитет со над-национален идентитет и лојалност, заснована врз европските културни карактеристики и многу повеќе. Но, кои се некои од доминантните културни црти кои ја идентификуваат Европа и со кои различните етнички групи можат да се идентификуваат? Во расправата за *Идејата на Европа*, Амин (2004) ги опишува четирите дефинирачки културни црти:

Преовладувачката Идеја за Европа се заснова на четири митови за потекло: прво, надмоќта на правниот систем заснован на римското право; второ, етос на социјална солидарност и заедничко разбирање засновано врз христијанска побожност и хуманизам; трето, демократски поредок втемелен во признавањето на правата и слободите на поединецот; и четврто, универзализам заснован на Разумот и другите просветителски принципи на космополитска припадност. (стр.2)

Смит (1991), става посебен акцент на културните основи на Европа во објаснувањето на улогата што ја има ЕУ во создавањето на заеднички идентитет меѓу земјите-членки. Тој тврди дека идентификацијата со Европа се јавува поради феноменот *семејство на култури*, кои ЕУ ги култивира и според кои културните различности се прифаќаат како дел од идентитетскиот чадор на ЕУ. Тој исто така наведува дека ЕУ проектира политички и културни традиции кои се споделени и се преклопуваат со оние на европските нации. Карактеристиките, како што се романтизам, римско право, парламентарна демократија, хуманизам, класицизам итн., претставуваат основа за создавање на идентитет кој е вклучен во етничкиот или националниот идентитет. Автори како Гарсија (1993), Механ (1993), Хоу (1994), сметаат дека ЕУ, покрај своите културни одлики, ги одразува и граѓанските компоненти кои играат клучна улога на влијанието врз националната интеграција во придружната држава. Според нив, исто како и културните одлики, граѓанските елементи на ЕУ, како што се заедничките политички права и демократското граѓанство, претставуваат важна интегративна сила. Така, граѓанската компонента ги дефинира правата, обврските и слободата на граѓаните. Преку идентификување со ЕУ како релевантна институционална рамка, граѓаните исто така се идентификуваат со нејзините симболи слични на државата, како што се знамето, химната, институциите,

законодавството, итн. Оваа перцепција се однесува не само на националните држави, туку и на мултиетничките. Покрај тоа, во случај на мултиетнички држави, со недостаток на национален / граѓански идентитет и со конкурентски етнички идентитети, идентификацијата со наднационални елементи и институции, како што се оние на ЕУ, може да послужи како основа за градење на нов граѓански идентитет, што ќе ги потхранува новите заеднички елементи во однос на масовната култура, законските права и должности, заедничката економија и територијалната мобилност и други карактеристики што ја коваат националната интеграција, како што тврди Ентони Смит.

И на крај, на улогата на меѓународната интеграција во националната интеграција треба да се гледа и од аспект на социјалната интеракција. Теориите за интеракција тврдат дека колку повеќе луѓе комуницираат едни со други, толку полесно е да го обединат или да постигнат колективен идентитет. Карл Дојч (1953) го поврзува националното единство со социјалната комуникација тврдејќи дека “Членството во народот во суштина се состои во широка комплементарност на социјалната комуникација. Се состои во способност за поефикасна комуникација и за поширок спектар на теми, со членови на една група отколку со аутсајдери” (како што е цитирано во Шулман, 1996, стр. 16). Дојч разликува три методи кои помагаат во развој на социјална интеракција: комуникација, размена на стоки и услуги, и мобилност. Овие методи на интеракција се очекува да играат улога во намалување на разликите меѓу луѓето и да се обезбеди културолошка стандардизација што може да се постигне преку дифузија на идеи, вредности, јазик и други културни црти. Таквата стандардизација ќе ги натера луѓето да се чувствуваат повеќе слични и, следствено, ќе се чувствуваат дека припаѓаат заедно.

Но, каква улога можат да играат меѓународните интеграции во мотивирање на поголема социјална интеракција во мултиетничките општества? Во мултиетничките општества, со ниско ниво на национална интеграција, интеракцијата помеѓу различните заедници е честопати мала. Меѓународната интеграција честопати служи како поттик, но исто така и како услов за интензивирање на социјалната интеракција на домашно ниво. Еден од условите за членство на една држава во меѓународните структури е честопати повисоко ниво на социјална и политичка интеграција. Во анализата на улогата на меѓународната заедница во меѓуетничката интеграција во Естонија, Кус нагласува дека меѓуетничката интеграција помеѓу Естонците и руското говорно население во Естонија не

е само внатрешно прашање, туку и многу значајно прашање на надворешната политика, бидејќи станува збор за барање од ЕУ и НАТО како услов за интеграција на земјата во нив (2002, стр.96). Дојч дискутира и за стимулативниот елемент на социјалната интеракција. Тој предвидува дека заедничките награди за луѓето во интеракција ќе ги мотивираат да создадат чувство за заедничка припадност. Флигштајн и Сандхолц (2012), во расправата за спојувањето на националните идентитети во инклузивен европски идентитет, ставија посебен акцент на елементот на рутинска интеракција меѓу општествата што е промовиран од политиките на Европската унија, како што се економските, социјалните и политичките полиња на соработка. Според нивните зборови: “Луѓето се вклучени во овие рутински интеракции, кои најверојатно ќе се видат себеси како Европејци и ќе бидат вклучени во европски национален проект” (стр. 109). Заедничката придобивка на ЕУ политиките ја мотивираат интеракцијата, и преку неа, интеграцијата, до степен на *европеизација*. Иако овие автори дискутираат за интеракции меѓу народите, истата логика може да се примени и на заедниците во мултиетничките земји. Оттука, до степен до кој меѓународните интеграции се корисни и поволни за сите етнички заедници неселективно, тогаш во согласност со теоријата на Дојч, можеме да заклучиме дека меѓународната интеграција поттикнува чувство на солидарност и комуникација меѓу различните етнички групи, служејќи на тој начин како извор за национална интеграција (како што е цитирано во Шулман, 1996, стр.17, стр.33-34).

Разработката на теориите погоре рефлектира друга улога на надворешната политика, покрај безбедноста. Преплетувајќи го концептот на меѓународна интеграција со најзначајните теории за национална интеграција, можеме да заклучиме за важната улога што ја игра надворешната политика во процесот на национална интеграција. Презентацијата на постојната литература за двете улоги на надворешната политика, имено на безбедноста и интеграцијата, ќе ни овозможи да изградиме теоретска рамка која ќе ја истражува меѓусебната поврзаност на овие две улоги, испитана под присуство на надворешните закани.

Придонесот коноваа студија

Додека одделот за преглед на литературата презентираше важни теории поврзани со двете улоги на надворешната политика, имено со безбедноста и интеграцијата, секоја од овие теории стои независно и одделно од другите. Така, потребно е да се конструира теоретска рамка што ќе ни помогне не само да ги разбереме подобро причините за избор на горенаведените теории, туку и да ја разбереме меѓусебната поврзаност на различните теоретски делови презентирани во прегледот на литературата. Оваа рамка се обидува да ги поврзе улогите што надворешната политика што може да ги одигра во мала, мултиетничка држава и да покрене претпоставки за меѓусебното влијание или меѓусебната акција што тие можат да ги имаат едни со други, кога државата се соочува со надворешни закани или притисоци. Иако во суштина ова истражување е експлоративно, сепак не ја намалува потребата од примена на теоретска рамка што би служела како врзан јазол помеѓу теоријата и емпириските наоди. Како таква, оваа рамка ќе се користи за анализа на податоците, за толкување или дискутирање на наодите, како и за истакнување на препораките во последното поглавје на тезата.

Овој труд има за цел да придонесе кон постојната литература што се однесува на меѓународната и националната интеграција. Ќе се надоврзе и прошири врз рамките на автори, како што се Виберг (1987), Шулман (1996), Чендлер (2010). Слично на авторите како Шулман (1996), кој тврди дека меѓународните интеграции предизвикуваат национална поделба отколку обединување помеѓу етничките групи, овој труд има за цел да придонесе за литературата што се фокусира на меѓународните режими и нивното влијание врз мултиетничките општества. Во текот на прегледот на литературата, се создаваше впечаток дека литературата за надворешните притисоци или закани и нивното влијание врз надворешно-политичкото однесување на една држава, главно е насочена кон типични воени или други конвенционални закани. Од голем недостиг е литературата што третира случаи изложени на други закани, како што се политичките и општествените, што се претпоставува дека би биле порелевантни во анализата на односот помеѓу

надворешните предизвици на надворешната политика и меѓуетничките односи во случајот на Македонија.

Од погоре презентираниите теории, секоја од нив опфаќа специфични конститутивни елементи на истражуваните феномени, но тие не ја објаснуваат холистички интеракцијата помеѓу нив. Така, целта на оваа рамка е да се направи поврзаност помеѓу теоретските делови презентирани во прегледот на литературата, истовремено истражувајќи ја влијателната врска помеѓу надворешно-политичкото однесување и меѓуетничките односи, кога една мала држава е изложена на нетипични, или не-воени надворешни закани.

ГЛАВА 4. КОН ТЕОРЕТСКА РАМКА

Првиот дел од теоретското поглавје ја презентираше литературата што придонесува во областа на надворешната политика, поточно за надворешната политика на една мала држава, која е ориентирана кон меѓународната интеграција како нејзина стратешка цел. Оттука, надворешната политика, изедначена со поимот меѓународна интеграција, беше анализирана од гледна точка на две улоги / функции: безбедност и интеграција. За да се конструира теоретска рамка, која ќе се искористи за анализа на емпириските откритија на оваа теза, потребно е да се синтетизираат овие две улоги на надворешната политика и да се оцени нивниот ефект во однесувањето на надворешната политика. Рамката е поделена на два дела. Првиот дел е изграден врз синтетизацијата на теориите за надворешна политика на малата држава, фокусиран на безбедносни закани и соодветната реакција. Вториот дел е изграден врз синтетизацијата на надворешната политика со теориите за национална интеграција, фокусирани на улогата на интеграција што надворешната политика ја рефлектира на национално ниво (индиректно, преку меѓународна интеграција). Секој од овие два дела произведува низа хипотези, предвидувајќи спротивставени сценарија. Иако хипотезите во квалитативната студија не можат да се докажат или побијат со емпириските наоди, во овој труд, тие служат како алатка за повторување или разјаснување на насоката на секое истражување, во однос на врската

помеѓу условите / факторите на истражувањето (контролен, независен, зависен). Како такви, хипотезите би биле корисни за да се покаже дали има докази во наодите што укажуваат на поддршка или побивање на наведените хипотези.

За да се конструира првиот дел од теоретската рамка, потребно е да се синтетизираат некои од најрелевантните теории кои го објаснуваат однесувањето на надворешната политика кон надворешните фактори на условување или закани. Една од нив е реалистичката теорија, која ја согледува безбедноста на малата држава како нејзина главна цел (Витал, 1971). Оваа теорија тврди дека малите држави се соочуваат со поголеми надворешни закани за нивното постоење и независност во споредба со поголемите држави. Оттука, главната надворешно-политичка преокупација на малите држави станува обезбедување сигурност за нивниот опстанок. Во врска со оваа функција, меѓу главните карактеристики на надворешната политика на малата држава, претставена главно преку либералната перспектива, се обидите на малите држави да се заштитат под заштитниот чадор на поголемите меѓународни структури, кои тие се стремат да го постигнат преку членство во сојузи и мултилатерални организации (МершмајериВалт, 2009, Чонг и Мас 2010, Џонсон и Лидс, 2011). Оттука, ние би тврделе дека секоја закана или ограничување за пристапување на мала држава во меѓународни организации и сојузи, поради меѓудржавни спорови, на крајот станува закана за безбедноста на целната држава. Во контекст на ова истражување, ваквите меѓудржавни спорови, кои доведуваат до блокади на меѓународната интеграција на целната држава, беа дефинирани во прегледот на литературата како политички и општествени закани, насочени кон спречување на меѓународните интеграции и против националниот идентитет на државата 1964, Бузан 1983 и 2003 година, Захаријадис, 1994 година). Одговорот на државата кон надворешните закани зависи од перцепцијата на интензитетот на заканата и неговото значење за безбедноста. Прегледот на литературата ја претстави теоријата за *принудна дипломатија* (1992 Џорџ 1992, Ротшилд 2002, Лунд 2003, Јентлсон 2006), според која, таргетираната држава дејствува кон надворешната закана врз основана на нејзината рационална перцепција кон заканата. Оттука, во согласност со конструктивистичкиот пристап, можеме да имплицираме дека позицијата на малата држава кон надворешните закани е тесно поврзана со нејзината *перцепција* за ефектите што ваквите закани можат да ги создадат врз нејзината безбедност. А за да би дознале за ваквите согледувани ефекти,

истовремено треба да се утврди безбедноста, во смисла на тоа што / кому му се заканува. Во контекст на оваа теза, заснована врз синтетизација на горенаведените теории, може да се извлечат два хипотетички заклучоци за одговорот на малата држава: Ако мала држава оцени дека безбедноста лежи во политичкиот сектор, имено во процесите на меѓународните интеграциски процеси, и надворешните закани се доволно потентни да ги блокираат ваквите процеси, тогаш тенденцијата на оваа држава може да биде решавање или ублажување на надворешните закани, со прифаќање на надворешните барања. Ако, сепак, една држава смета дека безбедноста лежи во општествениот сектор, имено во заштитата на етно-националниот идентитет, а прифаќањето на надворешните барања може да доведе до рedefинирање на тој идентитет, тогаш тенденцијата на една мала држава може да биде да се занимава помалку со разрешување на овие закани или може да избере зачувување на статус - кво состојбата, дури и по цена да остане надвор од некои релевантни меѓународни организации. Со цел да се испита оваа претпоставена врска помеѓу перцепцијата на заканата и одговорот на надворешната политика, јас делумно ќе ја користам теоретската рамка на Роцерс (2007), надополнета со конструктивистички пристап за значењето на надворешните закани, како што е претставено во делот за преглед на литературата.

Теоретската рамка на Роцерс ја поврзува надворешно-политичката акција на мала држава со присуството и интензитетот на надворешната закана. Во зависност од овие две варијабли, надворешно-политичката акција на една мала држава може да варира од висока до ниска. Но, теоријата на Роцерс е ограничена, бидејќи ги зема в предвид само традиционалните закани за безбедноста на малата држава, како што се воените или територијалните закани, кога теоретизира за достапните надворешно-политички опции што ги има една мала држава. Според тоа, неговото предвидување е ограничено за случаи во кои надворешните закани спаѓаат во категоријата нетрадиционални закани, како што се политичките или општествените закани. Оттука, неопходно е да се надополни неговата рамка со конструктивистичкиот пристап кон надворешната политика на малите држави. Овој пристап ќе ни овозможи, покрај интензитетот на заканата, да се фокусираме и на значењето на таквата закана за безбедноста на малата држава. Според конструктивистичкото размислување (пр. Браунинг 2006, Гвалија и др. 2013) една мала држава ќе демонстрира одредено надворешно-политичко однесување (вклучително и

високи или ниски активности кон надворешните закани) во зависност од перцепцијата на значењето на заканата. Така, ако една мала држава смета дека справувањето со надворешна закана или ограничување е позначајно за нејзината безбедност и просперитет, таа ќе покаже поголема иницијатива за надворешната политика. Доколку сфати дека несправувањето со надворешна закана има поголемо значење за нејзината безбедност, таа ќе го задржи статус-квото или ќе демонстрира ниска иницијатива за надворешна политика. Под *справување* со надворешна закана се подразбира ангажирање на целосни дипломатски сили во обид да се решат надворешните закани и да се елиминира нивниот ефект врз безбедноста на државата.

Релевантно за првото истражувачко прашање, со цел да се открие како надворешните фактори влијаат на целите на надворешната политика и како државата реагира на ваквите фактори и нивното влијание, синтеза на теориите за безбедноста и надворешните закани (Ротштајн 1968, Кеохан 1969, Витал 1971, Ист 1975, Бузан 1983, Бузан и др. 1998), принудна дипломатија (Џорџ 1992, Лунд 2003, Центлсон 2006), надворешно-политичко однесување (Браунинг 2006, Роџерс 2007, Гвалија и др. 2013, Штајнсон и Торхалсон 2017) може да се преформулира во две низи на хипотези:

Хипотеза 1а: Ако се смета дека надворешните закон(а)и имаат поголем интензитет и имаат поголемо значење за безбедноста на малата држава, тогаш таа ќе демонстрира повисоки активности на надворешната политика кон заканата (заканите);

Хипотеза 1б: Ако се смета дека надворешната закана (закани) има помал интензитет и е помалку значајна за безбедноста на малата држава, таа ќе демонстрира пониска акција на надворешната политика или статус-кво однесување кон заканата (заканите).

Во врска со второто истражувачко прашање, кое истражува како надворешните фактори влијаат на меѓуетничките односи, ние мора да ја анализираме врската помеѓу надворешната политика и меѓуетничките односи. Анализата на овој однос ќе ни овозможи да разбереме како, во зависност од надворешно-политичкото однесување кон надворешните притисоци, врз меѓуетничките односи се влијае добро или лошо. Овој однос беше разработен преку улогата на интеграција што надворешната политика може да ја има меѓу етнички различните заедници, во делот за преглед на литературата. Кога зборуваме за потенцијално интегрираната улога на надворешната политика, претпоставуваме дека нивото на меѓуетничка интеграција е одредено во одредена земја.

Бантон (2000) го објаснува ниското ниво на меѓуетничка интеграција како резултат на постоењето на примарни етнички групи, кои не се идентификуваат со постојната политичка единица (државата) и имаат за цел да формираат своја суверена единица заснована врз диференцирачките одлики на нивната етничка група, придонесувајќи за ривалството помеѓу етничкиот и националниот (граѓански) идентитет. Иако Фун (1986, како што е цитиран во Шулман 1996 година), расправа за можноста за соживот помеѓу етничкиот и националниот идентитет, други автори (Хоровиц 1985, Каплан 1999) тврдат дека таквата кохабитација може да постои само до точката кога “барањата поставени од секој идентитет влегуваат во конфликт”(Каплан 1999, стр. 41-42), а особено кога една етничка група, обично мнозинството, го одобрува и доминира врз националниот (граѓански) идентитет, засновајќи се на неговите етнички карактеристики и елементи на етникумите. Според Каплан, овој чин предизвикува другите малцински етнички групи уште помалку да се идентификуваат со националниот идентитет.

Како што е објаснето погоре, во отсуство на внатрешни заеднички интереси, како фактори што влијаат на меѓуетничката интеграција во мултиетнички држави, меѓународната интеграција ориентирана кон надворешната политика на една држава, може да има значајна улога во зближувањето на позициите на етничките групи, карактеризирани со длабоки внатрешни разлики. Користејќи ја компилацијата на Шулман (1996, 1998) од теориите за национална интеграција, во прегледот на литературата, ја анализираме улогата на меѓународните интеграции од перспектива на националните теории, како што се теоријата на вредносниот консензус, теоријата на заедништва и разлики, и теоријата на социјална интеракција. Во рамките на овие теории, улогата на меѓународните интеграции, како централна цел на надворешната политика, се состои во развој на меѓуетнички консензус за заедничките вредности, инспириран и проектиран од меѓународните структури кон кои се придржува државата, во фалсификување културни сличности што се врз основа на регионални и граѓански, а не етнички или национални елементи, во зајакнување на внатрешната социјална интеракција, како услови или мотивации применети од меѓународните организации и во обезбедување обединувачки идентитет за поделените општества со еродирање на етнички национализам во корист на надетнички (национален) идентитет. Но, како што беше аргументирано погоре, овој обединувачки ефект на надворешната политика може да се постигне сè додека различните

етнички заедници демонстрираат слична поврзаност со меѓународно ориентираната интеграција на земјата. Претпоставувајќи дека таквата припадност ќе се утврди во студискиот случај на оваа теза, може да се тврди дека секој надворешен фактор, кој се заканува на агендата за меѓународна интеграција што земјата го постави како своја цел за надворешна политика, исто така може да предизвика намалување на улогата на интеграција што надворешната политика ја игра во врска со меѓуетничките односи. Ако ја прифатиме претпоставката дека надворешната политика служи како заедничка визија што инспирира меѓуетничка интеграција, тогаш нејзиниот одговор кон надворешните фактори / закани, исто така може да влијае на единството или поделбата на етничките групи. Напротив, ако надворешната политика не игра улога во меѓуетничката интеграција, тогаш однесувањето на надворешната политика кон надворешни фактори / закани, е многу помалку важно во однос на меѓуетничките односи.

Имајќи ги предвид двете улоги на надворешната политика, можеме да тврдиме дека постоењето на надворешни закани или ограничувања произведува двоен ефект. Првиот ефект се чувствува врз надворешната безбедност на државата, со блокирање на нејзините можности за членство во меѓународни организации. Вториот ефект се чувствува во однос на внатрешната безбедност, поточно врз меѓуетничката кохезија, создаден од заедничката надворешно-политичка визија. Оттука, првата функција на надворешната политика, поточно одговорот на државата кон надворешните закани со цел да се одбрани нејзината безбедност, во крајна линија е поврзана со нејзината втора функција, имено нејзиното влијание врз меѓуетничкото единство преку меѓународни интеграции. Со меѓусебно поврзување на овие две улоги на надворешната политика, ќе го подигнеме вториот сет хипотези кои ја поврзуваат надворешната политика на една мала држава кон надворешните закани, како независен услов, со меѓуетничкото единство, како зависна состојба.

Хипотеза 2а: Ако малата држава покаже повисоки надворешно-политички активности во обид да ги ублажи или реши надворешните закани, тогаш ова однесување ќе доведе и до меѓуетничко единство;

Хипотеза 2б: Ако државата покаже пониско политичко дејствување или статус-кво однесување како одговор кон надворешните закани, тогаш ова однесување ќе доведе до меѓуетничка поделба.

Концептната мапа подолу, визуелно ја претставува меѓусебната врска на двете групи хипотези:

Слика 1. Мапа на концепт

Оваа концептна мапа визуелизира потенцијална каузална врска помеѓу надворешните закани или притисоци, однесувањето на надворешната политика и меѓуетничките односи. Претставува зависност на однесувањето на надворешната политика од перцепцијата на надворешните закани. Врз основа на перцепцијата, може да се развијат две насоки на причина и последица. Доколку надворешните закани се сметаат за многу ризични за безбедноста на државата, а безбедноста лежи во меѓународните интеграции (политичка секјуритизација), тогаш државата би демонстрирала поголема иницијатива / акција за надворешна политика, што како резултат ќе резултира во ублажување или елиминирање на надворешните закани, преку решавање на меѓудржавни спорови. Резолуцијата или елиминирањето на надворешните закани, кои ги блокираат меѓународните интеграции, тогаш би резултирале во меѓуетничка кохезија, имајќи предвид дека агендата за меѓународна интеграција служи како меѓуетнички лепак.

Доколку надворешните притисоци / барања се сфатат како закани за државната безбедност, а безбедноста лежи во зачувување на националниот идентитет (општествена секјуритизација), тогаш државата би демонстрирала многу помал интензитет на иницијатива / акција за надворешна политика. Ниското ниво на надворешно-политичка акција би резултирало во статус - кво состојба кон надворешните притисоци, имајќи предвид дека надворешните околности не се менуваат. Следствено, напредокот на меѓународната интеграција, условен од надворешни притисоци, ќе забави или запре. Ова, пак, индиректно ќе предизвика и меѓуетничка поделба, поради несогласувања околу однесувањето на надворешната политика на државата.

Но, како оваа хипотетичка структура може да важи за конкретен случај? Како можат да се манифестираат овие теоретски предвидувања, ако се контекстуализирани во случајот на Македонија? За да се разбере реакцијата на надворешната политика кон надворешните закани и внатрешното влијание на таквата реакција врз меѓуетничките односи, потребно е првично да се дефинираат маленкоста и / или слабоста на земјата и нејзиниот однос со надворешно-политичкото однесување, како и со состојбата на меѓуетничките односи. Со цел да се идентификува местото на Македонија во овие категории, тезата ќе се потпира на горенаведените теории за мали и слаби држави. Понатаму, за да се проучи односот помеѓу надворешната политика и меѓуетничките

односи, потребно е да се мапираат доминантните безбедносни прашања на оваа земја, вклучително и меѓусебната соработка на регионалната и внатрешната динамика. Како што е прикажано во горната шема, намерата на овој труд е да се открие дали односот помеѓу надворешните закани и меѓуетничките односи е каузален и меѓусебно зависен. Ако одиме според оваа претпоставка, тогаш безбедносните прашања на Македонија, без разлика дали се работи за внатрешни меѓуетнички прашања или надворешни проблеми со соседите, не можат да се сметаат за изолирани настани. Оттука, внатрешните меѓуетнички односи може да бидат поврзани со долгите процеси на создавањето / распаѓањето на регионалните национални држави. Исто така, конфликтите што произлегуваат од надворешни извори, може да ги повлечат, до одредено ниво, и домашните актери и нивните внатрешни односи.

Дали Македонија е мала и слаба држава?

Целта во овој оддел е да откриеме дали Македонија се вклопува во категоријата мали и слаби држави и како оваа идентификација може да влијае врз нејзиното надворешно-политичко однесување, ориентирана кон безбедноста и интеграцијата. Со цел да обезбедиме појасен профил за големината и моќта на Македонија, ние првично ќе ги анализираме овие два концепта одделно и потоа ќе процениме дали тие се преплетуваат во случајот на оваа држава и дали можат да се користат наизменично во оваа теза. Анализата делумно ќе се потпира на работната дефиниција на малата држава, дадена во делот за преглед на литературата, со цел да се процени дали Македонија одговара на критериумите поставени со таа дефиниција.

Почнувајќи со концептот на маленост, помалку тежок начин за проценка на “маленоста” во Македонија е со примена на квантибилни критериуми, кои физички се перципираат или мерат. По територија (25.713 км²), население (2.022.547), БДП (16.253 УСД по глава на жител), и други критериуми, Македонија сигурно може да се дефинира како мала држава. Сепак, важно е да се потсетиме на веќе наведениот недостаток на консензус, во поглавјето на преглед на литературата, за поставување јасни “критериуми” што би одвојувале мала од средна и голема држава. Како и да е, горенаведените бројки повеќе се вклопуваат во категоријата мала држава отколку другите две. Овие бројки,

сепак, не се доволни за јасно дефинирање на мала држава, бидејќи има голем број други држави кои територијално можат да бидат мали или може да имаат значително помало население, но исполнуваат друг критериум (пр. силна војска или висок БДП), заснован на кои тие не можат да се класифицираат како типични мали држави (пр. воено моќен Израел, богат Луксембург итн.).

Предизвикот во дефинирањето на Македонија со квантитативни критериуми не води кон вториот пакет критериуми, имено квалитативните. Ако ја прифатиме физичката реалност на Македонија како мала држава, дали ова значи дека земјата е мала и по својата “сила” и “моќ”? Како што е елаборирано во прегледот на литературата, овој критериум се потпира на прашањето: дали одредена држава има моќ или сила да ја принуди својата волја над другите држави, притоа спротивставувајќи им се на наметнатата волја на другите држави врз неа? Овој критериум повлекува меѓународна димензија на една држава. Ако го анализираме случајот на Република Македонија под овој критериум, може да тврдиме дека нејзината “маленкост” се манифестира преку меѓународните предизвикувачки односи што ги имала од нејзината независност. Членството на Република Македонија во ООН (1993) претставува преседан во меѓународните односи во смисла дека земјата е примена во оваа организација под привремено име (Поранешна Југословенска Република Македонија), а не под уставното име, Република Македонија (види повеќе во Јанев 1999, Никодиновска-Крстевска 2018, Апасиев 2018, Јанев 2019 итн.), противречност на внатрешната волја на земјата. Ванковска (2017) го опишува овој процес како “пресвртна точка што ја направи македонската држава не само мала, туку и слаба и во однос на меѓународните односи и внатрешната политика” (стр.5). Преземените измени што произлегоа од Привремената спогодба со Грција од 1995 година, вклучително и одредени измени во Уставот на Република Македонија, државните симболи (вклучувајќи го и знамето), во периодот 1991-1995, гаранции за нетериторијални претензии, итн., (Љоровски и др. 2019), претставуваат друга надворешно наметната волја, на крајот прифатена од македонската држава. Од друга страна, договорите со Бугарија (од 1999 и 2017 година) не можат да бидат еднострана наметната волја, бидејќи македонската страна исто така покажа подготвеност да ги реши проблемите со Бугарија. Сепак, изворот и природата на спорот може да се смета како надворешно наметната волја бидејќи “овој проблем произлегува од негирањето на Бугарија за постоење на различно различен

македонски јазик” (Стојановски и др., 2014). Понатаму, фактот дека двете земји потпишаа неодамнешен договор за пријателство во 2017 година, не сигнализира крај на историските или јазичните спорови, туку повеќе може да послужи како можност за поднесување нови барања од бугарска страна. Како што тврди историчарот Улф Брунбауер (2020 г., цитиран во ДВ 25.07.2020) “рамковната позиција” поднесена од Бугарија пред самитот за проширување на Европскиот совет, се состои од “долг список на желби за Македонија - се поврзани со историографијата и прашањата на националниот идентитет - кратко речено, Бугарија на крајот бара преземање на свое историско гледиште за Македонија”. Друг настан во историјата на независна Македонија што укажува на нејзината неспособност да се спротивстави на надворешните барања, дури и кога тие се сметаа за ризични за внатрешната стабилност на земјата, е периодот на војната на Косово во 1999 година. Македонија, и покрај предлогот на Глигоров да дозволи коридор низ кои косовските бегалци би ги пренеле во Албанија, македонската влада не само што прифати косовски бегалци во својата земја, туку дури и далеку го надмина бројот што државата имаше капацитет да го прими²¹. Ова се сметаше за важно безбедносно прашање за Македонија, бидејќи големиот прилив се сметаше за “директно нарушување на демографската структура на Македонија”. (Маролов, 2013). Исто така, постојат и други настани во надворешната политика на Македонија кои ја прикажуваат нејзината неспособност да се спротивстави на надворешната волја или констелацијата и што дополнително ја демонстрираат тесната маргина на грешка на која е дозволена мала држава во изборот на надворешната политика. Една инстанца што го илустрира овој аргумент е воспоставените дипломатски односи на Македонија со Република Кина (Тајван), што предизвика остри реакции од кинеската влада и доведе до конечно непризнавање на РК, бидејќи резултираше во скапа авантура за националните интереси на Македонија (Тубилевич, 2004).

Овој квалитативен критериум дискутиран погоре повлекува друга конотација. Овој критериум за мала држава, исто така, означува слабост на државата во примената на влијанието (или дури и во спротивставувањето на надворешното влијание) во меѓународниот систем насочен од светските сили. Но, пред да преминеме на концептот на

---

²¹Врз основа на проценките на македонските власти, земјата имаше капацитет да прими само околу 20.000 бегалци. Всушност, земјата заврши со прифаќање на околу 350.000 бегалци (Маролов 2013).

“слаба” држава, да го анализираме третиот квалитативен критериум на концептот на “мала” држава или оној на однесувањето на една држава во меѓународниот систем. Според авторите споменати погоре (Хулт 1977, цитиран во Роџерс 2007, Еванс и Њунхам 1998, Хеј 2003, Браунинг 2006, Штајнсон и Торхалсон 2017, итн.), малите држави имаат ограничени приоритети во нивната надворешна политика, со малку или без никакви меѓународни мешања, и значително потпирање на меѓународното право и организации. Приоритетите на надворешната политика на Македонија се фокусираат на евроатлантските интеграции, проследени со билатерална и мултилатерална соработка, придонес кон стабилен и просперитетен регион, итн. (Министерство за надворешни работи на Република Северна Македонија). Приоритетот за евроатлантска интеграција упатува на унивекторска надворешно-политичка ориентација што ужива меѓупартиски консензус. Како и да е, оваа ориентација започна да покажува знаци на проширување кон повеќе векторска ориентација во периодот на владата предводена од ВМРО-ДПМНЕ (2006-2016) (Бибер, 2018). Мотивирана од економски причини, оваа влада започнува официјални посети и роуд-шоуа низ целиот свет со цел да привлече странски инвестиции во земјата. Исто така, започна градење соработка со Русија во енергетскиот сектор (Ванковска, 2017). Сепак, со оглед на тоа што ова отворање на надворешната политика на Македонија беше прилично економско, стратешките цели на нејзината надворешна политика не беа променети. Ваквата непроменета ориентација од 1991 година покажува прилично ограничен надворешно-политички пристап, инспириран, можеби, и од сличните надворешнополитички избори на другите регионални држави (Србија, Црна Гора, Босна и Херцеговина, Албанија, Косово итн.), сите ја прифатија интеграцијата во ЕУ за избор на надворешната политика, додека имаа разлики во изборот за надворешната политика кон НАТО). Имајќи ја предвид позадината на Македонија, може да тврдиме дека таа е земја без меѓународно досие за мешање и наместо тоа, нејзиниот фокус е да се заштити од меѓународно мешање со штетни ефекти за нејзините национални интереси. Потпирањето на земјата кон меѓународното право и организациите, како трет квалитативен критериум на малите држави, се манифестираше преку неколку форми. Обидот на Македонија за членство во организации како што се Советот на Европа, ООН, НАТО, ЕУ и други, го покажува прифатениот пристап на државата кон меѓународните организации и закони. Понатаму, Република Македонија, исто така, поднесе жалба до меѓународното право, како

што е случајот со поднесувањето на петиција од страна на земјата пред Меѓународниот суд на правдата, врз основа на кршење на Привремената спогодба од 1995 година. Како мала држава, Република Македонија одлучи прашањето за блокирање на евроатлантските интеграции на земјата од страна на Грција да се суди од најважното меѓународно правно тело, МСП. Одлуката на последниот во прилог на позицијата на Македонија претставува легитимирање на напорите на Македонија да се спротивстави на притисоците на Грција за промена на идентитетот, но едностраното потпирање на Македонија на пресудата на МСП не беше доволно за затворање на спорот (Георгиевски, 2013). Грција, исто така мала држава според неколку квантитативни и квалитативни критериуми, одби да се придржува кон меѓународното право, со што го девалвираше значењето на таквите меѓународни институции и го направи залуден повикот на другите мали земји до овие институции.

Иако е тешко да се најде единствен патерн на надворешно-политичко однесување на мала држава, горенаведените настани илустрираат типично однесување на мала држава во нејзините напори во надворешната политика. Аргументирајќи го ова, сепак, важно е да се истакне дека надворешно-политичкото однесување на Македонија, исто така, го прекрши овој модел во неколку форми и временски периоди, предизвикувајќи нејзиното типично “мало” да стане двосмислено. Долгиот отпор на надворешните притисоци од страна на Грција (и Бугарија), и покрај тоа што остана надвор од меѓународните организации, не се покажа штетен за опстанокот на Македонија. Покрај тоа, неизвесноста во врска со опстанокот на самите овие меѓународни организации (со оглед на кризата со која се соочуваат), дава дополнителна поддршка за праведноста на одлуката на државата да се спротивстави на надворешните притисоци, штетни за нејзиниот национален интерес, за возврат на членството во несигурни меѓународни организации (Бибер 2018). Покрај тоа, потпирањето на Македонија кон меѓународните организации и закон не е типично само за малите држави. Многу средни и големи држави претпочитаат да се потпираат на таквите структури од етнички, политички и многу други причини или при решавање на тешки билатерални или други прашања.

Друг начин за идентификување на големината на државата се заснова на самоперцепцијата на државата за нејзината улога во меѓународните односи или на начинот на кој другите ја перципираат. Како субјективен пристап, многу е потешко да се процени како Македонија се перципира себеси или како другите ја доживуваат. Ако

претпоставиме дека Македонија се перципира како „мала“ во своите меѓународни врски, тогаш нејзините активности во надворешната политика кон, да речеме, Бугарија или Грција (пр. потпишување на договори, прифаќање уставни измени) може да бидат разбирливи. За самозапазената македонска маленкост исто така можат да посведочат нејзините ограничени приоритети во надворешната политика (ЕУ и НАТО). Меѓутоа, како што беше споменато погоре, тешко е да се наведе дека надворешно-политичкото однесување на Македонија било униформно. Ако анализираме одредени однесувања во надворешната политика, демонстрирани особено од последната влада, предводена од ВМРО-ДПМНЕ, може да откриеме друга перцепција за големината на Македонија. Оттука, за време на владеењето на ВМРО-ДПМНЕ, фокусот на надворешната политика започна да се шири, прифаќајќи многу голем векторски пристап, иако главно од економски причини (Ванковска, 2017). Исто така, почна сè повеќе да се расправа против условената интеграција во ЕУ и НАТО со промена на името (Конеска, 2014 година). Ваквото однесување означува дека Македонија не треба да биде ограничена на неколку опции за надворешна политика, особено ако вторите влијаат на нејзиниот согледан национален интерес. Таквото однесување, следствено, може да покаже дека Македонија не е „мала“ барем во странските избори што одлучи да ги следи. Прашањето тука се поставува: дали е можно истата држава да биде различно само-перципирана, во зависност од различни фактори, како што се водечката партија на владата, надворешните околности, па дури и временскиот период? Ако одговорот е да, тогаш на која самоперцепција треба да се потпреме во дефинирањето на големината на државата? Одговорот е очигледно тежок, бидејќи овој критериум е прилично субјективен по природа и затоа е недостижен. Како таков, треба да се разгледа во комбинација со другите, веќе разработени критериуми. Така, ако ја прифатиме премисата дека Македонија е територијално, економски и според популацијата мала држава, има ограничени опции за надворешна политика, апелира и се придржува до меѓународното право и организации и ги презема наметнатите измени од надворешни фактори, затоа што е самоперципирана како мала, тогаш можеме да заклучиме дека оваа држава е навистина мала. Овие однесувања би одговарале и на работната дефиниција, конструирана во поглавјето за преглед на литературата, кое грубо тврди дека мала држава е држава која е свесна за својата „маленкост“ и ја илустрира оваа свесност со дејствување и чувство на маленкост во меѓународните односи, обидувајќи се

да го обезбеди својот опстанок фундаментално потпирајќи се на помошта на другите држави, сојузи или организации, кои, пак, ја ограничуваат или диктираат нејзината политичка маневрираност и однатре и однадвор. Меѓутоа, како што посочуваат горенаведените настани, оваа состојба не одговара во целост на сите овие критериуми и во секое време. Како што беше дискутирано погоре, Македонија демонстрираше исклучоци од моделот на „мало“ државно однесување, доколку има единствена шема за почеток. Она што со сигурност можеме да го тврдиме е дека „големината“ на државата е флуидна по природа и затоа е склона кон промена. А Македонија е дел од овој концепт.

Движејќи се кон концептот на „слаба“ држава, важно е да се потенцира тесната врска помеѓу „малата“ и „слабата“. Овој однос произлегува од преклопување на критериумите што се користат за дефинирање на двата концепта. Така, меѓусебните концепти како што се „силата“ и „моќта“ ги натераа авторите (пр. Фокс 1959, Кеохан 1969, Браунинг 2006, Стајнсон и Торхалсон 2017, итн.), да спојат мали и слаби државни концепти. Исто како и концептот на мала држава, слабата држава повлекува и надворешно-политичка димензија. Според Рејмакер (1974) (како што е цитирано во Мас 2009 година) мала и слаба држава води надворешна политика која е ориентирана кон спротивставување на притисоците на големите сили, кон зачувување на територијалниот интегритет и независност и чување на нејзината безбедност. Секако, иако овие критериуми не дефинираат само слаби држави, првата, поточно отпорот на притисоците на големите сили е повеќе типична за претходната. Овој критериум, згора на тоа, се поклопува со квалитативниот критериум на мала држава, што во случајот на Македонија се манифестира во одредени случаи преку непостоење на надворешно наметната волја. Сепак, што може да се каже за тежнењето на Македонија кон зачувување на нејзиниот територијален интегритет, независност и безбедност? Во оваа насока може да тврдиме дека надворешниот политички курс на Македонија од осамостојувањето, (вклучително и промените и прилагодувањата на курсот), е насочен кон нејзиниот опстанок. Како што е опишано во историското поглавје на Република Македонија (1991-2018), вториот првично го усвои пристапот за надворешна политика на „еквидистанца“. За овој пристап може да се тврди дека служел токму на целта за зачувување на нејзината независност во време кога соседите на оваа земја не биле вклучени само во конфликти, туку можеле и лесно да ја вовлечат Македонија во нив (Маролов и Родригес, 2014). За еквидистанцата може да се

тврди дека служела и за внатрешна стабилност, бидејќи надворешните фактори можеле да ги искористат внатрешните фракции во нивна корист и, следствено, да предизвикаат меѓуетнички кризи поттикнати однадвор. Промената на курсот на Македонија од еквидистанца кон поблиска регионална соработка може да произлезе од барањата на меѓународните организации, но сепак служат за истата цел како еквидистанца, односно зачувување на територијалниот интегритет и независност и чување на нејзината безбедност. Определбата за влез во ЕУ и НАТО можеби е добро разгледана како обид да се зачува нејзиното постоење. Со оглед на тоа што Конеска (2014) ги гледа надворешно-политичките цели на Македонија поделени во два сета: еден ориентиран кон зачувување на суверенитетот и безбедноста на државата, а другиот кон интеграција во ЕУ и НАТО (меѓу другите релевантни меѓународни организации), Ванковска (2017) тврди дека двајца од нив не можат навистина да се гледаат одделени едни од други „за припадноста кон НАТО и ЕУ се смета за крајниот начин за постигнување и обезбедување на суверенитетот и безбедноста на државата“ (стр.6). Конечно, прифаќањето на надворешните притисоци заради влез во меѓународните организации, може да претставува уште еден показател за ранливоста на државата, чие членство во организации како што се НАТО и ЕУ се смета за поважно за нејзината безбедност и опстанок отколку да се спротивстави на надворешните притисоци.

Иако анализата на однесувањето на надворешната политика на една држава може да претставува важен индикатор за мерење на нејзината „слабост“ во меѓународните односи, сепак не е исцрпен критериум. Како што е елаборирано во поглавјето за преглед на литературата, Бузан (1983) тврди дека државата може да биде слаба не само затоа што може или не може да ја проектира својата моќ во меѓународните односи. Може да биде слаба и поради внатрешно оспорување на нејзината идеја и институции. Во такви случаи, кога идејата и институциите на државата се оспоруваат внатрешно, тешко е да се артикулираат националниот интерес на земјата. Така, она што претставува закана за националниот интерес за една група не може да се однесува на другата група. Таквиот недостаток на внатрешна кохезија ја прави државата прилично слаба и кон надворешните и кон внатрешните закани. Бузан (1983) тврди дека во такви случаи, странските сили можат дури и да ја разгорат внатрешната поларизација, па оттука и да ја ослабат државата уште повеќе.

Но, каде стои Македонија во шемата на Бузан за слаба држава? Доколку се анализира консолидацијата на земјата како независна држава, ќе стане очигледно дека Република Македонија претрпе внатрешно оспорување на нејзината идеја и институции уште од самиот почеток. Оспорувањето е манифестирано главно преку албанското етничко спротивставување на главната филозофија и институциите на земјата. Како што е елаборирано во историското поглавје, оспорувањето на идејата и институциите на државата од страна на Албанците се манифестираше со нивниот бојкот на референдумот за прогласување на Република Македонија за независна држава во 1991. Подоцна во истата година албанската етничка група го бојкотираше и усвојувањето на првиот Устав на независна држава, изнесувајќи неколку забелешки на истата. По овој бојкот, Албанците организираа сопствен референдум за прогласување територијална автономија, кој беше поддржан од 74% од Албанците. Пред надворешните спорови со соседите, а особено со Грција, внатрешните расправи за идејата и институциите на државата од албанската етничка група ја направија Република Македонија слаба држава.

Најтешкиот удар кон идејата и институциите на државата несомнено може да се смета вооружениот конфликт од 2001 година. Како што наведува Ким (2002), избувнувањето на вооружен конфликт беше изненадувачки заради самиот факт што Република Македонија ја сметаше меѓународната заедница како модел, иако не совршен, за меѓуетничка кохабитација, потврден и од редовно вклучување на албанскиот политички фактор во сите влади од 1991. Така, конфронтацијата на полицијата и безбедносните сили од страна на етничките албански герилски сили претставува насилен начин на оспорување на идејата и институциите на државата, што доведува и до промени во други важни институции како на пр. Уставот (преку ОРД).

Ваквите внатрешни спорови не беа запечатени со ОРД. Слични спорови се манифестираат и во подоцнежните години со меѓуетнички инциденти како што се престрелките во Куманово, Тиранската платформа и други помали настани. Нивниот заеднички именител е дека тие ја одразуваат спротивставеноста на етничкиот Албанец кон идејата за македонската држава и нејзините институции.

Како што е наведено погоре, ваквото внатрешно оспорување, не само што ја прави државата слаба, туку го отежнува идентификувањето на надворешните закани. Ова се должи на фактот што внатрешно оспорената идеја и институциите на државата не

претставуваат силна референтна точка за националниот интерес. Во отсуство на меѓуетничка кохезија околу националниот интерес, надворешните закани стануваат не само потешки за разбирање, туку и стануваат поинаку перципирани. Така, ако Албанците ја оспоруваат идејата за македонската држава, тие поинаку ги перципираат надворешните закани кон неа. Несогласувањата може да се појават не само околу начинот на нивното гледање, туку и дали тие воопшто претставуваат закани. Така, додека кај етничките Македонци мешањето на Тирана во подготовката на заедничка платформа на албанските политички партии за барањата на Албанците може да се сфати како политичка закана и класично мешање во внатрешните работи, за етничките Албанци ваквото мешање не само што може да се сфати како позитивно, но исто така и колку што е потребно за одбрана на ова малцинство во земјата. Слично на тоа, додека притисоците на Грција за промена на името може да претставуваат општествена закана што директно влијае на идентитетските елементи на македонската нација, Албанците може да го видат овој притисок само во смисла на политички спор што се заканува да ги запре евроатлантските интеграции. На тој начин, слабоста на државата што произлегува од внатрешното оспорување на одредени групи (албанска етничка заедница во случајот на Македонија), на крајот се проектира во надворешните односи на државата, вклучувајќи ги нејзините предизвици и закани. Следниот дел ќе конструира безбедносен комплекс за подетално анализирање на безбедносните прашања со кои се соочува Македонија, а кои делумно можат да бидат поврзани со нејзината маленкост и слабост во смисла што беше разработена во овој дел.

Македонија во рамките на подрегионалниот безбедносен комплекс на Западен Балкан

Бидејќи безбедносната динамика по својата природа е релативна, анализата на безбедносните прашања на Македонија, ќе бара анализа во нејзиниот регионален контекст. Регионалното ниво го објаснува начинот на кој безбедноста е доволно поврзана со другите единици. Бузан и Вавер (2003) го дефинира Регионалниот безбедносен комплекс како „збир на единици чии главни процеси на секјуритизација, десекјуритизација или обете, се толку поврзани што нивните безбедносни проблеми не можат разумно да се анализираат или решаваат одвоено едни од други“ (стр. 44) Односите во рамките на регионите се карактеризираат со обрасци на пријателство и непријателство, предизвикани

обично од историски или културни фактори, и колку се физички поблиску овие држави, толку е поголема нивната безбедносна интеракција. Така, стандардната форма на РБК се карактеризира со ривалство, балансирање на моќта или градење на сојуз меѓу главните сили на регионот, меѓутоа, вторите може да бидат проникнати и од надворешни сили (стр.40-44).

Македонија се наоѓа во рамките на Балканот, регион кој пројде од,речиси, комплекс сам по себе, преку процесот на *балканизација*, во раните 90-ти, во под - комплекс на поширокиот регионален комплекс Европа-ЕУ до крајот на 90-тите. Фактот дека безбедносните прашања на Балканот во 90-тите, како што се етничко чистење, војни, дехуманизација, беа значително различни од прашањата во регионот на Европа, ги мотивираше научните обиди да се разграничи овој регион како светски регион, одделен од оној на Европа. Овие обиди беа дополнително зајакнати со фактот дека интеракцијата и меѓусебната зависност на безбедноста се сметаа за многу поголеми во рамките на балканските единици отколку помеѓу овие последни и надворешни актери (Бузан и Вавер, 2003 година). Фиксацијата на перцепцијата на Балканот како „другиот“, според „Замислувајќи го Балканот“ од Тодорова (1997), изведен од големите сили (вклучувајќи ги и повеќето европски држави), во временски контекст од 19-ти до 20-ти век. Овој период го одразувал насилството меѓу локалните актери околу поделбата на Македонија, која „беше вратена во директното владеење на Портата (Отоманската империја) по Договорот од Берлин 1878 година“ (стр.117). Македонското прашање, тврди авторот, поттикнало револуција против османлиските власти, но исто така и насилни судири меѓу соседните актери со претензии кон Македонија, со што „се зголемил угледот на полуостровот како турбулентен регион и на Македонија како „земја на терор, оган, и меч.““ (стр.117). Во овој временски контекст, тврди авторот, Западниот свет започнал силно да го стигматизира Балканот, како назад, нецивилизиран, насилен, итн. Замислениот Балкан, според ова гледиште, стоел во остра контрадикција со западните вредности, карактеризирани со владеење на закон, ред, цивилизација, ефикасни бирократии, итн. Тенденциите да се прикаже Балканот како „друг“, наметнат од надворешен поглед, беа дополнително зајакнати со интернализацијата на оваа слика, од страна на популарните фигури на сопствените Балканци.

Контра - аргументот на оваа позиција е сепак дека регионот на Балканот никогаш не бил целосно независен од европското влијание. Во овој контекст, Тодорова (1997) тврди дека би било погрешен пристап да се гледа Балканот независно од пошироките заплеткувања, особено од социо - економските и интелектуалните формации на Западна Европа, бидејќи тие имале одредени влијанија врз реалностите на Балканот. Интеракцијата на Балканот со пошироката европска безбедносна динамика осцилираше од тоа да биде скоро независна до спојување во еден европски регионален комплекс. На пример, за време на Балканските војни против османлиското владеење, локалните актери сметаа на европската поддршка и границите беа исцртани според интересите на Големите сили. Според Бузан и Вавер (2003) за време на Првата светска војна, Балканот целосно се спои во европскиот комплекс, споделувајќи ги истите безбедносни прашања како и западноевропските држави. Исто така, појавата на Српско-хрватско-словенечкото кралство (1918), се чинеше дека е одлука на големите сили исто како што е одраз на пансловенските и националистичките констелации. Новата Југославија се појави скоро во рамките на истите граници со Кралството СХС, додека служеше како тампон-зона помеѓу Истокот и Западот за време на годините на Студената војна. Распадот на Југославија е поврзан и со внатрешни и со надворешни фактори. Не анализирајќи ја лошата прогноза на Југославија, Виберг (2004) тврди дека Југославија прифатила многу внатрешни елементи што ја дефинираат домашната војна. На пример, нејзините гласачи покажаа несогласувања за формата на државата, генерирајќи неколку уставни кризи. Нејзината етничка хетерогена структура распределена како „леопардска шема“, исто така „придонесе за лоша прогноза на статистички основи“ (стр.45). Според спротивставени аргументи, иако навидум внатрешно воден процес, мотивиран од национализам и иредентизам, распаѓањето на Југославија, исто така, одразува влијанија од надворешни фактори. За време на конфликтите во 90-тите години, по распаѓањето на Југославија, вклучувањето на надворешните сили не само што беше очигледно, туку и многу очекувано од страна на внатрешните актери. Според зборовите на Виберг, „актерите во Ф.Ј. сакаа да веруваат дека имале огромни карти за преговори во однос на потенцијалната надворешна поддршка, но тие не беа подобри од другите во претпоставките кој би интервенирал, кога и како и од колкаво влијание“ (стр.45). Посакуваното размислување на југословенските актери за вклучување на надворешни актери, тврди Виберг, можеби ги натера овие актери

да ги зголемат своите барања, да покажат неподготвеност за компромис и „да влезат во војна случајно или дури и со намера“ (стр.46)). Покрај слични линии, Бузан (2003) тврди дека влијанието на надворешните фактори врз внатрешните конфликти на Балканот влијаело на исходот од овие конфликти, предизвикувајќи последниот да трае, бидејќи моќните надворешни пријатели ја понудиле својата поддршка за двете страни на конфликтните страни. (на пр. Хрватите сметаа на Германија, Србија на Русија, Босанците и косовските Албанци на САД, итн.).

Со цел да се идентификуваат и да се дефинираат холистички главните безбедносни прашања на Македонија, ние мора да ги анализираме нив во однос кон другите држави во рамките на балканскиот под - комплекс, потпирајќи се на главните теории за регионални безбедносни комплекси. Од сите сектори, општествениот сектор се чини дека е клучен на Балканот, бидејќи прашањата за националниот идентитет претставуваат главен елемент околу кој кружат најголемиот страв и несигурност на балканските земји. Иако религијата исто така може да игра улога на поделба на линијата меѓу балканските народи, Бузан тврди дека религијата служи претежно како идентитетски обележувач на етнички или национални групи, а не како безбедносно прашање по свое право. Балканот исто така претставува пресек на политичкиот со општествениот сектор, рефлектиран преку етно-територијални конфликти (Бузан и Вавер, 2003, стр.384).

Македонија би била пример што ги отелотворува сите горенаведени безбедносни проблеми. Откако го наведовме ова, исто така е важно да се нагласи дека општествените и политичките не се единствените сектори низ кои се појавуваат закани. Постојат аргументи дека безбедносните закани на Македонија произлегуваат од економски тешкотии, исто како и од општествени или политички теми. Ова е точно, особено кога се анализира нејзиниот внатрешен безбедносен комплекс, кој се карактеризира со меѓуетнички тензии. Како што испитува статијата на ESI, иако ОРД изгледаше како ветувачки документ за градење постојан меѓуетнички мир, анализата на статијата сугерира поинаку, дека одржлива стратегија за градење внатрешен мир е решавање на основните причини за несигурност, кои не се занимаваат со политички или општествени причини, туку со економски причини. Оттука, тој тврди дека доколку не се решат соодветно прашањата како што се „колапсот на македонското индустриско општество, слабоста на нејзиниот нов приватен сектор, отсуството на одговорна држава во многу делови на земјата“,

„економскиот колапс, заедно со етничките мобилизацијата... создава уникатно запалива комбинација“ (Проект за безбедност на ЕСИ Македонија, 2002 година). Сепак, додека другите сектори на закани, како што е економскиот, може да бидат важни за анализа на внатрешните меѓуетнички односи во земјата, овие економски параметри не изгледаат соодветни за објаснување на надворешните безбедносни прашања. Со цел подобро разбирање на безбедносните закани со кои се соочува Македонија, ќе се потпреме на безбедносната комплексна шема на Бузан и Вивер (2003), како што е елаборирана подолу.

При анализа на конфликтните проблеми што постојат во Македонија, Бузан и Вавер (2003) ги делат на две категории. Во првата категорија тие ги ставаат внатрешните конфликтни односи помеѓу силното албанско малцинство и македонското мнозинство. Овој затегнат однос кулминираше со вооружени судири во 2001 година. Во втората категорија тие ги ставаат надворешните односи што Македонија ги има, главно со соседите: Грција, Србија, Бугарија, Албанија и Косово. Овие односи се сметаат за извор на несигурност во рамките на балканскиот под - комплекс, поради конкурентските толкувања на државноста и националноста на Македонија (стр. 384-385). Бузан ја дефинира Македонија како уникатно комплициран случај, каде што сите нејзини соседи имаат улога во дефинирањето на истата. Грција го оспори уставното име „Република Македонија“, тврдејќи дека припаѓа на грчката провинција и е дел од нејзиното историско и културно наследство. Бугарите ја оспоруваат единствената македонска националност, сметајќи ја државата како „западна Македонија“, Србите го оспоруваат проектот за тоа да биде независна држава, бидејќи тие сметаат дека втората е производ на проектот на Југославија. Албанија, од друга страна, има изразен интерес за оваа земја поради големото малцинство на албанско население кое живее во неа (стр.378). Во следниот дел ќе ги разгледам овие две категории одделно, за да можам подоцна да воспоставам врска помеѓу внатрешните и надворешните главни безбедносни проблеми со кои се соочува Македонија. Покрај внатрешниот и под - регионалниот комплекс, би додала друга категорија на безбедносни прашања, врз кои е засегната Македонија. Интернационализацијата на прашањето на Македонија го рефлектира влијанието на надворешните сили (со фокус на ЕУ) врз нејзиниот билатерален и внатрешен конфликт, со што се мешаат во нејзините главни безбедносни прашања.

Сепак, пред да влезете во секој безбедносен комплекс, чија цел е деконструкција на безбедносните прашања со кои се соочува оваа земја, значајно е да се претстави друга, навидум парадоксална, но сепак значајна слика или статус што Република Македонија го уживаше најмалку до 2001 година. И покрај што се случуваше во регионот по распаѓот на Југославија, Република Македонија долго време се сметаше за чудесна „оаза на мирот“. Според зборовите на Ванковска (2007 г.) „Третото чудо беше македонската ‘оаза на мирот’ што вгради мултиетнички модел на соживот и уникатна мисија за превентивно распоредување на ООН“ (стр.3). За загубата на овој статус може да се обвинат меѓународната заедница исто како и внатрешните фактори. Парафразирајќи го авторот, може да тврдиме дека меѓународната заедница можеби предизвикала нарушување на мирот во Македонија на два начина: прво да ја направи Македонија колатерална штета на политиките на меѓународната заедница против Југославија (економски санкции што предизвикаа економски колапс на Македонија) и, второ, со дејствување како брз, но неефикасен поправувач на проблемите на земјата (преку активности како што се распоредување на УНПРЕДЕП, Охридски рамковен договор, итн.). Преку ваквите дејствија, меѓународната заедница постапи не само неспособно (не знаејќи ги основните причини за конфликтот и прилично фокусирајќи се на раскажувањето на индивидуални актери), туку и рамнодушно, (со непочитување на последиците што ќе ги произведат брзите и неефикасни решенија на оваа заедница над државата Македонија). Така, меѓународната заедница се фокусираше на спречување конфликти, наместо да се позанимава со корените на веќе постоечкиот конфликт во Македонија (како што е недостаток на внатрешен социјален договор помеѓу државата и општеството), што дополнително го поткопува внатрешниот суверенитет на државата. Со други зборови, меѓународната заедница понуди решенија за спречување конфликти наместо да понуди одржливи механизми за спречување на избувнување на насилство.

Од горенаведената анализа, може да тврдиме дека, иако во случајот на Македонија, безбедносните закани може да се гледаат претежно преку општествениот и политичкиот сектор, по сеопфатна анализа на состојбата, која би ги разгледала другите етнички извори на конфликт (пр. економски и социјални) ќе обезбедиме не само по објективна слика за ситуацијата, туку исто така ќе доведе до градење на поодржливи механизми за спречување на избувнувањето на насилството. Имајќи ја предвид улогата на

меѓународната заедница во справувањето со безбедносните прашања во Македонија, тврдиме дека нејзината интервенција не може да се смета само како последица на избувнувањето на насилството. Интервенцијата на меѓународната заедница исто така може да се смета како причина што доведе до појава на избувнување конфликт во земјата или до продлабочување на безбедносните прашања во земјата. Овие прашања ќе бидат дискутирани подетално во следниот дел.

Македонско-албански безбедносен комплекс

Овој комплекс ги дефинира и објаснува внатрешните конфликти со кои се соочува Република Македонија од нејзината независност од 1991 година. Јас тврдам дека главната причина за овие конфликти се врти околу идејата за државата, уште од нејзиното раѓање. Дефиницијата за Република Македонија, во нејзината прва уставна преамбула, од 1992 година, како „национална држава на македонскиот народ, во која се обезбедува целосна еднаквост како граѓани и траен соживот со македонскиот народ за Албанците, Турците, Власите, Ромите и другите националности што живеат во Република Македонија “(Устав на РНМ, Преамбула²²), ќе стане внатрешен извор на спор меѓу етничкото мнозинство Македонци и големото етничко малцинство на Албанците. Иако повеќе од два етникуми живеат на територијата на Македонија, нивниот значително помал процент, остави простор меѓуетничкиот конфликт да се концентрира само на двете најголеми групи: Македонците (64 проценти) и Албанците (25 проценти²³). Суштината на нивните разлики лежи во идејата за државата. Општо земено, етничките Македонци инсистираат на тоа

---

²²Преамбулата претрпе две измени од првата верзија со измени и дополнувања IV и XXXIV. Значајни за оваа теза се промените во кои се вели дека „граѓаните се составници на македонската држава; Македонците се дефинирани како народ; националните малцинства се трансформираат од националности во делови на луѓе; “(Мајхосев и Денкова 2019, стр.195)

²³Пописот го издава Државниот завод за статистика од 2002 година. Имајќи го предвид неговиот датум, важно е да се нагласат неговите ограничувања, бидејќи сегашната пописна реалност може да се промени многу од 2002 година. Сепак, како последен официјален попис, мора да се потпреме на овие податоци, иако со одредено ниво на резервација за нивната сигурност. Планираниот попис на населението во 2011 година пропадна поради премногу политичко вклучување на албански и македонски политичари. Според генералниот директор на ДЗС, Апостол Симовски, „обете страни (македонски и албански политичари) ги охрабруваа своите приврзаници да додадат толку многу членови на семејството што живеат во странство - и оттука немаат право да бидат вклучени - што пред да заврши пописот, тие сфатија дека надуетниот броевите би биле толку неверојатни „никој не би ги прифатил“, па затоа го прекинале процесот“. Новиот попис е одложен за 2021 година (Јуда, 2020 година).

дека државата е изградена врз основа на нејзината етно-нација, или национална држава на македонскиот народ, каде што другите етнички групи би биле третираны како еднакви граѓани пред законот. Оваа идеја жестоко се оспорува од албанската етничка група, која се залага за би - национална држава, каде што Албанците ќе се сметаат за конститутивна нација, заедно со македонската.

Дури и Охридскиот рамковен договор (ОРД), кој го прекина вооружениот конфликт од 2001 година, не ги реши суштински меѓуетничките тензии. Со изменета преамбула и неколку други амандмани, таа се обиде да ја трансформира самодefинираната национална држава во она што Бибер (2008) го опишува како „држава која се наоѓа меѓу национална држава, граѓанска држава и би - национална држава со формална структура за поделба на власта“ (Стр.17). Сепак, неговата двосмислена природа, остави простор за различни и често контрадикторни толкувања. За возврат, оваа двосмисленост создаде незадоволство кај двата етникума. И покрај нејзините обиди да го реши меѓуетничкиот конфликт, ОРД стана прилично контроверзен документ. Македонската етничка група остана, во мнозинство, скептична кон договорот, плашејќи се дека на крајот ќе доведе до губење на нивната контрола над државата и уште полошо до отцепување (Бибер, 2008, стр. 36). Иако првично беше поддржан високо од албанската заедница, неуспехот на ОРД да воспостави формален систем за поделба на моќта во Македонија и недостаток на политичка посветеност за негово темелно спроведување, предизвика голема фрустрација и кај албанската заедница (Демјаха 2016, Азири 2008).

Кога разговараме за безбедносните прашања во рамките на македонско-албанскиот безбедносен комплекс, треба да земеме предвид два спротивставени ставови во врска со улогата на ОРД врз безбедносниот аспект на земјата. Со оглед на тоа што првото гледиште го утврдува овој документ како ефикасен во затворањето на меѓуетнички конфликт, главно преку воведување на поделба на власта, а со тоа и придонес кон зајакнување на безбедноста на државата, другото гледиште го подржува спротивното. Според последното гледиште, решението на ОРД за конфликтот се смета како избрзан пристап, кој ита да поправи брзо меѓуетнички конфликт, без длабоко да ги разбере основните причини што стојат зад тоа и затоа паѓа во стапицата на етничките аргументи за неможноста да се соживее (Калдор 1999, како што се цитира во Ванковска 2007).

При анализата на улогата на ОРД од безбедносен аспект на Македонија, треба да се фокусираме на механизмот за поделба на моќта што тој го промовира. Механизмот за поделба на моќта, наречен и консочијализам, „се карактеризира со формални институционални правила кои им даваат на повеќе политички елити удел во процесот на донесување одлуки“ (Норис 2008, стр.23). Се смета дека споделувањето на моќта најдобро функционира за мулти- етнички општества, бидејќи помага во ублажување на конфликтот меѓу различните групи, давајќи им на различните и, честопати ривалски елити на лидерството, удел во процесот на донесување одлуки. Според Лајфарт „режимите за поделба на моќта не се најдобри само за создавање трајно долгорочно прилагодување на културните разлики; во реалноста, овие се единствените услови кои се општо прифатливи кога се преговара за решавање на секој пост-конфликт“, (како што се цитира во Норис, 2008). Во овој контекст, се покренува прашањето: дали воведувањето на споделување на моќта во ОРД ги прилагоди етно - културните разлики, со што придонесе за стабилизирање на пост - конфликтното опкружување како што е Македонија? Аргументите во корист на ОРД тврдат дека тој ставил крај на меѓуетнички конфликт, па дури и спречи граѓанска војна. Преку механизмот за поделба на моќта, тој вети дека ќе ја дистрибуира моќта подеднакво меѓу страните во конфликт. Според зборовите на Рипилоски и Пендаровски (2013), ОРДповикуваше на „измени во аранжманите за поделба на власта во Македонија, дизајнирани за подобро интегрирање на етничките малцинства - пред сè на Албанците - во секојдневното раководење на државата, во замена за прекин на насилството и посветеност на сите кон политичкиот процес“ (стр.137). Покрај тоа, тој ја потврди унитарната природа на државата, наспроти барањата за територијални решенија. Според Стојановски и сор. (2014), заштитата на унитарниот карактер на Македонија беше од голема важност, особено поради негативното искуство од Југославија со нејзините републики и провинции, чијашто стекната автономија беше прв чекор кон подоцнежната независност. Еден од меѓународните потписници на овој договор, Пердју (2011) ги сумира позитивните страни на овој документ како таков: „Охридскиот договор не е совршен - преговорите под закана од војна ретко се совршени - и спроведувањето не беше без проблеми исто така. Генерално, сепак, Охридскиот договор се одржува и како модел за етнички односи во Македонија и на други места. Двата големи принципи на Охрид - почитувањето на културниот идентитет на секого и еднаквите права на секој граѓанин без

оглед на етничката припадност - остануваат валидни и денес “(стр.23). Но, дали ОРД навистина беше успешен во враќањето на мирот, интегрирањето на меѓуетничките групи и обезбедувањето еднакви права за секој граѓанин, главно преку неговиот механизам за поделба на моќта? Ако да, тогаш како може да се објаснат подоцнежните меѓуетнички инциденти?

Многу автори одговараат на горното прашање со *не*. Во расправата за недостатоците на ОРД Ванковска (2007) тврди дека документот не бил сеопфатен, бидејќи не биле вклучени сите страни, транспарентноста на неговата содржина била на најниско ниво, тоа бил наметнат договор од трети страни (т.е. ЕУ и НАТО), олеснувачите не уживаа целосна неутралност поради нивната вклученост во претходните прашања (како на пример во Косово), а потписниците на овој документ не уживаа внатрешен легитимитет. Значајно за македонско-албанскиот безбедносен комплекс, ОРД е документ што, Стојановски и. ал (2014) сметаат дека создадоа други проблеми. Всушност, тоа може да придонесе за понатамошна меѓуетничка поделба занемарувајќи го „граѓанскиот пристап“ и жртвувајќи ја мултиетничката припадност во корист на бинационализмот. Во овој контекст, Ванковска (2017) гледа на ОРД како документ што го застанува мултиетничкиот концепт и наместо тоа го зајакнува би-национализмот, а истовремено ја ослабува демократијата. Авторы како Стојановски и др. (2014) размислуваат по слични линии кога разговараат за „мултиетничкиот карактер“ што ОРД се обидува да го промовира. Според нивните зборови, ваквиот пристап е проблематичен, бидејќи наместо да го промовира концептот на граѓанското општество, тој промовира мултиетничка припадност, „која во контекст на Македонија е сведена на би-национализам и на би - национална држава“ (стр. 315). Така, со оглед на тоа што ОРД тврдеше дека го промовира „мултиетничкиот карактер“ на земјата, всушност тој само помогна во унапредувањето на уставниот и политичкиот статус на Албанците, заобиколувајќи ги или дури и маргинализирајќи ги другите етнички групи (кои не можат да ги достигнат потребните 20% на државно ниво)Како таква, ОРД намерно или не, придонесува не за создавање на мултиетничка, туку за двонационална држава (Рипилоски и Пендаровски, 2013 година). Таквата реалност може само да ги задоволи амбициите на етничките Албанци, додека ги отуѓува сите други етнички групи, вклучително и мнозинството Македонци. Вторите може да чувствуваат страв дека ширењето на моќта во рацете на Албанците може да го наруши нивниот примат

над државните институции. Останатите етнички групи, малцинство во земјата, може да се чувствуваат дискриминирани од наметнатиот процент на ОРД (20%), кој тешко можат да го достигнат (особено на државно ниво). Процедурален механизам на ОРД што ја зајакнува би - националната држава на штета на граѓанската држава е т.н. Бадентерово мнозинство²⁴. Овој механизам, повторно, дава приоритет на албанската заедница на штета на другите малцинства. Иако мнозинството Бадинтер важи и за другите малцинства, нивниот значително помал број места во Парламентот ги прави зависни од албанската заедница за постигнување на такво мнозинство. Таквиот механизам, на тој начин, ја маргинализира понатамошната позиција на малцинствата додека го зацврстува би-национализмот во државата. Намерата на ОРД да ја зајакне автономијата на локалната самоуправа, ја зајакнува сегрегацијата меѓу Македонците и Албанците. Таквата сегрегација, тогаш ризикува да се третираат и други расколи, како што се социоекономските и политичките, и во етничка смисла (Шулц и Соренсен, 2020).

Друг аргумент во врска со механизмот за поделба на моќта на ОРД е дека тој води кон поткопување на демократијата во земјата. Со воведување на поделба на моќта, ОРД наметнува систем на кој му се потребни значителни финансиски средства за негово правилно функционирање. Во случај како Македонија, со веќе изморена економија, ваквиот систем може да се сфати повеќе како товар одошто решение. Со други зборови, иако поделбата на моќта тврди дека ја подобрува „демократијата“, втората е всушност скапа за да се дозволи во средина која е веќе оптоварена со високи стапки на невработеност, корупција и други економски нарушувања. Исто така, ОРД, покрај легитимирањето на насилството, доведе и до дистрибуција на власта на оние кои беа одговорни за нарушување на мирот. Етничката елита одговорна за избувнувањето на насилство, се истите оние кои се спорат за поголем удел на моќ, со што го инхибираат поширокото учество на граѓаните во процесот на креирање политики и споделување на моќта. Упорноста на ОРД да обезбеди мир дури и по цена на демократијата ја поткопа втората, ги зајакна корумпираните политички елити и ги институционализираше и

---

²⁴Според мнозинството на Бадинтер, законодавството што е важно за етничките малцинства треба да помине со двојно мнозинство во Парламентот (мнозинство од сите премиери и мнозинство од етничко малцинство).

политизираше етничките разлики. Многу закони²⁵, нејасно осмислени и проблематични за спроведување, се донесуваат само затоа што произлегуваат од Охридскиот договор. Успешното спроведување на Охридскиот рамковен договор скоро служи како *карт бланш* за корумпираната и неефикасна политичка елита, оправдувајќи ја секоја нивна постапка или неуспех заради одржување во живот на духот на ОРД. Концептот за „правична застапеност“, промовиран од ОРД, премина во контролирана од партијата јавна и државна администрација, преку масовно етничко вработување на партиски поврзани лица (Ванковска, 2007).

Како што се гледа од елаборатите погоре, и во согласност со размислувањето на Хоровиц, „режимите за поделба на моќта всушност можат да послужат за институционализирање на етничките поделби, продлабочувајќи ги наместо да ги подобруваат социјалните идентитети“. (како што се цитира во Норис 2008, стр.28). Добивајќи поддршка главно од нивните (етнички) заедници, системот за поделба на власта им овозможува на лидерите на (етничките) заедници да манипулираат со своите гласачи и да ја зајакнат поддршката користејќи популистичка реторика, играјќи на сентиментални карти и влевајќи политика на страв. Овој систем е неповолен за лидерите кои бараат меѓуетничка поддршка, како во такви општества, карактеризирани со длабоки поделби, тие ќе бидат етикетираны како „предавници“. Така, „со неуспехот да им се обезбеди на лидерите неефикасен изборен стимул за меѓу-групна соработка, Хоровиц сугерира дека во долгорочната пропорционална застапеност (ПЗ) може да послужи да се институционализира и со тоа да се зајакнат етничките тензии во општеството, генерирајќи поголема политичка нестабилност, наместо да управува и прилагодува заеднички разлики“(Хоровиц 2003, како што се цитира во Норис 2008, стр.28). Имајќи го предвид случајот со Македонија, тогаш можеме да тврдиме дека ОРД не се покажал успешен во решавањето на причините за меѓуетнички конфликт, но напротив, може да помогне во понатамошната институционализација, нанесувајќи штета не само на процесот на меѓуетничка интеграција, туку и на демократските процеси во земјата. Како што рекоа Шулиц и Соренсен, договорите како ОРД, ако занемарат соодветно да се справат со

---

²⁵Погледнете на пример, Закон за територијална организација од 2004 година, кој се покажа контроверзен, бидејќи локалната самоуправа стана помалку за учеството на граѓаните, а повеќе за елитите за локално етничко управување.

четирите аспекти²⁶, неопходни во преговорите за меѓуетнички конфликти, тогаш тие „ризикуваат услови на замрзнување околу кои конфликтите можат повторно да се кристализираат и повторно да се појават со години па дури и неколку децении по потпишувањето на договорот “(стр.103).

Во обидите за систематизирање на внатрешните безбедносни проблеми со кои се соочува Македонија од нејзиното раѓање, можеме да тврдиме дека тие претставуваат пресек на општествениот и политичкиот сектор. На прв поглед, се чини дека конфликтот има во својата суштина политички спор, и затоа тој треба да се вметне во политичкиот сектор. Од албанска гледна точка, конфликтот ги одразува одбиените барања на албанската етничка група за унапредување на нивниот политички и правен статус. Од македонска гледна точка, отстапувањето на напредните права на Албанците може да ги оспособи до степен да станат закана за територијалниот интегритет на државата. Напредните и децентрализирани овластувања за Албанците предизвикуваат страв кај Македонците за потенцијално отцепување на западниот дел од државата, каде што претежно се концентрирани етничките Албанци (Енгстром, 2002, стр.13-14). Кажано според Бузан и сор. (1998), секоја закана што може да го насочи суверенитетот на една држава, а сепак користи невоени средства, може да се смета како закана во рамките на политичкиот сектор. Земајќи го предвид барањето на Албанците за поделба на власта во случајот на Македонија, може да се тврди дека дури и ако територијалниот суверенитет не е под директна закана, идејата за националната држава сигурно е, и ова, до одреден степен, може да значи и губење на суверенитетот, сè додека втората зависи од постојната организациска стабилност на таа држава (Бузан и сор .1998, стр.141-144).

Ако аргументите погоре илустрираат колку внатрешните конфликти во Македонија се во суштина политичка несигурност, тогаш како може да се испреплетат овие последниве со општествените несигурности? Албанците во Македонија спорадично и индивидуално го оспоруваат идентитетот на државата и на етничките Македонци²⁷. Овие

---

²⁶Шулц и Соренсен (2020), тврдат дека четири димензии се клучни при анализата и дизајнирањето мировни договори кои имаат за цел да ги решат меѓуетничките конфликти: „структурата на рационалноста на локалните агенти; ii) структурните услови (особено социјалните и економските односи); iii) институционалните услови и односи; и, iv) просторот за оспорување во спроведувањето овозможен со договорот (или „нивото на неодреденост“). “ (стр.80)

²⁷Погледнете ја декларацијата на пратеникот Зијадин Села (моментално лидер на најголемата албанска опозициска партија) со кој се негира македонскиот идентитет. Прочитајте повеќе на: <https://sitetel.com.mk/skandalozni-izjavi-na-partnerite-na-zaev-makedonskiot-identitet-ne-postoi-pred-100-godini-nemalo>

изјави, сепак, главно се сметаа за неофицијален став на албанскиот политички фактор. Како што вели Енгстром (2002), Албанците во реалноста не го оспоруваат етничкиот идентитет на Македонците, вклучително и неговите интегрални компоненти, како што е името на држава и нација, јазик, историја, религија, итн. Сепак, нивните политички барања за двонационална држава²⁸, доколку бидат прифатени, ќе влијаат на македонскиот идентитет, со промена или измена на политичкиот карактер на државата Македонија. Како што тврдат неколку автори (пр. Лумис, Дејвис и Брутон 2001, Енгстром 2002, Брунбауер 2002) приматот на етничките Македонци над државата, делумно е поврзан со заканите за идентитетот што ги трпи од надворешни фактори. Бидејќи македонскиот идентитет е загрозен однадвор, оваа нација тесно ги поврзува својата територија и внатрешниот легитимитет во контролата на државните институции со можноста за заштита и тврдење на неговиот единствен идентитет од надворешни закани. Оттука, за Македонците, зачувување на националната држава на македонската филозофијата на луѓето би бил начин на секуритизација на нивниот идентитет не толку кон Албанците, како втора по големина етничка група, колку кон надворешните држави, кои ја оспоруваат.

Спорот за автентичноста на македонскиот идентитет од страна на соседите е на обратен начин, исто така поврзан со внатрешните несигурности. Ваквото оспорување, неминовно го разбранува национализмот во Македонците, како алатка за оправдување на нивното битие како држава-нација. За да можат Македонците да го бранат својот карактеристичен и автентичен национален идентитет кон надворешни закани, тие треба да ја консолидираат својата нација внатрешно, потопувајќи ја во идејата за државата и, следствено, во државните институции. Сепак, се чини дека процесот на консолидација на македонскиот национален идентитет е во директна спротивност со албанските напори да се зачува и да се тврди нивниот карактеристичен идентитет. Ова може дополнително да се влоши ако државата се обиде да наметне прекумерен (етно-национален) идентитет над етничките групи, особено ако овие две етнички групи сметаат дека имаат заемно исклучувачки идентитет. Според Бузан и сор. (1993), кои меѓусебно се исклучуваат идентитети, меѓуетничкото ривалство претставува вистинска закана за општествената

---

²⁸Иако албанските политичари официјално тврдат дека нивните етнички барања се вметнати во ОРД и не одат подалеку од овие рамки, нивните постапки (пр. Барање за официјализирање на албанскиот јазик на целата територија, албанскиот премиер и сл. Неофицијално укажуваат на нивната цел да постигнат статус на конститутивна нација во двонационална држава отколку само напреден статус на малцинство во граѓанска држава.

безбедност. Во потрага по изворите на ваквата етничка некомпатибилност во случајот со Македонија, тврдиме дека етничкото ривалство во оваа земја може да биде предизвикано од посебните извори на македонскиот и албанскиот национализам. Така, национализмот на Албанците е дел од панаалбанскиот национализам, со корени во соседните држави (Албанија и Косово). Како резултат на тоа, може да тврдиме дека изворот на национализам на Албанците не дозволува компатибилност помеѓу етничката и националната / државната лојалност. Тие можат или да бидат лојални на нивните етнички роднини или на државата на државјанството. Македонскиот национализам, од друга страна, ја гледа државата како заштитник на нивниот идентитет, што не е вкоренето на друго место надвор од границите на Македонија. Секоја измена на овој извор на идентитет на Македонците може да стане закана за вториот (Брунбауер, 2002). Оттука, можеме да изведеме дека двата различни извори што го хранат македонскиот и албанскиот национализам се причина за претпоставена некомпатибилност помеѓу етничкиот и националниот идентитет. И, оваа некомпатибилност, пак, може да претставува извор на несигурност за земјата, и политичка и општествена.

Оттука, конфликтот меѓу Македонците и Албанците претставува пресек на политичкиот и општествениот сектор и се карактеризира со вертикална конкуренција, меѓу националната држава и малцинска група. Доделувањето на статусот на конститутивна нација на Албанците претставува прашање што влијае на упорноста и легитимноста на македонскиот национален идентитет (кој е вграден и заштитен од државниот идентитет). Според тоа, во овој конфликт не се ставени во прашање само политичките референтни објекти, како што е унитарниот систем на државата или нејзиниот суверенитет, во смисла на самоопределување на етничките Македонци. Македонскиот оспорен идентитет од други држави се перципира како друга егзистенцијална закана, што доведува до зацврстување на неговиот национален идентитет, како референтен објект во општествениот сектор.

Безбедносниот комплекс Македонија-соседи

Споровите на Македонија со соседите вклучуваат безбедносни прашања кои првенствено изгледаат од општествена природа. Меѓутоа, преку обидите за спојување на

социјалниот и политичкиот идентитет, преку градење на национална држава во која ќе се спојуваат интересите на државата и општеството, социјалните безбедносни прашања на крајот стануваат и политички прашања. Бузан и сор. (1998, стр.122) тврдат дека општеството може да реагира на општествените закани на два начина. Првиот начин е со поместување на прашањето во државната агенда, оттука преку спојување со политичкиот сектор, а вториот начин е со избегнување на вмешаноста на државата во решавање на прашањето (прашањата) на ниво на заедница (или на не-државно ниво). Сепак, повеќето општествени теми се решаваат на државно ниво, па затоа, диференцијацијата помеѓу двата сектори станува тешка. Македонија, би рекла, илустрира такви случаи.

Преплетувањето на политичкиот и општествениот сектор во Македонија наспроти соседите, се рефлектира преку тесната поврзаност на државниот суверенитет со нејзиниот (етно) национален идентитет. Освен Албанија и Косово, односот на Македонија со останатите соседи (Грција, Бугарија и Србија) е дефиниран со општествени несигурности кои произлегуваат како резултат на оспорувањето на автентичноста на виталните елементи на нејзиниот етно-национален идентитет од страна на нејзините соседи. Спорот со Грција се карактеризира со последното оспорување на македонското државно и етничко знаме, претставувајќи ја Свездата на Вергина (сега веќе о поодамна решен спор), со негирање на примената на терминот *Македонци* за мнозинската етничка група и со спротивставување на уставно име *Република Македонија* (Стојановски и др. 2014, Даскаловски 2017, Вангелов 2017, Костоска 2018, Фидановски 2018, Сатанакис 2018). Конфликтот со Бугарија е насочен кон друг елемент на идентитетот: нацијата. Бугарија не ја признава посебноста на македонската нација, вклучително и нејзиниот јазик, историја, итн. Во зборовите на Нанчева и Конеска (2015) „долгогодишни политички непријателства над толкувањата на историјата во рамки на Бугарија како потенцијална закана за македонскиот национален идентитет. Бугарското негирање на постоењето на посебен македонски јазик и историска традиција го оспори основниот наратив врз кој се градеше македонската државност“ (стр.234). Врската со Србија, исто така, одразува и спор за идентитетот. Тој се концентрираше околу негирањето на Автокефалната македонска православна црква од страна на Србија (Ѓорѓевски 2017, Ѓукановиќ 2019). Сепак, на овој спор не може да се гледа само како религиозно прашање. Според Ристески (2009), религијата на Балканот не служела само како духовна димензија, туку и како основа за

градење на нивните политички идентитети на народите. А, Македонија не беше исклучок од овој процес. Бидејќи религијата претставува идентитетски обележувач на етнонационалноста на Македонија, повеќе од безбедносно прашање само по себе, насочувањето на верската автокефалност од страна на Србија, претставува општествена закана за македонскиот национален (државен) идентитет. Односите со Косово и Албанија не можат да бидат дефинирани прецизно во однос на општествената безбедност, во смисла дека нема директна расправа за идентитетот од страна на овие два соседи. Прашањата со Албанија припаѓаат на политичкиот сектор, бидејќи првиот не се согласува со „националната држава на филозофијата на македонскиот народ“, тврдејќи дека Албанците сочинуваат големо малцинство во Македонија, па затоа нивните права и политички статус треба да бидат одраз на нивниот број соодветно. Интересот на Албанија за прашањата на албанското малцинство во Македонија, Македонците го сметаат за директен упад во нејзините внатрешни работи, па оттука претставува закана за суверенитетот на државата. Сепак, бидејќи националната држава е алатка што Македонците ја користат за легитимирање на нивниот национален идентитет, секое надворешно мешање во работите на оваа држава може да се смета и како закана за нејзиниот национален идентитет. Мешањето на Албанија во Македонија во име на етничките Албанци може исто така, да се сфати како воена закана, ако го земеме предвид вооружениот конфликт од 2001 година како резултат на ова мешање. Според Џене (2004) ако малцинската група „добие некои сигнали дека нејзината лоби држава може да биде поддршка, таа се радикализира да добие отстапки од нејзината земја домаќин, дури и ако мнозинството гарантира заштита на малцинството“ (цитиран во Коинова 2008, стр. 8). Ако ја прифатиме претпоставката дека поддршката на Албанија за албанската етничка група во Македонија ги охрабри да радикализираат и да бараат повеќе права, тогаш исто така може да заклучиме дека избувнувањето на конфликтот во 2001 година беше индиректно влијание на оваа поддршка. Во таков случај, односите меѓу Албанија и Македонија, покрај тоа што се карактеризираат со политички прашања, индиректно беа (барем во 2001 година) карактеризирани и со воени безбедносни прашања.

Односот со Косово, иако е нова држава, рефлектира неколку безбедносни проблеми, во различни сектори. Миграцијата на албанските Косовари во Македонија, претежно за време на војната во Косово 1998-1999 година, како воени бегалци, може да се

смета како извор на конкурентски идентитет. Косовските имигранти во Македонија може да се сметаат за директна закана за идентитетот (или општествена несигурност) поради нивниот потенцијал да предизвикаат *албанизација* на Македонија. Друго безбедносно прашање поврзано со Косово е ефектот на прелевање, тврдат многу автори, што косовската војна ги имаше во вооружениот конфликт во Македонија во 2001 година. Воената закана што доаѓа од Косово се манифестираше во различни форми, како што се шверц на оружје, регрути на војска, пренесени борбени вештини и тактики итн. Покрај тоа, овие автори ја додаваат кон прелевањето на војната на Косово и неможнота на меѓународната заедница да спречи конфликт во Македонија (Ким 2002, Даскаловски 2004, Чивис, 2008, Рагару 2008, Лиота 2003, Илиевски и Талески 2010, Вејовски 2016, Шулиц и Соренсен 2020, итн.) Поврзувањето на овој конфликт со косовското прашање и директната поддршка од Ослободителната војска на Косово, првото станува политичка закана против постојниот поредок во Македонија, што не е само предизвикано од внатрешно незадоволство, туку и од надворешно влијание и поддршка.

Конфликтите околу надворешните билатерални односи на Македонија, исто така, претставуваат испреплетеност на политичкиот и општествениот сектор. Во случајот на Косово, може да се тврди дека конфликтот, исто така, претставува воена закана, ако ефектот на прелевање на поранешната војна во конфликтот во Македонија во 2001 година се земе како веродостоен аргумент.

Безбедносните закани во Македонија стигнаа и до други сектори, како што е економскиот, имајќи го предвид грчкото економско ембарго воведено врз Република Македонија во 1994 година и економските санкции против Југославија, па дури и воениот сектор во 90-тите, со оглед на околните конфликти што го карактеризираат распадот на Југославија (особено во Босна и Косово) (Рубели, 2000). Сепак, главните безбедносни прашања се состојат во идентитетските прашања. Така, надворешната (не)безбедносна динамика на Македонија може да се каталогизира во рамките на општествениот сектор. Сепак, одговорот кон надворешните општествени закани ја вклучува државата, со што овие прашања се пренесуваат во политичкиот сектор. Доминацијата на државата од страна на македонското мнозинство, пак, го олеснува процесот на вклучување на државата како одговор на надворешните закани. Типичниот државен одговор на овие закани е илустриран со билатерални договори, па дури и со меѓународно надгледувани процеси на

решавање на меѓудржавните конфликти. Иако Бузан и сор. (1998) признаваат дека идентитетот може да се состои од објективни елементи како што се јазик или локација, сепак е конструктивен концепт. Тоа е политички и личен избор на групата да се идентификува со одредена заедница, затоа закана за таквиот идентитет е последица на закана за она што се смета како „ние“. Во случај на конфликт на идентитет, тогаш авторите (Бузан и сор., 1998, стр.121-122) предвидуваат два начина на реакција. Првиот начин е рedefинирање на идентитетот на единицата (државата), со што се разликува од „другите“, како најадекватна безбедносна стратегија. Меѓутоа, ако идентитетот е толку стабилен, па дури и столб на опстанокот на една нација, тогаш најдобрата безбедносна стратегија е да се потврди оваа стабилност во однос на другите, што е навистина втор начин на реакција.

Македонија - безбедносен комплекс на ЕУ

Бузан и Вивер (2003) тврдат дека регионот на Балканот, во кој се наоѓа Македонија, не може да се смета како посебен РБК, бидејќи неговиот развој не се одвивал на изолиран начин. Интернационализацијата на македонското прашање и нивото на меѓународната вклученост во тоа може да биде пример што го илустрира горенаведениот аргумент. Фактот дека надворешните актери вршат свое влијание врз формирањето на настаните на Балканот, предизвикува последниот да се смета за дел од ЕУ - Европа РБК. Таквата вклученост од надворешни актери, покрај тоа произлегува од нивната перцепција за Балканот како „дел од нас“, или како „Европејци“, исто така, се бара и очекува од локалните балкански актери. Отворањето на перспектива на ЕУ за земјите од Балканот, вклучително и за Македонија, ќе стане сигнал за перцепцијата на Европа за Балканот како дел од Европската РБК. Прашањето е тогаш каде стои Македонија во однос на ЕУ - Европа како светски регион и како нејзините безбедносни прашања комуницираат со последниот? Со цел да одговориме на овие прашања, подолу ќе дадеме преглед на главните безбедносни обрасци во регионот на ЕУ - Европа.

Анализирајќи ги безбедносните шеми во Европа од периодот по Студената војна, Бузан (2003) тврди дека две доминантни прашања станаа речиси главни принципи на

организирање на овој регион. Првото прашање беше решеноста да се избегне враќање во старата Европа и рамнотежата на силите, што предизвикаа уништувачки војни. Резултатот од оваа определба го донесе проектот за интеграција, како најголемо решение. Второто прашање беше во спротивност со првото, бидејќи тврдеше дека интеграцијата ќе го загрози националниот идентитет. Во однос на првото прашање, тоа е токму Балканот, „духот на Европа кој го потсетува на ризиците од војната“ (стр.357). Понатаму, во текот на 90-тите, етничките конфликти, типични за Балканот, ќе станат безбедносно прашање за Европа, поради нивната можност да ги вовлечат големите сили кон спротивставените страни во конфликтот и повторно да ја инсталираат политиката на моќ меѓу главните држави на ЕУ. Овие конфликти се поврзани со пресметките на ефектите од интеграцијата / фрагментацијата во ЕУ. Со други зборови, интеграцијата во ЕУ станува безбедносна димензија што ќе спречи враќање на Европа во неславното минато, со оневозможување на војните и балансирање на моќта. За ЕУ, додека германско-француските односи претставуваат конфликтно минато на Европа, дејствувањето против конфликтите, како што е Босна или Косово, претставува начин за одбрана на мирна иднина. Така, интеграцијата во ЕУ, според Бузан, претставува безбедносна стратегија повеќе за државите со конкретна и реална перспектива за членство во ЕУ, како што е Унгарија на почетокот од 2000-тите (и што би биле повеќето од балканските држави денес). Ова е така, бидејќи механизмот за интеграција во рамките на таквите држави може да помогне во минимизирање на другите безбедносни прашања, како што се малцинските прашања, сè додека државата не добие посилен позиција (како членка на ЕУ) пред повторно да ги отвори. Понатаму, интеграцијата во ЕУ овозможува промена на идентитетот, па оттука и старите безбедносни прашања престануваат да бидат безбедносни прашања повеќе (2003 година, стр.364-365). Дали тогаш тоа би било точно во случајот со Македонија? Дали интеграцијата во ЕУ би помогнала во релативизирање на општествената и политичката несигурност преку преклопување на неговиот идентитет над малата национална држава и нејзините етнички групи? Ако да, тогаш дали тоа би влијаело на внатрешните несигурности исто како и на надворешните?

Наспроти пасивната улога што ЕУ ја имаше во претходните кризи во Балканот, во вооружениот конфликт што започна во 2001 година меѓу етнички Македонци и Албанци, ЕУ реши, главно, да го преземе водството во медијацијата и приближувањето на

борбените страни кон договор. За тоа време, ЕУ веќе ја покажа својата решителност да се вклучи како надворешен актер во Република Македонија, бидејќи во 2001 година го потпиша Пактот за стабилизација и асоцијација со последниот, отворајќи го патот кон членството на Република Македонија во ЕУ, Европа го сигнализира односот кон Република Македонија како „дел од нас“. Шест месеци по конфликтот, ЕУ (и САД) успеаја да ја затворат етничката криза во 2001 година, со тоа што двете страни беа на иста маса и ги натераа да го потпишат таканаречениот Охридски рамковен договор, подготвен врз основа на правниот експерт на ЕУ, Роберт Бадинтер. ЕУ ќе продолжи да остане присутна во оваа земја и по конфликтот, а во 2005 година ќе ја унапреди позицијата на Република Македонија кон ЕУ со тоа што ќе и го додели статусот членка кандидат во 2005 година (Добинс и др., 2008, стр. 51).

Односите меѓу Македонија и ЕУ може да се сметаат за комплексни што генерираат и безбедносни и несигурни проблеми за претходните. Ако се гледа од домашна перспектива, да станете членка на ЕУ може да претставува механизам за оваа земја да ги надмине своите внатрешни несигурности. Овој процес најдобро го објаснува Вавер Келстрап, преку нивниот предлог за европски надминат идентитет. Користејќи ја интеграцијата како аналитичка алатка, тие тврдат дека со развивање на прекумерен поделен идентитет, по *културолошки* и *административни* линии, (како што е цитирано во Цаи 1993, стр. 615), ЕУ ќе се осврне на внатрешните несигурности што се од општествен карактер во земјите-членки, или дури и во земјите кандидати, како што е Македонија. ЕУ би се справила со стравот од губење на националниот идентитет овозможувајќи и на нацијата да го зачува својот културен идентитет и сето она што го вклучува, како што се социјалната благосостојба и образованието, а, во исто време, преку обезбедување застапеност на интересите на земјите-членки преку институциите слични на државите на Европската заедница. На овој начин „нацијата станува културна заедница, без политички или економски претензии за суверенитет“ (стр.615). Овој пристап ќе го елиминира јадрото на меѓуетничкиот конфликт, што произлегува од конкуренцијата над контролата и доминацијата на државните институции. Во оваа перспектива, тогаш можеме да тврдиме дека интеграцијата во ЕУ претставува механизам за решавање на општествените и политичките несигурности во смисла на вертикална конкуренција.

Прикриениот идентитет на ЕУ треба да ја има скоро истата улога во решавањето на надворешните општествени и политички несигурности во Македонија. Членството во ЕУ ќе го релативизира националниот идентитет, што, пак, е основниот спор меѓу Македонија и нејзините соседи; (истиот случај се случи за време на интеграцијата на Југославија, кога македонското прашање остана во мирување, сè додека не се распадна Југославија). Сепак, ова сценарио може да биде невозможно од две причини. Првата е поврзана со неизвесноста во развојот на идентитетот на ЕУ, според неискреноста, доказите покажуваат дека националниот идентитет во многу постарите земји - членки на ЕУ е сè уште многу посилен од оној на ЕУ (Франција, Велика Британија, итн.). Исто така, ЕУ како единствена организација поминува низ многу кризи, како што се пораст на популизмот и зајакнување на националниот идентитет на штета на потенцијалниот идентитет на ЕУ. Но, дури и ако ЕУ го консолидира својот идентитет и го преклопи над постојните национални идентитети на земјите-членки, случајот со Македонија сепак нема да се вклопи во втората категорија. Ова е така, поради фактот што Македонија, пред да биде во можност да прифати идентитет на ЕУ и со тоа да ги елиминира национално-идентитетските прашања со соседите, е во застој во процесот на станување полноправна членка на ЕУ, токму поради овие надворешни фактори. Два од пет соседи се веќе членки на ЕУ, а од двата, Грција играше најрешителна улога во попречувањето на патот на Македонија кон целосна интеграција, пред оваа држава да се согласи да направи промени во националниот идентитет, како што се промена на името, државјанството, итн. Оттука, самата ЕУ, преку ветото на Грција, станува закана за општествената и политичката безбедност на Македонија. Останувањето во застој на интеграцијата во ЕУ не само што ќе ги разгори внатрешните меѓуетнички тензии, поради изгубената перспектива на ЕУ, туку исто така ќе ја направи изолираната земја поранлива кон соседите со кои е во конфликт, заради нивната супериорна меѓународна позиција. Од друга страна, подлегнувањето на надворешните барања за деблокирање на патот кон ЕУ може да послужи како алатка за решавање на горенаведените општествени и политички закани. Сепак, тоа исто така може да претставува закана за вечно изгубениот или модифициран национален идентитет на мнозинската етничка група, а заедно со тоа и на државата што претежно ја контролира. Одговорот на државата кон овие општествени и политички закани ќе зависи од перцепцијата каде лежи нејзината највитална безбедност: сè додека лежи во зачувувањето

на нејзиниот национален идентитет, таа би се спротивставила на сите надворешни притисоци за промена на идентитетот и сè додека лежи во *европејството* и прикриениот идентитет кои може да ги генерира, би подлегнал на надворешните притисоци, како единствен начин за деблокирање на тој пат.

Презентираната теоретска рамка служи како структура чија примарна функција е ориентирање на тезата од фаза на формулирање на проблемот, до анализи на наодите и расправата и заклучокот. Сепак, поради фактот што оваа теза е главно истражувачка по природа и вклучува комбинација на дедуктивен и индуктивен пристап, тоа укажува дека теоретската рамка ќе служи повеќе како водич отколку како рамка која е позајмена и применета во собраните податоци и нивна анализа. Така, емпирискиот дел од тезата не би бил ограничен од теоретската рамка; тоа повеќе ќе биде управувано од податоци, од перспектива од внатре кон надвор на учесниците во истражувањето. Емпириското поглавје на оваа дисертација може, оттука, да служи за споредба и спротивставување на теориите поставени во ова поглавје, можеби идентификувајќи или проширувајќи нов теоретски пристап.

Како што е наведено на почетокот во делот за преглед на литературата, надворешната политика на малите држави е тешко да се образува, поради спецификите што ги има секоја мала држава. Со цел да се разберат спецификите помеѓу однесувањето на надворешната политика и меѓуетничките односи, следното поглавје ќе го постави контекстот, каде што треба да се испитаат развојот на односите. Преглед на случајот Македонија, нејзината надворешна политика и меѓуетничките односи, ќе биде презентираан во краток историски контекст, со цел да се опише природата на факторите што теоретското поглавје се обидува да ги поврзе во каузална врска.

ГЛАВА 5. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАПИ

Методологија

Квалитативно истражување

Централната идеја која го мотивираше ова истражување беше да се истражи динамиката на надворешната политика на Македонија и надворешните ограничувања и дали тие произведуваат ефект врз меѓуетничките односи. Имајќи ги предвид препреките со кои се соочува земјата во нејзината борба да ги постигне надворешно-политичките цели, мојот фокус се стесни на надворешните фактори, главно изложени на билатералните прашања што Македонија ги има со своите соседи. Оттука, како што е подетално разработено во првото поглавје, ова истражување разви две цели. Првата цел беше да се истражи влијанието на надворешните притисоци врз целите на надворешната политика на Македонија и нејзиниот одговор, додека втората беше да се истражи како овие притисоци, директно или индиректно, влијаат на меѓуетничките односи на земјата.

Првичниот план во однос на методологијата на истражувањето беше да се донесе „мешан метод“ пристап кон истражувањето, каде што ќе се користат и квалитативни и квантитативни методи при собирање на податоците. Сепак, поради ограничената можност да започнам истражување, не само поради финансиските ограничувања, ги напуштив квантитативните методи. Како што истражувањето се развиваше понатаму, јас наместо тоа се фокусирав само на квалитативните методи, кои се чинеа многу посоодветни за да им служат на целите на оваа студија. Како што сугерираат истражувачките прашања, овој труд се обидува да изврши длабинска анализа, заснована на перцепции, мислења, искуства, активности, итн., на личности кои биле вклучени во областа на надворешната и внатрешната политика или како директни носители на одлуки, или како експерти, креатори на мислења итн. во македонското општество. “Квалитативното истражување тврди дека го опишува животот на светот ‘одвнатре кон надвор’ од гледна точка на луѓето што учествуваат. Со тоа, тоа се обидува да придонесе за подобро разбирање на

социјалните реалности и да привлече внимание кон процесите, што значи обрасци и структурни одлики” (Флик, Кардорф и Стејнке, 2004, стр.3). Со оглед на тоа што квантитативните методи, како што се анкети или прашалници, ќе дадат поопшта слика за социјалните реалности во однос на истражувачките прашања, тие би се покажале недоволни за да се обезбеди длабинско разбирање и перспектива на поединци кои се вклучени во феномените што се истражуваат. Исто така, има доволно секундарни студии за испитувања на јавното мислење (Клековски 2013, Близнаковски и Поповиќ 2015, Дамјановски 2016, Клековски 2016, Клековски и др. 2018, ИРИ 2018, ИПРС 2018 итн.) за клучните прашања со кои се занимава оваа теза, па оттука дополнителните квантитативни податоци не би претставувале никаков автентичен придонес. Понатаму, планот за спроведување на моето истражување резултираше скап, па дури и методолошки предизвикувачки, не само заради прашањата поврзани со пописот на населението.

Иако квалитативните методи на собирање на податоци честопати се критикуваат дека не се репрезентативни врз поголема популација, поради малите примероци што ги користи, „епистемолошкиот принцип на квалитативно истражување е разбирање на сложените односи, а не објаснување со изолација на една единствена релација, како што е причинско-последичната“ (Флик, Кардорф и Стејнке, 2004, стр.8). Со усвојување на квалитативна методологија на истражување за собирање податоци, ова истражување има намера да се проектира како „истражувачко, флуидно и флексибилно, водено од податоци и сензитивно на контекст“ (Мејсон, 2002, стр.24). Истражувањето има истражувачка природа бидејќи има за цел да ја истражи интеракцијата помеѓу надворешната политика и меѓуетничките односи, без *a priori* фиксна идеја или структура. Оттука, студија на случај, како стратегија за истражување, се чини како соодветна алатка која ги поддржува истражувачките мотиви на оваа студија (Јин, 1984, стр.3). Како и да е, студијата на случај не служи само како истражувачка стратегија. Во ова истражување, студијата на случај служи и како стратегија за опис и објаснување, во обид да се одговори на истражувачките прашања во даден специфичен контекст. Земајќи ги предвид истражувачките прашања, ова истражување опфаќа студија на случај за развојот на надворешната политика на Македонија и нејзиното влијание врз меѓуетничките односи. Целта на спроведувањето студија за случајот со Македонија е да ги истражи односите и однесувањето на надворешната политика во мултиетнички контекст, каде што треба да се набљудуваат и

проучат интеракциите помеѓу двата спектри и нивните реципрочни влијанија, кога се изложени на надворешни притисоци. Иако ова истражување првично има истражувачка природа, сепак ги презентира постојните теории за надворешната политика и безбедноста на малите држави и теориите за национална и меѓународна интеграција. Целта за користење на овие теории е да се процени дали тие нудат објаснување за односот помеѓу меѓународната и националната интеграција во мултиетнички држави, откако ќе се спореди со емпириската студија на случај. Покрај теоретскиот метод, воден од двете истражувачки прашања, ова истражување го користи и индуктивниот пристап. Овој пристап е „оддолу нагоре, користејќи ги ставовите на учесниците за да изградат пошироки теми и да генерираат теорија за меѓусебно поврзување на темите“ (Кресвел и Кларк, 2007, стр.23). Така, фокусот на ова истражување е индуктивен, бидејќи има за цел да развие разбирање или да генерира пошироки теми за интеракцијата на странската и националната интеграција од гледиштата на поединците.

Полуструктурирано интервју

Употребата на квалитативни методи за собирање на податоци го подразбира фактот дека генерираните податоци се очекува да бидат во форма на зборови, а не на бројки. Оттука, постои широк спектар на методи што се користат во квалитативната методологија, кои користат различни извори за собирање на податоци. Се смета дека *лугето* се најчесто користениот извор за собирање податоци при квантитативно истражување. Како и да е, постојат и други видови извори на податоци, како што се текстови, поставки, организации и институции, предмети, настани, итн. Меѓу најпознатите методи во квалитативните истражувања се фокус групи, интервјуа, набљудувања на учесници, итн. Од сите овие методите, интервјуата се далеку најчесто користени. Интервјуата, обично нарекувани „квалитативни интервјуа“, можат да бидат длабински, полуструктурирани или лабаво структурирани (Мејсон, 2002, стр.65).

Ова истражување користи „квалитативни интервјуа“ како главна емпирска основа. Како таков, овој метод на собирање податоци во ова истражување има неколку карактеристики кои се вообичаени за повеќето интервјуа. Една од карактеристиките е што тие се засноваат на интерактивно разменет дијалог, што значи дека интервјуата се развиле

како разговор лице в лице помеѓу испитувачот и испитаникот. Друга карактеристика е дека интервјуата се тематски или тематски усмерени, каде што неколку теми или прашања се намерно опфатени со прашањата. Трета карактеристика е контекстуалниот елемент, каде релевантните контексти се доведуваат во фокус со цел да се извлечат ситуирани или контекстно-базирани знаења (Мејсон, 2002, стр.62).

Формата на овие интервјуа е полуструктурирана, што вклучува клучни прашања, рефлектирани или формулирани во прашањата. Главната карактеристика на овие интервјуа е тоа што се состои од одредена структура или метод, но исто така е флексибилен и во начинот на кој се спроведува интервјуто (Гибсон и Браун, 2009, стр. 87). Значи, интервјуата од ова истражување може да се сметаат за полуконтролирани, што значи дека е користен одреден водич, во форма на прашања, со цел да се задржи фокусот на темите или прашањата потребни за покривање. Оваа одлука да се вклучи во некои структурирани теми, на дедуктивен начин, произлезена од некое мое предтеоретско разбирање за клучните прашања од ова истражување. Оттука, прашањата резултираа како стандардизирани, со специфичен редослед, што не мора да се следи во строга смисла на зборот. Но, во исто време, користев индуктивен пристап, користејќи метод на отворено интервју, со цел да дадам простор за развој и истражување на постојните теории. „Овој вид интервју собира детални информации во стил што е донекаде разговорен“ (Харел и Брејдли, 2009, стр.27), овозможувајќи пофлуидна интеракција помеѓу испитувачот и испитаникот. На овој начин, првичните прашања се надополнети со дополнителни прашања, секогаш кога се сметаат за неопходни за понатамошно разјаснување, елаборирање или поврзаност со други прашања од важност. Исто така, користени се дополнителни прашања со цел да се намалат недоследностите, да се проверат одговорите и да се осигури дека одговорите го одразуваат независниот поглед на испитаниците, а не наметнатото гледиште на интервјуерот.

Планирање и спроведување на интервјуата

При планирање на интервјуата, темата на истражувањето, како и прашањето за истражувањето, предложија еден вид на земање мостри, познат како наменско или целисходно земање примероци. Патон објаснува дека „наменското земање примероци е

техника која широко се користи во квалитативно истражување за идентификување и избор на случаи богати со информации за најефективно користење на ограничени ресурси“ (како што е цитирано во Палинкас и др., 2013). Земајќи ја предвид специфичноста на надворешната политика, како димензија на креирање политика, која вклучува само ограничен број поединци, кои активно се ангажираат или имаат знаење за нејзината динамика, решив да ги избирам испитаниците намерно, затоа што другите форми на избор на примероци не беа соодветни за потребите на ова истражување. Сепак, за разлика од другите видови на избор, како што е веројатното или случајно земање примероци, наменското земање примероци има потенцијал за пристрасност, бидејќи изборот се прави врз основа на претходното знаење на истражувачот за испитаниците и нивното знаење или искуство со истражуваниот феномен. Друго ограничување е неможноста да се обезбеди генерализирање на резултатите, бидејќи примерокот е многу помал од случајниот или други видови на земање примероци. Како и да е, при земање примероци за целите на ова истражување, се обидов да ја минимизирам потенцијалната пристрасност, обидувајќи се да ги идентификувам и избирам сите случаи (испитаници) кои ги исполнуваат однапред утврдените критериуми, поставени како важни во фазата на планирање на интервјуто.

И покрај првичниот план за спроведување на петнаесет до дваесет интервјуа, недостапноста на лицата од кои побарав интервјуа, предизвика бројот на вкупни испитаници да се намали на тринаесет. Избрав интервјуирани лица кои поседуваа соодветно знаење или искуство во врска со феномените за кои се истражува. На испитаниците им се пристапи врз основа на претходно знаење за нивната вклученост и експертиза во надворешната политика и меѓуетничките прашања. На некои од испитаниците им се обратив врз основа на моите лични контакти, а на други врз основа на препораките од други испитаници. Со учество на Форумот за надворешна политика, организиран од Фондацијата „Фридрих Еберт“ во соработка со Институтот „Прогрес“, Дипломатскиот клуб, Правниот факултет „Јустинијан Први“ на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, Универзитетот Американ колеџ и Универзитет во Југоисточна Европа, ја добив првичната идеја за спроведување интервјуа и избор на интервјуирани лица. При изготвувањето на списокот на испитаници, се фокусирав на две најрелевантни категории индивидуи во однос на моите истражувачки прашања. Одлучив да им пристапам на политичарите од најрелевантните партии во земјата, со намера да ги добијам своите

ставови во улога на директни креатори на политики или извршители во минатите или сегашните влади. Покрај активните политичари, им пристапив и на неполитичките актери, како што се академици или претставници на истражувачки институти, кои имаат академско знаење, но исто така имаат искуство во надворешно-политичката област. При вршењето на наменски избор, водев сметка да имам примерок со избалансирана етничка и партиска застапеност.

Поголем број на испитаници во списокот се состојат од политичари, категорија на поединци одговорни за креирање и извршување на политики. Со цел да обезбедам балансирана претстава за креирање на политики во Македонија, решив да вклучам политичари од најрелевантните политички партии во земјата, имајќи ги предвид нивното искуство и потекло од областа на надворешната политика. Оттука, извршив интервјуа со три лица кои ја претставуваат македонската партија во владата, СДСМ. Првиот испитаник, Стево Пендаровски, беше интервјуиран во улога на Национален координатор за подготовка на Македонија за влез во НАТО, додека вториот испитаник, Радмила Шеќеринска, беше интервјуирана во улога на сегашен министер за одбрана. Го интервјуирав и Дане Талески, во улога на советник за надворешна политика на премиерот. Освен претставници на СДСМ, интервјуирав и двајца политички претставници на македонската опозициска партија, ВМРО. Двајцата сегашни пратеници служеа како министри за надворешни работи за време на владата предводена од ВМРО. Антонио Милошовски беше министер за надворешни работи од 2006 до 2011 година, додека Никола Попоски од 2011 до 2017 година. Покрај двете најрелевантни македонски политички партии, интервјуирав еден претставник од три најрелевантни албански политички партии. Оттука, ја интервјуирав Теута Арифи, актуелен градоначалник и поранешен вицепремиер за европски прашања, како претставник на ДУИ, која во моментот е во коалициска влада со СДСМ. Покрај претставникот на ДУИ, интервјуирав и двајца претставници на две албански опозициски партии. Оттука, ги избрав Африм Гаши, сегашен пратеник, кој е член на опозициската партија Беса и Арта Точи, поранешен заменик министер за надворешни работи и член на опозициската Алијанса за Албанците.

Покрај активните политичари, интервјуирав и лица од академските и истражувачки институции, кои содржат соодветно знаење во политичките науки, надворешната политика, дипломатијата и меѓународните односи. Некои од нив учествувале директно во

службата за надворешна политика на земјата во минатото. Во оваа група е Блерим Река, сегашен универзитетски професор и поранешен шеф на мисијата во ЕУ, Ристо Никовски поранешен дипломат со славна дипломатска кариера, Вели Креци, сегашен универзитетски професор и поранешен член на Советот за безбедност на Република Македонија, Жидас Даскаловски, универзитетски професор и член на извршниот одбор на Центарот за истражување и креирање политики и Марко Трошановски раководител на институт за истражување, имено Институтот за демократија Социетас Цивилис - Скопје.

Како што споменавме погоре, природата на интервјуто беше фокусирано полу структурирано интервју, каде што прашањата опфаќаа теми релевантни за прашањата од истражувањето, притоа овозможувајќи им флексибилност на испитаниците при презентирање на нивните ставови. И покрај тоа што имаше вкупно десет прашања, за време на повеќето интервјуа, следните прашања се појавија кога беше потребно дополнително разјаснување или елаборирање. Оттука, многу интервјуа траеја во временски интервал од 30 до 45 минути, а некои од нив траеа дури и подолго време. Повеќето интервјуа беа спроведени вербално и лице в лице, каде што испитаниците одговараа на прашања додека разговорот се снимаше со телефонски уред. Помалку испитаници, поради специфичните околности, побараа интервјуто да се изврши во писмена форма, па оттука, тие ми доставија писмени одговори на прашањата што ги испратив преку е-пошта. Интервјуата беа спроведени на три јазици, македонски, албански или англиски, во зависност од претпочитањето на испитаниците. Повеќето интервјуа беа спроведени во Скопје, во различни институционални средини, како што се Собрание, Министерството за надворешни работи и истражувачки институти, додека некои интервјуа беа спроведени во Тетово, во Универзитетот на Југоисточна Европа. Времето на спроведување на интервјуата се движи од декември 2017 година до јуни 2018 година. Одредувањето на времето за интервју зависеше од погодноста на испитаниците.

Ограничувањата на студијата

Имајќи ја предвид квалитативната природа на оваа студија, која главно се потпира на индуктивен пристап, една од нејзините главни недостатоци е генерализацијата на наодите. „Помалата големина на примерокот го покренува прашањето за генерализација на целата

популација на истражувањето“ (Хари и Липски, 2014). Имајќи го предвид малиот број на население што го сочинува примерокот на ова истражување, наодите не можат да се прошират на целата популација. Како и да е, намерата да се користи оваа методологија на истражување не беше да се обезбеди статистичка точност, туку да се обезбеди разбирање со темелна и длабинска анализа на мислењата, чувствата и искуствата на учесниците, поврзани со истражуваните феномени во специфичниот контекст на македонското општеството, а потоа да ги толкуваат значењата и да генерираат идеи како одговор на истражувачките прашања. Друго прашање што влијае на генерализацијата на ова истражување се однесува на демографскиот состав на земјата каде што се спроведува истражувањето. И покрај мултиетничката структура на земјата, каде што етничките Македонци се состојат од 64%, етнички Албанци 25%, етнички Турци од 3,9%, Роми од 2,7%, Срби од 1,8%, Босанци од 0,8%, Власи од 0,5% и други од 1 процент (приближни проценти што произлегуваат од Државниот завод за статистика, 2002 година, стр.34²⁹), истражувањето се фокусира само на двете најголеми етнички групи, мнозинството етнички Македонци и најголемото малцинство на етничките Албанци. Вклучувањето на сите етнички групи во истражувањето го надминува опсегот на можноста и интересот за дадената структура на истражување. Исто така, значително помалите проценти од другите етнички групи го прават нивното вклучување во методологијата премногу тешко. Недостапноста на неколку избрани испитаници или нивното одбивање да учествуваат во студијата, исто така, може да се смета како ограничување што ја лишува студијата од извлекување побогати и повеќеслојни податоци. Повеќе од десетина лица (политичари од најголемите политички партии, академици, истражувачи на институти, итн.), планирани да бидат интервјуирани во ова истражување беа или достапни (не одговорија на моите неколку барања за интервју), или ја одбија поканата за интервју од различни причини.

---

²⁹Од недостаток на ажуриран и поточен попис, морам да се повикам на последниот официјален попис, спроведен во 2002 година. 15-годишното доцнење во спроведувањето на друг правилен попис, сепак, го прави постојниот официјален попис помалку сигурен и прецизен за сегашната популација која живее во Македонија.

Анализирање на податоци

Транскрипцијата и преводот на снимените интервјуа се следниот чекор во методологијата на истражувањето. Целта на транскрипциите е „разговорното минливо однесување да се направи трајно достапно на хартија за научна анализа“ (Ковал и О’Конел, 2004, стр.248). Транскрипциите служат како основа за понатамошна анализа на податоците, па затоа процесот се одвиваше прецизно, обрнувајќи внимание на секој збор, пауза, воздишка и други елементи што можат да пренесат значење. Транскрипциите обично следеа веднаш по интервјуата, додека разговорите беа сè уште во мојата меморија, со цел да ги ставам на хартија што е можно попрецизно идеите што испитаниците ги искажаа усно. Во однос на пишаните интервјуа, немаше потреба од транскрипција, туку само од превод. Вербалните и писмените интервјуа, откако беа организирани на хартија, беа преведени од македонски или албански на англиски јазик, бидејќи тоа е работниот јазик на ова истражување.

Следниот чекор во методологијата на истражувањето беше анализа на содржината на интервјуто. Сметајќи го како најсоодветна алатка, решив да користам тематска анализа како метод за анализа на квантитативни податоци. Според теоретската рамка на Браун и Кларк „тематската анализа е метод за идентификување, анализа и известување за обрасци (теми) во рамките на податоците (2006, стр.6). Иако во квалитативните истражувања не постојат фиксни или идеални методи на анализа, јас избрав тематска анализа бидејќи таа обезбедува проникливи податоци во одговарите на прашањата од истражувањето, додека „барав да ги опишам образците низ квалитативните податоци“ (Браун и Кларк, 2006, стр.7). Меѓутоа, за разлика од другите аналитички методи, како што се втемелената теорија или анализата на дискурсот, тематската анализа не е теориски ограничена, што овозможува „подстапен облик на анализа“ (Браун и Кларк 2006, стр. 9). Тематската анализа го олесни процесот на анализа на интервјуата со тоа што ми овозможи да стекнам перспективи управувани од податоци со употреба на индуктивен пристап, додека имав можност да проверам дали е конзистентна на податоците од истражувачките прашања во текот на целиот процес.

Кога се користи тематска анализа „целта е да се забележат, за секој препис од интервјуто, темите што се појавуваат и индивидуалните аспекти од нив што можат да бидат поврзани со контекстот на истражувачките прашања“ (Шмит, 2004, стр.254).

Главната цел на тематската анализа е да се извлечат сличности и разлики од множеството податоци, како и да се бараат и испитаат потенцијалните врски (Гибсон и Браун, 2009, стр.128). Од овие споредби или контрасти, може да се појават неколку теми. „Темата доловува нешто важно за податоците во врска со истражувачкото прашање и претставува одредено ниво на образецен одговор или значење во рамките на збирот податоци“ (Браун и Кларк, 2006, стр.10). Кога се одлучува за потенцијална тема, фреквенцијата на нејзиниот изглед низ збирот податоци не е единствениот критериум. Релевантноста на темата е уште еден важен фактор кој се заснова на проценката на истражувачот, кој може да смета дека зафаќа важни аспекти во врска со истражувачките прашања, и покрај количината на докази што постојат во збирот податоци.

Пред генерирање теми, анализата на податоците помина низ неколку фази. Овие фази не се единствени за овој тип на методи и може да важат и за други квалитативни методи. Главните фази низ кои поминува еден истражувач се запознавање со содржината на податоците, пребарување обрасци и генерирање на првични кодови и конечно појавување на теми. Процесот на транскрипција и преведување на интервјуа ми помогна да се запознаам со содржината на секој испитаник, да го идентификувам нивниот стил и да ги разберам нивните латентни значења. Поради овие елементи на фазата на транскрипција, многу истражувачи сметаат дека тоа е „клучна фаза на анализа на податоци во рамките на интерпретативната квалитативна методологија“ (Брд, 2005, р.227). Но, фактот дека јас лично ги водев сите интервјуа, ми овозможи да стекнам знаење и да размислувам за аналитички аспекти пред нивното препишување. Сепак, тоа не значи дека било непотребно да се препрочитуваат писмените интервјуа уште неколку пати по нивното препишување. Како што се случуваше многу пати, моето потценување на податоците се смени од точката на интервју во точката на транскрипција. Во оваа фаза, започнаа да се појавуваат обрасци на размислување и првични идеи за кодирање.

Процесот на кодирање во ова истражување започна со процесот на запознавање на податоците. Кодовите се однесуваат на „најосновниот сегмент или елемент на необработените податоци или информации што можат да се проценат на значаен начин во врска со феноменот“ (Бојацис, 1998, стр. 63). Првичните кодови и концепти беа забележани на хартија, уште од почетокот на анализата на податоците. Процесот на кодирање се спроведуваше рачно, каде што беа користени пенкала, пост-белешки и

обележувачи, за идентификација и кодирање на концепти. Процесот на кодирање не беше линеарен во ова истражување бидејќи сметав дека е потребно да се движам напред и назад низ сетот на податоци за да се проверат генерираните кодови. Иако додека кодирав, во умот ми имав прашањата за истражување, процесот на кодирање генерално се водеше од податоци, каде што обрасците што произлегоа од збирот податоци беа кодирани како потесни концепти кои потоа може да се развијат во пошироки теми. Кодовите беа усогласени со изводите што служат како доказ за кодот. Исто така обезбедија сите извадоци внимателно да се испитаат и користат. Пристапот беше кодирање на што повеќе различни обрасци или идеи, без оглед дали тие не се во согласност или не се вклопуваат во одредена тема или со истражувачките прашања. Многу од овие кодови, кои одразуваа заеднички концепти, беа составени заедно.

Следната фаза и најважна во процесот на истражување, го свртува вниманието од тесно на широко ниво. Тука, кодовите се анализираат и комбинираат за да манифестираат потенцијална тема. „Темата доловува нешто важно во врска со податоците во врска со истражувачкото прашање и претставува одредено ниво на образецен одговор или значење во рамките на збирот податоци“ (Браун и Кларк, 2006, стр.10). Во текот на оваа фаза, рачно ги запишував потенцијалните теми и ги додадов кодовите за совпаѓање покрај секоја тема. Во меѓувреме, сфатив дека има неколку кодови кои не се вклопуваат во ниту една од генерираните теми, и се обидов да ги комбинирам во друга, нова, тема или ако се сметаа за несоодветни, ги отфрлив. Првичниот процес на генерирање се состоеше од петнаесетина теми. Додека ги разгледував темите, сфатив дека некои теми не се состојат од доволно докази и затоа ги отстранив целосно. Некои теми наликуваа една на друга и постоеше можност да се комбинираат во единствена тема. За време на процесот на прегледување на темите, јас исто така ги сменив или изменив насловите дадени на секоја тема во почетната фаза на генерирање на истите. Додека ги мапирав темите, имав предвид два посебни аспекти. Од една страна, обрнав внимание на валидноста на темите во однос на истражувачките прашања. Од друга страна, јас исто така ја разгледав „точната претстава“ на секоја тема, со проценка дали секоја тема е точно поддржана од доказите во збирот на податоци. Во последната фаза или при изготвување на извештајот за анализа, ја имав предвид потребата од обезбедување доволно докази за секоја тема. Оттука, извадоците од податоци, кои сметав дека се значајни во однос на темата, се дадени во

анализата на секоја тема, заедно со наводот на авторот. Извадоците се придружени со аналитички наратив, кој ги анализира ставовите на испитаниците, изнесувајќи аргументи во врска со истражувачките прашања.

Етички обсири

Првиот и најважен обсир при спроведувањето на емпирискиот дел од ова истражување беше обезбедување почит кон лицата кои дејствуваа како субјекти на интервјуто. Како истражувач, се обидов да ја изразам оваа вредност на испитаниците на неколку начини. Прво, кога му приоѓав на испитаникот со барање за интервју, го информирав испитаникот максимално за целта на барањето. Оттука, му објаснував на испитаникот за природата на истражувањето што го спроведувам, методите и можните употреби на истите во иднина. Интервјуираните беа информирани за темата на тезата, одобрена од Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет при Универзитетот Св. Кирил и Методиј “. Тие исто така беа запознати со природата на прашањата на интервјуто пред да се спроведе интервјуто и приближното време на траењето на интервјуто. Испитаниците беа уверени дека податоците дадени во интервјуата ќе се користат за пишување дисертациска теза, со цел да се добие д-р. диплома по меѓународни односи и управување со конфликти. Второ, побарав согласност од испитаниците за моето барање, откако детално ја објаснив целта на интервјуто. Оттука, сите испитаници, потполно свесни за процесот на интервјуто, дадоа доброволно согласност за давање интервју во време и на место каде што им одговараше, со право да се повлечат и да престанат со учеството од интервјуто во кое било време кога би посакале.

Поради природата на самото истражување, избраните учесници се претежно јавни личности кои играат или се значително вклучени во надворешно-политичките работи или внатрешната политика. Затоа, правилото за анонимност во овој случај е неприменливо. Оттука, имињата и позициите на учесниците се презентирани заедно со цитирањето на нивниот говор. Испитаниците биле информирани и дале согласност за нивните разговори да бидат наведени за целите на истражувањето. Во однос на придонесите на учесниците, се обидов да ги прикажам нивните ставови и тврдења на најефективен начин, со вистинито и прецизно наведување на податоците.

ГЛАВА 6. ПРЕЗЕНТАЦИЈА НА НАОДИТЕ

Како што е опишано во претходното поглавје, избраната методологија за обработка на податоците од ова истражување е позната како тематска анализа. Иако тематската анализа во минимална форма го организира и опишува збирот на податоци, таа честопати надминува чист опис, со „толкување на различен аспект на темата на истражувањето“ (како што се цитира во Селвам и Коликут, 2012, стр.88). Оттука, „тематската анализа може да биде метод што работи и за да ја рефлектира реалноста, и разложи или разоткрие површината на реалноста“ (како што е цитирано во Браун и Кларк, 2006, стр.9). Тематската анализа може да биде „индуктивна“, „теоретска“ или и двете. Индуктивниот пристап произведува теми водени од податоци, кои истражувачот не се обидува да ги вклопи во веќе постоечката рамка за кодирање или нема прашање за истражување во неговиот / нејзиниот ум пред да ги формулира темите. Теоретскиот пристап, од друга страна, претставува пристап кој е воден од интересот на истражувачот за некои специфични аналитички аспекти. Врз основа на овој пристап, процесот на кодирање се одвива според специфичните истражувачки прашања, додека според индуктивниот пристап, истражувачките прашања можат да се појават и да еволуираат во текот на самиот процес на кодирање (Браун и Кларк, 2006, стр.12). Ова истражување ги спроведе двата пристапа. Теоретскиот пристап му помогна на процесот на собирање и анализа на податоци, преку двете истражувачки прашања, утврдени на почетокот на истражувањето. Двете истражувачки прашања ја утврдија содржината на прашањата од интервјуто, следењето на разговорите, како и обработката на податоците, од организацијата на податоците како прва фаза до генерирање теми како последна фаза. Сепак, истражувањето, особено емпирискиот процес, се карактеризира и со индуктивен пристап. Полуструктурираната форма на интервјуа овозможи следење на прашања и одговори што доведоа до пораст на концептите водени од податоци, кои потоа се развија во теми. Оттука, десетте теми, кои произлегоа од збирот на податоци, се резултат на комбинирани

пристапи, каде истражувачките прашања го водеа процесот и го задржуваа фокусот, додека полуструктурираниот метод дозволуваше појава на докази водени од податоци, кои не мора да се поврзуваат директно на прашањата од истражувањето, но сепак го збогатуваат поширокиот спектар на истражуваниите појави. Десетте прашања (дадени во прилог) беа формулирани во корелација со двете истражувачки прашања и зафатија неколку аспекти на надворешната политика и меѓуетничките односи во Македонија, во периодот 1991-2018 година. Двете истражувачки прашања го водеа не само процесот на собирање податоци, туку и процесот на формулирање, анализа и редослед на темите во истражувањето. Десет теми произлегоа од ова емпириско истражување и сите тие се производ на долг и внимателен процес на тематско кодирање. Насловите се обидуваат да доловат повеќеслојни аспекти што секоја тема има за цел да ги рефлектира. Насловите се појавија како резултат на лична инспирација од собраните емпириски податоци и значењата што ги произведоа. Така, некои тематски наслови се директни, откриваат недвосмислени значења третираны во одредена тема, додека некои други се метафорични или пофигуративни, што пренесуваат појасно значење само кога се разработуваат понатаму. Десетте теми се:

Тема 1: Непоклебливи стратешки цели

Тема 2: Јужниот сосед, инхибитор на евроатлантските аспирации

Тема 3: Соседите кои ја преминуваат оградата

Тема 4: Надворешната политика, жртва на погрешна внатрешна политика

Тема 5: Надворешната политика, монопол на единствена етничка група

Тема 6: Два етникума поделени по ЕУ и НАТО

Тема 7: ЕУ и НАТО, гаранција за домашна стабилност

Тема 8: Компромис, пат до остварување

Тема 9: Од виталните одлуки е потребна колективна одговорност

Тема 10: Времето е сега

Редоследот на генерираните теми го следи редоследот на истражувачките прашања, кога тие стојат независно едни од други. Но, постојат и неколку теми што се преклопуваат, кои обезбедуваат проникливи докази за двете истражувачки прашања.

Нацртај табела (прикажана подолу) што покажува кои теми соодветствуваат со секое или со двете истражувачки прашања.

Теми на првото истражување за прашањата:

P.Q. 1: На кои начини надворешните притисоци имаат влијание врз меѓуетничките односи во Македонија?

Тема 1: Непоклебливи стратешки цели

Тема 2: Јужниот сосед, инхибитор на евро-атлантските аспирации

Тема 4: Надворешната политика, жртва на погрешна внатрешна политика

Второ истражување теми прашање:

P.Q. 2: На кои начини надворешните притисоци имаат влијание врз меѓуетничките односи во Македонија?

Тема 6: Два етникуми поделени по ЕУ и НАТО

Тема 7: ЕУ и НАТО, гаранција за домашна стабилност

Теми со преклопување на прашањата од истражувањето:

P.Q. 1 и 2: На кои начини надворешните притисоци имаат влијание врз целите на надворешната политика и меѓуетничките односи во Македонија?

Тема 3: Соседите кои ја преминуваат оградата

Тема 5: Надворешна политика, монопол на единствена етничка група

Тема 8: Компромис, пат до остварување

Тема 9: Од виталните одлуки е потребна колективна одговорност

Тема 10: Времето е сега

Во продолжение на ова поглавје, ќе дадам аналитички елаборати за секоја тема одделно, додека ќе расправам за неа во врска со истражувачките прашања. Темите ќе бидат анализирани во нивниот нумерички редослед, додека нивната врска со првото, второто или двете истражувачки прашања ќе бидат соодветно објаснети. Аналитичките дискусии ќе бидат поддржани со директни цитати извадени од интервјуата реализирани за целите на оваа студија.

Тема 1: Непокколебливи стратешки цели

Првата тема се појавува како одговор на првото истражувачко прашање бидејќи јасно ги дефинира целите на надворешната политика на државата, што е предмет на првото истражувачко прашање. Бидејќи првото истражувачко прашање се обидува да открие како надворешните притисоци влијаат на надворешно-политичките цели на државата, оваа тема ги поништува сите дилеми што можеле да постојат пред собирањето податоци, во врска со поместувањето на целите на надворешната политика заради надворешните притисоци, кои играат условна улога над претходното. Пред интервјуата, јас бев свесна за постојните гласови и декларации на јавните и политички фигури, како поддршка за промена или ревизија на тековните надворешно-политички цели на Македонија, предлагање алтернативна агенда за интеграција на онаа за членство во ЕУ и НАТО, или усвојување на таканаречена мулти-векторска надворешна политика. Застапниците на оваа позиција го оправдаа својот став со тврдењето дека сегашните цели не вреди да подлегуваат на надворешните барања поставени од соседните држави. Како и да е, податоците собрани од примерокот на испитаници го сугерираат спротивното. Сите испитаници директно или индиректно ја воспоставија агендата за евро-атлантски интеграции како главна надворешно-политичка цел на државата, а згора на тоа и како стратешка ориентација на државата. Декларациите на испитаниците за интеграција во ЕУ и НАТО се карактеризираат со политичка волја за зајакнување на безбедноста и просперитетот на земјата преку членство во овие две организации. Вклучениот поим *непоколеблив* во оваа тема добро ја илустрира цврстината на ставот на испитаниците во однос на надворешно-политичките цели на државата. Неколку цитати подолу ја

илустрираат јасноста и недвосмислениот став на испитаниците во однос на целите на надворешната политика:

„Надворешната политика може да се процени со исполнување на две главни стратешки цели, членството во ЕУ и НАТО...“

Марко Трошановски

“...Овие приоритети се пристапување кон ЕУ и НАТО...“

Жидас Даскаловски

“...Опитите надворешно-политички приоритети на Македонија кои, како што знаете, се членството во ЕУ, членството во НАТО ...”

Вели Креци

Значајно е да се истакне дека оваа тема рефлектира единство во ставовите, без оглед на политичката или етничката поларизација. Оттука, испитаниците на македонската владејачка СДСМ не покажуваат разлика од оние на опозициската ВМРО, а исто така и испитаниците на албанската владејачка ДУИ во однос на опозициската БЕСА и Алијансата за Албанците. Извадоците од цитатите подолу ги илустрираат унифицираните ставови на испитаниците, и покрај политичките ориентации или владејачките позиции:

“Членството во ЕУ и НАТО се основните постулати на дејствување во македонската дипломатија.”

Радмила Шеќеринска

“Македонија има стратешка цел, долгорочна цел. Во тој контекст, имаме најопит и најширок консензус, национален и политички, за членството во ЕУ и НАТО алијансата..”

Никола Попоски

“...знаеме дека Македонија има јасни цели кон евроатлантските интеграции”

Арга Точи

Сличноста на ставовите се согледува и кај меѓуетничките испитаници. Оттука, и двајцата испитаници од македонско и албанско етничко потекло имаат афирмативни ставови во однос на евроатлантските надворешно-политички цели на државата. Подолу се прикажани

два екстракти од испитаник Македонец (Дане Талески) и Албанец (Теута Ариффи), кои го илустрираат единството на нивните ставови:

“Стратешки и долгорочни цели на надворешната политика на Република Македонија се полноправно членство на Македонија во ЕУ и НАТО,”

Теута Ариффи

“Ајде прво да дефинираме кои се целите на надворешната политика. Тие се членство во ЕУ и НАТО.”

Дане Талески

Како што посочуваат цитатите погоре, постои консензус за агендата за интеграција во ЕУ и НАТО, што ја одразува и меѓуетничката и меѓупартиската хармонија. И на прашањето за другите приоритети на надворешната политика на Македонија, некои од нив укажаа и на економскиот аспект: *„Сигурно треба да се фокусираме на економската промоција, која ќе стане клучна дипломатска окупација, по членството во НАТО, и паралелно со процесот на пристапување кон ЕУ“* (Никола Попоски). Другите додаваат повеќе фактори кои се поврзани со домашните фактори, како што се *„демократизација и владеење на правото, енергично граѓанско општество и пазарна економија“* (Жидас Даскаловски). Оттука, како што појаснуваат испитаниците дека најважниот аспект на надворешната политика на Македонија е интеграција во ЕУ и НАТО, некои од нив не занемаруваат да споменуваат и други важни аспекти како што се зајакнување на економијата, владеење на правото и демократија, како механизми што треба да се развиваат паралелно со процесот на меѓународна интеграција, па дури и да помогне во забрзувањето на последното. Бидејќи повеќето интервјуа се извршени за време на транзицискиот период на владите (2016-2017), од ВМРО, која владееше од 2006 година, до СДСМ што ја презеде власта само во мај 2017, интересно е да се напомене дека и покрај различните пристапи на двете влади кон надворешните притисоци и опструкциите на агендата на ЕУ и НАТО, надворешнополитичките преференции или ориентација не се променети или диверзифицирани.

Покрај утврдувањето на целите на надворешната политика на директен начин, оваа тема има и имплицитно значење. Во рамките на етнички поделено општество, каде меѓуетничката интеграција е бавен и тежок процес, а економските услови се неповолни,

оваа тема претставува заедничка визија околу која се обединети обете етнички групи. Преку декларираните позиции може да се заклучи дека надворешната политика служи како најобединувачка димензија на политиката помеѓу етничките групи.

Друга интересна димензија на анализата е поддршката што двете организации, НАТО и ЕУ, ја уживаат подеднакво според дискурсот на испитаниците. Додека во јавното мислење има гласови кои прават разлика помеѓу двете организации, поддржувајќи ги интеграциите во ЕУ, но не и во НАТО, наодите од ова истражување не ја одразуваат таквата разлика. И ЕУ и НАТО ги споменуваат заеднички испитаниците секогаш кога се однесуваат на надворешно-политичките цели. Цитатите погоре илустрираат дека нераздвојната поддршка произлегува од сите поголеми партии и од двата етникуми. Оваа позиција наоѓа поддршка во неколку истражувања спроведени од различни институции, кои одразуваат голема поддршка кај македонските граѓани за двете организации. Во истражувањето спроведено од Меѓународниот републикански институт, 77% од населението ја поддржува интеграцијата во НАТО и 83% ја поддржува интеграцијата во ЕУ (ИРИ, 2018). Слично на тоа, во истражувањето спроведено од Македонскиот центар за меѓународна соработка, 79,9% од населението го поддржува НАТО и 80,4% поддржува интеграција во ЕУ (МЦМС, 2018, стр.16).

Тема 2: Јужниот сосед, инхибитор на евро-атлантските аспирации

Втората тема се појавува како логично продолжение на одговорот во првата тема. Бидејќи прашањето за истражувањето ги држи *надворешните притисоци* како субјект на реченицата и се обидува да го открие влијанието што тие можат да го извршат врз објектот, *надворешната политика*, тоа доведе до податоци кои ја покренала оваа тема. Штом испитаниците воспостават јасно дефинирани надворешно-политички цели во првата тема, тие продолжуваат да ги разгледуваат неколкуте предизвици што ја спречуваат реализацијата на овие цели повеќе од една деценија. Оваа тема дава докази за надворешното влијание врз целите на надворешната политика, што дава одговор на првото истражувачко прашање. Иако прашањето за истражување одржува неутрален тон во однос на потенцијалното влијание што може да го создадат надворешните фактори врз надворешната политика, извадоците од податоците организирани во темата два го

карактеризираат влијанието најмногу преку негативни атрибути. Грција е идентификувана како најголемо надворешно влијание врз исполнувањето на целите на надворешната политика, додека нејзиното влијание се дефинира индиректно како блокирање, притисок, условување, ограничување, итн.

„Па, дефинитивно, тоа е Грција, факторот број еден што влијае на неисполнувањето на целите на надворешната политика на Македонија и неможноста да се најде решение за спорот за името ...”

Дане Галески

„Најголемиот проблем е без сомнение, спорот што Македонија го има со Грција за името на државата“.

Африм Гаши

Друга аналитичка точка во оваа тема е дека сите испитаници покажуваат единствен став при идентификувањето на влијателниот надворешен фактор над исполнувањето на целите на надворешната политика на Македонија. Додека некои од испитаниците посочуваат и на други фактори, било надворешни или внатрешни, најсилен акцент се става, несомнено, врз Грција. Она што е карактеристично во оваа тема е дека најголем број испитаници, и покрај политичката или етничката припадност, неутрално и недвосмислено го посочуваат оспорувањето на уставното име од страна на јужниот сосед како најголем предизвик за надворешната политика на земјата и членството во евро - атлантските структури. Помалку испитаници, сепак, го перципираат проблемот со името само како изговор за оправдување на „помрачните“ агенди за земјата. Тие ја доживуваат Грција не како осамен играч, туку повеќе како посредник во рацете на поголемите сили, чии интереси се судираат врз Македонија. Првата група на ставови на испитаниците во врска со причината за билатералниот спор е илустрирана на следниов начин:

„Покрај регионалните компликации, Република Македонија се соочи со билатерален спор со Република Грција, кој ги оспори националните симболи и името на државата...“

Радмила Шеќеринска

„Најакутното прашање - и она што доколку се реши ќе има најпозитивно влијание - е долготрајниот спор за името со Грција“.

Теута Арифџи

Втората група, онаа што го доживува спорот со Грција како проблем што ја надминува билатералната димензија, е тешко да се категоризира, бидејќи тие припаѓаат на различни политички, професионални и етнички ориентации. Како што е наведено од цитатите подолу, тие одразуваат заеднички став за улогата на Грција како полномошник на големите сили, но тие се разликуваат при идентификувањето на овие сили и нивните мотивации зад ова прашање. Спротивно на тоа, поранешниот амбасадор Река укажува на руското влијание, додека поранешниот амбасадор Никовски на оној на Соединетите држави. Од нивните аргументи, во прилог на нивното размислување, има две објаснувања за спротивставените ставови што ги имаат овие двајца испитаници, во врска со вклучувањето на поголемите сили во Македонија преку изговорот на Грција за името. Река, аргументира за руската вмешаност, тесно поврзувајќи ја со членството на земјата во НАТО. Тој објаснува дека Русија, преку грчкиот изговор за името на државата, има за цел да ги блокира изгледите на Македонија за НАТО: *„Имам впечаток дека Грција играше улога на руски застапник на Балканот, блокирајќи ја интеграцијата на Македонија во НАТО, со изговор за името...“* На прашањето зошто Русија би била заинтересирана да дејствува на тој начин, тој одговара: *„[со цел] „оневоможување на финализирање на јужниот круг на НАТО“* и со тоа одржување на канал на влијание на Балканот. Според неговите зборови *„[Македонија], според стратезите на Москва, мора да остане надвор од НАТО, така што десеттиот коридор на Будимпешта-Белград, Солун-Атина, да се отвори не само за Србија, туку и за Русија“*. Река, сепак, не даде дополнително објаснување за причините за прифатеното руско влијание од страна на Грција. Ставот на Река може да изгледа парадоксален ако го земеме предвид фактот дека Грција е членка на НАТО, сепак ја прифаќа *„улогата на руски адвокат на Балканот“* (Б. Река). Сепак, интеракцијата помеѓу меѓународното и домашното ниво на грчката политика, каде што може да се испита улогата на Русија и нејзината противтежа во односите на Грција со САД / НАТО, е надвор од фокусот на оваа теза. Понатаму, дискурсот на Река не дава доволно докази за анализа во врска со неговото тврдење за улогата на полномошник на Грција како *руски застапник*.

Од друга страна, Никовски тврди за влијанието на САД поврзувајќи ги неа и другите западни сили со нивната цел да го уништат или модифицираат македонскиот

народ. Откако го спомна името, како главна пречка за меѓународната интеграција, тој го заменува со поимот „народ“ тврдејќи дека, всушност, тоа е „народот“ кого меѓународниот фактор би сакал да го измени: „... главната причина зошто сме толку многу пред вратите на Брисел – е името. Поточно - народот ... Мора да ни биде јасно дека НАТО и ЕУ нема да не прифатат под препораката, затоа што тоа ќе значи крај на обидите за преименување на земјата и бришење на македонскиот народ, што е, очигледно, неприфатливо за Вашингтон, Брисел, Берлин, Париз...“ (Ристо Никовски).

Значи, мотивациите на двете големи сили се сосема различни според размислувањето на двајцата испитаници. Мотивите на Русија се однесуваат на попречување на надворешната политика на земјата, додека мотивите на Соединетите држави се за „уништување на националниот идентитет на македонскиот народ“ (Ристо Никовски), додека обајцата го користат истиот инструмент за постигнување на нивната цел, Атина. Никовски, како Река, не дава доволно аргументи за поддршка на неговата позиција во врска со улогата на САД во уништувањето на македонскиот народ. Никовски смета дека преименувањето на земјата е обид за уништување на националниот идентитет на македонскиот народ и ја смета улогата на САД како штетна во овој процес: „Нашата голема грешка е што ги третираме САД како наши партнери, дури и стратешки, и тие се главниот фактор што отворено и упорно работи на преименување на државата и уништување на националниот идентитет на македонскиот народ“.

Имајќи го предвид стратешкото партнерство што Македонија го има со САД и нејзината надворешно-политичка ориентација кон интеграција во НАТО алијансата, позицијата на Никовски, исто така, се чини парадоксална и бара понатамошна разработка, што недостасува во збирот на податоци на ова истражување. Фактот дека Никовски одлучи да ми испрати писмено интервју, го оневозможи поставувањето на следните прашања, што можеше да помогне да се разјасни неговиот став во врска со улогата на земјите на ЕУ и САД во врска со прашањето за името на Македонија.

Причината за начинот на размислување на овие двајца испитаници во врска со вклучувањето на поголемите сили во спорот со Грција е тешко да се протолкува. Река, етнички Албанец, реферирајќи за руското мешање, и Никовски, етнички Македонец, посочувајќи ги САД за мешање, се поклопува со постојната претпоставка за поларизација на етничката припадност со големите сили во Македонија, според која Македонците се

чувствуваат повеќе поврзани со Русија, додека Албанците се чувствуваат повеќе поврзани со Соединетите држави. Но, ова тврдење е тешко да се докаже во ова истражување. Истражувањето спроведено од Македонскиот центар за меѓународна соработка, покажува одредени разлики во перцепцијата меѓу Македонците и Албанците, но сепак не одразува широки и значителни празнини помеѓу двата етникуми во однос на нивните склоности кон САД или Русија³⁰. Во врска со тврдењето за етничките преференции кон глобалните сили, Стево Пендаровски, дава изјава со што го поддржува аргументот за припадност на Албанците кон САД: „Но, Албанците во Македонија, истото е со Косово и Албанија, но во Македонија апсолутно, не само во 2001 година, но од 1991 година тие никогаш не прават значајни политички потези без претходни консултации со Американците од американската амбасада“. Никовски, исто така, упатува на поврзаноста на Албанците со САД и македонската некомпатибилност во таквата констелација: „главен фактор на Балканот станаа Соединетите држави. Тие доминираат и Македонија е жртва на нивните регионални интереси. Вашингтон игра на картата на Албанците, кои станаа нивни стратешки партнери во регионот, а Македонците не се компатибилни со нивните комбинации“. Од друга страна, Река се осврнува на припадноста на Македонците со Русија со изјавата: „додека во последните години има намалување на бројот на етнички Македонци [кои ги поддржуваат ЕУ и НАТО] и зголемување за 1% на нивната поддршка кон Русија“. И покрај позициите што Река и Никовска ги држат во врска со полномошната улога што Грција ја игра во спорот околу името на Македонија и вклученоста на која било голема сила во ова билатерално прашање, базата на податоци на ова истражување не обезбедува доволно докази што овозможува следење на моделот на Река и Никовски врз размислувањата кај другите испитаници. Оттука не може да се извлечат заклучоци за поделените етнички ставови за вклучување на големите сили во билатералниот спор со Грција.

Третиот испитаник, Антонио Милошовски ја следи истата линија на размислување со Никовски и Река, бидејќи нагласи дека зад проблемот со името се кријат вистинските мотиви на Грција. Оттука, тој исто така смета дека спорот за името е чист изговор. Како и

---

³⁰Според истражувањето на МЦМС, 15,9% од Албанците ги идентификувале САД како најдобра земја од глобален политички аспект, наспроти 9,9% од етничките Македонци. Обратно, 4,1% од Македонците ја идентификуваа Русија како најдобра земја од глобален политички аспект, наспроти само 1,2% од етничките Албанци (Клековски, 2013, стр.6)

да е, тој се разликува од двајцата испитаници погоре, не правејќи никакви директни повици за вклучување на големите сили како што се САД или Русија:

„Значи, на Грција не и пречи името на државата, во суштина. Мислам дека го користат името како изговор за да ја постигнат својата цел. И нивната цел е слабеење на државноста на Република Македонија... “

Антонио Милошовски

Милошовски го објаснува својот став во врска со употребата на Грција на прашањето за името како изговор со тоа што нуди специфична перспектива на надворешната политика на Грција кон Македонија, која датира од 90-тите години на минатиот век. Осврнувајќи се на *заедничката граница* меѓу Србија и Грција, Милошовски тврди дека првичната цел на Грција, по распадот на Југославија, е исчезнување на Македонија од картата: *„Најверојатно, примарната цел на Грција, на која се уште се надеваат, е дали Македонија може да непостои. Грција преферира Македонија да стане дел од мини Србославија“* (А. Милошовски). Откако ова сценарио стана невозможно, Милошовски тврди дека целта на Грција стана слабеење на државноста на Македонија со блокирање на евро-атлантските перспективи на земјата. *„Самото блокирање на Македонија да стане членка на НАТО и ЕУ ја прави државата послаба, бидејќи кога сте во НАТО и ЕУ се отвораат подобри економски, безбедносни и други перспективи. И сега, кога државата е послаба, тие (Грција) се надеваат дека државата ќе биде помалку ефикасна и поинволвирана во сопствените проблеми, тензии.“* На прашањето зошто слабеењето на Македонија би било интерес на Грција, Милошовски вели дека, *„тешко е да се одговори на ова прашање, бидејќи рационално, секој сосед би сакал неговиот сосед да биде стабилен“*. Сепак, тој тврди дека слабеењето на северниот сосед е само втор план за Грција, по нејзиниот првичен, *„таен“* план со Србија, да има *„заедничка граница“* на територијата на Македонија, кој не успеа: *„Во ’91 година, премиерот Мицотакис, министерот за надворешни работи Самарас, тие потоа разговараа со Милошевиќ... Тие тајно разговараа за еден проект што беше наречен ‘заедничка граница’. Сега, ако мислите на заедничка граница меѓу Грција и Србија, каде би било тоа? Секако не на Кипар. Таа би била тука некаде [упатувајќи на Македонија]“*. Она што можеме да го заклучиме од гледна точка на Милошовски, е дека е *„очекувано“* за држава како Грција да работи на тоа да има слаб северен сосед, како некаков вид на компензација што не можеше да ја разнебити целосно веднаш по падот на Југославија. Самото постоење на Македонија, а не

само на нејзиното име, според Милошовки, претставува несакан, па дури и заканувачки факт за Грција. Сепак, ставот и аргументацијата на Милошовски зад блокирачката улога на Грција над Македонија е единствена во оваа студија и не може да се следи како образец на размисла кај другите испитаници, иако суштинското значење на неговиот аргумент наликува на оној на Никовски и Река.

Третата тема јасно се фокусира на единствениот детерминиран фактор и неговата инхибиторна улога кон надворешната политика на Македонија: врз Грција. Но, базата на податоци за ова истражување открива уште еден надворешен потенцијален фактор кој има улога на надворешната политика на Македонија. Меѓутоа, овој фактор се споменува полатентно и на секундарен начин. Отвореното прашање со Бугарија, кое се врти околу историските / јазичните разлики меѓу двете земји, се споменува како втора надворешна закана, по Грција, за реализација на македонските надворешно-политички аспирации. Но, кога ја разработуваат улогата на Бугарија, споредено со случајот со Грција, испитаниците ја третираат како потенцијален надворешен притисок, но признаваат дека неодамна стана помалку видливо прашање. Во периодот кога беа собрани повеќето емпириски податоци од ова истражување, македонската влада има потпишано Договор за пријателство, добрососедски односи и соработка со Бугарија. Притоа, многу испитаници се однесуваат на случајот со Бугарија како прашање што може да прерасне во надворешен притисок со блокирачки ефекти за надворешната политика на Македонија, но сега стана решено прашање, повикувајќи се на заеднички договор. Некои од цитатите подолу го одразуваат овој тек на размислување. Она што ги карактеризира позициите на овие испитаници се некои афирмативни тонови што тие ги прикачуваат на нивните изјави за постигнатиот договор. Друга карактеристика на овие позиции е меѓуетничкото единство. Испитаниците од двете етнички потекла го третираат прашањето со Бугарија како помалку видливо прашање поради постигнатиот договор меѓу двете земји. Еве како и македонските и албанските јавни личности го толкуваат прашањето со Бугарија и меѓусебниот договор потпишан меѓу двете земји:

„... заеднички затворивме многу горчливи прашања со Република Бугарија и потпишавме Договор за пријателство, добрососедски односи и соработка. Решивме балкански проблем на европски начин и докажавме дека не сакаме само да одиме во Европа, туку сакаме да ја донесеме Европа на Балканот“.

Радмила Шеќеринска

„Најголемиот проблем е несомнено спорот што Македонија го има со Грција, околу името на државата. И не помалку важен беше спорот со Бугарија. Но, со последниот договор, кој беше ратификуван во парламентот, мислам дека прашањето со Бугарија беше надминато ... “

Африм Гаши

„До неодамна, тоа беше и Бугарија, бидејќи до август 2017 година, Македонија имаше отворено издание со нив. Но, откако Македонија го потпиша договорот за добрососедски односи меѓу премиерот Заев и Борисов, работите се променија. Тоа прашање е затворено и сега Бугарија е еден од главните поддржувачи за влез на Македонија во ЕУ и НАТО “.

Дане Галески

„Има напредок во решавањето на отворените прашања со Бугарија со потпишувањето на Договорот за добрососедски односи“

Теута Арифи

Друга карактеристика кога се разговара за отвореното прашање со Бугарија, е тоа што многу испитаници не ставаат акцент на прашањата што постојат меѓу двете земји или што ќе се решат преку заеднички договор, туку на симболиката на овој договор. Договорот се смета како сигнал за нов начин на управување во однос на соседите. Тој е квалификуван како нов надворешно-политички пристап и како сигнал за континуирани напори за нормализирање на односите со другите соседи, како што е Грција. Евидентен е и меѓуетнички консензус за оваа позиција.

„Нешто се менува со новата влада и особено со премиерот Заев... Прашањето со Бугарија беше накратко решено...“

Стево Пендаровски

„Владата ги даде првите знаци дека надворешната политика на Македонија ќе се отвори и ќе се движи кон релаксација на односите со соседите. Тука, не смееме да го превидиме договорот со Бугарија, што беше добар знак за создавање нови односи меѓу земјите “.

Арта Точи

„Премиерот Заев започна да ги прави првите чекори, со потпишување на договорот за добрососедски односи со Бугарија, кој беше ратификуван во двата парламента, и сега, барем може да се надеваме дека жешките прашања со соседите, со Бугарија, се затворени “.

Блерим Река

„Мислам дека владата, кога започна да гради добри односи со Бугарија, само испраќаше позитивен / конструктивен сигнал до другите соседи дека ова ќе биде наш пристап. Значи, тие започнаа со помалку тежок проблем... “

Вели Креци

Позициите за улогата на Бугарија, сепак, не одразуваат совршен консензус. Тројца испитаници размислуваат различно и за потенцијалите на бугарското вето за надворешната политика на Македонија и за постигнатиот договор. Без коментар за договорот со Бугарија, Марко Трошановски тврди за недостатокот на капацитет на Бугарија да преземе блокирачки надворешно-политички пристап кон Македонија. Оттука, Трошановски се разликува од горенаведените испитаници со тоа што ја отфрла можноста за бугарско вето за надворешната политика на Македонија, дури и да нема договор меѓу двете земји.

„Мислам дека прашањето со Бугарија никогаш не беше од суштинско значење како проблем на евроинтегративниот процес, токму поради она што се нарекува моќ на Бугарија да го попречува [интеграцискиот] процес; тој е многу помал од капацитетот на вето што го има Грција, во смисла дека таа [Бугарија] не може да блокира држава како што е Македонија, по цена на сите други негативни реперкусии со кои би се соочила во меѓународните односи. Мислам дека Бугарија не може да си го дозволи тоа “.

Марко Трошановски

Позициите на Антонио Милошовски и Ристо Никовски покажуваат одредена сличност и одредена разлика. Милошовски, слично како и Никовски, пренесува белешки на песимизам во врска со договорот со Бугарија. Тој го смета за непотребен наметнат договор од Бугарија, кој произлегува од асиметричната позиција меѓу Бугарија и Македонија, бидејќи таа е членка на ЕУ и НАТО, додека Македонија се стреми да стане една. Но, тој се разликува од Никовски во квалификациите на договорот. Милошовски изразува само сомнеж за ефективноста на договорот за надминување на долгогодишните

спорови меѓу двете земји. Тој признава дека договорот може да послужи како инструмент за зближување меѓу двете земји, но во исто време тој привлекува внимание на недостатоците на договорот што може да послужи како причина за злоупотреби или недоразбирања:

„Договорот, се додека постои добра волја од двете страни, може да означи решавање на отворените прашања. Но, во договорот има клаузули, за кои ние како политичка партија имавме забелешки и кои се занимаваат со учебници по историја, за одредена одговорност за исполнување или неисполнување на договорот ... во одредени случаи договорот може да биде злоупотребен ... може да послужи како инструмент за разбирање, напредок и надминување на сите прашања со гледање кон иднината и перспективите, но исто така може да остави можност за субјективно толкување и злоупотреба на одредени членови од договорот за можни пречки во иднина “.

Антонио Милошовски

Никовски, пак, има осудувачки став кон договорот со Бугарија. Наспроти испитаниците погоре, тој го смета овој чекор на новата влада како лош знак за идните активности во нејзиниот надворешно-политички пристап.

„Проблемите со соседите, кои имаат историски карактер, во никој случај не треба да се решаваат врз основа на нашата капитулација, како во случајот со Бугарија ... Со Бугарија го свиткавме 'рбетот и сега сме на пат да го сториме тоа и со Грција на уште подрастичен начин “

Ристо Никовски

Доказите на оваа тема во врска со првото истражувачко прашање се важни од повеќе причини. Прво, тој укажува на политички и етнички консензус за штетниот ефект што го има Грција врз надворешно-политичката перспектива на Македонија. Другите надворешни прашања, како што е отвореното прашање со Бугарија, се сметаат за многу помалку притисоци и видливи во споредба со прашањето со Грција. Второ, оваа тема открива разлика помеѓу испитаниците кои сметаат дека проблемот со името е директен проблем меѓу Македонија и Грција и другите кои сметаат дека, всушност, спорот со Грција е посреден конфликт, во режија на поголеми сили, чии интереси се судираат над грбот на Македонија. Трето, тој дава површински аргумент за разновидната надворешно-политичка припадност на двете етнички групи, што може да послужи како компонента за

идно истражување на надворешнополитичките преференции врз основа на етничката припадност.

Тема 3: Соседите кои ја преминуваат оградата

Третата тема е исто така генерирана како одговор на првото истражувачко прашање. Обидувајќи се да дознаам за надворешните фактори што влијаат врз надворешната политика на Македонија, наидов на податоци кои, покрај Грција и во пониска мера Бугарија, исто така, се повикуваат на другите соседи и нивното однесување во однос на Македонија. Она што е специфично за оваа тема е тоа што открива надворешни фактори кои не покажуваат директен ефект на условување врз надворешно-политичките достигнувања на Македонија, но сепак, користејќи го инструментот за надворешна политика, тие играат улога на замешаност во внатрешните работи на земјата. Оттука, оваа и претходната тема воспоставуваат два вида билатерални односи што ги има Македонија со соседите. Првиот тип се карактеризира со надворешни притисоци кои произведуваат директен условен ефект врз надворешната политика на земјата, додека вториот тип се карактеризира со надворешни притисоци или закани кои немаат непосреден условен ефект врз надворешната политика, сепак нивното „мешање“ или непринципиелното однесување може да произведе дестабилизирачки ефект во рамките на меѓуетничките односи во земјата. Земји од втор тип, на кои се повикуваат испитаниците, се Албанија, Косово и Србија. Додека најмногу се повикуваат на Албанија, има испитаници кои исто така ја споменуваат улогата на Косово и на Србија во дестабилизација на меѓуетничките односи. Сите овие три соседи се специфични за споделување на ист етнички идентитет со различни етнички групи кои живеат во Македонија, имено со Албанците (25 проценти) и Србите (1,8 проценти). Три цитати подолу го илустрираат размислувањето на испитаниците за овие три земји:

„... И ‘Тиранската платформа’ ни се појави, под покровителство на премиерот Еди Рама, кој се позанима со внатрешните проблеми во Република Македонија. Според мене, ваквиот став не им помага на меѓуетничките односи во државата “.

Антонио Милошовски

„Значи, кога Косово се стекна со независност во 2008 година, сите овие етнички тензии кои се во состојба на готовност со години и години наназад, едноставно се намалија“

Стево Пендаровски

„Но, Србија сака Македонија да има поинаква надворешна политика и игра на етничката поделба. Значи, ова е исто така проблематично затоа што имате моменти, како во моментот, каде имате ладни односи меѓу Македонија и Србија и тогаш имате неможност конструктивно да придонесете за добрососедски односи“.

Дане Талески

Оваа тема се појавува како одговор на првото истражувачко прашање, давајќи докази за други соседи кои произведуваат одреден ефект врз надворешната политика, но не и условен. Причината за неможноста да се создаде блокирачки ефект врз македонската агенда за меѓународна интеграција е можеби фактот што ниту една од овие три држави не е членка на ЕУ и само Албанија е членка на НАТО. Оваа тема исто така обезбедува одредени докази за второто истражувачко прашање, кое има за цел да дознае за влијанието на надворешните притисоци врз меѓуетничките односи. Затоа, третата тема е преклоплива тема на двете истражувачки прашања. Испитаниците нудат аргументи за двете истражувачки прашања цитирајќи ја декларацијата на албанскиот премиер Еди Рама, кој ја условува поддршката на Албанија за влез во НАТО со исполнувањето на Охридскиот рамковен договор. Повеќето испитаници го класифицираат ваквото условување како обична вербална декларација, укажувајќи на недостатокот на капацитет на Албанија за спроведување блокада на кандидатурата на Македонија за членство во НАТО: “Изјавата на премиерот (Еди Рама) не ја сметам за голема закана или опасност за нашата надворешна политика...капацитетот на Албанија [Република Албанија] да ја блокира земјата е мал, Албанија не може да дозволи такви потези, бидејќи во голема мера зависи од меѓународните партнери“ (Марко Трошановски). Но, кога станува збор за ефектите што ваквите изјави ги даваат во меѓуетничко подрачје, испитаниците демонстрираат загриженост за потенцијално нарушување на домашната стабилност: кога има вакви изјави, треба да ја земеме предвид внатрешната динамика... може да ги поларизира етничките заедници и тогаш имате проблем да се грижите, што ви одзема време и енергија од другите реформи за интеграција во ЕУ и НАТО “. (Дане Талески)

Она што е карактеристично кога се дискутира за улогата на Албанија во надворешната политика и внатрешните работи на Македонија, се чини е поделбата на испитаниците според нивната етничка припадност. Оваа тема открива дека перцепциите кон соседите, како што се Албанија и Косово, и нивното однесување кон Македонија, се контрадикторни, навидум заради етничка припадност. Доказите во темата под број три сугерираат два начина на ставови во врска со улогата на Албанија и Косово врз надворешната политика и меѓуетничките односи на Македонија. Заедничкиот именител на етничките Македонци при опишувањето на улогата на Албанија е нагласувањето на неговото мешано однесување во внатрешните работи на Македонија. Но, тие се разликуваат кога ќе ги проценат ефектите од ова однесување на вмешаност. Некои од испитаниците ги опишуваат ефектите на мешањето од страна на Албанија како безопасни или незначителни, додека други ги оценуваат како штетни за внатрешната стабилност. Партиското или идеолошкото влијание врз ставот на испитаниците е тешко да се процени бидејќи доказите се малку, но двата извадока подолу, што ја рефлектираат горенаведената разлика, припаѓаат на испитаниците на СДСМ (Стево Пендаровски) и на ВМРО (Антонио Милошовски).

„Еди Рама даде неколку изјави, но тие се само политички изјави, тие не можат да ја нарушат или дестабилизираат состојбата на земјата во Македонија...“

Стево Пендаровски

„... Таквото однесување претставува класично кршење на суверенитетот на државата и внатрешните работи ... И мислам дека таквото однесување, без оглед за што се дискутираше, но самиот чин, создава недоверба“

Антонио Милошовски

Од достапните докази овде, се чини дека ставот на етничките Албанци во врска со улогата на Албанија во однос на надворешната политика и меѓуетничките односи на Македонија е поддржувачки и одбранбен. Користејќи зборови како *поддршка* или *конструктивни*, податоците покажуваат дека етничките Албанци имаат дијаметрално спротивно гледиште во врска со улогата на Република Албанија во внатрешните работи на Македонија. Збирот податоци извлечени од испитаниците етнички Албанци, или не се повикува на Тиранската

платформа³¹ или на изјавите за надворешна политика на премиерот Еди Рама, или го оправдуваат надворешното вклучување на Албанија како правилно политичко однесување, засновано на преамбулата на нејзиниот устав. Два кратки цитати го илустрираат ставот на албанските испитаници, анализиран погоре:

„Албанија, дури и кога ја призна Македонија, и во сите односи по 1991 година... покажа конструктивна политика... Нормално, Албанија... врз основа на преамбулата на својот устав, има право да покаже интерес за статусот, состојбата (ситуацијата), положбата на Албанците надвор од Албанија“.

Блерим Река

„Албанија никогаш немала проблеми со Македонија... изненадува фактот што кога Македонија се соочува со сопствени проблеми со идентитетот, таа зазема погрешни пристапи во нејзината надворешна политика кон соседите“.

Арга Точи

Без оглед на објективноста на ставовите на испитаниците, оваа тема открива значаен аспект на меѓуетничка кохезија или на недостаток. Според мое толкување, дијаметрално спротивните сфаќања во врска со влијанието на Албанија и Косово врз надворешната политика и меѓуетничките односи на Македонија, произлегуваат од силната етничка идентификација што доаѓа пред националната или граѓанската идентификација. Ваквата етничка идентификација предизвикува малцинските етнички групи, како што се Албанците во Македонија, да проектираат поблиска поврзаност со нивната национална држава, отколку со државата во која тие се граѓани. Нивниот позитивен став кон Албанија е на крајот производ на оваа припадност. Фун (1986, како што е цитиран во Шулман 1996

---

³¹Заедничката албанска платформа потпишана од лидерите на најголемите политички партии што ги претставуваат етничките Албанци беше потпишана по општите избори во Македонија во декември 2017 година и стана услов за формирање на нова влада. Документот се фокусира на целосна политичка и економска еднаквост помеѓу Албанците и Македонците во согласност со Охридскиот рамковен договор. Документот, исто така, се фокусира на целосната еднаквост на албанскиот јазик и неговата употреба во сите нивоа на власт, како и отворањето на дискусиите за државните симболи што претставуваат мултиетнички карактер на земјата. Документот исто така повикува на побрза интеграција во ЕУ и НАТО. (Мејдини, 2017). Овој документ стана наскоро контроверзен и цел на жестоки критики од етничките Македонци. Стана таканаречена ‘Тиранска платформа’ кога лидерите на албанските партии на Македонија се собраа во Тирана, по покана од албанскиот премиер Еди Рама, каде разговараа за содржината на документот. Рама изјави дека неговата улога била само консултативна (Архива на EWB, 2017). Сепак, некои етнички Македонци овој акт го сметаат за директно надворешно мешање и загрозување на суверенитетот на Македонија (РСЕ / РФ 2017). Документот стана фактор на поделба меѓу етничките Македонци, бидејќи ВМРО го осуди, додека СДСМ го прифати. По прифаќањето на заедничката албанска платформа, следуваше водечка коалициска влада на СДСМ со уште две албански партии (ДУИ) и (Алијанса за Албанците).

година), го опишува ваквото однесување како надворешна национална лојалност, која се случува кога граѓаните се поверни на земјата со која го делат истиот етнички идентитет, отколку кон земјата на државјанство. Спротивно на тоа, етничките Македонци, чија етничка група е различна, таквата припадност ја перципираат претежно преку негативни леќи. Оваа перцепција создава одредена недоверба на етничките Македонци кон соседната држава Албанија, и одредени сомнежи во лојалноста на етничките Албанци на Македонија кон државата на државјанство. Фактот што улогата на Албанија различно ја перципираат двете етнички групи во базата на податоци може да укаже на тоа дека двојната лојалност, внатрешна (кон државата на државјанство) и надворешна (кон националната држава), може да биде исклучувачка или неспоива. Меѓутоа, потребни се повеќе податоци за да се тестира оваа хипотеза.

Тема 4: Надворешната политика жртва на погрешна внатрешна политика

Четвртата тема исто така се смета за производ на првото истражувачко прашање. Запрашани да образложат за влијанието на надворешните фактори врз надворешната политика на Македонија, многу испитаници внимаваа да стават акцент и на внатрешните фактори и нивниот ефект врз надворешната политика. Иако мнозинството од испитаниците појаснуваат дека најголемата пречка за евро-атлантските интеграции, но особено за интеграцијата во НАТО, е блокадата на Грција, има голем број од нив кои ги сметаат и внатрешните фактори виновни за бавната динамика на реформите, неопходни за влез во овие две организации. *„Мислам дека [надворешната политика] не стагнира; се движи напред многу бавно. А, причините за тоа се... силни партиски влијанија врз креирањето политики, на начин што спречува да има професионална јавна администрација и професионални креатори на политики во министерствата, локалната самоуправа, агенциите итн.“* (Жидас Даскаловски). Испитаниците како што е Даскаловски, не само што инсистираат домашните фактори да бидат главната пречка за исполнување на надворешно-политичките цели, туку тие исто така тврдат дека доколку постои поголема внатрешна политичка и економска кохезија, земјата нема да мора да се потпира толку многу на нејзината надворешна политика за иден развој: *„Мислам дека постои можност да се развиеме прилично добро, дури и ако не сме дел од ЕУ и НАТО и мислам дека ако страните најдат консензус за економскиот развој, би можеле да имаме*

напредок“ (Жидас Даскаловски). Но, бидејќи некои испитаници се согласуваат дека таквата кохезија недостасува во внатрешната политика на Македонија, тогаш тие заклучуваат дека целите на надворешната политика стануваат многу значајни за исполнување на овој јаз. Како што истакна Вели Креци *„Македонија не може да одржи недостиг на добри односи со соседните земји. Ние не сме земја во Европа, не сме толку голема земја за да се одржиме...“*, имплицирајќи дека е неопходна регионална стабилност за Македонија да се спротивстави на нејзината внатрешна кршливост.

Но, кога станува збор за расправа околу внатрешните фактори одговорни за одложување на агендата за надворешна политика, испитаниците покажуваат разновидни ставови. Додека не сите испитаници укажуваат на истите внатрешни фактори, повеќето од нив сметаат дека претходната влада е одговорна за застојот на надворешно-политичката агенда. Двајца други испитаници посочуваат на политизацијата на институциите, но не упатуваат директни повици на ниту една политичка партија; Запрашан дали надворешното политичко стопирање може да биде и резултат на внатрешната политика, Марко Трошановски одговара: *„Апсолутно. Домашната политика, т.е. партиципирањето на јавната администрација, конкретно Секретаријатот за надворешни работи, значително ги ослабна нејзините капацитети [потребни] за усогласување на домашното законодавство со законодавството на ЕУ.“* Еден испитаник, претставник на албанска опозициска партија, БЕСА, упатува на уставната дефиниција за Македонија како национална држава како изворен проблем и за внатрешните и за надворешните проблеми. Гаши го критикува уставот кој ја заснова државата Македонија врз етничка дефиниција, отколку врз граѓанска. Според него, ваквата уставна филозофија ја игнорира мултиетничката реалност во Македонија, предизвикувајќи подреденост на колективните права на другите етнички групи кон една мнозинска етничка група. Тој ја има таквата уставна дефиниција, каде етничките Македонци се единствената државна конститутивна нација, додека другите етникуми се третираат како малцинство, одговорни за внатрешни меѓуетнички спорови, кои потоа се проектираат и однадвор: *„Инсистирано е, па дури и насилно е изградено политички систем што ја проектира Македонија како национална држава, додека реалноста на Македонија е дека таа е мултиетничка. И тука најстариот проблем во меѓуетничките односи, а потоа тој се рефлектираше во надворешната политика...“* (Африм Гаши)

Испитаниците кои се повикуваат на претходното владеење и надворешно-политичкиот пристап, кој беше предводен од ВМРО (македонски висок партнер) и ДУИ (албански помлад партнер), и двата се од македонска и албанска националност. Сепак, она што е карактеристично во македонската група испитаници е дека тие или се поврзани со СДСМ или аполитички, додека во албанската група има ДУИ, Партијата на алијансата за Албанците и аполитички испитаници. Иако ДУИ беше дел од претходната коалициска влада, се чини дека се дистанцира од македонскиот владејачки партнер, ВМРО, во областа на надворешната политика. Иако портфолиото за надворешна политика, Секретаријатот за европски прашања, го водеше претставник на ДУИ во претходната влада, се чини дека албанскиот коалициски партнер немаше многу влијание врз креирањето на надворешната политика. Овој заклучок води кон следната тема во која се дискутира за етничкото учество во креирањето и однесувањето на надворешната политика. Подолу се дадени два кратки цитати кои го илустрираат ставот на испитаниците на СДСМ (Радмила Шеќеринска) и ДУИ (Теута Ариффи) за влијанието на внатрешните фактори врз надворешната политика:

„Наследивме систем со поткопани темели, еродирани институции, уништена правна држава, заложници, меѓународна изолација и голем број домашни проблеми ... Паралелно со сите овие, имаме отворени прашања со соседите“.

Радмила Шеќеринска

„Вреди да се спомене дека имаше мал интерес за унапредување на агендата за интеграција“.

Теута Ариффи

Сепак, во оваа тема има и гласови кои се спротивставуваат на ставот дека домашните фактори играат определувачка улога во надворешнополитичките предизвици. Запрашан за овие фактори и нивната улога во (не) блокирањето на процесите на интеграција, Никовски одлучно одговара: *„Македонија секако треба да се реформира многу и длабоко, сепак, главната причина зошто сме толку долго пред вратите на Брисел е - името“.* Истата релативизација на улогата на домашните фактори се согледува во дискурсот на поранешниот министер за надворешни работи, Милошоски, од ВМРО: *„Не сакам да ги изоставам домашните фактори кои исто така ја забавија динамиката. Тие исто така*

ја одиграа својата улога. Сепак, таа улога е значително помала од онаа што ја играат надворешните фактори“. Тенденцијата за релативизирање или ослободување на домашните фактори за застојот на надворешно-политичката агенда, може да биде поврзана, до одреден степен, со партиска припадност, каде приврзаниците на СДСМ имаат тенденција да обвинуваат, додека приврзаниците на ВМРО имаат тенденција да ги бранат домашните фактори и нивната улога во надворешната политика.

Тема 5: Надворешната политика, монопол на една етничка група

Со цел да истражувам за надворешните ефекти врз целите на надворешната политика, наидов на податоци што одразуваат внатрешен конститутивен елемент на надворешната политика на Македонија. Оддалечувајќи се од варијаблата на надворешните фактори, на површина се издига уште една карактеристика на надворешната политика на Македонија: етничка доминација над креирањето надворешна политика. Начинот на кој е прикажана оваа етничка доминација на надворешната политика да влијае и врз перформансите на надворешната политика во однос на надворешните отворени прашања и меѓуетничките односи, дава увид во двете истражувачки прашања. Оваа тема внесува на површина неколку сличности и разлики меѓу испитаниците. Доминантната точка на аргументација, околу која се согласуваат повеќето испитаници, е албанскиот политички фактор во дистанцирана или помала улога во надворешно-политичката област, особено во однос на билатералните отворени прашања. Овој аргумент го инспирираше насловот на оваа тема. Различни политички претставници, академици и креатори на мислења, етнички Македонци (пр. Стево Пендаровски) и Албанци (пр. Арта Точи) се обединуваат околу овој аргумент:

„Не мислам дека [албанските] политички партии во владата имале влијание врз надворешната политика, на кој било начин“,

Арта Точи

И тоа беше слабоста на македонската надворешна политика, да нема етнички Албанци целосно застапени во зајакнувањето и спроведувањето на надворешната политика... “

Стево Пендаровски

Иако мнозинството од испитаниците се согласуваат за малку повлечената улога на Албанците од надворешната политика, тие се разликуваат кога расправаат кои се причините што стојат зад неа. Така, мислењата на испитаниците можат да бидат поделени во две категории во однос на причините за оддалеченоста на Албанците од надворешната политика. Некои испитаници го опишуваат како доброволно повлекување на Албанците од креирање и спроведување на надворешната политика. Други го опишуваат како наметнато повлекување од страна на мнозинската етничка група. Испитаниците кои се расправаат за доброволно повлекување истакнуваат неколку причини. Првата причина е преокупацијата на албанската етничка група со внатрешната борба за унапредување на нивните колективни етнички права. Втората причина е помалата идентификација на Албанците со државата. И третата причина е природата на надворешните притисоци врз надворешната политика, кои влијаат на идентитетот на една етничка група, отколку на заедничкото општество. Два цитати подолу ја илустрираат секоја причина зад самостојното повлекување на албанскиот политички фактор од надворешната политика. Африм Гаши (етнички Албанец) посочува на причини како што е поголем интерес на албанските партии за политичка поддршка, кои тие имаат за цел да ги мобилизираат играјќи патриотски и водејќи внатрешна политика, па оттука ја занемаруваат надворешната политика како неважна за непосредни политички поени. Тој исто така тврди дека ваквото однесување на албанскиот политички фактор доведе до перцепција од страна на етничките Македонци за нелојалноста и незаинтересираноста на Албанците кон државата и фокусот само на нивните внатрешни колективни права. Антонио Милошовски (етнички Македонец) укажува на третата причина, имено на природата на надворешните притисоци и нивната врска со маргинализираната улога на Албанците во надворешната политика. Тој останува на ставот дека Албанците, свесни за фактот дека надворешните притисоци не влијаат на елементите на нивниот етнички идентитет, туку на Македонците, држеле доброволно растојание, оставајќи им простор на етничките Македонци за решавање на прашањата што најмногу ги погодуваат и со што се избегнува погрешно да се разбере.

„Мислам дека албанските политички партии, заради политички поени и внатрешни борби за тоа која партија е попатриотска... се занимаваа само со албански прашања, притоа предавајќи му го авторството за надворешна политика на

македонската етничка група... Македонците ја искористија оваа појава за да се тврди дека Албанците не се лојални на државата, не им е грижа за државата... “

Африм Гаши

„Значи, мислам дека во годините 1996-2000 постоеше одредено растојание [на Албанците], но добронамерно растојание, не во смисла, „направи што сакаш “или, „не се грижиме за одлуката“, но во смисла дека „ова прашање влијае на вас повеќе од нас, затоа ве охрабруваме да најдете решение, но не сакаме директно да се вклучиме за да не бидеме погрешно разбрани“.

Антонио Милошовски

Другата група на испитаници ја смета дистанцата на албанскиот политички фактор како наметната волја од страна на мнозинската етничка група. Овие испитаници тврдат дека етничките Македонци, како мнозинска етничка група, поседуваат најголем дел од моќта. Следствено, во однос на надворешно-политичките проблеми, тие намерно ги маргинализираа Албанците, или не давајќи им релевантно надворешно-политичко портфолио или не вклучувајќи ги во кој било витален процес на надворешната политика на земјата. Оваа позиција ја делат и етничките Македонци и Албанците. Цитатите од Блерим Река (етнички Албанец) и од Стево Пендаровски (етнички Македонец) ја илустрираат истата суштина на размислување во однос на наметнатата маргинална улога на албанскиот политички фактор во надворешната политика.

„Затоа велам дека не сме се повлекле самостојно, но никогаш не сме имале понуда од ниту една влада да биде вклучена во нашите предлози, идеи, концепти, проекти за надминување на проблемот. Така, повлечената улога на Албанците ја наметнаа Македонците бидејќи не можеме да одиме и да преговараме без претходно овластување или мандат “

Блерим Река

„Етничките Македонци беа на чело на сите витални процеси во Македонија многу години барем во првата декада од нашата независност, до ОРД, по конфликтот. И, тие (етничките Македонци) не биле задоволни кога виделе етнички Албанци околу нив, а особено не гледаат етнички Албанци во клучната улога на носителите на одлуки. Значи, тие не ги поканија Албанците... “

Стево Пендаровски

Како што се гледа од илустрациите погоре, постои единствен став на испитаниците во врска со маргинализираната улога на Албанците во надворешната политика на Македонија, барем до последната деценија. Поделбата меѓу нив започнува кога ќе ги разгледаат причините што стојат зад тоа. Но, оваа поделба не се карактеризира ниту со политичка припадност, ниту со етничка припадност. И во двете групи има албански и македонски испитаници, од различни политички партии или аполитички, кои го поддржуваат првото или второто размислување.

Постои уште една поделба меѓу испитаниците што се открива преку оваа тема. Втората дистинкција се однесува на неодамнешното поголемо вклучување на албанскиот политички фактор во решавањето на надворешно-политичките прашања, особено во решавањето на спорот за името со Грција. Првата група испитаници го задржуваат ставот дека поголемо учество на албанскиот политички фактор во надворешно-политичките прашања е праведно и структурирано. Тие укажуваат на солидарност, коректност и соединување на албанскиот фактор со официјалниот македонски став во однос на надворешната политика.

„... според мое мислење, последната една и пол година, гледам поактивно и до некои проширено агресивно вклучување на претставник на владата од албанската политичка партија... Тие треба да покажат конкретни активности дека тоа е она што го правиме за да го постигнеме ова [евроатланска интеграција]. Значи, ние не сме против македонскиот идентитет, не сме против иднината на Македонија, ние сме многу конструктивни во однос на градењето безбедна и подобра иднина на Македонија... “

Вели Креци

„Мислам дека неодамнешните поголеми иницијативи за вклучување на албанската заедница се случија по трансферот на владата минатата година, особено преку иницијативата за вклучување претставници од албанската заедница во преговорите вице-премиерот за евроинтеграции [етнички Албанец], во изминатиот период ја посетивме Грција неколку пати и беше вклучен во преговорите, како посредник за омекнување на позициите и споделување на нашите позиции со Грција...

Марко Трошановски

Втората група испитаници размислува поинаку за неодамнешното поголемо вклучување на албанскиот политички фактор во надворешно-политички прашања. Тие тврдат дека

албанските политичари многу пати се занимавале со надворешно-политички прашања надвор од нивното институционално овластување. Испитаниците се повикуваат на неколку случаи на некоординација меѓу албанскиот политички фактор и македонската официјална позиција, за клучните прашања како што е прашањето за името. Неколку испитаници го објаснуваат ваквото однесување како резултат на поголемиот нагон на албанската страна за деблокада на евро-атлантската агенда, бидејќи последниот е врвен приоритет во нивните политички агенди. Таквиот нагон, според испитаниците, доведе до самоиницијативни дипломатски активности на политички фигури без надворешно-политичко портфолио или надлежност. Последиците, според нив, се недоверба меѓу коалициските партнери и следствено на тоа меѓу етничките групи.

„Албанскиот фактор е дел од сите државни институции и нема потреба тој да биде вклучен директно и надвор од институциите во решавањето на проблемите со соседите, како што тоа го бараа „Тиранската платформа“.

Ристо Никовски

„... Мислам дека постои нагон од албанска страна и тој е поактивен, но помалку структуриран. Постојат многу работи што луѓето ги прават индивидуално. На пример, Артан Груби оди на молитвен појадок во Вашингтон и закажува состанок со Метју Нимиц! А Артан Груби е пратеник, нема компетентност во надворешната политика, но се среќава со медијаторот за прашањето за името и му вели „Јас би му дал идеи како да го реши проблемот со името“. И ова покренува многу прашања: дали ова беше координирано, од кого, каков вид пораки се доставуваат?

Дане Галески

„Во последниот период имаше случаи и ситуации што не ја зајакнуваа довербата ... можеби беше во 2009 или 2010 година кога Али Ахмети беше во Атина и имаше средба со Дора Бакојани [поранешен министер за надворешни работи на Грција], но со негово барање, на состанокот не учествуваа амбасадорот на Република Македонија во Атина, Владо Ханџиски³². И дискутирањето за нешто зад затворени врати, без него [амбасадорот], создава недоверба“.

Антонио Милошовски

---

³²Владо Ханџиски беше поранешен амбасадор во Грција, назначен од владата предводена од ВМРО. Тој е етнички Македонец, а исклучувањето на амбасадорот по барање на Али Ахмети (албански лидер на ДУИ), Милошовски го толкува како обид на албанскиот политички фактор за водење етничка надворешна политика, што не е во координација со Македонската етничка заедница.

Она што е карактеристично кај првата и втората група испитаници во однос на поголемата вклученост на албанскиот политички фактор во последните неколку години е поделбата по етнички линии. Првата група, која ја прикажува вклученоста на Албанците во решавањето на надворешно-политичките прашања како позитивна, се состои од испитаници од Македонија и од Албанија. Втората група, меѓуто, што го осудува албанското некоординирано однесување, се испитаници сите етнички македонци. Тука, повторно, етничката пристрасност предизвикува двете етнички групи да имаат спротивни ставови во однос на етничкото учество во надворешно-политички прашања. Арта Точи, етнички Албанец и моментално претставник на албанска опозициска партија (Алијанса за Албанците), е единствената Албанка која држи критички став за засиленото учество на албанската владејачка партија во решавањето на проблемот со името. Сепак, нејзината критика е повеќе во врска со внатрешната политичка борба меѓу албанските политички партии за учество во надворешно-политичките теми и ги земат заслугите при нивното решавање. *„ДУИ исклучува, по секоја цена, учество на албанските опозициски партии во овие разговори...Зголемениот интерес токму сега на ДУИ активно да се вклучи во надворешната политика е резултат на внатрешната политика на ДУИ ... Тие чувствуваат дека се ближи решавањето на отворените прашања со Грција. И заедно со одлуката доаѓа и заслугата.“* (Арта Точи)

Оваа тема е важна во однос на двете истражувачки прашања. Дава увид во структурата на меѓуетничката надворешна политика. Во него се опишани позициите на двете етнички групи во рамките на надворешната политика во однос на спорните прашања со соседите. Исто така, ги открива ставовите на обете етнички групи, во однос на соодветноста на улогата и однесувањето на обете етнички групи во решавањето на работите од надворешната политика. Овие ставови се карактеризираат со одредени поделби по етнички линии, како што е анализирано погоре. Оваа тема, за разлика од првата тема, открива тенденции на дихотомија и поделба меѓу етнички различните коалициски партии, во областа на надворешната политика. Таа прикажува како надворешната политика не е унифицирано поле на политиката, туку област на меѓуетнички судири. Природата на надворешните притисоци игра одредена улога во однос на меѓуетничката улога и позиција во надворешната политика. Овие тенденции

стануваат појасни во следната тема, каде што појасно се откриваат мотивите за меѓуетничка некоординација во надворешната политика.

Тема 6: Два етникума поделени по ЕУ и НАТО

Покрај петтата тема, второто истражувачко прашање ја покренува следната шеста и седма тема. Темата под број шест дава увид во тоа како надворешните притисоци влијаат на меѓуетничките односи. Ова влијание се остварува индиректно, преку блокирање на надворешната политика. Додека надворешните притисоци, како што е прашањето за името, директно влијаат врз македонската етничка група, тие влијаат и на односите меѓу Македонците и Албанците, само индиректно. Како што укажуваат податоците, доколку надворешните притисоци не влијаат врз надворешно-политичките цели на државата, албанската заедница ќе остане рамнодушна или ќе игра само маргинална улога во нивното решавање. Оваа анализа е илустрирана и во темата пет. Кога станува очигледно дека надворешните притисоци, особено прашањето за името со Грција, се главните инхибитори на македонската евро-атлантска перспектива (тема три), Албанците не само што се занимаваат со подобрен начин во надворешната политика, туку и почнуваат да демонстрираат дихотомни активности од македонците. Оттука, условеноста на промената на името на земјата со евро-атлантската перспектива доведува до меѓуетнички поделби и судири.

Збирот податоци на оваа тема покажува дека има две позиции поврзани со различни безбедносни перцепции. Различните позиции произлегуваат од етнички перципираната потреба за меѓународна безбедност. Во отсуство на национален (државен) идентитет, обете етнички заедници се борат за зачувување на нивната етничка благосостојба. Оваа борба ги тера да развиваат различни надворешно-политички цели и да растат одделени едни од други. Македонците стравуваат дека надворешните притисоци можат да бидат фактор што ќе го ослаби нивниот етнички идентитет. Од друга страна, Албанците не чувствуваат никаков ризик за нивниот етнички идентитет што може да биде предизвикан од билатералните спорови. Ваквите етнички сфаќања предизвикуваат двете етнички групи да градат два различни пристапа кон надворешниот притисок и

надворешната политика. Анализата што произлегува од базата на податоци е дека Албанците не се загрозени од надворешните притисоци во однос на нивниот опстанок на етничкиот идентитет, затоа нивниот пристап кон надворешните притисоци е постигнување побрза резолуција, што ќе го деблокира евроатлантскиот пат на земјата. Основна претпоставка е дека поривот на Албанците за затворање на билатералните спорови и отворање на патот кон ЕУ и НАТО е мотивиран од етнички перципирана безбедносна потреба. Албанците сметаат дека решавањето на надворешните притисоци индиректно ќе доведе до зајакнување на нивниот етнички идентитет, бидејќи државата ќе стане членка на ЕУ и НАТО, каде што етничките Албанци повеќе нема да бидат поделени по државни граници. Живеејќи раштркано во две други соседни земји, кои исто така тежнеат да станат членки на ЕУ и НАТО, етничките Албанци во Македонија, преку активна надворешна политика, навидум имаат за цел да го исполнат посакуваниот сон за обединување под знамето на ЕУ. Спротивно на тоа, стравот од ослабување на нивниот етнички идентитет, подлегнувајќи на надворешните барања, предизвикува македонската етничка група да дејствува резервирано, сомнително и бавно кон решавање на надворешните прашања. Цената на компромисот околу елементите на етничкиот идентитет предизвикува етничките Македонци да станат помалку заинтересирани за агендата на ЕУ и НАТО. Надворешното условување на промената на името на државата и етничката припадност со влезот во ЕУ и НАТО ги става етничките Македонци пред хамлетовска дилема за прифаќање или напуштање на евроатлантската аспирација. Овие ставови на поделба се илустрирани подолу:

„Значи, ако ја погледнете надворешната политика, сите нејзини проблеми, тоа се проблеми на етничките Македонци, не на сите етникуми. На Албанците не им е грижа дали таа [земјата] ќе се вика Северна или Горна Македонија“.

Африм Гаши

„Албанските политичари, и не само политичарите, велат дека затоа што го немаме коњот во таа трка, не се грижисме премногу, не станува збор за нас, како идентитет, туку за други луѓе што живеат тука. Треба да промените сè за да влезете во НАТО и секако во проектот на ЕУ, каде што Албанците нема да бидат поделени по граници“.

Стево Пендаровски

„Факт е дека меѓу албанските лидери во земјата има и такви кои сонуваат за голем албански сон, а тоа се одразува и во нивниот однос кон отворените прашања со соседите“.

Ристо Никовски

„Мислам дека на некој начин, етничкиот идентитет на Албанците е политички артикулиран во соседната земја, родната земја, Албанија, додека во однос на Македонците, постои загриженост и страв, бидејќи тие немаат друга земја“.

Марко Трошановски

„Постојат податоци кои сугерираат дека етничките Албанци се повеќе подготвени да поддржат компромис со Грција. Не каков било вид на компромис, но за нив постои поголемо чувство на итност тоа да се реши што е можно побрзо, бидејќи тоа е главниот услов да се оди напред кон ЕУ и НАТО ... Етничките Македонци е потешко да се убедат затоа што тие повеќе се плашат дека тоа ќе има последици по нивниот идентитет“.

Дане Галески

„Албанците се дефинитивно поподготвени [за консензус за името], бидејќи за Албанците ова прашање не е толку чувствително. За Македонците ова е во врска со нивниот идентитет. Иако надворешната политика на Македонија ги прогласи своите црвени линии за македонскиот идентитет кои нема да ги премине, самата промена на името носи последици... Сега, нашиот [албански] идентитет не е засегнат. Ако Македонија се преименува, од албанци на Македонија, утре ќе бидеме Албанци на држава со географски квалификатор...“

Арга Точи

„Сите истражувања велат дека Македонците нема да поддржат промена на името дури и заради интеграција во ЕУ и НАТО. Албанците, од друга страна, би прифатиле промена на името заради ЕУ и НАТО, но (јазот) варираше“.

Жидас Даскаловски

„Значи, перцепцијата за Албанците стана: „добро, ние сме многу заинтересирани да станеме членка на ЕУ и НАТО, тоа е нашата цел, без оглед на промената на името“. За македонската страна, ова дефинитивно се смета за чин на елиминирање на македонската нација, промена на идентитетот“.

Вели Креци

Оваа тема има специфична важност бидејќи дава докази за тоа како надворешните притисоци предизвикуваат поделба, наместо обединување, во мултиетничка земја. Поделбата се создава како резултат на етничката перцепција на надворешните притисоци. Сите испитаници го признаваат постоењето на поделена перцепција меѓу Македонците и Албанците во врска со притисокот на Грција и ги оправдуваат своите аргументи со

упатување на идентитетската компонента на спорот, што влијае на едната, но не и на другата етничка група. Етничкиот пристап кон надворешните притисоци се чувствува дури и кога испитаниците дискутираат за можни решенија за проблемот со името. Црвените линии што ги повлекоа Македонците и Албанците, во однос на проблемот со името, ги одразуваат позициите што го чуваат етничкиот идентитет на секоја етничка група. Оттука, секоја промена на името, што би подразбирала етничка дефиниција наместо граѓанска дефиниција за државата, станува фактор на нов меѓуетнички спор и отфрлање. *Славо-Македонија*, е пример за предложено ново име што може да затвори надворешно прашање, но да отвори внатрешен спор, бидејќи таквите предлози содржат етнички наместо граѓански конотации.

„Но, повторно, не е исто за Албанците. И Ахмети, има право неколку пати да посочи дека за Албанците не е прифатливо земјата да се нарекува Славомакедонија или Славјанска-Македонија. И ова би имплицирало на сопственост со која Албанците не сакаат да бидат поврзани.“

Дане Галески

„И секој географски квалификатор за Албанците е прифатлив се додека не се состои од словенска конотација. Бидејќи, ние нема да прифатиме име како што е Славомакедонија, затоа што тоа директно влијае на нашиот идентитет“.

Арга Точи

Анализата на темата шест ја поделив на два дела. Во првиот дел се анализира ефектот на надворешните притисоци врз меѓуетничките односи. Со други зборови, првиот дел од анализата го утврдува фактот дека надворешните притисоци, како што е проблемот со името со Грција, предизвикуваат поделени сфаќања меѓу Македонците и Албанците. Вториот дел од оваа тема се обидува да го анализира епилогот на ваквите меѓуетнички поделби. Кога разговараат за можните случувања на поделените перцепции, испитаниците се поделени во нивните позиции. Со други зборови, вториот дел од оваа тема открива две струји на размислување за тоа како може да се развијат ваквите поделби во перцепциите, предизвикани од надворешни притисоци, во однос на меѓуетничките односи. Првиот став тврди дека надворешните притисоци доведуваат до меѓуетнички поделби кои можат

дополнително да се влошат и да прераснат во тензии, доколку ниту една етничка група не е подготвена да направи компромис и да се помести од статичната позиција. Она што е карактеристично за оваа позиција е што некои испитаници само ги разработуваат потенцијалите на меѓуетничките триења и можните мрачни сценарија во однос на меѓуетничките односи, но не веруваат дека ваквите сценарија треба да се случат во сегашните околности. Другите испитаници ги гледаат ваквите ескалации како сосема можни. Тешко е да се категоризираат испитаниците врз основа на партиската идеологија, бидејќи испитаниците се од сите партии или аполитички профилирани. Како и да е, се јавуваат разлики помеѓу македонските испитаници и албанските, кога тие разговараат за причините за можните меѓуетнички ескалации. Македонските испитаници, без оглед на политичката припадност, зборуваат за потенцијални меѓуетнички ескалации, посочувајќи ги Албанците како потенцијални виновници. Свесни за флексибилноста на Албанците кон грчките барања, испитаниците сметаат дека односите меѓу двете етнички групи може да се влошат само ако Албанците вршат притисок врз Македонците да направат отстапки што тие не се подготвени да ги направат. Подолу, три цитати од етнички Македонци го илустрираат горенаведениот аргумент:

„Притисокот на Грција да го смени уставното име може да создаде поделби меѓу етничките заедници, ако Албанците се подготвени да го прифатат, а Македонците не. Тогаш станува домашен проблем. Но, јас не мислам дека ова е ситуацијата во моментот“.

Дане Галески

„Можно е, [може да се развијат тензии], ако Албанците, особено во владата, или виталните албански политички фактори кажат дека треба да го прифатите или да го одбиете овој предлог. Ако етничките Македонци, на пример, Заев рече „не, не, не можам да го потпишам овој договор со Грција, тоа е премногу за македонскиот народ“, и ако Албанците кажат „не, вие ќе го потпишете ова, во спротивно ќе го напуштите влада“.

Стево Пендаровски

„Блокадите, уцените и ултиматумите на кои сме изложени однадвор имаат директно негативно влијание врз меѓуетничките односи сите овие години. За жалење е што некои албански екстремни политичари ја користат агресијата што се спроведува врз македонскиот народ за политичка удобност на Албанците во земјата...“

Ристо Никовски

„Имаше изјава, несоодветна изјава според мене, од потпретседателот на парламентот во тоа време, г. Рафис Алити, кој по блокадата на Македонија од Грција во Букурешт, изјави ... ако Македонците успеат да го решат спорот со Грција, добро. Ако не го сторат тоа, тогаш ние, како Албанци, ќе најдеме начин да влеземе во НАТО. И оваа изјава оди во прилог на она што Антонис Самарас го изјави во 2009 година, дека оваа [Македонија] е некохезивна држава и дека блокадата на Грција ќе ја постигне својата цел, а тоа е имплозија на државата [Македонија]... “

Антонио Милошовски

Анкетираниите Албанци, кои сметаат дека постојат потенцијални ризици од меѓуетнички тензии, се повикуваат на неколку причини, кои не можат да се применат. Така, Африм Гаши зборува за потенцијални ескалации доколку Грција наметне име што Албанците не се подготвени да го прифатат: *„Политичкиот, судскиот и уставниот систем на Македонија треба да се постави во хармонија [со реалноста]. Ако соседите имаат за цел да ја продлабочат оваа деформација, на пример, ако Грците инсистираат името на државата да биде Славомакедонија или да имаат префикс кој е поврзан само со македонската етничка припадност или нивното потекло, тогаш тоа природно би ги продлабочило и влошило меѓуетничките односи “.*

Блерим Река зборува за можни ескалации доколку Македонците останат ригидни за промена на името: *„Меѓународните анкети на Галуп и други, постојано покажуваат дека 90% од Албанците се за ЕУ и НАТО, додека во последните години има намалување на бројот на етнички Македонци [за поддршка на ЕУ и НАТО], и зголемување за 1% од нивната поддршка за Русија. Ако овој јаз меѓу двете најголеми етнички групи во земјата продолжи да се продлабочува, тогаш таквата разлика во стратешките ориентации, може да доведе до политички разлики, и без хиперболизирање, може да доведе дури и до етнички конфликти...“* Во овој контекст, Река нуди уникатно толкување на фаворизираната позиција на Албанците со промена на името, поврзувајќи ја промената на името со зајакнатата безбедност на државата. Тој тврди дека Албанците, преку промена на името, сакаат да ја зајакнат безбедноста на државата, што е загрозено доколку земјата остане надвор од НАТО и ЕУ: *„Албанците во Македонија се про ‘државата’, додека Македонците се про ‘името’. Но, со тоа што се за ‘името’, тие можат да ја изгубат*

државата, доколку последното остане надвор од НАТО. Дали сакате да постои Македонија како држава, но со компромис да го смените името, или би сакале да ја уништите државата заради името, и да предизвика исчезнување на Македонија утре?“ Дискурсот на Река ги илустрира идејните разлики што постојат меѓу Македонците и Албанците околу државната безбедност. Тој, за разлика од некои етнички македонски испитаници, кои гледаат на безбедноста во однос на етничкиот идентитет, ја гледа безбедноста на државата во меѓународните интеграции.

Арта Точи ескалациите ги поврзува со домашни причини, тврдејќи дека Албанците може да станат дестабилизирачки фактор и да ја повлечат поддршката за надворешно-политички прашања, доколку нивните домашни права не ги исполнува македонскиот политички фактор. Според домашните права, таа првенствено се повикува на Законот за употреба на јазиците, врз основа на кој, албанскиот јазик ќе стане втор официјален јазик на државата. Фактот дека овој закон стана контроверзен и многу се спротивстави на етничката македонска опозициска партија, ВМРО, го прави Точи да верува дека Албанците ќе ја повлечат поддршката за официјалниот надворешно-политички пристап, како реакција на нивното домашно незадоволство. Таа, сепак, не навлегува во детали објаснувајќи како Албанците може да се претворат во дестабилизирачки фактор и дали таквата дестабилизација ќе влијае на надворешната политика, меѓуетничките односи или и на двете: *„Жалам што албанската поддршка за сегашната влада, во врска со надворешната политика, може да се трансформира во внатрешно незадоволство, доколку не бидат исполнети нивните права, предвидени со некои владини стратегии. Потоа, албанскиот фактор може да стане дестабилизирачки фактор на македонските надворешно-политички планови“*.

Втората позиција открива консензус или приближување меѓу двете етнички групи во однос на надворешните прашања како можно сценарио. Некои испитаници гледаат на ваков епилог во контекст на новите околности создадени со формирање на нова влада. Кога зборуваат за нови околности, испитаниците се повикуваат на неколкуте чекори што ги направи новата влада и во надворешната и во внатрешната политика. Во надворешната политика, испитаниците ги споменуваат потпишувањето договор со Бугарија и договорот со Грција за промена на името на аеродромот и автопатот. Во внатрешната политика, испитаниците се повикуваат на поддршката на СДСМ

(владајачката партија) за законот за јазици, што беше барање на унифицираниот албански политички фактор, пред формирањето на владата. Новиот надворешно-политички пристап предизвика јазот на перцепција меѓу Македонците и Албанците да се стесне и нивните позиции да се приближат кон решавањето на надворешните прашања. Подолу се дадени неколку цитати кои ја илустрираат анализата на овој пасус.

„Сепак, мислам дека ако гледаме заедно кон иднината и се ориентираме кон развојот на нашето општество, а не кон историските дискусии - консензус е можен. Политиката е простор каде се дискутира за социјалните процеси, а не за историјата “.

Радмила Шеќеринска

„Нешто се менува со новата влада и особено со премиерот Заев. Да речеме нова политика на меѓуетничко поле. Не само со овие прашања, како што е прашањето со Грција, кое долго време трае..., но таа волја е препознатлива дури и кога се зборува за законот за јазиците. Тоа е чисто домашно прашање, но тоа ја покажува волјата на новата влада и новиот премиер, да и пријдат на албанската заедница на најискрен начин, во споредба со неговиот претходник. Секако, со оваа влада јазот меѓу двете етнички групи не е поширок “.

Стево Пендаровски

„Но, се разбира, можно е да се соберат граѓани од обете етникуми околу заедничката агенда од заеднички интерес. Мислам дека Македонија тргна напред од етничко поделено, поларизирано и раздвоено општество и доволно созреа за да сфати дека социјалната економска и политичка транзиција на земјата ќе заврши паралелно со исполнувањето на стандардите и критериумите за интеграција и стварното членство на земјата во ЕУ и НАТО “.

Теута Арифи

„Неодамнешната анкета што е направена, вели дека поддршката за решавање на прашањето за името е повеќе од 62%. Никогаши не било толку високо. Што се случи во последните два или три месеци да се промени овој процент? Мислам дека има многу прашања, но мора да се фокусираме дека постои позитивно опкружување, а владата го реши отвореното прашање со Бугарија, немаме никакви проблеми со Албанија... “

Вели Креци

„Живееме во оваа земја, Македонците се наши соседи и сограѓани и треба да градиме добри односи со нив и никогаш не треба да градиме наше добро врз несреќата на другите ... Јас би сакал за нас да бидеме победници, и има, секако, начин за постигнување на ова“.

Африм Гаши

Испитаниците кои држат до ставот дека е можен консензус меѓу етничките групи се главно поврзани со СДСМ, ДУИ, опозициските албански партии и аполитичките. Претставниците на ВРМО или придружните испитаници се чини дека имаат спротивен став, укажувајќи на тешкотиите за постигнување консензус или приближување на позицијата меѓу Македонците и Албанците. Овие испитаници не се однесуваат само на исчезнат меѓуетнички консензус, туку и на недостаток на меѓуетнички консензус или консензус меѓу самите Македонци.

Со оглед на конкретните решенија, очигледно е дека имавме различни пристапи. Секоја влада има право да води своја политика. Но, мора да бидеме многу внимателни за тоа што е национален интерес. Да не влегуваме во концепт во кој ќе не прашате нешто што не можеме да го испорачаме“.

Никола Попоски

Постои уште еден недостаток што произведува влијание, а тоа е недостаток на внатрешен македонски консензус. Ако би постоел консензус меѓу сите Македонци, меѓу политичките партии СДСМ, ВМРО, либералите и ако тие би рекле дека ова се наши заеднички принципи: за ова може да се преговара и за што не можеме да попуштиме. Доколку се изгради таков консензус, тогаш би било многу полесно да се понуди тој принцип или црвени линии на албанските политички субјекти и да се замолат да се солидаризираат и да го прифатат исто така.

Антонио Милошовски

Темата број шест е многу релевантна во однос на второто истражувачко прашање. Тој одговара на второто истражувачко прашање со откривање на начините како надворешните притисоци влијаат врз меѓуетничките односи. Оваа тема е исто така продолжение на

темата пет, која ги претставува позициите на двете етнички групи во надворешната политика. Темата шест открива како надворешните притисоци, блокирајќи ги евроатлантските аспирации на земјата, предизвикуваат длабоки поделби меѓу двете етнички групи. Важно е да се нагласи блокирањето на евроатлантските аспирации со цел да се посочи дека надворешните притисоци предизвикуваат меѓуетнички поделби на индиректен начин. Ефектот е индиректен затоа што надворешните притисоци влијаат директно само на една етничка група, т.е. на Македонците. Но, произведувајќи блокирачки ефект врз евроатлантските аспирации на земјата, надворешните притисоци стануваат значајна причина за меѓуетничка поделба.

Понатаму, темата шест изложува две сценарија за можни случувања на постојната поделба меѓу Македонците и Албанците за надворешни теми. Едното сценарио зборува за ризиците од меѓуетничка ескалација, додека другото за можностите за меѓуетничко приближување или компромис. Со оглед на фактот дека ова истражување е квалитативно, невозможно е да се каже кое сценарио доминира во базата на податоци. Сепак, ако се повикаме на цитатот што зборува за нов момент во надворешната политика, мнозинството од испитаниците сметаат дека без оглед на постојните поделби, неодамна се развија нови услови што промовираат обединување на позициите меѓу Македонците и Албанците во однос на надворешната политика и, следствено, нивните односи треба да се карактеризираат со компромис, а не со напнатост.

Тема 7: ЕУ и НАТО, гаранција за домашна стабилност

Со оглед на тоа што темата шест ги презентира можностите за меѓуетничка ескалација, како резултат на разликите во перцепцијата кон надворешните притисоци, темата седум, истражува подлабоко во ризиците што можат да произлезат од надворешните притисоци, доколку тие продолжат да ја блокираат евроатлантската перспектива. Темата седум ги поврзува директно меѓуетничките тензии со евроатлантските интеграции. Индиректно се подигнува како одговор на второто истражувачко прашање бидејќи не се фокусира на директниот ефект што го имаат надворешните притисоци врз меѓуетничките односи. Наместо тоа, открива како надворешните притисоци имаат ефект врз меѓуетничките

односи, пред се влијание врз целите на надворешната политика. Интеграцијата во ЕУ и НАТО се смета како гаранција за внатрешна стабилност меѓу поларизираните етнички групи. Во хипотетичко спротивно сценарио, испитаниците набројуваат неколку негативни последици што може да се појават во однос на меѓуетничките односи. Испитаниците кои укажуваат на можноста за влошување на меѓуетничките односи во отсуство на евроатлантска перспектива се од двата етникуми. Политички гледано, повеќето испитаници кои го задржуваат ова гледиште се СДСМ, ДУИ и други албански опозициски партии и политички неопределени. Како и да е, еден испитаник од ВМРО, поранешниот министер за надворешни работи, Попоски, исто така дели сличен став. Затоа, тешко е да се најде шема на размислување заснована врз етничка или политичка припадност. Подолу се дадени неколку цитати за секој испитаник кој претставува различна етничка, политичка или аполитичка припадност, но сите го задржуваат истиот став:

„... Затоа, изнесувањето на заеднички интерес на сите граѓани, а тоа е интеграцијата на Македонија во ЕУ и НАТО, е многу важно за приближување на заедниците и засилување на учеството во демократските процеси“.

Теута Арифи (ДУИ)

„Прашањата се решаваат како и да е, но не е веројатно отворањето на нови. Најдобра гаранција за нивно намалување е доколку заврши интеграцијата на балканските држави во ЕУ“.

Никола Попоски (ВМРО)

„Една од работите околу која имаме меѓуетнички консензус во Република Македонија е членството во ЕУ и НАТО. Кога таа агенда е жива, кога земјата се движи кон таа насока - нашето општество е стабилно, а меѓуетничките односи се подобри“.

Радмила Шекеринска (СДСМ)

„Декларацијата од ЕУ беше сосема јасна. Доколку Македонија не успее да влезе во ЕУ и НАТО, последиците ќе бидат трагични“.

Арта Точи (Алијанса за Албанците)

Многу помалку испитаници имаат ставови што се спротивставуваат на погоре опишаните. Не се смета дека неуспехот во решавањето на надворешните прашања, што, пак, резултира во блокада на евро-атлантската перспектива, повлекува негативни последици во однос на меѓуетничката стабилност. Но, тонот на секој испитаник кога разговара за можните последици во отсуство на НАТО и ЕУ е различен еден од друг. Антонио Милошовски признава дека може да има дополнителни оптоварувања што земјата би ги претрпела доколку се одложат интеграциите, но не смета дека резултатите би биле погубни во однос на меѓуетничката стабилност. Ристо Никовски, од друга страна, не прави никакви врски помеѓу ЕУ и НАТО и меѓуетничката нестабилност. Без да се повикува на меѓуетничките односи, Никовски ја нагласува недостојноста да стане член на евентуално привремени организации и за возврат да се откаже од вечни симболи на идентитет, како што е името на државата.

„Мислам дека ова ќе бидат двете константи: нерешавањето на проблемите не би значело крај на светот и драматика дека државата ќе пропадне и ќе исчезне, но во исто време тоа значи затворена перспектива и дополнителни ресурси потрошени на блокадата, оставајќи ја државата со внатрешни скромни ресурси за надминување и одржување на тоа ниво на економски, политички и етнички развој и стабилност“.

Антонио Милошовски

„Македонија може да се развива добро уште 100 години без НАТО и без ЕУ и дали тие ќе преживеат, никој не знае. Треба да сториме сè за да влеземе во ЕУ, но не по секоја цена. Под никакви околности како обезличени“.

Ристо Никовски

Темата седум изнесе на површина неколку прашања, од кои две се директно поврзани со истражувачките прашања од оваа теза. Кога ја разработуваат хипотетичката отсутна перспектива на евро-атлантските интеграции како резултат на надворешни блокади, испитаниците се повикуваат на две големи последици кои се меѓусебно поврзани. Првата последица е влошување на меѓуетничките односи, додека втората е создавање вакуумска држава што може да остави простор за зголемено влијание на источните големи сили. Испитаниците тврдат дека во отсуство на евроатлантска перспектива, етничките и

националистичките идеологии можат да добијат поголема моќ и, следствено, да ги продлабочат поделбите по етничка линија. Втората последица, имено зголемувањето на руското и / или турското влијание, е исто така поврзана со влошување на меѓуетничките односи, како резултат на различните надворешнополитички преференции на двете етнички групи, разработени во темата шест. Доцнењето во решавањето на надворешните прашања, што пак ја блокира евро-атлантската перспектива на земјата, само ги продлабочува поделените преференции на двете етнички групи. Според тоа, обединувачката точка врз која двете заедници можат да изградат кохезивно општество станува послаба визија, оставајќи простор на несигурностите и нестабилностите. Неколку испитаници ги поврзуваат овие ланци на причини и последици со овие три димензии: намалената евроатлантска перспектива доведува до зголемување на влијанието на источните сили, што доведува до понатамошни поделби меѓу Македонците и Албанците. Еве како Блерим Река ги опишува ваквите потенцијални случувања:

„Сметам дека оставањето на Македонија во вакуумска состојба, без стратешка ориентација, надвор од евроатлантските интеграции, остава простор за вклучување на играчите надвор од евроатлантската заедница. Тука, во најголем дел, се осврнувам на Русија, Кина и Турција. И во таква безизлезна ситуација да станеме еден ден дел од Европа, може да има затегнати односи меѓу граѓаните од различни етнички групи во Македонија“. Кога беше прашан дали има докази за поделени странски преференции меѓу Македонците и Албанците, што можеби се развило како резултат на закочената агенда за надворешна политика, Река се осврнува на *„Меѓународни анкети на Галуп и други“*, кои постојано покажуваат дека 90% од Албанците се за ЕУ и за НАТО, додека во последните години има намалување на бројот на етнички Македонци [за поддршка на ЕУ и НАТО] и зголемување за 1% од нивната поддршка за Русија“. На прашањето зошто има зголемување на поддршката за Русија, Река тврди дека тоа претставува *„алтернатива на агендата на ЕУ и НАТО“*. Но, бидејќи продолжува да го елаборира ова тврдење, тој нагласува дека ова е алтернатива промовирана од претходната влада (предводена од ВМРО), и не мора да е одраз на поврзаноста на етничките Македонци со Русија. Сепак, според Река, последното не е невозможно сценарио, доколку ЕУ и НАТО продолжат да бидат условувачки фактор за промена на името. Во таков случај, етничките Македонци можеби нема да бидат подготвени да се интегрираат во овие две организации, со оглед на

високата цена што треба да се плати, и затоа ќе ги свртат своите напори да направат друг сојуз, како што е со Русија. Оваа промена на преференција кај етничките Македонци, сепак, нема да биде споделена од етничките Албанци, кои ќе продолжат да ја поддржуваат агендата на ЕУ / НАТО, под било кој услов. Во таква хипотетичка ситуација, Блерим Река тврди: *„Ако овој јаз меѓу двете големи етнички групи во земјата продолжи да се продлабочува, тогаш таквата разлика во стратешките ориентации, може да доведе до политички разлики, и без хиперболизирање, може да доведе дури и до етнички конфликти“*.

Такво набљудување наоѓаме и во дискурсот на Вели Креци: *„Идентификувавме, или големите играчи, Европејците и Американците, идентификуваа дека постои руска мрежа на влијание преку Интернет, менувајќи ја [меѓуетничката] перцепција, во клучните моменти на земјата“*. Креци тврди како руското учество помага во продлабочување на меѓуетничките поделени перцепции. Тој тврди дека целта на Русија да го попречи влезот на Македонија во НАТО може да се реализира само доколку траат надворешните отворени спорови со соседите. Она што можеме да го заклучиме од аргументите на Креци, е дека Русија, искористувајќи го чувствителното прашање за името на државата, се обидува да влијае негативно на перцепцијата на етничките Македонци кон ЕУ и НАТО. Хранењето на таквата перцепција кај македонската етничка група, како последица на тоа може да произведе уште поголем јаз во однос на перцепцијата на етничките Албанци.

Марко Трошановски додава уште еден елемент во сценариото за откажана интеграција во ЕУ и НАТО. Тој смета дека отсуството на европска перспектива за Македонија ќе му остави простор на национализмот. Вториот ќе биде искористен од дневната политика, следствено на тоа ќе ги оддалечи двете етнички групи: *„Барањата на етничките прашања ќе растат на обете страни. Албанците нема да ја видат својата иднина во таков безнадежен контекст на земја [Македонија] надвор од ЕУ и НАТО, што ќе ги храни позициите, ќе ја зајакне популарноста на етнички ориентираните политички партии... ова е сценарио кое, според мене, е најверојатно да се случи“*. Според неговото набљудување, Трошановски се чини дека ги согледува најнегативните сценарија само како помалку веројатни. Сепак, хипотетички, тој сè уште тврди за потемно сценарио, како што

се „колапс на земјата, федерализација, поделба, мешање на поголемите сили, кои сакаат да создадат дестабилизација, како што се Турција и Русија“.

Анализата на Тросановски наликува на онаа на Река и другите, бидејќи тој тврди дека постои зголемен интерес „особено на Русија, за создавање контролиран хаос во [балканските] земји“. Јасно е дека тој го прикажува зголеменото влијание на Русија како опасно за меѓуетничката кохезија, бидејќи нејзиното учество во внатрешните работи на земјата не е поддржано од двете етнички групи. Со оглед на тоа што Русија може да има поголемо влијание врз етничките Македонци, „генерално преку лажни вести, пропаганда, политички декларации што можат да предизвикаат турбуленции во јавното мислење“, турското влијание е доминантно кај албанското население. Трошановски не дава такво тврдење директно. Наместо тоа, тој тврди дека Турција го проектира своето влијание главно преку „религиозни елементи, присилна исламизација“. Сепак, знаејќи дека мнозинството албанско население е муслиманско, сигурно може да заклучиме дека турското влијание преку религијата и културата е многу поприсутно за албанската заедница. Бидејќи Русија и Турција влијаат на двете етнички групи поинаку, можеме да заклучиме дека колку е поголемо нивното присуство во земјата станува, толку повеќе може да предизвика поделени етнички преференции за надворешната политика на државата. Поделените преференции во надворешната политика, пак, можат да предизвикаат домашни меѓуетнички тензии.

Ристо Никовски е меѓу испитаниците кои ја признаваат можноста за зголемено руско присуство во Македонија. Но, тој има дијаметрално спротивно гледиште во врска со природата на влијанието на руското учество врз меѓуетничките односи. Наспроти ставовите погоре, Никовски гледа на потенцијално поголемо руско учество повеќе како последица отколку како причина. Сосема во спротивност со горенаведените мислења, Никовски гледа на потенцијалната меѓуетничка поделба како резултат на манипулативната политика на суперсилата (читај: САД). Според неговите зборови: „Мора да се знае дека меѓународниот фактор, симболизиран во една супер сила, контролира (скоро) сè во земјата. Ова ги вклучува и меѓуетничките односи. Тие [меѓуетничките односи] се нивна важна алатка за уништување на македонизмот и тие [САД] нема да им дозволат да се движат во насока што е неприфатлива или неповолна за нив.“ Тој, сепак, не објасни која би била таквата насока и дали тоа ќе им наштети или ги поправи

меѓуетничките односи. Сепак, преземајќи ја слободата да го толкуваме неговото размислување, засновано на неговата изјава дека супер силата ги користи меѓуетничките односи како алатка за уништување на македонизмот, може да заклучиме дека Никовски ја претпоставува дека улогата на САД може да биде штетна за меѓуетничките односи. Овој став е единствен во рамките на емпириските наоди од оваа студија, бидејќи не се среќава во дискусиите на другите испитаници. Никовски тврди дека меѓуетничките поделби не можат да прераснат во воена точка токму затоа што рускиот фактор би го спречил тоа, со тоа што ќе се вклучи во процесот, што, пак, е најмалку посакувано од САД: *„Нема да има нови војни на Балканот, тоа е сигурно, и меѓуетничките односи нема да доведат до такви злосторства. Нема да има војна, бидејќи тоа би значело неизбежно враќање на Русија на Балканот, а тоа е нешто што најмалку го сакаат САД. Стравот е секогаш силен фактор во политиката“*. Од оваа изјава може да заклучиме дека Никовски предвидува пристап на рамнотежа на моќта, во случај на меѓуетнички судир меѓу етнички Македонци и Албанци од Македонија и пошироко. Вклучувањето на Русија, во хипотетичко сценарио, на страната на етничките Македонци, ќе обезбеди ограничување на сферата на влијанието на САД, која САД се обидува да ја прошири низ албанското население. Оттука, Никовски, за разлика од другите испитаници, смета дека потенцијалното влијание на Русија е стабилизирачки елемент и спречувач на војна. Никовски стои сам во споредба со мнозинството испитаници кои имаат спротивно гледиште во однос на руската вмешаност, сепак, ставовите во оваа тема не се одраз на пошироката етничка перцепција кон двата пола на моќ.

Тема 8: Компромис, пат до постигнување

Темата осум е релевантна за двете истражувачки прашања, бидејќи се дискутира за важноста и начинот на решавање на надворешните отворени теми. Последниов, како што е анализиран во другите теми, а особено во темата два, шест или седум, влијае и на надворешната политика и на меѓуетничките односи. Оттука, темата осум се појавува како логично продолжение на темите дискутирани погоре, кои ја разоткриваат улогата на надворешните притисоци во попречувањето на реализацијата на целите на надворешната

политика, и преку неа, да станат причина за меѓуетнички поделби, што во континуирано отсуство на реализациите на надворешната политика може дополнително да се влошат во тензии. Признавајќи го ланецот на причини и последици, мнозинството од испитаниците ја образложуваат неопходноста на концептот, повеќето од нив го нарекуваат *компромис*, но кој всушност опфаќа пошироко значење. Тие ја разработуваат потребата за промена во надворешно-политичкиот пристап или прифаќаат нова методологија кон решавање на прашањата со „посилните“ соседи и со крајна цел да се преселат од статус-кво точка. Пример за овој став е прикажан подолу:

„Македонија не е на исто ниво со Грција. Ние треба да избереме метод за решавање на прашањата, сите други исходи се многу неповолни за земјата. Овој пристап, преку преговори, правење отстапки во неколку точки од преговорите, седумте точки што постојано се споменуваат, мислам дека е неизбежен ... покажавме дека не можеме да се конфронтираме“.

Марко Трошановски

Преку оваа изјава Марко Трошановски открива карактеристика на надворешната политика на малите држави, што е типично за оние што сакаат да се прикачат кон помоќните (*bandwagoning*). Немајќи големи капацитети за водење надворешна политика што најдобро би ги заштитила нејзините национални интереси, една мала држава треба да избере меѓу главните надворешно-политички приоритети, оној што би имал најважна улога во зачувувањето на нејзината безбедност и опстанок. Во случајот со Македонија тоа би значело прифаќање на барањата на друга држав/а/и, што инаку би ја загрозило нејзината меѓународна интеграција. Прифаќањето на барањата од држава што ја загрозува меѓународната перспектива на интеграција на една мала земја, може да се смета како оптимален надворешно-политички маневар на мала држава, чија безбедност лежи во меѓународната интеграција и сојузи.

Оваа тема не е производ на едногласни ставови на сите испитаници. Врз основа на нивните сфаќања, оваа тема открива поделба која се карактеризира со етничка и политичка ориентација. Испитаниците кои се залагаат за изнаоѓање компромис или преминување од статус-кво ситуација како оптимален начин за надминување на

проблемите со соседите, се од македонска и албанска етничка припадност. Но, испитаниците кои се противат на компромисот и предлагаат други начини за изнаоѓање решение, имаат само македонско етничко потекло. Значи, поделбата не е само меѓуетничка, меѓу Албанците и Македонците, туку и интра-етничка, меѓу самите Македонци. Поделбата меѓу Македонците се карактеризира со партиска или идеолошка припадност. Испитаниците поврзани со СДСМ се за компромис и преговори. Тие се залагаат за побрзо решавање, укажувајќи на последиците со кои може да се соочи земјата доколку продолжи статус квото. Следните изјави се две илустрации на членовите на СДСМ:

„Една мала и копнена земја не може да ја прошири својата стратешка длабочина без надворешно влијание. Постојат два, од многуте, политички избори на располагање: интеграција во пошироките меѓународни институционални мрежи и активно дипломатско присуство во околните области...“

Стево Пендаровски (СДСМ)

„Тоа е пристап кон државноста да се чуваат основните елементи на нашата култура и идентитет, но исто така и да се слуша другата страна и да се најде решение. Статус кво состојбата веќе не е погодна за никого, а уште помалку за нас ... Потребно е многу трпеливост, отвореност, конструктивност и доверба“.

Радмила Шеќеринска (СДСМ)

Од друга страна, испитаниците поврзани со ВМРО, во принцип не се против решавање на отворените спорови. Сепак, тие се спротивставуваат на пристапот кон компромис. Наместо тоа, тие се залагаат за симетрични позиции меѓу земјите во конфликт, особено кога станува збор за изнаоѓање соодветни решенија. Некои испитаници предлагаат решенија што не се спроведуваат на билатерално ниво, но наместо тоа ќе поминат низ ООН. Подолу се два цитати од членови на ВМРО кои ја илустрираат нивната позиција за решавање на надворешните спорови:

„Отворениот и подеднакво реципрочен пристап е најдобрата гаранција за одржливи односи“

Никола Попоски (ВМРО)

„Најдобар начин за решавање на спорите е кога тие ќе се решат во време на еднаков статус; еднаков меѓународен статус помеѓу соседните земји кои решаваат одреден спор... Мислам дека во ваква ситуација, кога двете држави се на исто ниво на членство или не-членство во дадена организација, полесно е да се решат [прашањата] отколку кога има асиметрија. Ова може да се види во случајот со Грција... “

Антонио Милошовски (ВМРО)

Но, фактот дека има испитаници кои аргументираат против владиниот пристап кон надворешните притисоци, сепак не се официјално поврзани со ВМРО, или имаат аполитички профил, покажува дека поделбата не е само меѓупартиска, туку и внатрешничка. Два кратки цитати ги илустрираат ставовите на двајца аполитички испитаници кои се спротивставуваат на пристапот на владата за решавање надворешни прашања.

„Владата пристапува на ова прашање од перспектива дека ова е прашање кое рационално го решаваат и правите компромис. Она што го велам е дека не можете да правите компромиси, затоа што ја нарушивте законската еднаквост на земјата во рамките на ООН... Вие не правите компромис за некои прашања “.

Жидас Даскаловски

„Проблемите со соседите, кои имаат историски карактер, во никој случај не треба да се решаваат врз основа на нашата капитулација, како што беше случајот со Бугарија... Прашањето за името, од друга страна, треба да се врати во Совет за безбедност, со соодветен Меморандум, преку генералниот секретар на ООН “.

Ристо Никовски

Оттука, темата осум претставува уште еден важен аспект, кој иако не е во фокусот на истражувачките прашања, е поврзан со етничката припадност и надворешната политика. Додека позициите меѓу различните етнички групи се приближуваат, се појавува поделба

помеѓу истата етничка група околу пристапот кон надворешно отворените прашања, како што е прашањето за името со Грција или договорот со Бугарија. Оттука, за разлика од она што се обидува да го открие второто прашање за истражување, темата осум сугерира дека надворешните притисоци и пристапот кон нивното решавање предизвикуваат повеќе интраетничка, отколку интеретничка поделба. Интраетничката поделба, како што е илустрирано погоре, се карактеризира со група која поддржува компромитирачки пристап кон надворешните притисоци и друга група која се противи на компромис во дадените околности. Она што се чини дека ги дели испитаниците етнички Македонци е нивната перцепција за безбедноста. Првата група испитаници, кои гледаат на безбедноста во однос на членството во НАТО и ЕУ, се карактеризира со елементи на прагматизам, кои сакаат да прифатат компромис со цел да се придвижат од долгогодишниот статус-кво во надворешната политика. Втората група, која гледа на безбедноста во смисла на зачувување на националниот идентитет, се карактеризира со елементи на резервација и воздржаност, покажувајќи поголема загриженост за зачувување на елементите на етничкиот идентитет, дури и ако тоа значи продолжување на статус кво состојбата во агендата за меѓународна интеграција. Поделбата во македонската етничка група на *прагматичари* и *националисти* е очекувана, ако се земе предвид идентитетската природа на надворешните притисоци и блокирачкиот ефект што тие го создаваат врз надворешно-политичката ориентација на земјата. Имајќи ги предвид ограничувањата на доказите, сепак, овој аспект на темата осум служи само како почетна писта која може да инспирира поголем научен интерес за понатамошно истражување на овој исход.

Во споредба со постојната статистика, поделбите што се појавуваат во оваа тема, се чини дека ја одразуваат пошироката реалност во Македонија, до одредена мера. Како и да е, ова истражување не претендира на генерализирање ставови засновани врз неговите наоди, но има за цел само да претстави анализа на ставовите на избраните испитаници и импликациите што тие ги даваат. Пресметувањата околу надворешно-политичкиот пристап и постапките на владата предводена од ВМРО и од СДСМ, се чини дека ставовите на испитаниците се совпаѓаат со било кој пристап заснован на нивната партиска припадност. Ставот на Албанците, што се рефлектира во оваа тема, е исто така во согласност со итноста или приоритетот на албанскиот политички фактор за побрза интеграција во евро-атлантските структури, што беше подетално разработено во темата

шест. Подолу е извадокот од албанскиот испитаник, кој е исто така претставник на албанската партија ДУИ, и во владите предводени од ВМРО и од СДСМ:

„Вистинскиот пристап во решавањето на отворените прашања со соседните земји ќе биде отворен, искрен, приземен дијалог, што ќе резултира со конкретни мерки преземени од страните ... Важно е процесот на спорот за името [преговорите] да продолжи , и само тогаш можеме да се надеваме на резултати “.

Теута Арифи

Изјавата на претставникот на ДУИ е поблиску до изјавите на членовите на СДСМ, со што се спротивставува на ставовите на членовите на ВМРО. Следствено, постојаноста на надворешно-политичките ставови на албанскиот политички фактор доведе до поделби со коалицискиот партнер ВМРО, како што е илустрирано погоре. Поделбите не опстојуваат во новата влада, предводена од СДСМ, токму затоа што новиот македонскиот коалициски партнер се помести од позицијата на претходната влада. Неодамна развиениот надворешно-политички пристап од страна на СДСМ предизвика приближување на ставовите на двете етнички групи, претставени од двајцата коалициски партнери во владата.

Во директна поврзаност со второто истражувачко прашање, темата осум демонстрира зближување на ставовите меѓу Македонците и Албанците. Поточно, тоа покажува сличност во размислувањето помеѓу македонските и албанските политички партии. Како што споменуваат неколку испитаници, ова приближување е скорешен феномен, кога ќе се споредисо големиот јаз во ставовите меѓу Македонците и Албанците во претходните години. Следната тема дава поголем увид во причините за новонастанатиот консензус меѓу Македонците и Албанците во врска со надворешните отворени прашања и пристапот кон нив.

Тема 9: Виталните одлуки бараат колективна одговорност

Додека темата осум открива аргументи за неопходноста од промена на статус кво позицијата на надворешната политика со компромис и преговори, деветтата тема го разгледува концептот на колективна одговорност, која мора да ја рефлектира етничката и политичката вклученост, кога ќе се вклучи во нов надворешно-политички пристап. Темата девет е исто така производ на двете истражувачки прашања. Ова е вистина, затоа што го поврзува избраниот надворешно-политички пристап кон решавање на надворешните прашања со меѓуетничка кохезија. Така, многу испитаници, имајќи ја предвид тежината и природата на надворешните проблеми, ја нагласуваат неопходноста од инклузивен пристап од страна на владата во нејзините напори да ги реши блокирачките надворешни прашања, како единствен начин за постигнување одржливо решение. Еве како Радмила Шекеринска, министерот за одбрана на СДСМ, ја опишува ваквата вклученост:

„Во однос на прашањата што ја засегаат Република Македонија како целина, сите граѓани мора да бидат вклучени. Ниту еден проблем не може да се реши без внатрешен консензус... Република Македонија има кратка, но богата историја во овој аспект. Инклузивноста никогаш не може да предизвика штета, наместо тоа, само придонесува за подобар процес на донесување одлуки... “

Радмила Шекеринска

Пратеникот од албанската опозициска партија Беса, Африм Гаши, дополнително додава дека ако пристапот за инклузивност не се примени во чувствителни прашања како што е спорот за името, резолуцијата нема да ја рефлектира победничката ситуација за сите актери. *„Било која влада да е, доколку овој проблем се претстави како проблем што зависи од односот влада-опозиција, ние автоматски имаме нерешлив проблем... не смееме да го гледаме овој проблем [спорот за името] како проблем каде што победи една партија а другата изгуби“.* Кога се побара да објасни повеќе за неговиот концепт за освојување и губење на страните во контекстот околу спорот за името, тој додава: *„Ако СДСМ денес го реши проблемот со името, ВМРО ќе се однесува кон нив како кон предавници“.* Оттука, едностран пристап или иницијатива за решавање на прашања што влијаат врз сржта на постоењето на земјата, според Гаши, ќе произведе само херои и

предавници, во зависност од страната од која се гледа приказната. Со цел да се избегнат понатамошни поделби во македонското општество, Гаши предлага „СДСМ заедно со ВМРО, албанските партии, академската заедница, да преземат колективна одговорност, поопшта, поголема општествена одговорност и кога ќе се најде решение, тоа мора да биде заедничка резолуција. Можеби звучи утопично, но не е нереално“.

Но, според собраните докази, темата девет подразбира дека инклузивноста и постигнатиот консензус во врска со билатералните отворени прашања, како што е прашањето за името, се повеќе од меѓуетнички карактер отколку од меѓупартиски. Неодамнешниот консензус постигнат меѓу Македонците и Албанците може да се гледа не толку многу како резултат на промената на позицијата на Албанците, туку на позицијата на македонската владејачка партија. Во согласност со овој нов пристап, испитаниците признаваат неколку конкретни активности преземени од Премиерот во обидот да се надминат билатералните спорови со Бугарија и Грција, кои помогнаа да се зближат позициите на двете етнички заедници:

„За мала земја, со помалку од два милиони жители и со $\frac{3}{4}$ граници оспорени од соседите, е доста проблематично да се консолидира како држава. Првите чекори беа направени од [Премиерот] Заев, со потпишување на договорот за добрососедски односи со Бугарија, и можеме барем да се надеваме дека една жешка тема ќе биде затворена. Тој направи некои други симболични чекори како што се промена на името на аеродромот, автопатот и сл. Прифаќањето на промена на името со географски квалификатор, е следниот чекор што го направи со Грција... “

Блерим Река

„Мислам дека владата, кога започна да гради добри односи со Бугарија, само испраќаше позитивен / конструктивен сигнал до другите соседи дека ова ќе биде наш пристап. Значи, тие започнаа со помалку тешко прашање ... Овој дискурс има позитивен биланс кон сегашната влада, бидејќи тие градат доверба [?] и вештини за решавање на некои прашања што не се решени подолг временски период. Ова е влада на која всушност можеме да се потпреме за решавање на прашањето за името.

Вели Креци

Овие активности се опишани како сигнали од новата влада за новоприфатениот надворешно-политички пристап кон соседите. Показаната посветеност за преговори од страна на македонската водечка партија е во согласност со волјата на Албанците (опишана претежно во темите пет и шест) во однос на надворешните притисоци. Оттука, како што ставовите се приближуваат и јазот станува сè помал, структурираната инклузивност меѓу Македонците и Албанците, се одвива очигледно. Понекогаш таквата споделена одговорност или инклузивност помеѓу двете етнички групи се наведува директно. Во други случаи тоа го подразбираат албанските испитаници, кои изразуваат поддршка за постапките на владата во надворешната политика, што, во спротивни околности, немаше да се покаже. Подолу има два цитати, од двајца испитаници етнички Албанци, од кои едната ја претставува албанската партија во владата (Теута Арифи), додека другата е албанска партија во опозиција (Арта Точи). Сепак, обете ја одразуваат својата поддршка за надворешно-политичкиот пристап на владата, покажувајќи меѓуетничко приближување и инклузивност во надворешно-политичките прашања:

„Очигледно, постои нова динамика и силна политичка волја од сегашната влада за решавање на отворените прашања и забрзување на процесот на евроатлантските интеграции на земјите. Се разбира, мора да ја имаме предвид комплексноста на прашањата, меѓународниот контекст и домашните политички состојби во нашата земја и соседните земји, но верувам дека постигнавме добар политички момент да ги интензивираме разговорите и на крајот да преговараме за согласни решенија за сите засегнатите земји, и уште поважно, прикажуваат такво решение како заедничка визија за сите различни и релевантни фактори во македонското општество “.

Теута Арифи (ДУИ)

„Оваа влада, позната како реформаторна, своите реформи ги насочува главно кон нејзината надворешна политика. Тврдам дека надворешната политика на Македонија оди кон вистинскиот пат, имајќи го предвид самиот факт дека работи на релаксација на односите со соседите; тоа е една од нејзините цели“.

Арта Точи (Алијанса за Албанците)

Но, кога се доведени во прашање виталните одлуки, за кои е потребна заедничка одговорност, недостасува меѓупартиска инклузивност на македонската заедница. Откако ја нагласија важноста на колективното учество во изнаоѓање решенија за надворешни притисоци, некои испитаници укажуваат на отсуство на консензус помеѓу двете најголеми македонски партии, СДСМ и ВМРО. Испитаниците го оценуваат ваквиот недостаток на консензус како негативен за перспективата на земјата, сепак, тие не ги разгледуваат длабински мотивите или импликациите што стојат зад тоа. Покрај Блерим Река, останатите испитаници само се повикуваат на приговорот на ВМРО за надворешно-политичкиот пристап на владата, но не образложуваат за ставот на ВМРО ниту говорат за било какви последици кои може да следат. Врз основа на базата на податоци, единствениот заклучок за ставот на ВМРО кон владиниот пристап е дека тој не го одобрува или е критичен. Како и да е, ова е едноставно заклучок, кој не е нужно валиден. Цитатите подолу ги илустрираат перцепциите на некои испитаници во врска со недостатокот на консензус меѓу двете страни и импликациите од истиот.

„Ние зборуваме за уставниот поредок на државата. Не зборуваме за името на владата. Да стануваше збор за името на владата, Заев [премиерот] сам ќе го избере тоа. Но, ние зборуваме за целата држава, за сите нејзини жители, за сите луѓе, позиција, опозиција, граѓанско општество. Со други зборови, Македонија, како унисон, како целина, треба да најде сила да ги надмине самите себе и нејзините националистички чувства и сл. Заради иднината, за новите генерации... “

Блерим Река

Кога Река е запрашан дали се повикува на кој било специфичен политички субјект кога говори за потребата од надминување на националистичките чувства, тој го наведува следново: *Не е правилно за опозициска политичка конјуктура да се жртвува и држи во заложништво на судбината на цела Македонија и целата млада генерација само заради каприци и политичка тврдоглавост да се биде во опозиција ... тие беа на власт еднаесет години, зошто не го решија тоа? Сега, некој друг, на нивно место во владата, сака да го реши, и тие велат не!... Ова според мене е политичка незрелост... “*

Кога се осврнува на опозицијата, тој мисли само на етничката македонска опозициска партија, ВМРО, бидејќи во надворешно-политичката област, албанските

опозициски партии не покажуваат разлика во ставовите од албанската партија на власт. Река не дава друга мотивација зад однесувањето на ВМРО освен што укажува на *каприци* што не е на власт. Тој, сепак, повика внатре во ВМРО повеќе да рефлектираат, тврдејќи дека статус-кво штети за иднината на земјата:

„Значи, очекувам опозициската ВМРО да размисли малку порационално за овие прашања; ние не зборуваме за денес, ние зборуваме за идните генерации. Како и да е, оваа држава треба да продолжи [да постои] и новата генерација треба да се развива понатаму. Со статус кво [на агендата за надворешна политика] нема прогрес, развој, напредок“.

Трошановски звучи уште попесимистично во врска со можноста за постигнување на меѓупартиски консензус за надворешните отворени спорови. *“Тоа е многу тешко да се случи ... Но, многу е илузорно да се бара начин за политички консензус за компромисот [за името] меѓу сите партии ... тие не би се согласиле - опозицијата во моментот [не се согласува].“* Тој, сепак, посочува на постоењето на друг консензус, кој е меѓуетнички, имено помеѓу етничката македонска партија СДСМ и албанските партии: *“Со оглед на тоа што консензус помеѓу сегашната македонска партија на власт и останатите партии секако постои“.* Иако Трошановски е скептичен во однос на договорот меѓу двете најголеми македонски партии за надворешно-политичките предизвици, тој не ја исклучува можноста ВМРО да прифати ‘тивко’ решавање на надворешните спорови, како што е прашањето за името. Според мислењето на Трошановски, таквата тивка поддршка би била погодна за ВМРО, бидејќи високо чувствителното надворешно-политичко прашање би било решено од друга политичка партија (СДСМ), со што ќе и симне на ВМРО од рамениците голема историска одговорност: *“Постои недостаток на консензус од страна на ВМРО, кое сепак може, на премолчен начин, да ја поддржи резолуцијата“.*

АртаТочи, во обид да ја илустрира улогата на ВМРО во клучните времиња на донесување одлуки за надворешната политика на земјата, се осврнува на одбивањето од страна на ВМРО на законот за употреба на јазиците. Таа го смета однесувањето на ВМРО како тактика за одложување на дискусиите за истакнатите надворешно-политички прашања и како начин да се сврти вниманието на населението од надворешни кон внатрешни меѓуетнички прашања.

„За време на овие големи и клучни моменти за Македонија, кога се решаваат долготрајни проблеми, кои се предуслов за движење напред, ориентацијата се дефокусира на нешто ирелевантно. Наместо владата и опозицијата во Македонија да се здружат кон исполнување на целта на [надворешната политика], опозицијата [ВМРО] на Македонија поднесува 36 илјади амандмани за законот за употреба на јазиците. Ова е начин за избегнување на виталните прашања и не го разбираам таквото дефокусирање на јавноста од македонската опозициска партија “.

Арга Точи

Со оглед на тоа што горенаведените цитати се уперени кон ВМРО за демонстрација на некооперативно однесување со владата при решавање на надворешните прашања, Ристо Никовски, ваквиот недостаток на соработка или инклузивност и го припишува на владата на Заев (предводена од СДСМ). Тој ена спротивна страна од горенаведените цитирани испитаници, тврдејќи дека начинот на дејствување на сегашната влада е ексклузивен и нетранспарентен. Покрај исклучувањето на ВМРО, на кое Никовски не се повикува директно, тој зборува и за други фактори, кои се значајни, но сепак не се вклучени во овој процес. Ставот на Никовски овде, кој смета дека пристапот на владата е исклучен и аматерски, е кохерентно продолжување на неговите мисли изразени во претходната тема, кои го откриваат неговото спротивставување на пристапот на владата кон решавање на надворешните прашања:

„Носител секако треба да биде Владата, но за клучните прашања, како што е името на државата, мора да бидат вклучени сите релевантни социјални фактори. За него не смее да се преговара во најголема тајност и без соодветна длабинска анализа, како што е сега. Странски експерти мора да бидат вклучени затоа што немаме доволно домашни политички, правни и дипломатски капацитети. Нивната неинволвираност, пак, зборува за чист аматеризам “.

Темата девет е значајна во однос на двете истражувачки прашања. За разлика од тема втора, таа не се фокусира на тоа како надворешните притисоци влијаат на целите на надворешната политика, но сепак е релевантна за првото истражувачко прашање бидејќи дава докази за владиниот одговор на надворешните прашања што, како што утврдува темата втора, создаваат блокирачки ефект врз целите на надворешната политика.

Објаснувајќи го владиниот пристап кон надворешните прашања, оваа тема, исто така, дава одговори на второто истражувачко прашање, бидејќи владиниот одговор кон надворешните прашања вклучува меѓуетничко вклучување и споделена одговорност. Оттука, индиректно се одразува како надворешните притисоци влијаеле на зближувањето меѓу двата етникуми како одговор на овие отворени прашања. Тука, деветтата тема е во контрадикција со тема шеста, која прикажува меѓуетничка поделба околу надворешните притисоци. Но, хронолошки видена, темата девет претставува ситуација кога етничките позиции еволуирале од поделени во унифицирани, како резултат на новосоздадените околности. Оттука, може да се смета дека оваа тема открива подоцнежна фаза од развојот на односите помеѓу двете етнички групи во однос на надворешните притисоци и нивните ефекти врз целите на надворешната политика. Таа ја прикажува еволуцијата на случувањата поставени во темите пет, шест и седум.

Тема 10: Времето е сега

Темата десет е и слична а и различна од темите осум и девет. Доволните разлики што ги прифаќа, ја прават да стои како посебна тема. Темата десет го дискутира концептот на времето во однос на надворешните притисоци. Како такво, дава увид во првото истражувачко прашање, бидејќи *времето*, исто како и *компромисот*, е важна интегративна компонента во владиниот пристап кон надворешно отворените прашања. Слично на темата осум, темата десет дава увид во владиниот пристап кон надворешните проблеми, но пристапот овој пат не се однесува на методот, туку на времето. Исто така, исто како и темите осум и девет, оваа тема изнесува на виделина слична поделба помеѓу испитаниците во однос на концептот „времето е сега“. Двата цитати подолу ја илустрираат поделбата помеѓу испитаниците:

„Да, јас дури би го кажал тоа поинаку. Не само што е вистинското време, туку е единствениот можен период кога ова прашање може да се реши.

Блерим Река

„Јас би го проценил квалитетот на Владата според квалитетот на решенијата, а не според брзината [за нивно решавање]“.

Поделбата во темата десет има голема сличност со онаа од темата осум, бидејќи илустрира унифицирани позиции меѓу двете етнички групи кон надворешните теми. Така, зближувањето меѓу Македонците и Албанците станува очигледно уште еднаш во актуелната тема. Подолу се дадени два цитати, еден од етнички Македонец и другиот од етнички Албанец, и двајцата покажуваат сличност во размислувањето за вистинското време за решавање на надворешните прашања:

„... И покрај тоа, сметам дека оваа влада е посветена на решавањето на овој проблем и сметам дека е од најголема важност да се реши сега...“

Марко Трошановски (етнички Македонец)

„Актуелната влада ги става евроатлантските интеграции на Македонија на врвот на својата агенда, затоа верувам дека процесот ќе се забрза и влијанието врз целокупниот развој на земјата ќе биде позитивно“.

Теута Арифи (етничка Албанка)

Друга сличност помеѓу темата осум и десет е конзистентноста на ставовите на испитаниците во двете теми. Истите испитаници кои аргументираат за „времето е сега“, тврдат во корист на преговорите и компромисот во осмата тема. Од друга страна, испитаниците кои тврдат против „времето е сега“, слично тврдат против компромисот како метод за решавање на отворените прашања со соседите во темата осум. Врз основа на нивната логика на расудување, испитаниците го поврзуваат методот и времето во еден концепт, или се за или против двајцата.

Темата десет претставува и меѓупартиска и интра-етничка поделба. Како и темата осум, испитаниците кои се поврзани со СДСМ се залагаат за побрзо решавање на проблемот за името со Грција. Од друга страна, испитаниците кои се поврзани со ВМРО сметаат дека времето не треба да се користи како инструмент за притисок за постигнување решение со соседите. Фактот што покрај претставниците на СДСМ и на ВМРО, има независни испитаници кои се поделени околу концептот на време, покажува дека поделбата, покрај тоа што е меѓупартиска, е и интра-етничка, исто како што беше и во темата осум. Цитатите подолу ја илустрираат двојната поделба објаснета во овој пасус.

Испитаниците се со етничко македонско потекло, од едната или од двете најголеми партии, како и независни:

„... во привремената спогодба што ја имаме со Грција, нема временско ограничување, додека обете страни треба да бидат свесни дека е во интерес и за побрзо решавање на спорот ... но ако едната страна има време како аргумент и тврди дека колку повеќе ова прашање се одложува, тогаш вие [Македонија] ќе бидете оштетени, додека другата страна е подложена на притисок, тогаш може да дојде до решавање на спорот, но тоа нема да биде фер решение, туку решение за заложништво.“

Антонио Милошовски (ВМРО)

„... И целата оваа шарада на „сега е моментот“ „сега е време“, е само шарада и нема да донесе ништо добро“.

Жидас Даскаловски (партиски неопределен)

„Сите политички фактори кои сега се на власт сметаат дека дојде време за решавање на прашањето за интеграцијата на Македонија во НАТО, бидејќи ние го држиме озлогласениот рекорд дека сме држава со најдолга кандидатура...“

Стево Пендаровски (СДСМ)

„... И покрај тоа, сметам дека оваа влада е посветена на решавањето на овој проблем и сметам дека е од најголема важност да се реши сега...“

Марко Трошановски (партиски неопределен)

Поделбата помеѓу испитаниците во темата десет, што е внатре-етничка и меѓупартиска, би била скоро идентична со таа во темата осум. Но, исклучок од овој образец е позицијата на албанскиот испитаник, Африм Гаши, кој аргументира против концептот „времето е сега“:

„Механизмот е да дојдеме заедно и да разговараме со денови ... Јас дури мислам дека во врска со овие работи [отворени прашања со соседите], потребен е дијалог кој не е временски ограничен. Нека започне денес и ќе трае една година или две ... ако можеме да постигнеме решение денес, да го решиме, но ако не ... тогаш тоа би бил начинот“.

Африм Гаши

Позицијата на Гаши може да изгледа парадоксална, ако го земеме предвид општиот став на албанскиот политички фактор, изразен од повеќето испитаници, што е во полза на

евро-атлантските интеграции и затоа побрзо решавање на надворешните блокади. Како и да е, ако ја анализираме позицијата на Гаши во врска со надворешните притисоци, како што е прашањето за името со Грција, можеме да заклучиме дека тој ги гледа надворешните работи само како последица на внатрешните девијации на политичкиот систем:

„... Изграден е политички систем што ја проектира Македонија како национална држава, додека социјалната реалност во Македонија е дека таа е мултиетничка држава ... Значи, дефинирањето на државата како унитарна (национална држава) исто така создаде проблеми со нејзините соседи “.

Оттука, кога ги елаборира начините за пристап кон надворешните отворени прашања, Гаши одржува постојан фокус на потребата да се поправи уставната филозофија, која е етно-национално заснована, во мултиетничка, како прв и најважен чекор, што потоа ќе доведе до решавање на последичните надворешни прашања што ги има земјата со соседите. Гледајќи го коренот на проблемот во искривената уставна реалност на Македонија, Гаши признава дека процесот на санирање на овој проблем е прилично сложен и затоа не треба да биде временски ограничен. Како таква, позицијата на Гаши може да личи на ставот на другите испитаници етнички Македонци во аргументот против времето како главен аргумент за решавање на надворешните проблеми. Но, во суштина, неговата позиција е различна од другите испитаници кои тврдат против „времето е сега“. За разлика од Гаши, другите испитаници ги сметаат споровите со соседите не како одраз на домашните, туку повеќе како надворешно наметнати спорови, на кои не треба да им се пристапува на начинот на кој прави владата.

Последната тема ги расплетува ставовите и погледите на испитаниците во однос на надворешните отворени прашања. Како што се гледа во неколку теми, позициите на некои испитаници за надворешните притисоци се условени од ефектот што тие го даваат врз надворешната политика и, следствено, врз меѓуетничките односи, а во некои други позициите се условени од ефектот што го создаваат надворешните притисоци врз националниот (државниот) идентитет, кој се изедначува со етничкиот идентитет на мнозинството од населението. Во зависност од значењето што секој испитаник му придава или на еден фактор, надворешната политика наспроти националниот идентитет, или го

подржуваат или се спротивставуваат на факторот за тајминг во процесот на решавање на надворешно отворените прашања. Овие ставови на испитаниците не се карактеристични само за темата десет, туку општо за сите теми, бидејќи секој став е одраз на чувствата и размислувањето на испитаниците кон надворешните проблеми и сите ефекти што тие можат да ги дадат.

Како што е објаснето на почетокот на ова поглавје, пристапот кон генерирање на теми беше воден од податоци водени од двете истражувачки прашања. Оттука, десетте теми што произлегоа од збирот на податоци се резултат на десет стандардизирани прашања од интервјутото што го спроведов со тринаесет испитаници и кои беа формулирани во корелација со двете истражувачки прашања. Намерата беше да се согледаат аспектите за тоа како влијаат надворешните притисоци врз надворешната политика и меѓуетничките односи во Македонија во периодот 1991-2018 година, како што ги перципираат избраните испитаници. Фреквенцијата на појавување низ базата на податоци не беше единствениот критериум за генерирање на десетте теми. Во процесот на генерирање на теми, имаше и други критериуми, како што е релевантноста на една тема во однос на истражувачките прашања, што можеби се засноваше на субјективна проценка на истражувачот. Значењата или импликациите во секоја тема се важни димензии на ова истражување и тие се посочени и анализирани секогаш кога ќе се сретнат.

Десетте теми на ова истражување, гледано како целина, претставуваат корелација не само со истражувачките прашања, туку и едни со други. Сите заедно претставуваат многустран наратив за надворешните притисоци, надворешната политика и меѓуетничките односи. Како такви, овие теми ја претставуваат комплексноста на односот помеѓу надворешните притисоци и надворешната политика и надворешните притисоци и меѓуетничките односи, бидејќи оваа врска варира и се развива од една во друга тема. Ваквата сложеност најдобро ја опишуваат самите испитаници, кои на моменти се согласуваат, а друг пат се спротивставуваат. Сличностите или разликите меѓу испитаниците произлегуваат од нивната перцепција за ефектите од надворешните притисоци врз надворешната политика и меѓуетничките односи. Бидејќи ова истражување се обидува да го анализира овој надворешен ефект само на две димензии, надворешната политика и меѓуетничките односи, невозможно е да се занемари друг важен ефект што го создаваат надворешните притисоци; а тоа е ефектот врз етничкиот идентитет на

мнозинската заедница, т.е. на Македонците. Токму овој ефект влијае на испитаниците да покажат одредени ставови кога ги разгледуваат другите ефекти. Како што рефлектираат десетте теми, сличностите или разликите што се јавуваат кај испитаниците понекогаш се карактеризираат со етничка припадност, со партиска припадност или со други фактори. Понекогаш, постои шема на размислување што може да се пронајде во целокупните ставови на испитаниците, но понекогаш нивните ставови се менуваат до степен до кој се губи моделот. Самите теми можат да бидат контрадикторни едни на други. Додека една тема воспоставува меѓуетничка поделба за надворешните притисоци, други теми го прикажуваат спротивното - меѓуетничкото единство. Но, темите само ја презентираат еволутивната природа на овие односи од една во друга контекстуална околност.

Покрај директните значења што ги претставува секоја тема, постојат неколку основни претпоставки или импликации. Покрај воспоставувањето на очигледни феномени, како што е застојната надворешна политика или поделените меѓуетнички ставови околу надворешните притисоци, постојат и други суптилни аспекти што ги откриваат темите. Овој пристап го нарекуваат Браун и Кларк како латентни теми и се заснова најмногу на субјективната проценка на истражувачот и можеби на неговото / нејзиното претходно познавање на контекстуалната поставка. Според пристапот на латентната тема, истражувачот не е фокусиран само на површинското значење на базата на податоци, туку го надминува и кажаното, обидувајќи се да најде основни значења и да бара модели на латентни ставови во множеството податоци (Браун и Кларк, 2006 година), стр.14). Различните етнички преференции за надворешните врски, преваленцата на етничкиот идентитет над националниот (граѓански) идентитет, етничките сфаќања кон надворешните теми, интра-етничкиот недостаток на консензус во однос на надворешните притисоци, се некои од овие латентни аспекти, од кои секој се анализира во поголеми детали во рамките на соодветните теми.

ГЛАВА 7. ДИСКУСИЈА И ЗАКЛУЧОК

Расправа

Како што се наведува во воведното поглавје на оваа теза, ова дело започнува со своето емпириско истражување водено главно од две истражувачки прашања. Навистина, ова дело е делумно од истражувачка природа, водено и структурирано од ставовите на субјектот на интервјуто, кои претставуваат индивидуи со знаење и влијание во областите на надворешната политика и меѓуетничките прашања. Но, како што веќе беше кажано претходно, истражувањето исто така комбинира полу-структурирани методи, водени од двете истражувачки прашања, кои служат главно за одржување на фокусот на односот помеѓу надворешната политика и меѓуетничките односи, како главна цел на овој труд.

Враќајќи се на првото истражувачко прашање, во кое се вели: На кои начини надворешните притисоци влијаеле врз целите на надворешната политика на Македонија?, емпириската содржина дава одговори кои се скоро конзистентни во нивната наративна логика и каде скоро и да не се забележува противречност кај испитаниците. Ова најдобро се рефлектира во темата број еден, која на директен начин ги утврдува целите на надворешната политика на Македонија. Иако оваа тема рефлектира единство на ставови меѓу различните испитаници, вклучително и оние на спротивните политички крилја, таа сепак не одговара на првото истражувачко прашање целосно. Покрај утврдувањето на главните цели на надворешната политика на Македонија, а тоа се интеграцијата во ЕУ и НАТО, оваа тема, исто така, демонстрира и меѓуетничко единство во однос на целта на заедничките интеграции на надворешната политика. Втората и четвртата тема, исто така, може да се сметаат како одговори на првото истражувачко прашање, иако одговорите од темата број два до темата четири не се само различни, ами на моменти и контрадикторни. Темата два одговара на првото истражувачко прашање со опишување на надворешните фактори како главен фактор што влијае врз забавувањето, па дури и запирањето на напредокот на надворешната политика кон евро-атлантските интеграции. Темата два се фокусира на соседната грчка држава, опишувајќи ја како главен влијателен фактор врз целите на надворешната политика на Македонија. Ова влијание е скоро еднострано

описано како негативно и штетно за надворешната политика. Испитаниците нагласуваат дека Грција, поради билатералниот спор што го има со Македонија околу уставното име и државните симболи, кои исто така се преклопуваат со симболите на македонската етничка група, ја условува Република Македонија да преземе промени на нејзиното име и на другите државни идентитетски симболи, со попречување на нејзината интеграција во евроатлантските структури. Причините за однесувањето на Грција кон Македонија, според податоците, спаѓаат во широк спектар. Некои од причините се ограничени само на билатерален спор меѓу двете држави за национални и идентитетски прашања, додека други го надминуваат обичниот билатерален спор, вклучително и улогата на другите сили, како што се Русија или САД, кои имаат за цел да извршат свои интереси преку овој спор. Покрај Грција, оваа тема го привлекува вниманието на уште еден фактор, кој можеби извршил слично влијание или со други зборови, ги попречува целите на надворешната политика на земјата. Овој друг фактор е Бугарија, друга соседна држава, со која Република Македонија има отворени идентитетски проблеми. Како и да е, улогата на Бугарија, многу испитаници ја опишуваат само како споредна, од две причини. Првата причина е слабата моќ на Бугарија во меѓународните односи, во споредба со Грција, и како последица на тоа, нејзиниот недоволен капацитет да иницира меѓународна блокада на соседна држава. Второ, спорот со Бугарија, сметан за помалку комплициран, веќе беше во тек да се реши во времето кога се одржа емпириското истражување на ова дело. Затоа ова прашање во податоците е прикажано како процес кој брзо се движеше кон решавање, а со тоа и како проблем што наскоро требаше да биде затворен. Иако оваа тема доминира значително во дискурсот на испитаниците, во однос на надворешните фактори и нивното влијание врз надворешно-политичките објекти на Македонија, темата четири ја претставува другата страна на медалот. Раскажува за внатрешни фактори, кои според мислењето на испитаниците се штетни за процесот на напредокот на надворешната политика, како и надворешните фактори. Иако првото истражувачко прашање е концентрирано само на надворешните фактори и нивното влијание врз надворешната политика, истражувачката и единствено полу-структурирана природа на ова истражување, дозволи појавување на податоци кои упатуваат на друг влијателен фактор, внатрешен, како што е бавниот реформски процес, политизација на институциите, национализмот, филозофијата на уставот што ја дефинира земјата како национална држава итн.

Разновидноста на одговорите на испитаниците беше повеќе од очекуваната, имајќи го предвид селективниот избор на испитаници во оваа работа, со цел да се соберат заедно примероци од етнички и политички различни испитаници. Затоа, факторите и причините за негативното влијание врз реализацијата на целите на надворешната политика на Македонија се разработени во широк спектар, почнувајќи од надворешните до внатрешните фактори. Релевантно за првото истражувачко прашање е фактот што надворешните фактори, карактеризирани преку соседните држави, се добро воспоставени како блокирачки и попречувачки фактори на евро-атлантските цели на Македонија.

Додека првото истражувачко прашање се обидува да открие дали постои директна врска помеѓу надворешните фактори и целите на надворешната политика, второто истражувачко прашање е посложено, бидејќи се обидува да истражи индиректна врска. Искажано како: На кој начин надворешните притисоци имаат влијание врз меѓуетничките односи во Македонија? второто истражување најде подлабок одговор во рамките на темата шест, која продолжува да се развива во тема седум. Темата шест, всушност, го изразува индиректното влијание што го создаваат надворешните фактори врз меѓуетничките односи. Таквото влијание се согледува преку ЕУ и НАТО, така што во насловот на оваа тема стои: Два етникуми поделени по ЕУ и НАТО. Оваа тема воспоставува две појави. Првата е меѓуетничка поделба која е предизвикана како резултат на надворешните притисоци и што подразбира постоење на етничка перцепција кон надворешните спорови. Меѓуетничката поделба се карактеризира со различни сфаќања, меѓу Македонците и Албанците, за надворешните спорови, а особено за тој со Грција за името на државата. Но, оваа поделба се карактеризира и со различна меѓуетничка перцепција во однос на интеграцијата во ЕУ и НАТО. Ова може да изгледа парадоксално, бидејќи веќе рековме дека таа тема воспоставува меѓуетничко единство околу агендата за интеграција на земјата. Тогаш како е објаснета оваа поделба во темата шест? Меѓуетничката поделба за интеграција во ЕУ и НАТО во темата шест резултира како последица на поврзаноста помеѓу надворешниот спор и агендата за интеграција на Македонија. Бидејќи агендата за надворешна политика е тесно поврзана со решавањето на билатералните спорови, перцепцијата во однос на првата димензија (надворешни фактори) на крајот се рефлектира во однос на втората димензија (меѓународна интеграција). Втората димензија е епилогот на оваа поделба, која, според податоците, има потенцијал на

влошување доколку опстојуваат условите на надворешните фактори. Вториот феномен е најдобро разработен во следната тема, т.е. во темата седум. Оваа тема, преку впечатоците и ставовите на испитаниците, претставува два хипотетички потенцијали и трето објаснување. Првиот е потенцијал за понатамошна ескалација на меѓуетничката поделба во однос на билатералните спорови и следствено на меѓународните интеграции, а вториот е де - ескалација на меѓуетничката поделба и појава на меѓуетничко единство засновано на променет политички пристап во однос на билатералните спорови и, следствено, на меѓународните интеграции. Третото објаснување не ги поврзува билатералните спорови со меѓуетничките односи.

Емпириските индикации даваат некои објаснувања во врска со некои од покренатите аргументи (хипотези) и во теоретските поглавја. Прво, хипотезата 1a добива поддршка врз основа на ставовите на испитаниците, кои се и етнички Македонци и Албанци, и кои ги квалификуваат надворешните притисоци како закана за државната безбедност, во смисла дека тие, доколку не се решат, може да предизвикаат меѓународна изолација на земјата. Разбирањето на темите на интервјуто за поврзаноста помеѓу безбедноста и меѓународната интеграција сугерира дека надворешните фактори навистина претставуваат безбедносни закани за мала и слаба држава, која е неспособна да го брани својот суверенитет независно од меѓународните сојузници. За да ја разјаснам понатамошната поддршка која хипотезата 1a ја добива од емпириските наоди, ќе ја поделам на два дела. Првиот дел од оваа хипотеза, како што веќе беше кажано погоре, се чини дека стекна докази, бидејќи билатералните притисоци, од скоро сите испитаници, се квалификувани како политички закани со висок интензитет и значење за државната безбедност, што, пак, е тесно поврзана со процесите на интеграција. Со опишување на билатералните спорови како главна пречка за меѓународната интеграција на земјата и со нагласување на неможноста за опстанок на една мала држава, која е соочена со внатрешна (меѓуетничка) и надворешна (меѓусоседска) нестабилност, надвор од сојузите и меѓународните организации, како што се ЕУ и НАТО, податоците укажуваат на тоа дека спорните прашања со соседите, а особено со Грција, се сметаат за силно загрозувачки и значајни за безбедноста на државата.

Како логична последица, испитаниците укажуваат на поддршка за вториот дел од хипотезата 1a, односно за демонстрација на повисока акција / иницијатива за надворешна

политика кон надворешните закани. Низ емпириските индикации, од скоро сите субјекти на интервјуата, таквата висока акција или иницијатива е опишана како политика на *компромис*, која ќе се карактеризира со билатерални договори, што ќе ги затвори споровите со соседите и како резултат ќе го отвори патот на земјата кон евро-атлантските интеграции. Ваквата висока надворешно-политичка иницијатива кон надворешните закани, испитаниците ја сметаат за наговест на сега веќе нов надворешно-политички пристап, рефлектиран преку неколку симболични чекори, како што се договорот со Бугарија, промената на името на скопскиот аеродром, името на автопат и сл.).

За спротивната под-хипотеза, или H1b, од друга страна, има многу помалку емпириски индикации. Сепак, некои испитаници ја идентификуваат ситуацијата предвидена од H1b со периодот на владеење на ВМРО. Некои податоци укажуваат на тоа дека во текот на едно децениско владеење на ВМРО, надворешните спорови со соседите биле сфатени како закана, меѓутоа, главно, како општествена закана, бидејќи според нивната перцепција, тие биле насочени кон идентитетските елементи на државата. Следствено, со оглед на ограничената подвижност на надворешната политика, како резултат на надворешните услови, постојат некои емпириски податоци што даваат индикации дека одговорот на надворешната политика бил на ниско или на статус-кво ниво. Од ставовите на испитаниците може да заклучиме дека оваа хипотеза претставува *состојба од минатото* во поглед на односот помеѓу надворешните закани и дејствувањето на надворешната политика. Преминот од оваа состојба во хипотетичката во H1a се случува токму поради промена на перцепцијата во врска со заканите и безбедносните прашања, како што се гледа во емпириските наоди.

Втората хипотеза произлезе од второто истражување, кое се обиде да истражи како надворешните притисоци можат да влијаат на меѓуетничките односи. Оваа хипотеза, сепак, не стои самостојно, туку во однос на првата. Слично на првата хипотеза, втората хипотеза исто така беше развиена во две спротивставени сценарија. Емпириските наоди, сепак, даваат индикации кои се чини дека го поддржуваат првото сценарио или хипотезата 2a. Овој исход беше очекуван бидејќи хипотезите 1a и 2a се меѓусебно поврзани во каузална врска, исто како што се 1b и 2b. Бидејќи хипотезата 1a најде поголема емпириска поддршка претходно во емпириските индикации, поддршката следеше во прилог на хипотезата 2b подоцна. Опишувајќи ги политичките случувања врз основа на нивните

сфаќања, испитаниците дадоа податоци што сведочат за тоа како повисоките активности на надворешната политика кон надворешните билатерални притисоци, што доведуваат до нивно решавање, даваат можност за меѓуетничко приближување и на крај обединување. Според повеќето емпириски докази, некои индикации, ваквото меѓуетничко единство го демонстрираат и Македонците и Албанците. Оваа демонстрација е изразена или директно, или индиректно, преку изразување поддршка за тековното надворешно-политичко однесување кон соседите. Од таквата поддршка, можеме да заклучиме дека етничките групи развиле поблиски ставови од порано кон надворешната политика, што пак помогнало во натамошното приближување на етничките групи. Ова приближување, како краен процес, може да доведе до напредна фаза на меѓуетничка интеграција под европски идентитет.

Спротивно на хипотезата 2а, се чини дека хипотезата 2б во емпириските наоди наоѓа многу помалку поддржувачки индикации. Она што се чини позначајно да се спомене, е фактот дека мојата претпоставка за постоечка врска помеѓу хипотезата 1б и 2б се чини дека не е доволно поткрепена со емпириски индикации. Оттука, податоците се чини дека покажуваат дека не постои неопходна меѓусебна поврзаност помеѓу надворешните закани и меѓуетничкото неединство. Додека некои испитаници сметаат дека постои меѓуетничка поделба, тие не ја припишуваат таквата поделба на надворешно-политичкото однесување на земјата кон надворешните спорови. Како што покажуваат податоците, во однос на хипотезата 2б, сценариото предвидено со оваа хипотеза не е веќе сценарио со потенцијал да се развива во иднина, туку е ситуација од минатото, која заврши со промената на владата во 2017 година.

Ако на холистички начин им пристапиме на двете хипотези, анализата на емпириските наоди се чини дека укажува на постоење на врска помеѓу трите главни елементи на истражувачкиот триаголник: надворешни фактори - надворешна политика - меѓуетнички односи, додека јазолот на овој однос се чини дека е надворешната политика. Надворешната политика, како што укажуваат наодите, испитувана без надворешни притисоци, резултира како значаен играч во улога на обединувач на етничките групи, инаку поделени. Ова се случува поради постоење на исти меѓуетнички преференции во однос на меѓународната ориентација на државата, како што изразуваат скоро сите субјекти на истражување. Ваквите индикации можат да помогнат во идните истражувања

да се дојде до заклучок дека надворешната политика, влијаејќи врз над-етничката свест на различните етнички групи, може да помогне во изградбата на држава / национален идентитет заснован на граѓански вредности. Повторуваните теми во истражувањето на односот помеѓу надворешната политика и меѓуетничките односи даваат индикации за улогата на безбедноста и интеграцијата што ја игра надворешната политика. Со други зборови, емпириските сознанија го подобруваат нашето разбирање за двојната улога на надворешната политика во рамките на една мала, мултиетничка држава: онаа на безбедноста и интеграцијата. Наодите сугерираат дека преку меѓународните интеграции, надворешната политика има за цел да го подобри статусот на малата држава во меѓународното опкружување, но исто така и да ја гради внатрешната, меѓуетничка интеграција. Следствено, ова и овозможува на надворешната политика да ја извршува својата двојна безбедносна улога, гарантирајќи безбедност на мала држава како во меѓународно, така и во домашно опкружување.

Надворешнополитичкото меѓународно држење, како што покажува случајот со Македонија, е најконсензуален фактор меѓу двете големи етнички групи, со што се одразува стабилизирачка улога во домашен терен на мултиетничката земја. Со квалификување на надворешната политика како „*најопит и најширок консензус, национален и политички*“, на меѓународната интеграција се гледа како фактор што влијае на националната интеграција помеѓу различните етнички групи, исто толку или дури и повеќе од другите внатрешни фактори. Иако емпириските наоди не даваат детални елаборации за причините за единствена поддршка на двојната интегративна агенда, тие индиректно алудираат на надетнички или граѓански вредности и институции што ги проектира евро-атлантската перспектива.

Ваквата перцепција во однос на меѓународните интеграции, сепак, се менува во моментот кога надворешната политика ќе биде условена од надворешни закани. Бидејќи надворешните закани, кои произлегуваат од билатералните спорови кои Македонија ги има со своите соседи, се состојат од идентитетски спорови што ја засегаат државата и мнозинската етничка група, тие не се перципираат подеднакво од двете етнички групи, Македонците и Албанците. Субјектите на интервјуто посочуваат дека со карактеристичните перцепции започнува да се појавува јазот помеѓу двете етнички групи. Емпириските индикации навидум покажуваат дека поделбата меѓу двете етнички групи се

рефлектира во однос на надворешно-политичкиот пристап кон надворешните закани. Во рамките на емпириските сознанија се тврди дека со оглед на тоа што овие закани ја попречуваат меѓународната агенда на земјата, меѓуетничката перцепција почнува да се разидува не само во однос на надворешно-политичкиот пристап кон овие билатерални спорови, туку и кон евроатлантската ориентација на земјата. Емпириските наоди укажуваат на тоа дека македонската етничка група, под силно влијание на надворешните закани, демонстрира поголема воздржаност кон проактивна надворешна политика, со што би се обидело побрзо да се решат билатералните спорови со соседите. Следствено, во скоро сите сфаќања на испитаниците, оваа етничка група ја покажува истата резерва кон евроатлантскиот процес, исто така, што е блокирано од билатералните спорови, се трансформира во индиректен фактор на притисок врз надворешната политика на Македонија. Како што покажуваат наодите, таквата резервација не е толку очигледна во албанската етничка група, која се чини дека е многу помалку погодена од билатералните закани. Понатаму, бидејќи Албанците се прикажани од скоро сите субјекти на интервјуто како силни поддржувачи на евро-атлантската агенда, и бидејќи испитаниците претпоставуваат дека оваа агенда е закована заради надворешните спорови, нивната позиција покажува дека Албанците бараат поактивна надворешна политика, што би ги решила овие спорови што е можно побрзо. Како и да е, како што укажуваат наодите, албанската етничка група се чини дека не одговара за последиците од резолуциите на споровите, бидејќи се чини дека овој процес не влијае на нивниот етнички идентитет. Но, индикациите сугерираат дека состојбата е сосема поинаква со македонската етничка група. Наодите покажуваат дека тука се појавува јазот во перцепциите меѓу Македонците и Албанците во однос на пристапот на надворешната политика кон надворешните закани. Постојат докази, од неколку испитаници, кои покажуваат дека ваквиот јаз, може да се зголеми само ако опстојува статус-кво состојбата во надворешната политика. Во таков случај, потпирајќи се на емпириските индикации, можеме да претпоставиме дека колку подолго траат надворешните закани, толку повеќе ќе растат поделбите меѓу двете етнички групи, до точка каде што нивната поделба се претвора во отворен антагонизам и напнатост.

Истражувањето за присуството на надворешни закани дава одреден увид и индикации дека силната етничка идентификација преовладува над националната или

државната идентификација. Во присуство на надворешни притисоци, соживотот помеѓу етничкиот и националниот идентитет, како што тврди Фун (1986, цитиран според Шулман 1996 г.), се чини дека станува невозможен. Ова е затоа што двете етнички групи започнуваат да поставуваат спротивставени барања во однос на надворешната политика на државата. Во овој момент, резултатите од податоците даваат некои поддржувачки индикации за вториот дел на Шулман од неговиот главен аргумент во *Националната интеграција и надворешната политика во мултиетничките држави* (1998), според кој, надворешната политика станува предмет на политичко оспорување меѓу групите кои не ја делат истата визија за тоа.

Меѓутоа, едно друго значајно откритие во емпириските податоци открива дека горенаведените случувања се настани кои речиси припаѓаат на минатото. Емпириските индикации покажуваат дека ваквиот однос, помеѓу надворешно-политичкиот статус кво и меѓуетничката поделба, почнува да се менува. Податоците укажуваат на пресвртна точка во перцепцијата на надворешните закани и, следствено, во пристапот на надворешната политика кон нив. Оваа пресвртна точка се чини дека се јавува како резултат на промената на перцепцијата кон надворешните закани и нивниот ефект врз надворешната политика, токму кај македонската етничка група. Истражувањето истакнува некои од проценките на испитаниците за застојот во меѓународните интеграции како поголема безбедносна закана отколку промената на симболите на државниот идентитет. Со ова, емпириските индикации сугерираат дека перцепцијата за Македонците почнува да се приближува кон онаа на Албанците. Ваквата промена во перцепцијата на безбедноста е изразена во емпириските наоди како почетна точка за повисока меѓуетничка поддршка на поактивен надворешно-политички пристап, кој ќе се обиде да ги реши надворешните спорови и како последица да се деблокира евроатлантската агенда. Сумирајќи, емпириските индикации покажуваат дека како резултат на промената на перцепцијата кон безбедноста и заканите, се појавува пресвртна точка во надворешната политика на Македонија, што, пак, помага

да се создаде меѓуетничко обединување. Таквата анализа е визуелно претставена подолу:

Поврзување на наодите со постојното знаење

Во квалитативните студии, за разлика од квантитативните, презентацијата и дискусијата за наодите обично се прават во однос на контекстот во кој се генерирани податоците. Но, тоа не значи дека квалитативните наоди не се потпираат врз постоечкото знаење. Напротив, дискусијата за постојната литература е многу важна, за да може да се анализира придонесот на истражувањето за тоа. Понатаму, теоријата им помага на квалитативните наоди да имаат форма на изјави со пренослива примена во други поставки или контексти (Колинс и Стоктон, 2018). Но, според Андерсон (2010), ваквото теоретско оправдување на квалитативното истражување треба да се направи „во светло на истражувачките прашања“ (стр.4) и во блиска врска со контекстот на слични теории. Затоа, ова поглавје ќе расправа за некои теоретски импликации, кои според моето субјективно гледиште, можат поблиску да резонираат со контекстот во кој беа генерирани наодите.

Очигледно, ова истражување покажува ограничувања во однос на валидноста (точна застапеност на истражуваните појави) и веродостојноста (можноста за репродукција) на неговите наоди. Сепак, како што споменавме порано, целта на оваа студија беше да се проучи врската помеѓу полињата што вклучуваат сложена интеракција што не може да се сведе на број, и затоа бараа комплексни објаснувања и сфаќања. Во овој поглед, квалитативната студија се чинеше како најадекватен пристап. Но, со оглед на тоа што оваа студија нуди подлабоко споделување на разбирање во неколку перцепции и искуства на поединецот, нејзината истрага има за цел да доведе до идни квантитативни студии. Оттука, се препорачува наодите, кои произлегуваат од оваа студија, да се користат

во иднина, а можеби и повеќе теоретски, квантитативните истражувања, кои ќе можат да тестираат, споредуваат и на крајот да обезбедат поопшта слика за истражените феномени. Дополнување на оваа студија со идно квантитативно истражување дополнително ќе ја зајакне валидноста и веродостојноста на наодите.

Во обидите да ги поврземе наодите со слични постојни теории, ние мора да започнеме со концептот на надворешната политика, што претставува клучен фактор, што ги поврзува двете други димензии: надворешните закани и меѓуетничките односи. Како што е прикажано во делот за анализа, емпириските наоди се обидуваат да обезбедат подлабоко разбирање на надворешно-политичкото однесување на Македонија. Во емпириските индикации, ова однесување е опишано како такво што претрпело промена или што почнува да означува пресвртна точка. Но, се чини дека таквата промена се појавува само во врска со начинот на кој надворешната политика се приближува кон надворешните закани. Во однос на меѓуетничките интеграции, надворешно-политичкото однесување не покажува никаква промена од почетната позиција. Ваквото поддржувачко однесување на надворешната политика на Македонија кон меѓународните интеграции, одговара на либералното предвидување на однесувањето на малите држави во надворешната политика. Како што покажува првата тема,а и следните, Македонија, како мала држава, се обидува да постигне надворешна безбедност засолнувајќи се под чадорот на моќни меѓународни организации. Таквиот потфат е прикажан со реченици како што се *„кога сте во НАТО и ЕУ, ќе се отворат подобри економски, безбедносни и други перспективи“* (Антонио Милошовски) или *„Македонија...не може да постои како самостојна земја што функционира засебно од регионалниот демократски и економски развој и процесите на евро-атлантска интеграција“*. (Теута Арифи). Влијанието врз меѓународните интеграции врз мала држава, како што е Македонија, се усогласува со либералистичката мисла, елаборирана во теоретското поглавје. Според либералистите, меѓународните институции играат моќна улога, не само во ублажувањето на негативните ефекти што можат да бидат предизвикани од анархичниот систем на меѓународните односи, туку и во придвижувањето на државите кон соработка и заемни придобивки, од кои, малите држави може да бидат најголеми профитери. Наспроти конвенционалните мислителите (Ротштајн 1968, Кеохан 1969, Витал 1971, Захаријадис 1994), кои тврдат дека само системското ниво може да влијае на надворешната политика, има и други научници

(Путнам 1988, Елман 1995, Еј 2003), покрај нивото на системот, на однесувањето на надворешната политика може да влијае и единичното или домашното ниво, па дури и индивидуалното ниво. Усогласената поддршка на Македонците и Албанците кон процесот на меѓународна интеграција, посочена преку темите на интервјуто, се чини дека го потенцира влијанието што го има домашното опкружување врз надворешно-политичката ориентација. Но, во исто време, емпириските индикации даваат некои докази за реципрочно влијание. Имено, тие покажуваат дека надворешната политика влијае и врз меѓуетничките односи. Меѓународните интеграции, како што е опишано и оценувано во поглавјето за анализа на наодите, се чини дека ги обединуваат двете етнички групи, како ниедна друга внатрешна политика.

Сепак, наодите што произлегуваат од случајот на Македонија, ни даваат разбирање дека однесувањето на надворешната политика претрпува промени кога ќе се соочат со надворешни притисоци, во форма на безбедносни закани. Во таков случај, теоријата за либерализам станува недоволна за да се објасни надворешно-политичкото однесување во целост. Како што укажуваат наодите, надворешната политика, соочена со надворешни блокади, кои ја блокираат нејзината агенда за меѓународна интеграција, се чини дека се соочува со безбедносна дилема: да ги прифати барањата на соседните држави и да преземе промени што ќе влијаат на државата и националниот идентитет, или да одбие такви барања и, следствено, го одржува статус-квото на агендата за меѓународна интеграција. Добиените одговори за оваа дилема водат кон друга теорија на меѓународните односи, конструктивистичката теорија. Изгледа дека *промената* во перцепцијата за тоа што претставува поголема закана за безбедноста на државата, се чини дека е еден од најзначајните согледувања што произлегуваат од ова истражување. Според повеќето испитаници, се случи промена во надворешно-политичкото однесување на Македонија кон споровите со соседните држави, што одговара на ново развиената перцепција која ја смета застојната агенда за меѓународна интеграција како повисока и позначајна закана за безбедноста на државата отколку потенцијалната модификација на идентитетските одлики на државата и на мнозинската етничка група. Оваа промена на перцепцијата, забележана главно во рамките на македонската етничка група, резултира да биде во хармонија со новиот надворешно-политички пристап, кој штотуку се појави, за време на собирањето податоци. Конструктивистичката теорија се чини дека е најсоодветен пристап за

објаснување на ваквото надворешно-политичко однесување, бидејќи ги објаснува меѓународните односи преку фактори како што се значењето и практиката, кои не се фиксни, туку се менуваат. Опишувајќи ги заканите како социјален конструкт, поддржувачите на оваа теорија тврдат дека она што може да се смета за закана, е релативно зависно од перцепцијата на луѓето и актерите. Токму поради оваа причина, конструктивистите нагласуваат дека заканите по безбедноста не се перципираат секогаш подеднакво од сите актери, до степен до кој тие воопшто не можат да бидат перципирани како закани.

Во истражувањето, можеме да забележиме од мислењата на испитаниците дека различните сфаќања за тоа што претставува закана за безбедноста на државата, без разлика дали се менува националниот идентитет или останува надвор од меѓународните структури, првично се засноваат на етничка припадност. Сепак, промените во перцепцијата во рамките на една од етничките групи и, следствено, меѓуетничкото приближување во однос на безбедносната перцепција, покажуваат дека аргументот што ја поврзува перцепцијата со етничката припадност не е валиден во овој случај. Понатаму, индикациите за податоците покажуваат дека паралелно со меѓуетничкото приближување кон перцепцијата на надворешната политика, се појавува нова поделба, интра-етничка, т.е. во рамките на македонската етничка група. Оваа поделба е изразена од субјектите на интервјуто, преку нивниот впечаток дека се развиваат спротивставени перцепции кај етничките Македонци, за надворешните закани на надворешната политика и пристапот кон нивно решавање. Ваквите процеси, пронајдени во рамките на емпириските податоци, ја поддржуваат конструктивистичката мисла и нивниот централен аргумент дека концептите, како што се заканите за суверенитетот на државата, идентитетот, националниот интерес итн., се едноставно концепти засновани врз социјални односи, кои се прилично еволутивни или променливи во природа.

Влијанието на евро-атлантската агенда врз обединувањето на двете етнички групи е исто така поддршка на конструктивистичката теорија, особено на онаа што го опишува поимот национален (државен) идентитет како социјален конструкт кој може да се промени како резултат на интеракции, меѓузависност и интеграции. Овој став е исто така во согласност со либералистичкиот став, особено со *тврдите* либералисти. Наодите укажуваат на тоа дека најголемото влијание што го имаат ЕУ и НАТО во заштитата на

меѓуетничката стабилност и хармонија, на крајот може да придонесе за создавање на нов, надетнички идентитет, кој ќе се состои од граѓански вредности и меѓународни институции. Така, емпириските индикации во овој труд можат да обезбедат одредена евидентна поддршка на интеграционистичките теоретичари, кои тврдат дека интегративните процеси можат да доведат до релативизација на меѓуетничкото ривалство над доминацијата на државата. Понатаму, под дејство на меѓународната интеграција, можеме да тврдиме дека етно-национализмот нема да ја има истата моќ на поделба дома, бидејќи перцепцијата кон националниот идентитет би се променила како резултат на преклопување на регионален и граѓански идентитет. Сумирајќи, во согласност со конструктивистичката и либералистичката мисла, надворешната политика, преку својата агенда за меѓународна интеграција, може да помогне да се создаде нов национален (државен) идентитет, со надетнички елементи, кој повеќе нема да биде причина за меѓуетничка конкурентност, туку фактор на обединување.

Емпириските наоди даваат докази за поддршка на двојната улога на надворешната политика во мултиетнички, мали држави. Двојните улоги, имено безбедносната и интеграциската улога, што надворешната политика може да ги има врз мала држава, беа анализирани во меѓусебна врска, во рамките на теоретското поглавје. Оттука, прво би започналасо расправа за улогата на интеграцијата, како во случајот со Македонија, која наоѓа недвосмислени индикации за поддршка. Во податоците, можеме да забележиме дека иако се смета дека етно-национализмот предизвикува поделби, надворешната политика се чини дека игра сосема спротивна улога. Но, не кој било вид надворешна политика. Како што покажува случајот со Македонија, само надворешната политика која е ориентирана кон евро-атлантските меѓународни интеграции, е во состојба да создаде единство помеѓу инаку антагонизираните етнички групи. Таквата улога е прикажана во податоците поставени преку поддршка, рефлектирана од етнички македонски и албански испитаници, кон евро-атлантската агенда. Обсервациите на испитаниците дека евроатлантската агенда претставува најширок меѓуетнички консензус во земјата, укажува на значењето што го има надворешната политика во Македонија, во создавањето на меѓуетничкото обединување. Исто така, некои од предупредувањата на испитаниците против негативните сценарија, кои можат да оживеат ако евро-атлантската агенда се поткопа или остане во мирување, демонстрира ризици што можат да се развијат во отсуство на таква улога.

Некои примери на такви ризици, како што е наведено од темите на интервјуто, се зајакнување на национализмот и раст на политичкиот популизам, етнички фрустрации и сè до меѓуетнички конфликт. Поврзувајќи ги евро-атлантските интеграции со меѓуетничката стабилност, испитаниците се чини ја потврдуваат улогата на интеграцијата што ја игра надворешната политика во македонското општество. Иако овој аргумент не е целосно развиен во базата на податоци, особено во насока на истражување на причините за таквата силна улога што ја игра надворешната политика, сепак може да заклучиме дека главниот фактор за таквата улога е способноста на меѓународните структури да преклопат нов идентитет, преку вредности и институции, што ќе помогне во дифузијата на етничките разлики и во градењето на над-етнички, па дури и над-национален идентитет, заснован на граѓански вредности. Врз основа на разбирањето што го стекнуваме од студискиот случај на ова дело, тогаш можеме да го дадеме следниот аргумент: бидејќи етно-национализмот претставува најголема пречка за националната интеграција, надворешната политика може да послужи како инструмент што помага во надминување на етно-националниот идентитет во мултикултурен идентитет, каде граѓанскиот и етничкиот идентитет може дури и да кохабитираат во мир. Оттука, се чини дека емпириските индикации за ова дело се усогласуваат со предвидувањата на интегративците, според кои, меѓународните интеграции ќе создадат „конвергенција на верувања, вредности и аспирации кои би ги обединиле народите...“ (Хас, 2004 година, стр. 13-14).

Сепак, надворешната политика и улогите што ги игра, се чини дека не се толку јасни, после се. Многу помалку ако го земеме предвид случајот со Македонија. Вториот, иако дава некои докази во прилог на улогата на интеграција што надворешната политика ја има врз различните етнички групи, во исто време, укажува на заканите насочени кон оваа улога, кои се зголемуваат како резултат на билатералните спорови помеѓу оваа мала земја и нејзините појаки соседи. Бидејќи овие соседни држави, кои ги оспоруваат идентитетските карактеристики на Македонија, веќе се членки на меѓународни организации, кон кои стреми Република Македонија, тие се прикажани во емпириските индикации, како супериорни во однос на позицијата на Македонија во меѓународните односи. Оттука, тие се во можност да иницираат блокади за меѓународните интеграции на Македонија, сè додека таа не ги прифати и спроведе нивните барања.

Начинот на кој овие билатерални спорови се квалификувани во рамките на емпириските наоди, наликуваат на комбинација на политички и општествени закани, како што елаборира Бери Бузан (1998). Сепак, идентификувањето на надворешните закани во случајот со Македонија не се појавува како лесен процес. Всушност, емпириските индикации укажуваат на сложеност на перцепциите, што ја отежнува категоризацијата на надворешните фактори во политички, општествени или други закани. Причините за таквата тешкотија во идентификувањето што претставува закана за безбедноста на државата, според Бузан, лежат во концептот на *слаба држава*. Во теоретското поглавје, Бузан (1983) ја дефинираше слабата држава како држава чија идеја и институции се внатрешно оспорени. Од оваа причина, идентификувањето на надворешните закани станува тешко и двосмислено, бидејќи различните домашни групи различно ја перципираат *идејата* и *институциите* на државата, и следствено на *заканите* кон неа. Како што тврди Бузан, во овие држави, кој е сојузник, а кој непријател, едноставно зависи од нечија перцепција (стр. 68). Во оваа работа, таквата поделба во перцепцијата за надворешните закани првично се појавува помеѓу етничките групи, а подоцна дури и меѓу истата етничка група. Според повеќето од испитаниците, етничките Македонци се чини дека надворешните фактори ги гледаат претежно како општествени закани, бидејќи тие влијаат на нивниот национален идентитет, што, пак, претставува организациски концепт на нивното општество, а со тоа и на државата. Процесот на класификација на заканите започнува да се комплицира кога Албанците ќе бидат воведени во анализата. Албанците, според скоро сите испитаници, се чини дека не ги идентификуваат надворешните фактори како општествени закани, бидејќи нивните карактеристики на етнички идентитет не се засегнати од нив. Сепак, повеќето теми на интервју укажуваат дека албанската етничка група ги смета за закани, туку повеќе за закани што го загрозуваат суверенитетот, па дури и постоењето на државата, оставајќи ја меѓународно изолирана. Како што покажуваат некои емпириски индикации, Албанците, поврзувајќи го опстанокот на една држава со нејзините меѓународни интеграции, ги третираат надворешните фактори повеќе како политички закани кои го загрозуваат суверенитетот / постоењето на државата. Врз основа на укажувањата на испитаниците, можеме да заклучиме дека двете етнички групи, кои имаат различни сфаќања за *идејата* за државата, исто така, покажуваат разлики во

начинот на кој ги класифицираат заканите по безбедноста на државата. Ваквата општа претпоставка, сепак, треба дополнително да се тестира преку квантитативните методи.

Бидејќи заканата и безбедноста се тесно поврзани, безбедносната улога на надворешната политика може да биде само нејасно идентификувана и категоризирана во емпириските податоци. Како што претходно беше наведено, безбедносната улога на надворешната политика на Македонија не е јасно изложена во емпириските податоци, поради присуството на надворешни фактори. Во нивно отсуство, податоците многу појасно укажуваат дека безбедноста на мала и слаба земја може да се подобри преку меѓународна интеграција во сојузи како што се НАТО и организации како што е ЕУ. Со присуството на надворешни фактори, оваа перцепција почнува да се замаглува. Во зависност од тоа како се перципираат надворешните фактори, она што ја сочинува државната безбедност, исто така, варира. Така, како што покажуваат емпириските индикации, за некои безбедноста лежи во зачувување на непроменетиот национален идентитет, додека за други, во придвижувањето кон агендата за меѓународна интеграција. Ваквите различни ставови во врска со безбедноста на државата и заканите кон неа, се чини дека дополнително водат кон поделби околу надворешно-политичкиот пристап кон надворешните фактори. Оние што гледаат на безбедноста во однос на националниот идентитет се чини дека се повисоки од пониските директни активности на надворешната политика, некои дури и статус-кво, додека другите, кои гледаат на безбедноста во однос на меѓународната интеграција, се чини дека претпочитаат повисоки и подиректни активности на надворешната политика кон решавање на надворешните спорови.

Во рамките на таквата амбивалентност, сепак, добар дел од емпириските откритија покажуваат индикации за друг значаен развој. Покажува развој на перцепциите кон заканите кај мнозинската етничка група. Поради ваквиот развој, перцепцијата кон безбедноста, исто така, се чини дека почнува да се менува и повеќе личи на онаа на другата етничка група. Во таков случај, можеме да заклучиме дека Македонците и Албанците постепено почнуваат да размислуваат за безбедноста на државата во смисла на евро-атлантските интеграции и затоа се чини дека ја потврдуваат значајната улога на безбедноста што ја игра надворешната политика и на надворешен и внатрешен план. Сепак, индицираното етничко приближување доведува до друга манифестација. Тоа на интра-етничка поделба. Заклучувајќи од овие индикации, можеме претпазливо да тврдиме

дека дихотомијата на перцепциите кон државната безбедност се чини дека веќе не лежи помеѓу етничките групи, туку меѓу истата етничка група.

Меѓуетничкиот консензус, кој се појавува како новосоздаден феномен во случајот на Македонија, претставува доказ за безбедносната и интеграциската улога на надворешната политика. Опишаниот консензус за надворешната политика, од повеќето теми на интервјуто, покажува дека ЕУ и НАТО не се ценети само во смисла на безбедност и просперитет за мала и слаба земја, туку и како внатрешна и надворешна афирмација на европскиот идентитет на Македонија. Оттука, можеме да тврдиме дека важноста на надворешно-политичката агенда укажува на привлечна сила зад проактивниот пристап кон решавање на надворешните фактори кои ја загрозуваат горенаведената агенда.

Во ривалството меѓу политичките закани и општествените закани, емпириските индикации покажуваат дека надворешно-политичкото однесување на Македонија се чини дека им дава приоритет на политичките закани пред другите. Причините за ваквиот приоритет се чини дека се во пропорционална врска со последиците што ги создаваат политичките закани над безбедноста. Според шематизацијата на Бузан (1991) и врз основа на емпириските индикации, Македонија се чини дека спаѓа во таканаречените *империски држави*, во кои, коегзистираат повеќе од една целосна нација и каде доминантната нација е во континуирана битка со другите нации во напори за зачувување на нејзината контрола врз државата. Следствено, овие држави се најзагрозени од политичките закани, изразени или преку внатрешни случувања, или преку надворешни интервенции. Како што укажува случајот на Македонија, и внатрешните (меѓуетнички) и надворешните (меѓусоседски) политички закани не само што се присутни, туку и во блиски односи едни со други. Така, последиците што ќе ги произведат политички закани без надзор би се почувствувале внатрешно и надворешно, со потенцијал да ја доведат земјата пред колапс. Како што укажуваат генерираните теми, најдобриот механизам против ваквиот развој на настаните би бил тогаш високата акција на надворешната политика, со двоен ефект: надворешен, со решавање на билатералните спорови и консолидирање на патот кон евро-атлантските интеграции и, внатрешен, со намалување на причините за меѓуетнички конфликт врз надворешната ориентација на државата, и интегрирање на етничките групи под еден наднационален идентитет. Доказите за поддршка на ваквиот развој на настаните се наоѓаат во рамките на емпириските индикации, како што пренесува дописникот, повикувајќи се на

билатерални договори, како што е оној со Бугарија, како и преку засилените разговори со Грција и неколку домашни промени, како што се името на автопатите и аеродромот, како сигнали за пријателска добрососедска политика.

Која би била улогата на надворешната политика во однос на општествените закани тогаш? Ако на политичките закани им се даде предност во однос на општествените закани, а побарувањата на соседите се следствено прифатени, како надворешната политика може да помогне во ублажувањето на општествените ефекти од ваквото однесување? Очигледно, прифаќањето надворешни барања што доведуваат до промени во националниот идентитет, во име на добрососедските односи, може да го зголеми стравот од губење на идентитетот кај мнозинската етничка група, како што укажуваат повеќето испитаници, и како резултат може да ја наруши доминацијата на една нација над државата. Во таков случај, јас би тврдела, надворешната политика, преку меѓународни интеграции, може да се справи со ваквата загриженост преку прикривање на прекумерно поделениот идентитет, по културни и административни линии. Со други зборови, интегративниот процес во НАТО и ЕУ би се справил со стравот од загуба на националниот идентитет со давање на една наци/ја/и културен идентитет и давање на државата институции налик на државните. Нацијата би станала само културен ентитет, додека политичките и економските интереси за неа би ги претставувале наднационалните институции. Овој пристап би ги релативизирал националните потреби за афирмација и би ја елиминирал потребата од меѓуетнички конфликт врз доминацијата на државните институции. Оттука, меѓународната интеграција може да стане механизам за решавање и на општествената и на политичката несигурност во хоризонталната и вертикалната конкуренција.

Заклучок

Истражувачката природа на овој труд се сметаше за најадекватен пристап, имајќи ги предвид претходните согледувања за комплексноста на односот (односите) што решив да ги истражувам. Таквата сложеност е резултат на тешкотијата на мала и слаба држава да одржи деликатна рамнотежа помеѓу нејзината меѓународна позиција како национална држава и домашното прилагодување на меѓуетничките барања. Оваа рамнотежа, како што беше дискутирано погоре, е високо оспорена од надворешните закани, но исто така и од внатрешните одговори, ставајќи ги во опасност и меѓународната афирмација и домашната стабилност на малата држава. Истражувањето на овој однос во оваа работа не води кон статистичка точност, туку кон повеќедимензионални и длабоки заклучоци за меѓусебната поврзаност помеѓу надворешните закани, надворешната политика и меѓуетничките односи. Истражувачкиот метод овозможи таквата мултидимензионалност да биде истражувана многу по длабински, со дозволување на по флексибилно, но истовремено и посеопфатно и појаснето собирање на податоци, што служеше како доказ за двете истражувачки прашања поставени на почетокот на истражувањето. Целта на истражувачките прашања беше да се активира подлабоко истражувањето во рамките на врската што е помалку истражувана во областа на меѓународните односи, воопшто, и во надворешната политика на мултиетничките, мали држави, особено. Специфичноста на студискиот случај на оваа теза, како во однос на етничките прашања, така и во однос на надворешните предизвици на државата, го мотивираше изборот на истражувачкиот метод како посоодветен пристап за собирање податоци, што може да биде помалку објективно, сепак, што нуди подлабоко објаснување за начините и причините за развој на врската помеѓу двете нивоа на интеграција: меѓународната и националната интеграција.

Истражувачката методологија не е единствената пречка за генерализација и применливост на наодите. Специфичната природа на самата студија на случај, претставува скоро единствен пример, што може да најде само тесна теоретска применливост. Студијата за Македонија резултира како тежок случај за компаративни студии, заради многуте нетипични елементи што ги има. Како што покажува ова дело, Македонија резултира како типично мала држава според многу дефиниции, особено според оние што ја дефинираат нејзината меѓународна улога како незначителна и слаба во однос на

наметнување на својата волја или спротивставување на волјата на другите. Понатаму, таа резултира како слаба држава според дефиницијата на Бузан за државите, чија идеја, идеологија или кој било друг елемент што дејствува како нејзин принцип на организирање, се оспорува внатрешно или / и надворешно. Бидејќи претставува држава во која нацијата и државата не се совпаѓаат, т.е. мултинационална држава, внатрешното етнонационално ривалство над државната контрола и отежнува на оваа држава да ја консолидира својата позиција и во надворешните односи. Токму поради овие специфични карактеристики, кои ја дефинираат државата Македонија, наодите од ова дело одразуваат сложени, а понекогаш и контрадикторни одговори на истражуваната врска, што може да биде единствено за овој случај на студии. Но, бидејќи е таков случај, тоа исто така му овозможува на истражувачот да разбере подлабоко и сеопфатно балансирачко однесување на надворешната политика на една мала држава, кое дејствува и против законите што произлегуваат од недоследноста помеѓу државата и нацијата, и против законите што се јавуваат помеѓу две или повеќе држави кои се оспоруваат меѓусебно за принципите на организирање.

Важно е да се нагласи дека оваа работа има неколку ограничувања, кои може да се надминат во идните истражувања преку употреба на различна методологија, или конкретно преку мешавина на квалитативни со квантитативни методи. На пример, заклучоците извлечени од овој труд секако се повеќе од индивидуална перцепција отколку доминантен став во општеството. Иако се обидов да понудам рамнотежа во ставовите преку наменскиот избор на испитаници, како главен извор на собирање податоци, малиот примерок (поради тешкотијата да се добијат одобренија за интервју од многу субјекти) ја ослабува објективноста на трудот. Со цел да се добие поточна и општа слика за истражуваните феномени, би било корисно за идните истражувања да го надополнат квалитативното собирање податоци со квантитативните методи, каде што бројките или цифрите би се спротивставиле и би неутрализирале било каква пристрасност што може да се појави за време на процесот. Друго ограничување на оваа работа е комплексноста на односите што се обидов да ги истражам. Се обидов индиректно да го истражувам влијанието на надворешните притисоци врз меѓуетничките односи, со други зборови, преку ефектот што го создаваат надворешните притисоци врз целите на надворешната политика или врз меѓународните интеграции. Таквата индиректна врска помеѓу

надворешните притисоци и меѓуетничките односи го отежнува достигнувањето на точни и јасни резултати. Исто така, попречува потемелно истражување на прашања како што се националниот / граѓанскиот и етничкиот идентитет, предизвиците на овие идентитети пред надворешните предизвици и сличностите или разликите на етничките директни позиции кон последниот. Наместо тоа, ова истражување ги испитува односите помеѓу надворешните притисоци и меѓуетничките односи преку надворешните политички леќи, етничките склоности кон надворешната ориентација на државата и повредата на овие преференции од надворешните притисоци, што може да предизвика меѓуетничка поделба. Така, прашањата како националноста и етничката припадност се анализираа само под влијание на надворешната политика и нејзината реакција кон надворешните предизвици. Исто така, фактот дека истражувањето е спроведено за време на период на транзиција на владата, тој претставува статус кво на надворешно-политичко однесување кон надворешните притисоци и, следствено, на влошените меѓуетнички односи, како прашање на минатото, додека претскажува почеток на нов надворешен политички пристап, кој поддржува компромис / разрешување на надворешни притисоци и, следствено, на меѓуетничко обединување. Како такво, истражувањето навестува можност надворешните притисоци да бидат елиминирани како условени фактори врз надворешната политика и меѓуетничките односи. Доколку се случи ова сценарио, тогаш однесувањето на надворешната политика треба да се испита под нови услови или во рамките на една нова реалност. Дали нејзината улога во безбедноста и интеграцијата би се променила, опстојува или ќе згасне во рамките на таквата нова реалност, може да биде добра насока за идните истражувања.

Ова дело претставува скроман придонес во областа на меѓународните односи и компаративната политика, со расветлување на надворешната политика на една мала држава, нејзиното меѓународно држење и предизвиците и нејзините односи кон меѓуетничките односи. Некои од наодите може да се сметаат, до одреден степен, како модел што ја објаснува врска помеѓу меѓународната и националната интеграција. Пред сè, тоа покажува дека колку повеќе станува спорна надворешната политика, толку помалку ќе биде интегрирана државата однатре и обратно. Ова истражување се фокусираше на надворешните притисоци и меѓуетничките односи со цел да се дојде до горенаведениот заклучок. Сепак, оваа изјава може да биде применлива и за други случаи,

кога надворешната политика може да има внатрешна поделба или обединувачка улога, во зависност од внатрешните слични или различни преференции во однос на меѓународното држење на државата, како и од надворешното опкружување. Студијата за надворешни притисоци, исто така, овозможи извлекување на индикации, според кои, разгледувањето на етничката припадност и идентитетот доминираат во дебатата и пристапот кон надворешната политика. Овој заклучок може да важи и за другите мултиетнички држави, каде надворешните политички преференции се градат врз основа на етничка и идентитетска припадност (балтичките држави, Кипар, Грузија, итн.). Конечно, постојат некои индикации дека надворешната политика може да игра и „инклузивна и ексклузивна функција што го конструира идентитетот“ (Шулман, 1998, стр.294). Во случај на студија на овој труд, функцијата за вклучување е евидентна во отсуство на надворешни притисоци со карактер на идентитет. Функцијата на исклучување се чини дека се појавува само под присуство на надворешни притисоци кои влијаат врз етничка група. Во други случаи, кога нема надворешни услови, овие две функции можат да се вршат во општества со различни склоности за меѓународни врски.

Проширен фокус, кој ќе вклучува влијание на однесувањето на надворешната политика, не само врз односот помеѓу најголемите етнички групи, туку и меѓу сите постојни етнички заедници, ќе биде друга препорака за идните истражувања. Поширокиот опсег на истражување, верувам, ќе придонесе за извлекување заклучоци што попрецизно ќе ја прикажат социјалната реалност на мултиетничките држави, кои се состојат од помалубројни етнички групи, кои сепак можат да влијаат и да бидат под влијание на однесувањето на надворешната политика. Опфатената анализа на сите други етнички групи, без оглед на нивниот процент, исто така може да помогне во изградбата на попрецизен безбедносен комплекс околу одредена земја, бидејќи многу од етничките заедници имаат значителни врски и затоа предизвикуваат динамика на безбедноста со другите држави. Исто така, едно подлабоко истражување за безбедносната и интеграциската улога што надворешната политика може да ја одиграна домашен терен во мултиетничките држави, би овозможило, можеби, достигнување на посилни докази за способноста на надворешната политика да создава заеднички национален идентитет, преку негување на заеднички преференции во однос на меѓународните врски и односи на земјата. Како што беше наведено претходно во текстот, ова дело свесно издвојува две од

многуге надворешно-политички цели, интеграција во ЕУ и НАТО, во мерењето на нивното влијание врз меѓународната и националната интеграција. Сепак, други аспекти на надворешната политика исто така може да предизвикаат одредени влијанија врз односот помеѓу меѓународната и националната интеграција, па затоа, препораката за идно истражување би била да се земат предвид другите цели на надворешната политика при проценка на влијанието што тие можат да го дадат врз таквиот однос.

Валидноста на хипотезите на овој труд може да се тестира преку понатамошно (евентуално квантитативно) истражување во други држави, кои се карактеристични за нивниот мултирегионализам или мултиетничка припадност. Не многу далеку од Македонија, случајот со Косово и Босна би биле двете писти на плодно истражување. Две повоени држави наликуваат на случајот со Македонија во однос на нивните билатерални спорови, особено со Србија. Одлучни за интеграција во ЕУ, би било корисно да се испита дали надворешната политика на овие земји е скршена по етнички линии и дали се чувствува влијанието на надворешните притисоци врз надворешната политичка дебата и, следствено, врз меѓуетничките односи. Источноевропските земји, како што се Украина и Молдавија, и, исто така, евроазиската земја Грузија, се исто така соодветни случаи да се испита односот помеѓу меѓународната и националната интеграција под надворешен притисок. Сите овие три земји може да бидат истражувани за улогата што ја има надворешната политика врз обединувањето или поделбата на нивните различни етно-регионални групи и за влијанието што надворешните фактори, како што се Русија наспроти ЕУ, можат да играат и врз нивната ориентација кон надворешната политика и националното единство. Земјите кои се подложени на формален процес на интеграција во ЕУ, исто така, може да се истражат за да се открие дали последниве влијаат врз внатрешните етнички / културни односи и дали постоењето на надворешни услови го менува таквото влијание. Во ера на динамични меѓународни интеграции, нивната улога за градење на граѓански идентитети во држави со мултиетнички карактер, заслужува посебно внимание. Еден мултидисциплинарен пристап ќе овозможи градење на теоретски парадигми за меѓусебната врска помеѓу надворешната политика и етно-националниот идентитет. Таквите студии ќе можат да ја објаснат врската за интеграција помеѓу државите и (дез) интеграцијата во нив.

1- Мапа на Македонија и нејзините соседи

2- Пример на прашања од интервју

1. Што мислите за динамиката на исполнување на целите на Македонската надворешна политика?

- а. Низ кои фази поминала таа од независноста на државата?
- б. Каде мислите дека стагнира агендата за интеграција и кои се главните причини?
- в. Што би требало да се прави поинаку?

2. Како влијаат надворешните фактори врз неисполнувањето на целите на надворешната политика во Македонија?

- а. Кој надворешен фактор е поголем предизвик за надворешната политика на Македонија?
- б. Зошто токму овој фактор?

3. Кој би бил најдобриот начин за решавање на отворените прашања со соседите?
в. Дали мислите дека надворешната политика на Македонија има потреба од нов пристап?

4. Што може да се случи, на среднорочен и долгорочен рок, ако Македонија не успее да ги реши отворените прашања со своите соседи?

5. Дали мислите дека надворешните услови врз Македонија можат да влијаат на меѓуетничките односи меѓу Македонците и Албанците?

а. Дали има веројатност овие односи да се влошат како резултат на надворешните услови?

6. Според вас, колку е вклучен албанскиот политички фактор во решавањето на отворените прашања со соседите?

а. Дали неговата вклученост била во иста мерка од 1991 година или варирала во различни периоди?

7. Дали мислите дека етничките Македонци и Албанци имаат различни перцепции за отворените прашања со своите соседи и начините на нивното решавање?

а. Може ли да се постигне консензус меѓу Македонците и Албанците за решавањето на отворените прашања со соседите?

8. Кои од отворените прашања со соседите мислите дека се попредизвикувачки, но исто така и по приоритетни за решавање?

9. Дали мислите дека е време да се решат отворените прашања и дали мислите дека актуелната влада има капацитет да ги затвори истите и да се придвижи напред кон евроатлантските интеграции?

10. Дали имате да додадете нешто?

1. Çka mendoni për dinamikën e përmbushjes se objektivave të politikës së jashtme të Maqedonisë?

a. Neper cilat faza ka kaluar ajo qe nga pavarësia e shtetit?

b. Ku mendoni se ka stagnuar agjenda e integritimeve dhe cilat janë arsyet kryesore?

c. Çfarë do te duhej të bëhej ndryshe?

2. Si ndikojnë faktorët e jashtëm në mosrealizimin e qëllimeve të politikës së jashtme të Maqedonisë?

a. Cili faktor i jashtëm është më sfidues për politikën e jashtme të Maqedonisë?

b. Përse pikërisht ky faktor?

3. Cila do të ishte mënyra më e duhur për zgjidhjen e çështjeve të hapura me fqinjët?

a. A mendoni se politika e jashtme e Maqedonisë është në nevojë për një qasje të re?

4. Çfarë mund të ndodhë nëse Maqedonia nuk arrin t'i zgjidh çështjet e hapura me fqinjët në plan afatmesëm dhe afatgjatë?
5. A mendoni se kushtëzimet e jashtme ndaj Maqedonisë mund të ndikojnë në marrëdhëniet ndëretnike midis maqedonasve dhe shqiptarëve?
  - a. A ka gjasa që këto marrëdhënie të përkeqësohen si rezultat i këtyre kushtëzimeve?
6. Sipas mendimit tuaj, sa është i përfshirë faktori politik shqiptar në zgjidhjen e çështjeve të hapura me fqinjët?
  - a. A ka qenë përfshirja e tij gjithmonë në masë të njëjtë nga 1991 apo ka ndryshuar në periudha të ndryshme?
7. A mendoni se grupi etnik maqedonas dhe ai shqiptar kanë perceptime të ndryshme sa u përket çështjeve të hapura me fqinjët dhe mënyres së zgjidhjes së tyre?
  - a. A mund të arrihet konsensus mes maqedonasve dhe shqiptarëve mbi zgjidhjen e çështjeve të hapura me fqinjët?
8. Cila nga çështjet e hapura me fqinjët mendoni se është më sfiduese, por edhe më prioritare për t'u zgjidhur?
9. A mendoni që tani është koha për t'i zgjidhur çështjet e hapura dhe a mendoni që qeveria aktuale ka kapacitetin për t'i përmyllur çështjet e hapura dhe të ecë përpara me integrimet euro-atlantike?
10. A keni të shtoni diçka?

1. What do you think in regard to the fulfillment of the Macedonian foreign policy objectives?
  - a. Through which phases has it passed since the independence of the state?
  - b. Where do you think the integration agenda has stagnated and what are the main reasons?
  - c. What should be done differently?
2. How do external factors influence the non-fulfillment of Macedonia's foreign policy objectives?
  - a. Which foreign factor is more challenging for Macedonia's foreign policy?

- b. Why exactly this factor?
3. What would be the best approach of resolving the opened issues with the neighbors?
  - a. Do you think Macedonia's foreign policy is in need of a new approach?
4. What may happen if Macedonia does not succeed to resolve the opened issues with its neighbors in a medium and long-term period?
5. Do you think the external conditionings towards Macedonia may impact the inter-ethnic relations between Macedonians and Albanians?
  - a. Are there risks of aggravation of these relations as a result of the external conditionings?
6. In your opinion, how much is the Albanian political factor included/involved in the resolution of the opened issues with its neighbors?
  - a. Has its involvement been of the same level since 1991 or has it varied in different periods of time?
7. Do you think the ethnic Macedonians and ethnic Albanians have different perceptions regarding the opened issues with the neighbors and the way of their resolution?
  - a. Is it possible to be reached a consensus between Albanians and Macedonians about the opened issues with the neighbors?
8. Which of the opened issues with the neighbors do you think is the most challenging but also with the highest priority for being resolved?
9. Do you think now is the time for resolving the opened issues and do you think the current government is capable of closing the opened issues and for moving forward with the Euro-Atlantic integration process?
10. Do you have anything to add?

BIBLIOGRAPHY

- A., A. Eight Macedonian police killed in gunfight. (2015, May 10). Retrieved from <https://www.aa.com.tr/en/world/eight-macedonian-police-killed-in-gunfight/48935>
- A., A. (2020). Programi i aleancës për shqiptarët (The Program of the Alliance for Albanians). Retrieved 2020, from <https://www.aleanca.eu/programi/>
- Ackermann, A. (2000). *Making Peace Prevail: Preventing Violent Conflict in Macedonia (Syracuse Studies on Peace and Conflict Resolution)*. Syracuse, NY, USA: Syracuse University Press.
- Ackermann, A. (1996). The Former Yugoslav Republic of Macedonia. *Security Dialogue*, 27(4), 409–424. <https://doi.org/10.1177/0967010696027004005>
- Adamson, K., & Jovic, D. (2004). The Macedonian-Albanian political frontier: the re-articulation of post-Yugoslav political identities. *Nations and Nationalism*, 10(3), 293–311. <https://doi.org/10.1111/j.1354-5078.2004.00168.x>
- Agreement: Final Agreement for the Settlement of the Differences as Described in the United Nations Security Council Resolutions 817 (1993) And 845 (1993), The Termination of the Interim Accord of 1995, and the Establishment of a Strategic Partnership between the Parties. (2018). Retrieved from <http://morm.gov.mk/wp-content/uploads/2018/08/spogodba-en.pdf>

- Ahmeti's Village - The Political Economy of Interethnic Relations in Macedonia | ESI. (2002). Retrieved 2020, from <https://www.esiweb.org/publications/ahmetis-village-political-economy-interethnic-relations-macedonia-0>
- Aka, H. B. (2014). Paradigm Change in Turkish Foreign Policy After Post-Cold War. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, 13(3). <https://doi.org/10.21599/atjir.58812>
- Al Jazeera. (2015, May 9). Macedonia blames Kosovans for deadly clash. Retrieved 2018, from <https://www.aljazeera.com/news/2015/5/10/macedonia-blames-kosovans-for-deadly-clash>
- Al Toraifi, A. (2012). *Understanding the role of state identity in foreign policy decision-making: the rise of Saudi-Iranian rapprochement (1997-2009)*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/297063202_Understanding_the_role_of_state_identity_in_foreign_policy_decision-making_the_rise_of_Saudi-Iranian_rapprochement_1997-2009
- Alons, G. C. (2007). Predicting a State's Foreign Policy: State Preferences between Domestic and International Constraints. *Foreign Policy Analysis*, 3(3), 211–232. <https://doi.org/10.1111/j.1743-8594.2007.00048.x>
- Amin, A. (2004). Multi-Ethnicity and the Idea of Europe. *Theory, Culture & Society*, 21(2), 1–24. <https://doi.org/10.1177/0263276404042132>
- Anderson, C. (2010). Presenting and Evaluating Qualitative Research. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 74(8), 141. <https://doi.org/10.5688/aj7408141>

- Andeva, M. (2015). Minorities in Coalition-Building: the Case of the Republic of Macedonia. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 15(2), 7–26. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/310895341_Minorities_in_Coalition-Building_the_Case_of_the_Republic_of_Macedonia
- Anichnefseis. (2011). *Alexander Mallias: The day after the elections in the Former Yugoslav Republic of Macedonia - Illusions in Athens. What is happening in The Hague. Role of Albanians*. Athens, Greece.
- Arasiev, D. (2018). Правните аспекти на референдумот за т.н. Преспански договор меѓу Република Грција и „втората страна“ (case study) (Legal Aspects of the Referendum on the so called Prespa Agreement between Republic of Greece and 'the second party'). *Годишен зборник на Правен Факултет*, 5–17. Retrieved from <http://eprints.ugd.edu.mk/21305/>
- Archer, C., Bailes, A., & Wivel, A. (2014). *Small States and International Security Europe and Beyond*. New York, United States: Routledge.
- Archives, E. (2017, April 7). Ivanov: Essence of Tirana platform is to change constitutional order. Retrieved from <https://europeanwesternbalkans.com/2017/04/07/ivanov-essence-of-tirana-platform-is-to-change-constitutional-order/>
- Arifi, B. (2018, October 12). Smoke and Mirrors: A Macedonian Spy Mystery. Retrieved 2018, from <https://balkaninsight.com/2018/05/09/smoke-and-mirrors-a-macedonian-spy-mystery-05-08-2018/>

- Armakolas, I., & Petkovski, L. (2019). *Blueprint Prespa? Lessons learned from the Greece-North Macedonia agreement*. Retrieved from <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/skopje/15509.pdf>
- Athanasopoulos, A., Efthymiadis, N., Kairidis, D., Koppa, M., Kouskouvelis, I., Mallias, A., Harvalias, G. (2018). *New movements in the issue of the name of FYROM*. Athens, Greece: ELIAMEP.
- Babanoski, K. (n.d.). *Macedonia's Lost Generation Between Transitional Crises and New Perspectives*. Retrieved from https://m.bpb.de/system/files/dokument_pdf/Babanoski_paper.pdf
- Bailes, A. J. K., Thayer, B. A., & Thorhallsson, B. (2016). Alliance theory and alliance 'Shelter': the complexities of small state alliance behaviour. *Third World Thematics: A TWQ Journal*, 1(1), 9–26. <https://doi.org/10.1080/23802014.2016.1189806>
- Bajrami, F. (2020). Ahmeti për MIA-n: Marrëveshja e Ohrit, Prespës dhe ajo me Bullgarinë, vijat e kuqe për koalicionim paszgjedhor (Ahmeti for MIA: the Ohrid, Prespa and Bulgaria Agreements, red lines for the post-electoral coalitions). Retrieved 2020, from <https://mia.mk/ahmeti-per-mia-n-marreveshja-e-ohrit-prespes-dhe-ajo-me-bullgarine-vijat-e-kuqe-per-koalicionim-paszgjedhor/?lang=sq>
- Baldwin, D. (1997). The concept of security. *Review of International Studies*, 23(1), 5–26. <https://doi.org/10.1017/s0260210597000053>
- Bantekas, I. (2009). The Authority of States to Use Names in International Law and the Macedonian Affair: Unilateral Entitlements, Historic Title, and Trademark Analogies.

- Leiden Journal of International Law*, 22(3), 563–582.
<https://doi.org/10.1017/s0922156509990094>
- Banton, M. (2000). Ethnic Conflict. *Sociology*, 34(3), 481–498.
<https://doi.org/10.1177/s0038038500000304>
- Barth, F. (1969). *Ethnic Groups and Boundaries*. Amsterdam, Netherlands: Amsterdam University Press.
- Baylis, J., Smith, S., & Owens, P. (2011). *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations* (7th ed.). Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- BBC News. (2014, September 2). EU enlargement: The next seven. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-europe-11283616>
- BDI. (2020). Program 2020-2024; Koha Për Kryeministrin E Parë Shqiptar (2020-2024 Program; Time for the First Albanian Prime Minister). Retrieved 2020, from <http://www.bdi.mk/programi2020/BDI-PROGRAMA-2020.pdf>
- Beach, D. (2012). *Analyzing Foreign Policy*. London, UK: Palgrave Macmillan.
- Belloni, R. (2009). European integration and the Western Balkans: lessons, prospects and obstacles. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 11(3), 313–331.
<https://doi.org/10.1080/19448950903152177>
- Bieber, F. (2008). *Power Sharing and the Implementation of the Ohrid Framework Agreement*. Retrieved from <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/skopje/06357.pdf>

- Bieber, F. (2018). Patterns of competitive authoritarianism in the Western Balkans. *East European Politics*, 34(3), 337–354. <https://doi.org/10.1080/21599165.2018.1490272>
- Birch, A. (1989). *Nationalism and National Integration*. London, United Kingdom: Unwin Hyman Ltd.
- Bird, C. M. (2005). How I Stopped Dreading and Learned to Love Transcription. *Qualitative Inquiry*, 11(2), 226–248. <https://doi.org/10.1177/1077800404273413>
- Bliznakovski, J., & Popovikj, M. (2015, May). *Perceptions on Macedonia's Eu Integration Public Opinion Survey conducted in February and March 2015*. Institute for Democracy “Societas Civilis” - Skopje. Retrieved from <https://idscs.org.mk/wp-content/uploads/2009/08/Anketa-EU-integracija-31052015-EN.pdf>
- Bogdanovski. (2015). *Macedonia – back in the global spotlight*. Retrieved from <https://www.ceeol.com/search/gray-literature-detail?id=751668>
- Bojadzievski, J. (2015, September 10). 20 години дипломатски односи САД – Македонија (20 years diplomatic relations USA - Macedonia). Retrieved 2020, from <https://mk.voanews.com/a/macedonian-voa-20-years-of-establishing-relations-us-macedonia/2955771.html>
- Booth, W. C., Colomb, G. G., & Williams, J. M. (2008). *The Craft of Research, 2nd edition*. Amsterdam, Netherlands: Amsterdam University Press.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development* (1st ed.). Newbury Park, CA, USA: SAGE Publications, Inc.

- Brauch, H. (2011). Concepts of Security Threats, Challenges, Vulnerabilities and Risks. *Coping with Global Environmental Change, Disasters and Security*, 61–106. Retrieved from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-642-17776-7_2
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 77–101. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1191/1478088706QP0630A>
- Breuning, M. (2007). *Foreign Policy Analysis: A Comparative Introduction*. London, United Kingdom: Palgrave Macmillan.
- BriefingSEE, B. (n.d.). *Political Trends & Dynamics in Southeast Europe*. Retrieved from <https://www.fes-soe.org/features/political-trends-dynamics/>
- Brown, M. E., Rosecrance, R. N., Blakley, M., Nevers, R. D., Talentino, A. K., & Thayer, B. (1999). *The Costs of Conflict: Prevention and Cure in the Global Arena (Carnegie Commission on Preventing Deadly Conflict)*. Boston, USA: Rowman & Littlefield Publishers.
- Browning, C. S. (2006). Small, Smart and Salient? Rethinking Identity in the Small States Literature. *Cambridge Review of International Affairs*, 19(4), 669–684. <https://doi.org/10.1080/09557570601003536>
- Brubaker, R., Loveman, M., & Stamatov, P. (2004). Ethnicity as cognition. *Theory and Society*, 33(1), 31–64. <https://doi.org/10.1023/b:ryso.0000021405.18890.63>

- Brunnbauer, U. (2002). The Implementation of the Ohrid Agreement: Ethnic Macedonian Resentments. *Political Science*. Published. Retrieved from <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Implementation-of-the-Ohrid-Agreement%3A-Ethnic-Brunnbauer/e260463f1bf27ef0215cb38e716d433685767188>
- Bugajski, J. (1994). *Ethnic Politics in Eastern Europe: A Guide to Nationality Policies, Organizations, and Parties*. London, England: M.E. Sharpe.
- Buzan, B. (1983). *People, States, and Fear: The National Security Problem in International Relations*. Sussex, Great Britain: Wheatsheaf Books LTD.
- Buzan, B. (1991). New patterns of global security in the twenty-first century. *International Affairs*, 67(3), 431–451. <https://doi.org/10.2307/2621945>
- Buzan, B., Wæver, O., Kelstrup, M., & Lemaitre, P. (1993). *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*. New York, United States: St. Martin's Press.
- Buzan, B. (1997). Rethinking Security after the Cold War. *Cooperation and Conflict*, 32(1), 5–28. <https://doi.org/10.1177/0010836797032001001>
- Buzan, B., Wæver, O., & Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Colorado, United States: Lynne Rienner Publishers.
- Buzan, B., & Wæver, O. (2003). *Regions and Powers*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.

- C., F. (2018, January 11). Edi Rama për ligjin e gjuhëve në Maqedoni: arritje historike! (Edi Rama on the Law on Languages in Macedonia: historical achievement!). Retrieved from <https://portalb.mk/493960-edi-rama-per-ligjin-e-gjuheve-ne-maqedoni-arritje-historike/>
- Campbell, D. (1992). *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. Minneapolis, USA: University of Minnesota Press.
- Carlsnaes, W., & Guzzini, S. (2011). *Foreign Policy Analysis*. Thousand Oaks, Canada: SAGE Publications.
- Carlsnaes, W., Sjursen, H., & White, B. (2004). *Contemporary European Foreign Policy*. London, United Kingdom: SAGE Publishers.
- Carment, D. (1994). The Ethnic Dimension in World Politics: Theory, Policy and Early Warning. *Third World Quarterly*, 15(4), 551–582. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/3993059>
- Casule, K., & Krasimirov, A. (2017, August 1). Macedonia, Bulgaria sign treaty to improve ties. Retrieved from <https://www.reuters.com/article/us-macedonia-bulgaria-treaty-idUSKBN1AH4E3>
- Casule, M., Lozanoska, J., Kaczorowski, M., Tasev, D., Rušev, T., & Antonov, D. (Eds.). (2013). *The Name Issue Revisited*. Skopje, Macedonia: Macedonian Information Centre.
- Ceka, B. (2018). Macedonia: A New Beginning? *Journal of Democracy*, 29(2), 143–157. <https://doi.org/10.1353/jod.2018.0033>

- Center for Insights in Survey Research. (2016). *Survey of Macedonian Public Opinion*. Retrieved from https://www.iri.org/sites/default/files/wysiwyg/iri_macedonia_survey_april_2016_0.pdf
- Chandler, D. (2003). Rhetoric without Responsibility: The Attraction of 'Ethical' Foreign Policy. *The British Journal of Politics and International Relations*, 5(3), 295–316. <https://doi.org/10.1111/1467-856x.00108>
- Chandler, D. (2010). The EU and Southeastern Europe: the rise of post-liberal governance. *Third World Quarterly*, 69–85. <https://doi.org/10.1080/01436590903557330>
- Chivvis, C. S. (2008). The Making of Macedonia. *Survival*, 50(2), 141–162. <https://doi.org/10.1080/00396330802034275>
- Chong, A., & Maass, M. (2010). Introduction: the foreign policy power of small states. *Cambridge Review of International Affairs*, 23(3), 381–382. <https://doi.org/10.1080/09557571.2010.505131>
- Clarke, C., & Payne, T. (1987). *Politics, Security, and Development in Small States*. London, UK: Allen & Unwin.
- Collins, A. (2006). Forming a security community: lessons from ASEAN. *International Relations of the Asia-Pacific*, 7(2), 203–225. <https://doi.org/10.1093/irap/lcl007>
- Collins, C. S., & Stockton, C. M. (2018). The Central Role of Theory in Qualitative Research. *International Journal of Qualitative Methods*, 17(1), 160940691879747. <https://doi.org/10.1177/1609406918797475>

- Cooley, A. (2005). *The logics of hierarchy: The organizations of empires, states, and military occupations*. Ithaka, USA: Cornell University Press.
- Coolsaet, R. (2004). Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behavior. *International Politics*, 41(2), 284–285. <https://doi.org/10.1057/palgrave.ip.8800051>
- Crandall, M. (2014). Soft Security Threats and Small States: the Case of Estonia. *Defence Studies*, 14(1), 30–55. <https://doi.org/10.1080/14702436.2014.890334>
- Creswell, J. W., & Clark, V. P. L. (2007). *Designing and Conducting Mixed Methods Research* (3rd ed.). California, United States: SAGE Publications, Inc.
- Cunningham, D. E. (2010). Blocking resolution: How external states can prolong civil wars. *Journal of Peace Research*, 47(2), 115–127. <https://doi.org/10.1177/0022343309353488>
- Cvetanoski, I. (2017, November 27). “Kumanovo group”, heavy convictions for the 2015 shootout. Retrieved 2020, from <https://www.balcanicaucaso.org/eng/All-the-news/Kumanovo-group-heavy-convictions-for-the-2015-shootout-184346>
- Damjanovski, I. (2016). *Analysis of Public Opinion on Macedonia`s Accession to the European Union (2014-2016)*. Retrieved from <https://idscs.org.mk/en/portfolio/analysis-public-opinion-macedonias-accession-european-union-2014-2016/>
- Damjanovski, I. (2020). *Analysis of public opinion on North Macedonia`s accession to the European Union (2014-2019)*. Retrieved from https://idscs.org.mk/wp-content/uploads/2020/02/A5_Analysis-of-public-opinion-onNorth-Macedonias-accession-tothe-European-Union-2014-2019ENG.pdf

- Dangerfield, M., &Kostoska, O. (2014). *Integrating the country that cannot say its own name: The EU and Macedonia*. Presented at the UACES 44th Annual Conference, Ireland.
- Retrieved from
https://www.researchgate.net/publication/273886159_Integrating_the_Country_that_Can_not_Say_its_Own_Name_The_EU_and_Macedonia
- Daskalovski, Z. (2004). Democratic consolidation and the ‘stateness’ problem: The case of Macedonia. *Global Review of Ethnopolitics*, 3(2), 52–66.
- <https://doi.org/10.1080/14718800408405165>
- Daskalovski, Z. (2017). Clashing historical narratives and the Macedonian name dispute – solving the unsolvable. *TRAMES*, 327–343. Retrieved from
<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=589635>
- Daskalovski, Z. (2019). Republic of Macedonia or North Macedonia? *Insight Turkey*, 63–74.
- Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/26776074?seq=1>
- Daskalovski, Z., &Risteska, M. (Eds.). (2012). *The Macedonian Question: 20 Years of Political Struggle into European Integration Structures*. Rangendingen, Germany: LIBERTAS & CRPM.
- Demjaha, A. (2017). The State of Inter-Ethnic Relations in Macedonia After 16 Years of The Ohrid Agreement. *SEEU Review*, 12(2), 8–31. <https://doi.org/10.1515/seeur-2017-0016>
- Derouen, K., &Heo, U. K. (2000). Defense Contracting and Domestic Politics. *Political Research Quarterly*, 53(4), 753–769. <https://doi.org/10.1177/106591290005300404>

Deutsch, K. W. (1953). *Nationalism and Social Communication: An Inquiry into the Foundations of Nationality*. Cambridge, USA: MIT Press.

Deutsch, K. W. (1966). *Nationalism and Social Communication: An Inquiry into the Foundations of Nationality* (2nd ed.). Cambridge, MA, United States: MIT Press.

Deutsche Welle (www.dw.com). (2018). ВМРО-ДПМНЕ со кривични ќе „гласа“ за Договорот со Грција (VMRO with lawsuits to “vote” for the Agreement with Greece). Retrieved 2020, from <https://www.dw.com/mk/%D0%B2%D0%BC%D1%80%D0%BE-%D0%B4%D0%BF%D0%BC%D0%BD%D0%B5-%D1%81%D0%BE-%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%98%D0%B0%D0%B2%D0%B8-%D1%9C%D0%B5-%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82-%D1%81%D0%BE-%D0%B3%D1%80%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0/a-44533774>

Deutsche Welle (www.dw.com). (2018). Собранието го ратификуваше договорот за името со Грција (The Parliament ratified the agreement on the name with Greece). Retrieved 2020, from <https://www.dw.com/mk/%D1%81%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE-%D0%B3%D0%BE-%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%84%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%88%D0%B5->

%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82-%D0%B7%D0%B0-%D0%B8%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE-D1%81%D0%BE-%D0%B3%D1%80%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0/a-44311972

Deutsche Welle (www.dw.com), &Brunnbauer, U. (2020). Брунбауер: Бугарија провоцира глупав конфликт (Bulgaria provokes a stupid conflict). Retrieved 2020, from <https://www.dw.com/mk/%D0%B1%D1%80%D1%83%D0%BD%D0%B1%D0%B0%D1%83%D0%B5%D1%80-%D0%B1%D1%83%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%98%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%80%D0%B0-%D0%B3%D0%BB%D1%83%D0%BF%D0%B0%D0%B2-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D1%82-%D0%B7%D0%B0-%D1%86%D0%B5%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE-%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8/a-54997419>

Đidić, A., &Kösebalaban, H. (2019). Turkey's Rapprochement with Russia: Assertive Bandwagoning. *The International Spectator*, 54(3), 123–138.

<https://doi.org/10.1080/03932729.2019.1627070>

- Dimeska, F. (2019, February 3). Мицкоски – Победа на избори, па против Договорот од Преспа (Mickovski – Victory in elections, then against the Agreement of Prespa). Retrieved from <https://www.slobodnaevropa.mk/a/29745853.html>
- Dimova, R. (2006). The Republic of Macedonia and its recognition in the international community (1991-2015). *Zeitschrift for Ethnologie*, 131(2), 277–299. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/319393274_The_republic_of_Macedonia_and_its_recognition_in_the_international_community_1991-2015
- Dixon, M. (2005) Textbook on International Law, 5th edn. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Dobbins, J., Jones, S., Crane, K., Chivvis, C., Radin, A., Larrabee, F., Goldsmith, B. (2008). *Europe's Role in Nation-Building from the Balkans to the Congo*. Santa Monica, CA, USA: Rand Corporation.
- Doeser, F. (2011). Domestic politics and foreign policy change in small states. *Cooperation and Conflict*, 46(2), 222–241. <https://doi.org/10.1177/0010836711406417>
- Donnelly, J. (2006). Sovereign Inequalities and Hierarchy in Anarchy: American Power and International Society. *European Journal of International Relations*, 12(2), 139–170. <https://doi.org/10.1177/1354066106064505>
- Đukanović, D. (2019). North Macedonia and its Neighbours: Challenges and Perspectives. *Croatian International Relations Review*, 25(85), 90–114. <https://doi.org/10.2478/cirr-2019-0007>

- East, M.A. (1975) *Size and Foreign Policy Behavior: A Test of Two Models. International Events and the Comparative Analysis of Foreign Policy*. Columbia, USA: University of South Carolina Press.
- Economides, S. (2005). The Europeanisation of Greek Foreign Policy. *West European Politics*, 28(2), 471–491. <https://doi.org/10.1080/01402380500060528>
- Elman, M. F. (1995). The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard. *British Journal of Political Science*, 25(2), 171–217. Retrieved from https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/1553366/mod_resource/content/1/The%20Foreign%20Policies%20of%20Small%20States%20Challenging%20Neorealism%20in%20Its%20Own%20Backyard.pdf
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107–115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Engström, J. (2002). The power of perception: The impact of the Macedonian question on inter-ethnic relations in the Republic of Macedonia. *Global Review of Ethnopolitics*, 1(3), 3–17. <https://doi.org/10.1080/14718800208405102>
- EP envoys welcome Sofia and Skopje treaty, key to new regional dynamism | News | European Parliament. (2017, August 1). Retrieved 2020, from <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20170731IPR80801/ep-envoys-welcome-sofia-and-skopje-treaty-key-to-new-regional-dynamism>
- Eriksen, T. (1991). Ethnicity versus Nationalism. *Journal of Peace Research*, 28(3), 263–278. <https://doi.org/10.1177/0022343391028003004>

- Eriksen, T. H. (2010). *Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives*. Amsterdam, Netherlands: Amsterdam University Press.
- Eriksen, T. H., & Jakoubek, M. (2018). *Ethnic Groups and Boundaries Today*. Abingdon, United Kingdom: Routledge.
- Esteban, J., & Ray, D. (2011). A Model of Ethnic Conflict. *Journal of the European Economic Association*, 9(3), 496–521. <https://doi.org/10.1111/j.1542-4774.2010.01016.x>
- Ethnic Conflict and Three-Level Games: Turks, Kurds, and Foreign Actors. (1997). *International Negotiation*, 2(1), 79–101. <https://doi.org/10.1163/15718069720847870>
- Evans, G., & Newnham, J. (1998). *The Penguin Dictionary of International Relations*. London, UK: Penguin Books.
- Fakhoury, T. (2014). Do Power-Sharing Systems Behave Differently amid Regional Uprisings? Lebanon in the Arab Protest Wave. *Middle East Journal*, 68(4). Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/43698180>
- Farer, T. J. (1985). Political and Economic Coercion in Contemporary International Law. *The American Journal of International Law*, 79(2), 405. <https://doi.org/10.2307/2201710>
- Fenton, S. (2011). The sociology of ethnicity and national identity. *Ethnicities*, 11(1), 12–17. <https://doi.org/10.1177/14687968110110010202>
- Fidanovski, K. (2018). What's in a Name? Possible Ways Forward in the Macedonian Name Dispute. *SLOVO*, 18–44. <https://doi.org/10.14324/111.0954-6839.073>
- Finer, S. E. (1975). *Adversary politics and electoral reform*. Newland, USA: Anthony Wigram.

- Flick, U., von Kardoff, E., Steinke, I., & von Kardoff, E. (2004). *A Companion to Qualitative Research*. Thousand Oaks, Canada: SAGE Publications.
- Fligstein, N., Polyakova, A., & Sandholtz, W. (2012). European Integration, Nationalism and European Identity. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 50, 106–122.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.2011.02230.x>
- Fordham, B. (1998). The Politics of Threat Perception and the Use of Force: A Political Economy Model of U.S. Uses of Force, 1949-1994. *International Studies Quarterly*, 567–590. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/2600751>
- Foreign policy as a means of nation building. (1998). *National Identity and Foreign Policy*, 372–403. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511582929.012>
- Fouéré, E. (2019). The Greek-Macedonian name agreement - Promoting Reconciliation in the Western Balkans. *CEPS Commentaries*, 1–3. Retrieved from <http://aei.pitt.edu/95822/>
- Fox, A. (1959). *The Power of Small States*. Chicago, USA: The University of Chicago Press.
- Fumagalli, M. (2007). Ethnicity, state formation and foreign policy: Uzbekistan and ‘Uzbeks abroad.’ *Central Asian Survey*, 26(1), 105–122.
<https://doi.org/10.1080/02634930701423525>
- Gallagher, T. (2007). *The Balkans After the Cold War*. Abingdon, United Kingdom: Taylor & Francis.
- Garcia, S. (1993). *European identity and the search for legitimacy*. London, UK: Pinter Pub Ltd.

- Garment, D., & James, P. (2000). Explaining Third-Party Intervention in Ethnic Conflict: Theory and Evidence. *Nations and Nationalism*, 6(2), 173–202. <https://doi.org/10.1111/j.1354-5078.2000.00173.x>
- Gasper, D. (2005). Securing Humanity: Situating ‘Human Security’ as Concept and Discourse. *Journal of Human Development*, 6(2), 221–245. <https://doi.org/10.1080/14649880500120558>
- Gellner, E. (1997). *Nationalism*. New York, USA: NYU Press.
- George, A. L. (1992). *Forceful Persuasion: Coercive Diplomacy as an Alternative to War*. Washington D.C., USA: United States Institute of Peace.
- Georgievski, S. (2013). The Judgment of the International Court of Justice of 5 December 2011 and the Greek-Macedonian ‘Difference Over the Name’: Does the ICJ’s Judgment Affect the Pending Diplomatic Dispute Settlement Process. *Iustinianus Primus Law Review*, 1–21. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/267331119_The_Judgment_of_the_International_Court_of_Justice_of_5_December_2011_and_the_Greek-Macedonian_'Difference_Over_the_Name'_Does_the_ICJ's_Judgment_Affect_the_Pending_Diplomatic_Dispute_Settlement_Proce
- Gibler, D. M. (2010). Outside-In: The Effects of External Threat on State Centralization. *Journal of Conflict Resolution*, 54(4), 519–542. <https://doi.org/10.1177/0022002710370135>
- Gibler, D. M., & Miller, S. V. (2014). External territorial threat, state capacity, and civil war. *Journal of Peace Research*, 51(5), 634–646. <https://doi.org/10.1177/0022343314531003>

- Gibson, W., & Brown, A. (2009). *Working with Qualitative Data* (1st ed.). California, United States of America: SAGE Publications Ltd.
- Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society*. Berkeley, USA: University of California Press.
- Giles, M., & Evans, A. (1985). External Threat, Perceived Threat, and Group Identity. *Social Science Quarterly*, 50–66. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/i40108831>
- Gjorge, I. (2010). The Republic of Macedonia's Regional and Foreign Policy. *Hampton Roads International Security Quarterly*. Published. Retrieved from <https://www.president.mk/en/media-centre/speeches/169.html>
- Gjorgjevski, G. (2017). Macedonian Orthodox Church in the Context of Balkan and European Orthodoxy. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 1–16. Retrieved from <https://digitalcommons.georgefox.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2028&context=ree>
- Glenny, M. (1995). The Macedonian Question: Still No Answers. *Social Research*, 62(1), 143–160. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/40971081?seq=1>
- Goetschel, L. (1998). The Foreign and Security Policy Interests of Small States in Today's Europe. *Small States Inside and Outside the European Union*, 13–31. https://doi.org/10.1007/978-1-4757-2832-3_2
- Goldstein, J., & Keohane, R. O. (1993). *Ideas and Foreign Policy: Beliefs, Institutions, and Political Change (Cornell Studies in Political Economy)*. Ithaca, USA: Cornell University Press.

- Gorgevik, A. (2019). *Анализа на собраниската дебата за Законот за употреба на јазиците (Analysis of the parliamentary debate on the Law on the use of languages)*. Retrieved from <https://idscs.org.mk/wp-content/uploads/2019/04/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%97%D0%A3%D0%88-%D1%84%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B7%D0%B8%D1%98%D0%B0.pdf>
- Griessler, C. (2014). *The Role of International Organizations in Empowering the Ethnic Albanian Minority*. Presented at the European Centre for Minority Issues.
- Gromes, T. (2009). The Prospect of European Integration and Conflict Transformation in Bosnia and Herzegovina. *Journal of European Integration*, 31(4), 431–447.
<https://doi.org/10.1080/07036330902919939>
- Gvalia, G., Siroky, D., Lebanidze, B., & Iashvili, Z. (2013). Thinking Outside the Bloc: Explaining the Foreign Policies of Small States. *Security Studies*, 22(1), 98–131.
<https://doi.org/10.1080/09636412.2013.757463>
- Jolly, R., & Ray, D. B. (2007). Human security—national perspectives and global agendas: insights from national human development reports. *Journal of International Development*, 19(4), 457–472. <https://doi.org/10.1002/jid.1382>
- Haas, E. (1961). International Integration: The European and the Universal Process. *International Organization*, 366–392. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/2705338?seq=1>

- Haas, E. (2004). *The uniting of Europe: political, social, and economical forces, 1950-1957*. Notre Dame, United States: University of Notre Dame Press.
- Hadjipavlou, M. (2007). The Cyprus Conflict: Root Causes and Implications for Peacebuilding. *Journal of Peace Research*, 44(3), 349–365. <https://doi.org/10.1177/0022343307076640>
- Handel, M. (1990). *Weak States in the International System* (1st ed.). London, UK: Routledge.
- Harrell, M. C., & Bradley, M. A. (2009). *Data Collection Methods: Semi-Structured Interviews and Focus Groups (Rand Corporation Technical Report Series; Training Manual)* (annotated edition). Santa Monica, United States of America: RAND Corporation.
- Henderson, A. (2016). *How important is the Role of Small States Security in the Maintenance of International Peace and Security?* Retrieved from https://www.diplomacy.edu/system/files/dissertations/15092017252_Henderson.pdf
- Henrikson, A. (2001). A coming ‘Magnesian’ age? Small states, the global system, and the international community. *Geopolitics*, 49–86. <https://doi.org/10.1080/14650040108407729>
- Hettne, B. (1993). Neo-Mercantilism: *Cooperation and Conflict*, 28(3), 211–232. <https://doi.org/10.1177/0010836793028003001>
- Hey, J. (2003). *Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behavior*. London, United Kingdom: Lynne Reinner.

- Hill, C. (2016). *Foreign Policy in the Twenty-First Century* (2nd ed.). London, United Kingdom: Palgrave Macmillan.
- Hin, J. (2003). *Ethnic and civic identity: incompatible loyalties? The case of Armenians in Post-Soviet Georgia*. Retrieved from <https://dare.uva.nl/search?identifier=9d2a6c81-0cac-4633-85ab-0b4ebd2d5c32>
- Hoglund, K., & Oberg, M. (2011). *Understanding Peace Research: Methods and Challenges*. New York, USA: Routledge.
- Hollweck, T. (2016). Robert K. Yin. (2014). *Case Study Research Design and Methods* (5th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage. 282 pages. *The Canadian Journal of Program Evaluation*. Published. <https://doi.org/10.3138/cjpe.30.1.108>
- Horowitz, D. L., (1985). *Ethnic Groups in Conflict*. Amsterdam, Netherlands: Amsterdam University Press.
- Horowitz, D. (1998). *Page 1 Structure and Strategy in Ethnic Conflict*. Presented at the Annual World Bank Conference on Development Economics, Washington, D.C.
- Howe, G. (1994). *Conflict of Loyalty* (2nd ed.). London, UK: Pan Macmillan.
- Hoxhaj, E. (2016). *Ngritja e një shteti* (Rising of a state). Prishtine, Kosovo: Botimet Dudaj.
- Hudson, V. M., & Day, B. S. (2020). *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory* (Third ed.). Maryland, USA: Rowman & Littlefield Publishers.
- Human Rights Watch/Helsinki. (1996). *A Threat to "Stability" Human Rights Violations in Macedonia*. Retrieved from <http://hrw.org/reports/1996/Macedoni.htm>

- Hurd, I. (2008). Constructivism. In *Oxford Handbook of International Relations* (pp. 298–316). Oxford, United Kingdom: D. Snidal, & C. Reus-Smit.
- Hurd, I. (2008a). *After Anarchy: Legitimacy and Power in the United Nations Security Council*. Princeton and Oxford, USA: Princeton University Press.
- Hurwitz, J., & Peffley, M. (1987). How are Foreign Policy Attitudes Structured? A Hierarchical Model. *American Political Science Review*, 81(4), 1099–1120.
<https://doi.org/10.2307/1962580>
- Hutchison, M. L., & Gibler, D. M. (2007). Political Tolerance and Territorial Threat: A Cross-National Study. *The Journal of Politics*, 69(1), 128–142. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2508.2007.00499.x>
- Insider, (2018, December 9). Bullgaria kërcënon Maqedoninë me bllokim për në NATO dhe BE (Bulgaria threatens Macedonia with blockade on NATO and EU). Retrieved from <https://insajderi.com/bullgaria-kercenon-maqedonine-me-blokim-per-ne-nato-dhe-be/>
- Ilievski, Z., & Taleski, D. (2009). Was the EU's Role in Conflict Management in Macedonia a Success? *Ethnopolitics*, 8(3–4), 355–367. <https://doi.org/10.1080/17449050903086955>
- Ingebritsen, C., Neumann, I., Gstöhl, S., & Beyer, J. (2006). *Small States in International Relations*. Washington D.C., USA: Scandinavian Studies Publishers Fund.
- International Crisis Group. (1997). *Macedonia report: the politics of ethnicity and conflict*. Retrieved from <https://www.refworld.org/docid/3de630ff4.html>

International Court of Justice. (2011, December). *Application of The Interim Accord of 13 September 1995 (The Former Yugoslav Republic of Macedonia V. Greece)*. Retrieved from <https://www.icj-cij.org/files/case-related/142/142-20111205-JUD-01-00-EN.pdf>

Introduction: A framework for understanding regionalization. (2001). In *Regionalisation in a Globalising World. A Comparative Perspective on Actors, Forms and Processes*. London, United Kingdom: ZED Books.

IPRS. (2018, November). *Истражување на ИПИС за перцепцијата на граѓаните за – односите со Грција и перцепциите за ЕУ и НАТО (Research of IPRS on citizen's perceptions on the relations with Greece and EU and NATO)*. Retrieved from https://ipis.org.mk/wp-content/uploads/2019/01/Percepicii-za-aktuelni-politicki-prasanja-II-del_Fev-2018.pdf

International Republican Institute. (2018, August 29). Macedonia Poll: High Levels of Support for EU, NATO Ahead of Referendum. Retrieved 2020, from <https://www.iri.org/resource/macedonia-poll-high-levels-support-eu-nato-ahead-referendum>

Isakovic, Z. (1997). *International Position of Macedonia and Balkan Security*. Copenhagen, Denmark: Copenhagen Peace Research Institute.

Isakovic, Z. (2000). *Identity and Security in Former Yugoslavia* (1st ed.). London and New York, UK and USA: Routledge.

- Ivanov: Essence of Tirana platform is to change constitutional order. (2017, April 7). Retrieved from <https://europeanwesternbalkans.com/2017/04/07/ivanov-essence-of-tirana-platform-is-to-change-constitutional-order/>
- Jain, R. (2018). Significance and determinants of foreign policy. *International Journal of Advanced Research and Development*. Published. Retrieved from <http://www.advancedjournal.com/download/940/3-1-63-371.pdf>
- Jajaga, Z. H. (2017, November 2). Gjykatadënongrupin e Kumanovës me 746 vjet burg (Court sentences the Kumanovo group to 764 years of prison). Retrieved from <https://www.evropaelire.org/a/denimet-per-grupin-e-komunoves-/28831384.html>
- James, C. C., & Özdamar, Ö. (2005). Religion as a Factor in Ethnic Conflict: Kashmir and Indian Foreign Policy. *Terrorism and Political Violence*, 17(3), 447–467.
<https://doi.org/10.1080/09546550590929219>
- Janev, I. (1999). Legal Aspects of the Use of a Provisional Name for Macedonia in the United Nations System. *American Journal of International Law*, 93(1), 155–160.
<https://doi.org/10.2307/2997959>
- Janev, I. (2019). Legality of the Prespa Agreement Between Macedonia and Greece. *Journal of Political Science and International Relations*, 2(2), 50–59.
<https://doi.org/10.11648/j.jpsir.20190202.13>
- Jebb, C. R., & Liotta, P. H. (2004). *Mapping Macedonia: Idea and Identity*. Connecticut, USA: Praeger.

- Jelínek, M. (2019). Ethnic groups and boundaries today: a legacy of fifty years. *Ethnic and Racial Studies*, 43(3), 568–570. <https://doi.org/10.1080/01419870.2019.1654119>
- Jenkins, R. (2008). From Tribes to Ethnic Groups. *Rethinking Ethnicity*, 17–27. <https://doi.org/10.4135/9781446214855.n2>
- Jentleson, B. (2006). *Coercive Diplomacy: Scope and Limits in the Contemporary World*. Retrieved from <https://stanleycenter.org/publications/pab/pab06CoerDip.pdf>
- Jervis, R. (1978). *Perception and Misperception in International Politics*. Princeton, USA: Princeton University Press.
- Johnson, J. C., & Leeds, B. A. (2010). Defense Pacts: A Prescription for Peace?1. *Foreign Policy Analysis*, 7(1), 45–65. <https://doi.org/10.1111/j.1743-8594.2010.00122.x>
- Jolly, R., & Ray, D. B. (2007). Human security—national perspectives and global agendas: insights from national human development reports. *Journal of International Development*, 19(4), 457–472. <https://doi.org/10.1002/jid.1382>
- Joseph, E. P., & Vangelov, O. (2018). Breakthrough in the Balkans: Macedonia’s New Name. *Survival*, 60(4), 37–44. <https://doi.org/10.1080/00396338.2018.1495426>
- Jovanovski, D., & Vasilevska, I. (2018). *The Fall of the Iron Curtain and its Impact on the Greek Macedonian Relations*. Retrieved from https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/63348638/11.-Dalibor-Jovanovski-and-Ivanka-Dodovska20200518-54114-8wocb9.pdf?1589808172=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DTHE_FALL_OF_THE_IRON_CURTAIN_AND_I

TS_IMP.pdf&Expires=1602348578&Signature=eMZQs51HxJKDVG3JVZ3nyaqDnzHc
MSFw7pM4b8Yd45gvmVLiC4uA8-
Unv8GzKmwPhzgCnVJJFRPowP0dSoBACjTNVUcKjhfLCoGw6l-
I4wsk5BiKgk7yAXjzDa~Mv07D8h6bEa9K6k9FaZyM01T23D8AAM-
inNj6YOx1xOBpSU~f8k8vthnkDJ5q~mnqCTB7W~zyuMW74Gu5JIN1wD8rcWpOdXJ
~Vs6C~NAkam28JyR5RJGQwh39LETNU~WRHIGiRH2aICbcy9TIC-
pMYyU82f~gQIK-qIEQ-eXOkAdivSUZpHx2MG9IgxzwauvYR-0MqeOR-
FHL0ivwASfOwX10rg__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA

Judah, T. (2020, May 18). Wildly Wrong: North Macedonia's Population Mystery. Retrieved from <https://balkaninsight.com/2020/05/14/wildly-wrong-north-macedonias-population-mystery/>

Juvan, N., & Grizold, A. (2017). The complex of security in the Western Balkans: Processes and issues. *Teorija in Praksa*, 54(2). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/317216757_The_complex_of_security_in_the_Western_Balkans_Processes_and_issues

Kaarbo, J. (1996). Power and Influence in Foreign Policy Decision Making: The Role of Junior Coalition Partners in German and Israeli Foreign Policy. *International Studies Quarterly*, 40(4), 501. <https://doi.org/10.2307/2600889>

Kadriu, I. (2017, July 19). Deklarata e përbashkët, manovrimet për pikë politike (The joint declaration, maneuvers for political points). Retrieved from <https://www.evropaelire.org/a/deklarata-e-perbashket-e-partive-shqiptare-ne-maqedoni-/28625936.html>

- Kaldor, M. (2007). *Human Security*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Kalkan, E. (2015). *Europeanisation of change in foreign policy: transformation of Turkish foreign policy in the EU accession process*. Retrieved from <https://kar.kent.ac.uk/47464/>
- Kamp-Alons, G. (2005). *The State between Internal and External Pressure*. Presented at the ECOR Joint Sessions, Granada.
- Karadzoski, M., & Adamczyk, A. (2014). Macedonia and Her Difficult Neighbours on the Path to the EU. *Yearbook of Polish European Studies*, 209–277. Retrieved from https://www.ce.uw.edu.pl/pliki/pw/17-2014_karadzoski.pdf
- Kechagiaras, Y. (2012). *Why did Greece block the Euro-Atlantic integration of the Former Yugoslav Republic of Macedonia? An Analysis of Greek Foreign Policy Behaviour Shifts*. Retrieved from <https://ideas.repec.org/p/hel/greese/58.html>
- Kelmendi, V. (2015, May 15). The Pristina reactions after Kumanovo Areas Kosovoitaeng. Retrieved from <https://www.balcanicaucaso.org/eng/Areas/Kosovo/The-Pristina-reactions-after-Kumanovo-161555>
- Keohane, R. (2002). *Power and Governance in a Partially Globalized World* (1st ed.). London, UK: Routledge.
- Keohane, R. O., & Nye, J. S. (2001). *Power and Interdependence*. Harlow, UK: Longman.
- Keohane, R., & Goldstein, J. (1993). *Ideas and Foreign Policy: Beliefs, Institutions, and Political Change*. Ithaca, USA: Cornell University Press.

- Keohane, R. O. (1982). The demand for international regimes. *International Organization*, 36(2), 325–355. <https://doi.org/10.1017/s002081830001897x>
- Keohane, R. O. (1969). Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics. *International Organization*, 23(2), 291–310. <https://doi.org/10.1017/s002081830003160x>
- Khrychikov, S. (2000). *The Effect of NATO Partnership with Ukraine on Inter-Ethnic Relations within the Country*. Retrieved from <https://www.nato.int/acad/fellow/98-00/khrychikov.pdf>
- Kim, J. (2002). *Macedonia: Country Background and Recent Conflict*. CRS Report for Congress. Retrieved from https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metacrs3316/m1/1/high_res_d/RL30900_2002Mar28.pdf
- Klekovski, S. (2013). *Public Views in Macedonia “Global Leadership, Neighbourhood and Global Leadership, Neighbourhood and Relations with Bulgaria” Relations with Bulgaria” “The Name Dispute -2013“*. Macedonian Centre for International Cooperation and Institute for Democracy 'Societas Civilis'-Skopje. Retrieved from <https://idscs.org.mk/wp-content/uploads/2014/01/summaryconclusionsgloballeadershipnamedispute.pdf>
- Klekovski, S., Mihailovska, J., & Jovanov, M. (2018). *The Name Dispute -*. Skopje, Macedonia: Macedonian Center for International Cooperation (MCIC); Institute for Democracy (IDSCS).

- Koenig-Archibugi, M. (2004). Explaining Government Preferences for Institutional Change in EU Foreign and Security Policy. *International Organization*, 58(01).
<https://doi.org/10.1017/s0020818304581055>
- Koinova, M. (2008). Kinstate Intervention in Ethnic Conflicts: Albania and Turkey Compared. *Ethnopolitics*, 7(4), 373–390. <https://doi.org/10.1080/17449050802243384>
- Koneska, C. (2014). Policy Consensus During Institutional Change: Macedonian Foreign Policy Since Independence. *The Foreign Policies of Post-Yugoslav States*, 97–121.
https://doi.org/10.1057/9781137384133_5
- Koneska, C. (2019). The Macedonia Name Dispute. *Insight Turkey*, 51–62. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/26776073?seq=1>
- Koppa, M. (1994). *A Fragile Democracy: The Former Yugoslav Republic of Macedonia between the past and the future*. Athens, Greece: Papazisis.
- Kostoska, O. (2018). Macedonia's Stalled Bid for EU Membership: Is the Solution in Sight? *Romanian Journal of European Affairs*, 18(2). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/329269732_Macedonia's_Stalled_Bid_for_EU_Membership_Is_the_Solution_in_Sight
- Kowal, S., & O'Connell, D. (2004). The transcription of Conversations. In U. Flick, E. Kardorff, & I. Steinke (Eds.), *A companion to qualitative research* (pp. 248–251). Thousand Oaks, Canada: SAGE Publications.

- Kramer, M. (2009). Domestic–External Linkages and the Cold War in 1953 and 1989: Using International Relations Theory and Comparative Politics to Explain the End of the Cold War. *The British Journal of Politics and International Relations*, 11(2), 205–224.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-856x.2008.00361.x>
- Krcmaric, D. (2014). Refugee Flows, Ethnic Power Relations, and the Spread of Conflict. *Security Studies*, 23(1), 182–216. <https://doi.org/10.1080/09636412.2014.874201>
- Kursani, S., Haxholli, V., & Gjikolli, G. (2014). *Kosova në Kontekst Rajonal: Marrëdhëniet Politike Bilaterale (Kosovo within a regional context: bilateral political relations)*. Retrieved from
http://www.kipred.org/repository/docs/Kosova_n%C3%AB_Kontekst_Rajonal_Marr%C3%ABdh%C3%ABniet_Politike_Bilaterale____268547.pdf
- Kuus, M. (2002). European Integration in Identity Narratives in Estonia: A Quest for Security. *Journal of Peace Research*, 39(1), 91–108.
<https://doi.org/10.1177/0022343302039001005>
- Lake, D. (2009). *Hierarchy in international relations*. Ithaca, USA: Cornell University Press.
- Lani, R., & Schmidt, F. (2008). Albanian foreign policy between geography and history. *The International Spectator*, 33(2), 79–103. <https://doi.org/10.1080/03932729808456809>
- Lebedeva, N. M., & Tatiana A., R. (2016). Assimilation or integration: Similarities and differences between acculturation attitudes of migrants from Central Asia and Russians in Central Russia. *Psychology in Russia: State of the Art*, 9(1), 98–111.
<https://doi.org/10.11621/pir.2016.0107>

- Lemaine, G., Kasterztein, J., & Personnaz, B. (1978). Social differentiation. In H. Tajfel. (Ed.), *Differentiation between social groups: Studies in the social psychology of intergroup relations* (pp. 269–300). London: Academic Press.
- Lesnikovski, L. (2011). Macedonia's Ontological Insecurity and the Challenges of Stabilizing Inter-ethnic Relations. *Slavic Research Center*, 61(71). Retrieved from <https://eprints.lib.hokudai.ac.jp/dspace/handle/2115/50852>
- Levica. (2020). Изборна Програма на Левица; Предвремени парламентарн избори 2020; Државата за народот (Electoral Program of Levica; Early Parliamentary Elections; The State for the Nation). Retrieved 2020, from <https://levica.mk/wp-content/uploads/2020/06/Levica-programa-A4-final-za-net-12.06.2020-1.pdf>
- Lieb, D. (2004). The Limits of Neorealism Marginal States and International Relations Theory. *Harvard International Review*, 26(1). Retrieved from <https://www.scribd.com/document/96307072/Lieb-2004-the-Limits-of-Neorealism>
- Lijphart, A. (1969). Consociational Democracy. *World Politics*, 21(2), 207–225. <https://doi.org/10.2307/2009820>
- Lijphart, A. (1971). Comparative Politics and the Comparative Method. *American Political Science Review*, 65(3), 682–693. <https://doi.org/10.2307/1955513>
- Lijphart, A. (1977). Majority rule versus democracy in deeply divided societies. *Politikon*, 4(2), 113–126. <https://doi.org/10.1080/02589347708704717>

- Lindberg, L. (1963). *The Political Dynamics of European Economic Integration*. Stanford, USA: Stanford University Press.
- Lindblom, C. (1977). *Politics and Markets: The World's Political Economic Systems*. New York, USA: Basic Books.
- Lintz, C. (2014). *Understanding the Construction of National and Regional Identity: Perceptions of One Another along the Bulgarian-Macedonian Border*. Retrieved from <https://vtechworks.lib.vt.edu/handle/10919/51157>
- Liotta, P. H. (2003). Spillover effect: aftershocks in Kosovo, Macedonia and Serbia. *European Security*, 12(1), 82–108. <https://doi.org/10.1080/09662830412331308016>
- Ljorovski, D., Tasev, D., & Stojanovski, S. (2019). Националната мобилизација во Република Грција во однос на Македонското прашање (National Mobilization in the Republic of Greece in relation to the Macedonian question). *Годишен Зборник На Правен Факултет*, 71–89. Retrieved from <http://eprints.ugd.edu.mk/23619/>
- Lock, L. (2003). *A conflict analysis: Macedonia*. Retrieved from <https://www.sida.se/English/publications/121269/macedonia-a-conflict-analysis/>
- Loomis, A., Davis, L., & Broughton, S. (2001). *Politics & Identity in Macedonia. Intrinsic versus Extrinsic Understandings*. Presented at the Macedonia– Macedonias: Changing Contexts in the Changing Balkans, London, UK: Macedonia– Macedonias: Changing Contexts in the Changing Balkans.

- Lund, M. S. (2003). Conflict Prevention: Theory in Pursuit of Policy and Practice. In J. Bercovitch, V. Kremenyuk, & I. W. Zartman (Eds.), *Handbook of Conflict Resolution* (pp. 287–308). London, UK: SAGE Publications.
- Maass, M. (2009). The elusive definition of the small state. *International Politics*, 46(1), 65–83.
<https://doi.org/10.1057/ip.2008.37>
- Maass, M. (2008). *Small States as 'Small Countries and 'Little States*. Presented at the International Studies Annual Convention, San Francisco, CA, USA. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/295907113_Small_States_as_'Small_Countries_and_'Little_States
- Macedonia: protesters storm parliament and attack MPs. (2017, April 27). Retrieved 2019, from <https://www.theguardian.com/world/2017/apr/27/macedonia-protesters-storm-parliament-and-attack-mps>
- Macek-Macková, E. (2011). Challenges in conflict management in multi-ethnic states – the dissolution of Czechoslovakia and Serbia and Montenegro. *Nationalities Papers*, 39(4), 615–633. <https://doi.org/10.1080/00905992.2011.579952>
- Maksimović, S. (2020, May 19). Could Bulgaria block the EU path of N. Macedonia over common history interpretation? Retrieved 2020, from <https://europeanwesternbalkans.com/2020/05/18/could-bulgaria-block-the-eu-path-of-n-macedonia-over-common-history-interpretation/>

- Maleska, M. (2010). Interethnic relations in Macedonia: People Centred Analyses. *New Balkan Politics*. Published. Retrieved from <http://www.newbalkanpolitics.org.mk/documents/pdf/NBP,Maleska%20M.pdf>
- Maleski, D. (2013). On Nationalism, Identity and the Foreign Policy of Macedonia. *New Balkan Politics*, (14). Retrieved from <http://www.newbalkanpolitics.org.mk/item/on-nationalism-identity-and-the-foreign-policy-of-macedonia#.XooQgIgzblU>
- Maniruzzaman, T. (1982). *The Security of Small States in the Third World*. Amsterdam, Netherlands: Amsterdam University Press.
- Markova, L. (2018). The Bulgarian-Macedonian relations in the context of the priorities of the Bulgarian Presidency of the Council of EU. *Research Gate*. Published. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/330507853_The_Bulgarian-Macedonian_relations_in_the_context_of_the_priorities_of_the_Bulgarian_Presidency_of_the_Council_of_EU
- Markovic, N., Ilievski, Z., Damjanovski, I., & Bozinovski, V. (2011). *The Role of the European Union in Democratic Consolidation and Ethnic Conflict Management in the Republic of Macedonia*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/280740227_The_Role_of_the_European_Union_in_Democratic_Consolidation_and_Ethnic_Conflict_Management_in_the_Republic_of_Macedonia

- Marolov, D. (2000). The Euro-Atlantic aspirations of the Republic of Macedonia. *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research*, 31(1), 268–273. Retrieved from <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/9341>
- Marolov, D. (2013a). *Republic of Macedonia Foreign Policy*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.
- Marolov, D. (2013b). Understanding the Ohrid Framework Agreement. *Civic and Uncivic Values in Macedonia*, 134–154. Retrieved from https://link.springer.com/chapter/10.1057/9781137302823_8
- Marolov, D., & Rodrigues, J. (2014). Theoretical and Legal Framework of Foreign Policy the Example of the Republic of Macedonia - Official EU Candidate Country. *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR)*, 260–267. Retrieved from <http://eprints.ugd.edu.mk/9338/>
- Marolov, D., & Mitev, O. (2016). *The Creation of the Independent Republic of Macedonia. Internal Conditions and External Policy*. Stip, Republic of Macedonia: Grin Verlag.
- Marolov, D., & Stojanovski, S. (2017). Republic of Macedonia, the 30th Member of NATO? *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR)*, 281–294. Retrieved from <http://eprints.ugd.edu.mk/19014/>
- Marusic, S. (2017, May 18). Macedonia Protesters Wield Cardboard Shields Against New Coalition. Retrieved from <https://balkaninsight.com/2017/04/11/macedonia-protesters-wield-cardboard-shields-against-new-coalition-04-10-2017/>

- Mason, J. (2002). *Qualitative Researching* (2nd ed.). Thousand Oaks, Canada: SAGE Publications.
- Mavromatidis, F. (2010). The Role of the European Union in the Name Dispute between Greece and FYR Macedonia. *Journal of Contemporary European Studies*, 18(1), 47–62.
<https://doi.org/10.1080/14782801003638703>
- Mayring, P. (2014). Qualitative content analysis: theoretical foundation, basic procedures and software solution. *Social Science Open Access Repository (SSOAR)*. Published. Retrieved from <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/39517>
- Mearsheimer, J. J. (2009). Reckless States and Realism. *International Relations*, 23(2), 241–256.
<https://doi.org/10.1177/0047117809104637>
- Mearsheimer, J. J., & Walt, S. M. (2009). Is It Love or The Lobby? Explaining America's Special Relationship with Israel. *Security Studies*, 18(1), 58–78.
<https://doi.org/10.1080/09636410802678031>
- Meehan, E. (1993). Citizenship and The European Community. *The Political Quarterly*, 64(2), 172–186. <https://doi.org/10.1111/j.1467-923x.1993.tb00325.x>
- Mejdini, F. (2016, May 22). Macedonia's Kumanovo Shootout Still Raising Suspicions. Retrieved 2018, from <https://balkaninsight.com/2016/05/10/macedonia-s-kumanovo-shootout-still-raising-suspicions-05-10-2016/>

- Mejdini, F. (2017, Jan 07). Albanian Parties Set Terms For Macedonia's Next Govt. Retrieved from <https://balkaninsight.com/2017/01/08/albanians-parties-in-macedonia-seven-conditions-for-the-new-government-01-07-2017/#gsc.tab=0>
- Milori, M. (2015, May 24). Rama: Nuk ka Maqedonitë integruar, pa zbatimin e Marrëveshjesë Ohrit (Rama: There is no integrated Macedonia, without the fulfilment of the Ohrid Agreement). Retrieved 2017, from <https://www.evropaelire.org/a/27028620.html>
- Ministry for Europe and Foreign Affairs. (n.d.). Retrieved 2019, from <https://punetejashtme.gov.al/en/shqiperia-ne-rajon/>
- Ministry of Foreign Affairs. (n.d.). Retrieved from <https://www.mfa.gov.mk/en/>
- Mintz, A., & DeRouen Jr, K. (2010). *Understanding Foreign Policy Decision Making*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.
- Mitrany, D. (1966). *A working peace system*. Amsterdam, Netherlands: Adfo Books.
- Mohammadzadeh, H. (2016). The causes of ethnic conflict in Multi-ethnic societies. *World Scientific News*. Published. Retrieved from <http://psjd.icm.edu.pl/psjd/element/bwmeta1.element.psjd-9980ea1c-ed58-4f81-95cc-f1276e9446ff>
- Moore, W. H. (2002). Ethnic Minorities and Foreign Policy. *SAIS Review*, 22(2), 77–91. <https://doi.org/10.1353/sais.2002.0043>

- Moravcsik, A. (1997). Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics. *International Organization*, 51(4), 513–553. <https://doi.org/10.1162/002081897550447>
- Morgenthau, H. J. (1966). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York, USA: Alfred A Knopf.
- Nancheva, N., &Koneska, C. (2015). Europeanization Without Europe: The Curious Case of Bulgarian–Macedonian Relations. *European Politics and Society*, 16(2), 224–240. <https://doi.org/10.1080/23745118.2014.996325>
- Naumovski, V. (2013). Ten Recommendations for the Macedonian Foreign Policy in the Third Decade of its Independence. *Political Thought*, 23–33. Retrieved from <https://idscs.org.mk/wp-content/uploads/2013/10/pm%2043.pdf>
- Nedelkov, L. (2016). The Issue of the Identity of the Macedonian People - The symbolic code for a personal and collective identity -. *ЕтноАнтропозум/EthnoAnthropoZoom*, 9, 37–55. <https://doi.org/10.37620/eaz1190037n>
- Neumann, I., &Gstöhl, S. (2004). *Lilliputians in Gulliver's World? Small States in International Relations*. Reykjavik, Iceland: Centre for Small State Studies. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/6ab0/1f7c283ff777b87918b9143ce9606dc8e8c5.pdf>
- Newman, E., &Visoka, G. (2016). The Foreign Policy of State Recognition: Kosovo's Diplomatic Strategy to Join International Society: Table 1. *Foreign Policy Analysis*, orw042. <https://doi.org/10.1093/fpa/orw042>

- Nikodinovska Krstevska, A. (2018). Договорот од Преспа помеѓу РепубликаМакедонија и Република Грција низ призмата на меѓународното право (Prespa Agreement between the Republic of Macedonia and Republic of Greece under the international law prism). *Годишен Зборник На Правен Факултет*, 125–131. Retrieved from <http://eprints.ugd.edu.mk/21552/>
- Norris, P. (2008). *Driving Democracy Do Power-Sharing Institutions Work?* Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Nuhija, B. (2013). The impact of postponed accession of Republic of Macedonia in the Euro-Atlantic structures to the inter-ethnic relations. *New Balkan Politics*. Published. Retrieved from <http://140.234.252.185/c/articles/89445327/impact-postponed-accession-republic-macedonia-euro-atlantic-structures-inter-ethnic-relations>
- Official Gazette of the Republic of Macedonia*. (2018, October). Retrieved from <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/f77db9ab7e844ce5aee38bc3c2df6910.pdf>
- Olafsson, B. (1998). *Small States in the Global System. Analysis and Illustrations from the Case of Iceland*. Ashgate, UK: Aldershot.
- Ortakovski, V. (1999). The Kosovo Conflict and Macedonia. “*Rethinking Identities: State, Nation, Culture*.” New York, USA: Harriman Institute, Columbia University.
- Ortakovski, V. (2001). Interethnic Relations and Minorities in the Republic of Macedonia. *Southeast European Politics*, 24–45. Retrieved from <https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/33025628/ortakovski.pdf?1392742668=&response-content->

disposition=inline%3B+filename%3DInterethnic_Relations_and_Minorities_in.pdf&Expires=1602345103&Signature=aDFdlCGWjlUGXCjD~ezjqkqR~zcL-2HbidzqOp2ZINqu9QT5GZwrWJ2jggIaBfWJItpxok3QW-NbBJVUnB6YBZcEMkXBrz1yeZTmwLps9mInoQJZKHGBma2qtbGvUrIvKKvYmyPnbBadrmB6VKY87lKu~KuVO7n7nFYWOc3m4Wsz8wXf9xTAEt3o5zk8hLfPriR3P60ybeNWyXnhHrzlC4MKHimK-cqlhhLSiAjym22CuCEGBcM9KGeOM~gyfSxrqSUE6JCoA5kEKJf3pOAaHgWDlmw2aHuR0Lu~nBbzGuYa8YvwAPIa5rcGGrb3a3bEGJ6iXZvo3udT2QKF5QuXGg__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA

- Osilo, N. (2018). Мицковски: Македонскиот народ кажа стоп за Договорот со Грција (Mickovski: The Macedonian people said stop to the Agreement with Greece). Retrieved 2020, from <https://emagazin.mk/mickoski-makedonskiot-narod-kazha-stop-za-dogovorot-so-grci-a/>
- P., V. (2009, November 3). BDI: Me ose pa maqedonasit ne NATO dhe BE (With or without the Macedonians in NATO and EU). Retrieved from <https://www.evropaelire.org/a/1867605.html>
- Palinkas, L. A., Horwitz, S. M., Green, C. A., Wisdom, J. P., Duan, N., & Hoagwood, K. (2013). Purposeful Sampling for Qualitative Data Collection and Analysis in Mixed Method Implementation Research. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*, 42(5), 533–544. <https://doi.org/10.1007/s10488-013-0528-y>
- Pardew, J. (2011). Diplomatic History of the Ohrid Framework Agreement. In B. Reka (Ed.), *Ten years from the Ohrid Framework Agreement Is Macedonia Functioning as a multi-*

ethnic state? (pp. 21–23). Tetovo, Republic of Macedonia: South East European University.

Paris, R. (2001). Human Security: Paradigm Shift or Hot Air? *International Security*, 87–102.

Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/3092123?seq=1>

Pejic, I. (2016). Western Balkans in the light of Regional Security Complex Theory. *Вестник*

РУДН (RUDN), 16(3). Retrieved from

https://www.researchgate.net/publication/331974292_WESTERN_BALKANS_IN_THE_LIGHT_OF_REGIONAL_SECURITY_COMPLEX_THEORY

Pendarovski, S. (2012). *Macedonian Foreign Policy 1992-2011: Aspects of internal and*

international legitimacy. Skopje, Macedonia: Magor LTD Skopje & University American College Skopje.

Pentland, C. (1973). *International theory and European integration*. London, United Kingdom:

Faber.

Perry, D. (2000). *Macedonia's Quest for Security and Stability*. Retrieved from

https://watermark.silverchair.com/curh_99_635_129.pdf?token=AQECAHi208BE49Ooa n9kkhW_Ercy7Dm3ZL_9Cf3qfKAc485ysgAAAsUwggLBBgkqhkiG9w0BBwagggKyM IICrgIBADCCAqcGCSqGSib3DQEHATAeBgIghkgBZQMEAS4wEQMQbQGIHGw GFWiiCq8AgEQgIICe2X-

[taCqanIqJyO1bmij6zqRWnU5XbQY6AgjOwBTuhmw6GbOJXjr96BSfYs3GP19APz1G 26fnV9_8IP20EOo8OONrNNvXOqNZJJt5G_48cE37fkHKt52ULjSxOfQNvZ9C4hVSH m4reRxaGuAaw_m7XATKQuKsfVbDnF4FMHv0stPP_XnB2f0Ohvyx1Ic5QXvV1q85](https://watermark.silverchair.com/curh_99_635_129.pdf?token=AQECAHi208BE49Ooa n9kkhW_Ercy7Dm3ZL_9Cf3qfKAc485ysgAAAsUwggLBBgkqhkiG9w0BBwagggKyM IICrgIBADCCAqcGCSqGSib3DQEHATAeBgIghkgBZQMEAS4wEQMQbQGIHGw GFWiiCq8AgEQgIICe2X-taCqanIqJyO1bmij6zqRWnU5XbQY6AgjOwBTuhmw6GbOJXjr96BSfYs3GP19APz1G 26fnV9_8IP20EOo8OONrNNvXOqNZJJt5G_48cE37fkHKt52ULjSxOfQNvZ9C4hVSH m4reRxaGuAaw_m7XATKQuKsfVbDnF4FMHv0stPP_XnB2f0Ohvyx1Ic5QXvV1q85)

A1CwYoh2ng6hVpVFeGOK-
m59gOkStjiWHDUOm_GRtu4HJTG05ubwL7Re74gEpbvVVwOz5psBPnfN9-
YrH8EgmBwzBVF3WTNvC7tFjpawJGGY5-d1ne18kU71cN58-
igBqfEKu5PLyBN1YaC7ypQisAPpGZb2KSjxdh3rWAHKF-G3KhrQxqhgAC0voidi-
yPh7_2pCQLEIrRMGeUkTlvwPAdaoklu78Rc3DsjAYOKLIJ5YZYfD42A4VLbFd0FXI
buuxD8DGP6f7GIOvsqoiKCX2Ma6s5KJDIZNYPfn2RIw0dXTHyTHPB7sUCLO573Ad
ysq8pqfubYQjvvMaQ-zcvl9ZKXVAPJHja25k-
pkypr8qEBhwQg7TcxD_bG8cG_FEWESbohybTWVq9nMPUjE6WSUbIwhzt_dkkO56f
2C7u17YUfs2y410pSc-
cZFqDiz1MRKrsw0ZKAmZQuVhU0Csq1CFTgK5N27uWKj6ezjw9x3_tAovlYlkC4ZU
oWpvtOLrdb-
Oe647_AijBFs6b2IB2ZOs58PEn170LJIW7BtpDrl_OAbME6pXx1E0XOp03DWELM_u
O-
a3XzgsPvov6uxNwhRmmAM3Ftn7VYMYvZX2O3g0jQ1Wvz95rpOTU4ZXsxnHPKsM
Y3LC

Petroska-Beska, V., & Najcevska, M. (2004). *Macedonia: Understanding History, Preventing Future Conflict*. Retrieved from <https://www.usip.org/publications/2004/02/macedonia-understanding-history-preventing-future-conflict>

Petruseva, A. (2018). *Solving the Name Issue: An Act of Political Bravery with a High Political Price*. Retrieved from https://www.iemed.org/observatori/arees-danalisi/arxius-adjunts/anuari/med.2019/North_Macedonia_Greece_Name_Issue_IEMed_Medyearbook2019.pdf

- Pettifer, J. (1999). *The New Macedonian Question*. London, United Kingdom: Palgrave Macmillan.
- Phillips, J. (2004). *Macedonia: Warlords and Rebels in the Balkans*. New Heavens, CT, USA: Yale University Press.
- Piacentini, A. M. (2019). State Ownership and “State-Sharing”: The Role of Collective Identities and the Sociopolitical Cleavage between Ethnic Macedonians and Ethnic Albanians in the Republic of North Macedonia. *Nationalities Papers*, 47(3), 461–476.
<https://doi.org/10.1017/nps.2018.8>
- Pickering, P. M. (2011). The Constraints on European Institutions’ Conditionality in the Western Balkans. *Europe-Asia Studies*, 63(10), 1939–1944.
<https://doi.org/10.1080/09668136.2011.618709>
- Pons, J. (2010). *Small States, Hegemony and the Security Dilemma: Panama’s Quest for Autonomy in the 21st Century*. Retrieved from
https://scholarlyrepository.miami.edu/oa_dissertations
- Pop-Angelov, M. (2010). *A Disputed Name: Is There a Solution to the Name Issue between Macedonia and Greece?* Retrieved from
<https://repository.library.georgetown.edu/bitstream/handle/10822/553374/pop-AngelovMarijan.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Popovski, V. (2013). *Russian and Soviet Foreign Policy and the Macedonian Question*. Skopje, Macedonia: Makavej.

- Poulton, Hugh, 2000, *Who are the Macedonians?*, London, Hurst & Co.
- Progonati, E. (2011). Albanian foreign policy in the post-communist era. *UNISCI Discussion Papers*, 26(0). https://doi.org/10.5209/rev_unis.2011.v26.37824
- Putnam, R. (1988). Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games. *International Organization*, 42(3), 427–460. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/2706785>
- RFE/RL (2017, April 5). Macedonia Accuses Albania Of Interfering In Internal Affairs. Retrieved 2017, from <https://www.rferl.org/a/macedonia-albania-language-dispute-government/28410768.html>
- Rabushka, A., & Shepsle, K. (1972). *Politics in Plural Societies A Theory of Democratic Instability*. Ohio, United States: Charles E. Merrill Publishing Company.
- Radio Free Europe, BDI: Në NATO, BE me ose pa maqedonasit (DUI: In NATO, EU with or without the Macedonians). (2009, November 2). Retrieved March 15, 2017, from <https://www.evropaelire.org/a/1867592.html>
- Raeymaeker, O. (1974). *Introduction*. In: O. De Raeymaeker, W. Andries, L. Crollen, H. De Fraye and F. Govaerts (eds.) *Small Powers in Assignment*. Leuven, Belgium: Leuven University Press.
- Ragaru, N. (2008). The Former Yugoslav Republic of Macedonia: between Ohrid and Brussels. *European Union Institute for Security Studies*, 41–60. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep07041.6.pdf>

Ralston, S. (2010). Pragmatism in International Relations Theory and Research. *Eidos*.

Published. Retrieved from

http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1692-88572011000100004

Rasidagic, E. (2013). Involved by Default: External Actors and Foreign Policy of the Western Balkan States. *CEU Political Science Journal*, 348–368. Retrieved from

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2352384

Reka, B. (2011). The Ohrid Framework Agreement – a New Political Philosophy for the

Functioning of a Multi-ethnic State. *Ten Years from the Ohrid Framework Agreement Is Macedonia Functioning as a Multi-Ethnic State?*, 11–19. Retrieved from

[https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/50002176/OFA_EN_Final.pdf?1477909974=&resp](https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/50002176/OFA_EN_Final.pdf?1477909974=&response-content-)

[onse-content-
disposition=inline%3B+filename%3DPolitical_spirit_and_the_state_administr.pdf&Expires=1602327199&Signature=Vioac8DChD9k8e3~eEzclb6vp2P1YiKyv8RQkBg3a1EBTMYyf8NyrKBi7hsurQQwpmMUP6fGdEA1lPgkjVFTPGVYK4mT78hGyZ5iAmrw0exQ5YpoS11kJ5B-nbZj9ITTyGgbsIKbD~9DHX4jBsA1l4ZQmVSfVrm1-4hTXyKxbCAIM7vaGd6nIakPTj0PQschQqdiqrja5pXN4YNkGoT17KwDLjnWOnfoKSpBgFyugdTReBOJGrFrDcV4aLpH9kqHRCJT39k0V7gn8RqcI2F9c9fGmoIaglyog2iCbUOVV2qXH-IXaWSlfESZCQUCwkDDBB2NAGOCRA3BeehE0BJYA__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA](https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/50002176/OFA_EN_Final.pdf?1477909974=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DPolitical_spirit_and_the_state_administr.pdf&Expires=1602327199&Signature=Vioac8DChD9k8e3~eEzclb6vp2P1YiKyv8RQkBg3a1EBTMYyf8NyrKBi7hsurQQwpmMUP6fGdEA1lPgkjVFTPGVYK4mT78hGyZ5iAmrw0exQ5YpoS11kJ5B-nbZj9ITTyGgbsIKbD~9DHX4jBsA1l4ZQmVSfVrm1-4hTXyKxbCAIM7vaGd6nIakPTj0PQschQqdiqrja5pXN4YNkGoT17KwDLjnWOnfoKSpBgFyugdTReBOJGrFrDcV4aLpH9kqHRCJT39k0V7gn8RqcI2F9c9fGmoIaglyog2iCbUOVV2qXH-IXaWSlfESZCQUCwkDDBB2NAGOCRA3BeehE0BJYA__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA)

Republic of Macedonia State Statistical Office. (2002). *Census of Population, Households and Dwellings in the Republic of Macedonia, 2002*. Retrieved from

<http://www.stat.gov.mk/Publikacii/knigaXIII.pdf>

Reuters Editorial. (2008, April 3). NATO refuses Macedonia invitation to join for now.

Retrieved from <https://www.reuters.com/article/us-nato-macedonia/nato-refuses-macedonia-invitation-to-join-for-now-idUSL0327252820080403>

Reuters. (2018, September 30). Macedonia's Prime Minister Votes in Name-Change

Referendum. Retrieved from <https://www.rferl.org/a/macedonia-name-change-referendum-zaev/29517459.html>

Ripiloski, S., & Pendarovski, S. (2013). Macedonia and the Ohrid Framework Agreement:

Framed Past, Elusive Future. *Perceptions*, 135–161. Retrieved from

[https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/32232300/Perceptions_Summer_2013.pdf?1383578567=&response-content-](https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/32232300/Perceptions_Summer_2013.pdf?1383578567=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DTurkey_and_the_Balkans.pdf&Expires=1602580562&Signature=cjFq1g2C6HVUqMjYOEKMNv~SDptm7cq5jjBbv2GTc3jJmu0~ZHfgYzH0C8m0JiDL8FWdC879IcvOVKXDJNKi8i7at2P9VVPaOx8KAP8sW72Iuapn6XgveJuCcW1R8IMGaSFIXkOqS90DBfXuJAVtzR6S6~nhn69g2YGAq~IU42jiH6bisfvQMBC1IllyDDEmQc7Eu-ijdc8zT8a8g~Gcnl9tky0~hI1YBPMjamcXylyaqyHlcB1SLk1euJKOkCthKz-Vssa0rLbMTrehRIDO93jl043RZOBWAiomGqy9Z~TXbMCRV9yzwhYgImeaHP0ABxMTiRVv8ySs59BLFHwJw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=139)

[disposition=inline%3B+filename%3DTurkey_and_the_Balkans.pdf&Expires=1602580562&Signature=cjFq1g2C6HVUqMjYOEKMNv~SDptm7cq5jjBbv2GTc3jJmu0~ZHfgYzH0C8m0JiDL8FWdC879IcvOVKXDJNKi8i7at2P9VVPaOx8KAP8sW72Iuapn6XgveJuCcW1R8IMGaSFIXkOqS90DBfXuJAVtzR6S6~nhn69g2YGAq~IU42jiH6bisfvQMBC1IllyDDEmQc7Eu-](https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/32232300/Perceptions_Summer_2013.pdf?1383578567=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DTurkey_and_the_Balkans.pdf&Expires=1602580562&Signature=cjFq1g2C6HVUqMjYOEKMNv~SDptm7cq5jjBbv2GTc3jJmu0~ZHfgYzH0C8m0JiDL8FWdC879IcvOVKXDJNKi8i7at2P9VVPaOx8KAP8sW72Iuapn6XgveJuCcW1R8IMGaSFIXkOqS90DBfXuJAVtzR6S6~nhn69g2YGAq~IU42jiH6bisfvQMBC1IllyDDEmQc7Eu-ijdc8zT8a8g~Gcnl9tky0~hI1YBPMjamcXylyaqyHlcB1SLk1euJKOkCthKz-Vssa0rLbMTrehRIDO93jl043RZOBWAiomGqy9Z~TXbMCRV9yzwhYgImeaHP0ABxMTiRVv8ySs59BLFHwJw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=139)

[disposition=inline%3B+filename%3DTurkey_and_the_Balkans.pdf&Expires=1602580562&Signature=cjFq1g2C6HVUqMjYOEKMNv~SDptm7cq5jjBbv2GTc3jJmu0~ZHfgYzH0C8m0JiDL8FWdC879IcvOVKXDJNKi8i7at2P9VVPaOx8KAP8sW72Iuapn6XgveJuCcW1R8IMGaSFIXkOqS90DBfXuJAVtzR6S6~nhn69g2YGAq~IU42jiH6bisfvQMBC1IllyDDEmQc7Eu-](https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/32232300/Perceptions_Summer_2013.pdf?1383578567=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DTurkey_and_the_Balkans.pdf&Expires=1602580562&Signature=cjFq1g2C6HVUqMjYOEKMNv~SDptm7cq5jjBbv2GTc3jJmu0~ZHfgYzH0C8m0JiDL8FWdC879IcvOVKXDJNKi8i7at2P9VVPaOx8KAP8sW72Iuapn6XgveJuCcW1R8IMGaSFIXkOqS90DBfXuJAVtzR6S6~nhn69g2YGAq~IU42jiH6bisfvQMBC1IllyDDEmQc7Eu-ijdc8zT8a8g~Gcnl9tky0~hI1YBPMjamcXylyaqyHlcB1SLk1euJKOkCthKz-Vssa0rLbMTrehRIDO93jl043RZOBWAiomGqy9Z~TXbMCRV9yzwhYgImeaHP0ABxMTiRVv8ySs59BLFHwJw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=139)

[62&Signature=cjFq1g2C6HVUqMjYOEKMNv~SDptm7cq5jjBbv2GTc3jJmu0~ZHfgYzH0C8m0JiDL8FWdC879IcvOVKXDJNKi8i7at2P9VVPaOx8KAP8sW72Iuapn6XgveJuCcW1R8IMGaSFIXkOqS90DBfXuJAVtzR6S6~nhn69g2YGAq~IU42jiH6bisfvQMBC1IllyDDEmQc7Eu-](https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/32232300/Perceptions_Summer_2013.pdf?1383578567=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DTurkey_and_the_Balkans.pdf&Expires=1602580562&Signature=cjFq1g2C6HVUqMjYOEKMNv~SDptm7cq5jjBbv2GTc3jJmu0~ZHfgYzH0C8m0JiDL8FWdC879IcvOVKXDJNKi8i7at2P9VVPaOx8KAP8sW72Iuapn6XgveJuCcW1R8IMGaSFIXkOqS90DBfXuJAVtzR6S6~nhn69g2YGAq~IU42jiH6bisfvQMBC1IllyDDEmQc7Eu-ijdc8zT8a8g~Gcnl9tky0~hI1YBPMjamcXylyaqyHlcB1SLk1euJKOkCthKz-Vssa0rLbMTrehRIDO93jl043RZOBWAiomGqy9Z~TXbMCRV9yzwhYgImeaHP0ABxMTiRVv8ySs59BLFHwJw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=139)

[H0C8m0JiDL8FWdC879IcvOVKXDJNKi8i7at2P9VVPaOx8KAP8sW72Iuapn6XgveJuCcW1R8IMGaSFIXkOqS90DBfXuJAVtzR6S6~nhn69g2YGAq~IU42jiH6bisfvQMBC1IllyDDEmQc7Eu-](https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/32232300/Perceptions_Summer_2013.pdf?1383578567=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DTurkey_and_the_Balkans.pdf&Expires=1602580562&Signature=cjFq1g2C6HVUqMjYOEKMNv~SDptm7cq5jjBbv2GTc3jJmu0~ZHfgYzH0C8m0JiDL8FWdC879IcvOVKXDJNKi8i7at2P9VVPaOx8KAP8sW72Iuapn6XgveJuCcW1R8IMGaSFIXkOqS90DBfXuJAVtzR6S6~nhn69g2YGAq~IU42jiH6bisfvQMBC1IllyDDEmQc7Eu-ijdc8zT8a8g~Gcnl9tky0~hI1YBPMjamcXylyaqyHlcB1SLk1euJKOkCthKz-Vssa0rLbMTrehRIDO93jl043RZOBWAiomGqy9Z~TXbMCRV9yzwhYgImeaHP0ABxMTiRVv8ySs59BLFHwJw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=139)

[CcW1R8IMGaSFIXkOqS90DBfXuJAVtzR6S6~nhn69g2YGAq~IU42jiH6bisfvQMBC1IllyDDEmQc7Eu-](https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/32232300/Perceptions_Summer_2013.pdf?1383578567=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DTurkey_and_the_Balkans.pdf&Expires=1602580562&Signature=cjFq1g2C6HVUqMjYOEKMNv~SDptm7cq5jjBbv2GTc3jJmu0~ZHfgYzH0C8m0JiDL8FWdC879IcvOVKXDJNKi8i7at2P9VVPaOx8KAP8sW72Iuapn6XgveJuCcW1R8IMGaSFIXkOqS90DBfXuJAVtzR6S6~nhn69g2YGAq~IU42jiH6bisfvQMBC1IllyDDEmQc7Eu-ijdc8zT8a8g~Gcnl9tky0~hI1YBPMjamcXylyaqyHlcB1SLk1euJKOkCthKz-Vssa0rLbMTrehRIDO93jl043RZOBWAiomGqy9Z~TXbMCRV9yzwhYgImeaHP0ABxMTiRVv8ySs59BLFHwJw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=139)

[llyDDEmQc7Eu-](https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/32232300/Perceptions_Summer_2013.pdf?1383578567=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DTurkey_and_the_Balkans.pdf&Expires=1602580562&Signature=cjFq1g2C6HVUqMjYOEKMNv~SDptm7cq5jjBbv2GTc3jJmu0~ZHfgYzH0C8m0JiDL8FWdC879IcvOVKXDJNKi8i7at2P9VVPaOx8KAP8sW72Iuapn6XgveJuCcW1R8IMGaSFIXkOqS90DBfXuJAVtzR6S6~nhn69g2YGAq~IU42jiH6bisfvQMBC1IllyDDEmQc7Eu-ijdc8zT8a8g~Gcnl9tky0~hI1YBPMjamcXylyaqyHlcB1SLk1euJKOkCthKz-Vssa0rLbMTrehRIDO93jl043RZOBWAiomGqy9Z~TXbMCRV9yzwhYgImeaHP0ABxMTiRVv8ySs59BLFHwJw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=139)

[ijdc8zT8a8g~Gcnl9tky0~hI1YBPMjamcXylyaqyHlcB1SLk1euJKOkCthKz-](https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/32232300/Perceptions_Summer_2013.pdf?1383578567=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DTurkey_and_the_Balkans.pdf&Expires=1602580562&Signature=cjFq1g2C6HVUqMjYOEKMNv~SDptm7cq5jjBbv2GTc3jJmu0~ZHfgYzH0C8m0JiDL8FWdC879IcvOVKXDJNKi8i7at2P9VVPaOx8KAP8sW72Iuapn6XgveJuCcW1R8IMGaSFIXkOqS90DBfXuJAVtzR6S6~nhn69g2YGAq~IU42jiH6bisfvQMBC1IllyDDEmQc7Eu-ijdc8zT8a8g~Gcnl9tky0~hI1YBPMjamcXylyaqyHlcB1SLk1euJKOkCthKz-Vssa0rLbMTrehRIDO93jl043RZOBWAiomGqy9Z~TXbMCRV9yzwhYgImeaHP0ABxMTiRVv8ySs59BLFHwJw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=139)

[Vssa0rLbMTrehRIDO93jl043RZOBWAiomGqy9Z-](https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/32232300/Perceptions_Summer_2013.pdf?1383578567=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DTurkey_and_the_Balkans.pdf&Expires=1602580562&Signature=cjFq1g2C6HVUqMjYOEKMNv~SDptm7cq5jjBbv2GTc3jJmu0~ZHfgYzH0C8m0JiDL8FWdC879IcvOVKXDJNKi8i7at2P9VVPaOx8KAP8sW72Iuapn6XgveJuCcW1R8IMGaSFIXkOqS90DBfXuJAVtzR6S6~nhn69g2YGAq~IU42jiH6bisfvQMBC1IllyDDEmQc7Eu-ijdc8zT8a8g~Gcnl9tky0~hI1YBPMjamcXylyaqyHlcB1SLk1euJKOkCthKz-Vssa0rLbMTrehRIDO93jl043RZOBWAiomGqy9Z~TXbMCRV9yzwhYgImeaHP0ABxMTiRVv8ySs59BLFHwJw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=139)

[~TXbMCRV9yzwhYgImeaHP0ABxMTiRVv8ySs59BLFHwJw__&Key-Pair-](https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/32232300/Perceptions_Summer_2013.pdf?1383578567=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DTurkey_and_the_Balkans.pdf&Expires=1602580562&Signature=cjFq1g2C6HVUqMjYOEKMNv~SDptm7cq5jjBbv2GTc3jJmu0~ZHfgYzH0C8m0JiDL8FWdC879IcvOVKXDJNKi8i7at2P9VVPaOx8KAP8sW72Iuapn6XgveJuCcW1R8IMGaSFIXkOqS90DBfXuJAVtzR6S6~nhn69g2YGAq~IU42jiH6bisfvQMBC1IllyDDEmQc7Eu-ijdc8zT8a8g~Gcnl9tky0~hI1YBPMjamcXylyaqyHlcB1SLk1euJKOkCthKz-Vssa0rLbMTrehRIDO93jl043RZOBWAiomGqy9Z~TXbMCRV9yzwhYgImeaHP0ABxMTiRVv8ySs59BLFHwJw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=139)

[Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=139](https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/32232300/Perceptions_Summer_2013.pdf?1383578567=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DTurkey_and_the_Balkans.pdf&Expires=1602580562&Signature=cjFq1g2C6HVUqMjYOEKMNv~SDptm7cq5jjBbv2GTc3jJmu0~ZHfgYzH0C8m0JiDL8FWdC879IcvOVKXDJNKi8i7at2P9VVPaOx8KAP8sW72Iuapn6XgveJuCcW1R8IMGaSFIXkOqS90DBfXuJAVtzR6S6~nhn69g2YGAq~IU42jiH6bisfvQMBC1IllyDDEmQc7Eu-ijdc8zT8a8g~Gcnl9tky0~hI1YBPMjamcXylyaqyHlcB1SLk1euJKOkCthKz-Vssa0rLbMTrehRIDO93jl043RZOBWAiomGqy9Z~TXbMCRV9yzwhYgImeaHP0ABxMTiRVv8ySs59BLFHwJw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=139)

Risteska, M. (2013). The role of the EU in promoting good governance in Macedonia: towards

efficiency and effectiveness or deliberative democracy? *Nationalities Papers*, 41(3), 431–

446. <https://doi.org/10.1080/00905992.2013.769504>

- Risteski, L. (2009). Recognition of the Independence of the Macedonian Orthodox Church (MOC) as an issue concerning Macedonian National Identity. *EthnoAnthropoZoom*, 145–185. Retrieved from <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=68056>
- Risteski, T., Dzhafche, S., & Sijic, V. (2019). The Agreement with The Republic of Greece on Resolution of the Dispute of Name and Macedonian National Identity. *Knowledge International Journal*, 59–65. Retrieved from <http://ikm.mk/ojs/index.php/KIJ/article/view/2071>
- Rogers, J. (2007). The Foreign Policy of Small States: Sweden and the Mosul Crisis, 1924–1925. *Contemporary European History*, 16(03), 349. <https://doi.org/10.1017/s0960777307003979>
- Rosenau, J. N. (1971). *The Scientific Study of Foreign Policy*. New York, USA: The Free Press.
- Rothstein, R. L. (1968). *Alliances and Small Powers (Institute of War and Peace Studies)* (First Edition). New York, USA: Columbia Univ Press.
- Russett, B. (1990). *Controlling the Sword*. Boston, USA: Harvard University Press.
- Ryan, S. (1988). Explaining ethnic conflict: the neglected international dimension. *Review of International Studies*, 14(3), 161–177. <https://doi.org/10.1017/s0260210500113245>
- Rynning, S., & Guzzini, S. (2001). Realism and Foreign Policy Analysis. *Research Gate*. Published. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/237465426_Realism_and_Foreign_Policy_Analysis

Saideman, S. (2002). Discrimination in International Relations: Analyzing External Support for Ethnic Groups. *Journal of Peace Research*, 39(1), 27–50.

<https://doi.org/10.1177/0022343302039001002>

Satanakis, S. M. (2018). *Greece and the Former Yugoslav Republic of Macedonia: The Prespa Agreement. What comes next?* 2020. Retrieved from

https://www.aies.at/download/2018/AIES-Fokus_2018-06.pdf

Sazdovski, A. (2013). Effects of Security Discourse on Post-conflict Nation-Building: the Case of Macedonia. *Political Science*. Published. Retrieved from

<https://www.semanticscholar.org/paper/Effects-of-Security-Discourse-on-Post-conflict-the-Sazdovski/15376cc20b296f5dd7ded73fac3fca8c66978d51>

Schäfer, P. J. (2012). *Human and Water Security in Israel and Jordan*. New York, United States: Springer Publishing.

Scheldrup, M. (2014). *Lilliputian Choice Explaining Small State Foreign Policy Variation*.

Retrieved from [https://www.scribd.com/document/375688606/Macklin-Scheldrup-](https://www.scribd.com/document/375688606/Macklin-Scheldrup-Lilliputian-Choice-Explaining-Small-State-Foreign-Policy-Variations)

[Lilliputian-Choice-Explaining-Small-State-Foreign-Policy-](https://www.scribd.com/document/375688606/Macklin-Scheldrup-Lilliputian-Choice-Explaining-Small-State-Foreign-Policy-Variations)

[Variations](https://www.scribd.com/document/375688606/Macklin-Scheldrup-Lilliputian-Choice-Explaining-Small-State-Foreign-Policy-Variations)[https://www.scribd.com/document/375688606/Macklin-Scheldrup-Lilliputian-](https://www.scribd.com/document/375688606/Macklin-Scheldrup-Lilliputian-Choice-Explaining-Small-State-Foreign-Policy-Variations)

[Choice-Explaining-Small-State-Foreign-Policy-Variations](https://www.scribd.com/document/375688606/Macklin-Scheldrup-Lilliputian-Choice-Explaining-Small-State-Foreign-Policy-Variations)

Schmidt, J. D. (2017). The internal and external constraints on foreign policy in India: exploring culture and ethnic sensitivities. *Third World Quarterly*, 38(8), 1894–1908.

<https://doi.org/10.1080/01436597.2017.1282311>

- Schulz, M. (1996). *Israel Between Conflict and Accommodation. A Study of a Multi-Melting Pot Process*, Gothenburg University: Padrigu Thesis Series.
- Schulz, M., Söderbaum, F., & Öjendal, J. (Eds.). (2001). *Regionalisation in a Globalising World. A Comparative Perspective on Actors, Forms and Processes*. London, UK: Zed Books.
- Schulz, M. and J. S. Sörensen (2020). 'Peace Treaty Tensions: The Relationship between Content and Implementation of Negotiated Agreements in Former Yugoslavia', *Journal of Balkan and Black Sea Studies*, Year 3, Issue 4, June 2020, pp. 79-108.
- Schwartz, S. J., & Zamboanga, B. L. (2008). Testing Berry's model of acculturation: A confirmatory latent class approach. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 14(4), 275–285. <https://doi.org/10.1037/a0012818>
- SDSM. (2020a). Договорот со Бугарија затвори децениско прашање и го отвори патот кон членство во НАТО и интеграција во ЕУ (The Agreement with Bulgaria closed a decennial issue and opened path to NATO membership and EU integration). Retrieved 2020, from <https://sds.org.mk/soopstenija/15396>
- SDSM. (2020b). Програма на активности 2020 -2024; ПАРЛАМЕНТАРНИ ИЗБОРИ 2020 (Program of activities 2020-2024; Parliamentary Elections 2020). Retrieved 2020, from https://sds.org.mk/wp-content/uploads/2020/06/Programa-2020_Mozeme.pdf
- Selvam, S. G., & Collicutt, J. (2012). The Ubiquity of the Character Strengths in African Traditional Religion: A Thematic Analysis. *Cross-Cultural Advancements in Positive Psychology*, 83–102. https://doi.org/10.1007/978-94-007-4611-4_6

- Sherwood, L. (2016). *Small States' Strategic Hedging for Security and Influence*. Retrieved from <http://trendsresearch.org/insight/small-states-strategic-hedging-for-security-and-influence/>
- Shmidt, R. (2004). Systematic Metaphor Analysis as a Method of Qualitative Research. *Qualitative Report*, 358–394. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/200056511_Systematic_Metaphor_Analysis_as_a_Method_of_Qualitative_Research
- Shulman, S. (1996). *International and National Integration in Multiethnic States: The Sources of Ukrainian (Dis)Unity*. Retrieved from <https://deepblue.lib.umich.edu/handle/2027.42/105150>
- Shulman, S. (1998). National integration and foreign policy in multiethnic states. *Nationalism and Ethnic Politics*, 4(4), 110–132. <https://doi.org/10.1080/13537119808428548>
- Shyrokykh, K. (2018). The Evolution of the Foreign Policy of Ukraine: External Actors and Domestic Factors. *Europe-Asia Studies*, 70(5), 832–850. <https://doi.org/10.1080/09668136.2018.1479734>
- Sielska, Z. (2018). Albanian Minority questions in Macedonia: Selected Issues. *Political Preferences*, 77–90. Retrieved from <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.mhp-acb8b898-c8c7-408e-b89e-2dd4dad3a603>

- Siljanovska-Davkova, G. (2013). Political Parties, Values, and Democratic Consolidation. *Civic and Uncivic Values in Macedonia*, 109–133. Retrieved from https://link.springer.com/chapter/10.1057/9781137302823_7
- Simon-Nagy, L. (2012). *Public diplomacy*. Retrieved from http://phd.lib.uni-corvinus.hu/705/2/Simon_Nagy_Lilla_ten.pdf
- Simovska, E. (1997). *Macedonia: A View on The Inter-Ethnic Relations*. Retrieved from <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:n5rzq-zt9NMJ:sam.gov.tr/tr/wp-content/uploads/2012/01/EMILIJA-SIMOSKA.pdf+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=mk>
- Singer, J. D. (1958). Threat-perception and the armament-tension dilemma. *Journal of Conflict Resolution*, 2(1), 90–105. <https://doi.org/10.1177/002200275800200110>
- Skaric, S., Apasiev, D., & Patchev, V. (2009). *The Name Issue: Greece and Macedonia*. Skopje, Macedonia: Matica Makedonska.
- Smith, A. D. (1991). *The Ethnic Origins of Nations*. New York, USA: Penguin.
- Smith, H. (2016). *Realist and Idealist Belief Systems in Foreign Policy*. Retrieved from <https://research.libraries.wsu.edu/xmlui/handle/2376/12141>
- Smith, S., Hadfield, A., & Dunne, T. (2012). *Foreign Policy: theories, actors, cases*. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- Snyder, J. (1991). *Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition (Cornell Studies in Security Affairs)* (50579th ed.). Ithaca and London, USA and UK: Cornell University Press.

- Sofos, S. (2013). Beyond the Intractability of the Greek-Macedonian Dispute. *The Name Issue Revisited*, 223–236. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/259645949_Beyond_the_Intractability_of_the_Greek-Macedonian_Dispute
- Sokalski, H. (2003). *An Ounce of Prevention: Macedonia and the UN Experience in Preventive Diplomacy*. Philadelphia, United States: Taylor & Francis Inc.
- Solska, M. (2011). Citizenship, Collective Identity and the International Impact on Integration Policy in Estonia, Latvia and Lithuania. *Europe-Asia Studies*, 63(6), 1089–1108. <https://doi.org/10.1080/09668136.2011.585762>
- Stein, J. G. (2013, September 4). Threat Perception in International Relations. Retrieved from <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199760107.001.0001/oxfordhb-9780199760107-e-012>
- Stojanovski, S., Ananiev, J., & Marolov, D. (2014). Macedonian Question Reframed: Politics, Identity and Culture in Republic of Macedonia. *Balkan Social Science Review*, 295–323. Retrieved from <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=91873>
- Stojanovski, S., & Marolov, D. (2017). Republic of Macedonia, the 30th Member of NATO? *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR)*, 281–294. Retrieved from <https://www.dw.com/en/nato-north-macedonia-becomes-30th-member/a-52944781>

- Stone, M. (2009). *Security According to Buzan: A Comprehensive Security Analysis*. Paris, France: Grouped' Etudes et d' Expertise " Sécurité et Technologies " G E E S T.
- Sutton, P. (1987). Political Aspect. In C. Clarke & T. Payne (Eds.), *Politics, Security and Development in Small States* (pp. 3–25). London, UK: Allen and Unwin.
- Tabak, H. (2016). Domestic Norms and Foreign Policy: A Research Note. *Journal of Global Analysis*, 6(1), 190–211. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/322951997_Domestic_Norms_and_Foreign_Policy_A_Research_Note
- Tagaris, K., & Vasovic, A. (2018, June 18). Greece, Macedonia sign pact to change ex-Yugoslav republic's name. Retrieved 2020, from <https://www.reuters.com/article/us-greece-macedonia-name-pms/greece-macedonia-sign-pact-to-change-ex-yugoslav-republics-name-idUSKBN1JD06D>
- Tayfur, F. (1994). Main approaches to the study of foreign policy: Review. *METU Studies in Development*, 21(1). Retrieved from https://www.academia.edu/37429391/Main_approaches_to_the_study_of_foreign_policy_Tayfur
- Tepfenhart, M. (2013). The Causes of Ethnic Conflicts. *Comparative Civilizations Review*, 68(68). Retrieved from https://scholarsarchive.byu.edu/ccr/vol68/iss68/8/?utm_source=scholarsarchive.byu.edu

%2Fccr%2Fvol68%2Fiss68%2F8&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPage
s

Teune, H., & Jacobs, Ph. (1964). *The integrative process: Guidelines for analysis of the bases of political community*. Philadelphia, USA: Lippincott.

The Albanian Question in Macedonia: Implications of the Kosovo Conflict for Inter-Ethnic Relations in Macedonia. (1998). Retrieved from
<https://www.refworld.org/docid/3ae6a6d04.html>

The Security Council. (1993, April 7). Security Council Resolution 817 - UNSCR. Retrieved March 4, 2016, from <http://unscr.com/en/resolutions/817>

Thomas, J., & Harden, A. (2008). Methods for the thematic synthesis of qualitative research in systematic reviews. *BMC Medical Research Methodology*, 8(1).
<https://doi.org/10.1186/1471-2288-8-45>

Thorhallsson, B. (2001). Domestic Buffer Versus External Shelter: Viability of Small States in the New Globalised Economy. *European Political Science*, 324–336. Retrieved from
<https://link.springer.com/article/10.1057/eps.2011.29>

Thorhallsson, B., & Wivel, A. (2006). Small States in the European Union: What Do We Know and What Would We Like to Know? *Cambridge Review of International Affairs*, 19(4), 651–668. <https://doi.org/10.1080/09557570601003502>

Thorhallsson, B. (2006). The Size of States in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives. *Journal of European Integration*, 28(1), 7–31.

<https://doi.org/10.1080/07036330500480490>

Thorhallsson, B., &Steinsson, S. (2017). Small State Foreign Policy. In *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.

Threat Analysis Group. (n.d.). Retrieved 2020, from <https://www.threatanalysis.com/>

Tilly, C. (1975). *The Formation of National States in Western Europe. (SPD-8), Volume 8 (Studies in Political Development)* (1st Ed.). New Jersey, USA: Princeton University Press.

Todorova, M. (1997). *Imagining the Balkans* (Updated ed.). Oxford, UK: Oxford University Press.

Treaty of Friendship, Good-neighbourliness, and Cooperation between the Republic of Macedonia and the Republic of Bulgaria. (2017). Retrieved from <https://mfa.gov.mk/en/document/1712>

Triandafyllidou, A. (1998). National identity and the “other.” *Ethnic and Racial Studies*, 21(4), 593–612. <https://doi.org/10.1080/014198798329784>

Triandafyllidou, A., &Paraskevopoulou, A. (2002a). When is the Greek Nation? The Role of Enemies and Minorities. *Geopolitics*, 7(2), 75–98. Retrieved from <http://www.tandfonline.com/loi/fgeo20>

- Triandafyllidou, A. (2011). *Cultural Diversity in Europe: A Comparative Analysis*. San Domenico di Fiesole, Italy: the European University Institute.
- Tsai, K. (1994). Review: Competing Security Agendas in Post-Cold War Europe. *Journal of International Affairs*, 47(2), 612–616. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/24357301?seq=1>
- Tsakonas, P. (2005). Theory and Practice in Greek Foreign Policy. *Southeast European and Black Sea Studies*, 5(3), 427–437. <https://doi.org/10.1080/14683850500321891>
- Tubilewicz, C. (2004). Taiwan’s “Macedonian Project,” 1999–2001. *The China Quarterly*, 179, 782–803. <https://doi.org/10.1017/s030574100400058x>
- Turner, J. C. (1975). Social comparison and social identity: Some prospects for intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 5(1), 1–34. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420050102>
- Turton, D. (1997). War and ethnicity: Global connections and local violence in North East Africa and former Yugoslavia. *Oxford Development Studies*, 25(1), 77–94. <https://doi.org/10.1080/13600819708424123>
- Tüysüzöğlü, G. (2014). How Demand for Security Influence the Shaping of Foreign Policy: Using the Theory of Securitisation to Understand Armenia–Iran Relations. *Journal of Eurasian Studies*, 5(2), 192–201. <https://doi.org/10.1016/j.euras.2014.05.008>
- Tziampiris, A. (2000). *Greece, European Political Cooperation and the Macedonian Question*. London, United Kingdom: Routledge.

Tziampiris, A. (2002). Greece and FYROM: A partnership for stability in Southeastern Europe? *Southeast European and Black Sea Studies*, 2(1), 215–225.

<https://doi.org/10.1080/14683850208454682>

Tzifakis, N. (2019). *What the ratification of the Prespa Agreement means for Greek politics.*

Retrieved from <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2019/01/30/what-the-ratification-of-the-prespa-agreement-means-for-greek-politics/>

Urbelis, V. (2015). The Relevance and Influence of Small States in NATO and the EU Common Foreign and Security Policy. *Lithuanian Annual Strategic Review*, 13(1), 61–78.

<https://doi.org/10.1515/lasr-2015-0004>

Vaicekauskaitė, Ž. è. M. (2017). Security Strategies of Small States in a Changing World.

Journal on Baltic Security, 3(2), 7–15. <https://doi.org/10.1515/jobs-2017-0006>

Vangeli, A. (2011). Nation-building ancient Macedonian style: the origins and the effects of the so-called antiquization in Macedonia. *Nationalities Papers*, 39(1), 13–32.

<https://doi.org/10.1080/00905992.2010.532775>

Vangelov, O. (2017). Stalled European Integration, the Primordialization of Nationalism, and Autocratization in Macedonia between 2008 and 2015. *Intersections*, 3(4).

<https://doi.org/10.17356/ieejsp.v3i4.342>

Vankovska, B. (1999). Between Preventive Diplomacy and Conflict Resolution: The Macedonian Perspective of the Kosovo Crisis. *International Studies Association*, 1–27.

Retrieved from

<http://makedonika.org/history/modern/Between%20Preventive%20Diplomac....pdf>

- Vankovska, B. (2007). The Role of the Ohrid Framework Agreement and the Peace Process in Macedonia. *Regional Cooperation Peace Enforcement, and the Role of Treaties in the Balkans*, 1–28. Retrieved from https://www.academia.edu/1267906/The_role_of_the_Ohrid_framework_agreement_and_the_peace_process_in_Macedonia
- Vankovska, B. (2014). *Политички Систем на Република Македонија (Political System of the Republic of Macedonia)*. Skopje, Macedonia: Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“ - Skopje.
- Vankovska, B. (2017). Lilliputian Foreign Policy: The Case of the Republic of Macedonia. *Security Dialogues*, 8(1–2). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/319618247_Lilliputian_Foreign_Policy_The_Case_of_the_Republic_of_Macedonia_Security_Dialogues_vol_8_no_1-2_2017
- Vankovska, B. (2020). Geopolitics of the Prespa Agreement: Background and After-Effects. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 22(3), 343–371. <https://doi.org/10.1080/19448953.2020.1739880>
- Veljovski, G. (2016). The Albanian Insurgency in the Balkans. *Special Operations Journal*, 167–175. <https://doi.org/10.1080/23296151.2016.1239977>
- Vital, D. (1971). *The survival of small states: Studies in small power/great power conflict*. Oxford, GB: Oxford University Press.
- VMRO-DPMNE. (2020). Програма ВМРО-ДПМНЕ; Проект Обновна Македонија (Program of VMRO-DPMNE; Project Reconstruction of Macedonia). Retrieved 2020, from <https://www.vmro-dpmne.org.mk/programa/programa2020.pdf>

Vorrath, J., & Krebs, L. (2009). Democratisation and Conflict in Ethnically Divided Societies.

Living Reviews in Democracy, 1(1). Retrieved from

<https://cris.maastrichtuniversity.nl/en/publications/democratisation-and-conflict-in-ethnically-divided-societies>

Wagner, H. (2009). *War and the State: The Theory of International Politics*. Michigan, USA:

University of Michigan Press.

Walker, S. G., & Schafer, M. (2018). Operational Code Theory: Beliefs and Foreign Policy

Decisions. *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*, 610–625.

<https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.411>

Walt, S. M. (1987). *The Origins of Alliances (Cornell Studies in Security Affairs)*. Ithaka and

London, USA and GB: Cornell University Press.

Waltz, K. N. (1959). *Man, the State, and War: A Theoretical Analysis* (1st Edition). New York,

USA: New York: Columbia University Press.

Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics* (1st ed.). Berkley, California, USA:

Addison-Wesley Company.

Warren, T. C., & Troy, K. K. (2014). Explaining Violent Intra-Ethnic Conflict. *Journal of*

Conflict Resolution, 59(3), 484–509. <https://doi.org/10.1177/0022002713515400>

Weber, K. (2000). *Hierarchy amidst anarchy: Transaction costs and institutional choice*.

Albany, USA: State University of New York Press.

- Wendt, A. E. (1987). The agent-structure problem in international relations theory. *International Organization*, 41(3), 335–370. <https://doi.org/10.1017/s002081830002751x>
- Wendt, A. (1992). Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, 391–425. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/2706858?seq=1>
- Westin, C., Bastos, J., & Dahinden, J. (2010). *Identity Processes and Dynamics in Multi-ethnic Europe*. Amsterdam, Netherlands: Amsterdam University Press.
- White, B. (1989). *Analysing Foreign Policy: Problems and Approaches*. Cheltenham, United Kingdom: Edward Elgar Pub.
- Wiberg, H. (1987). The Security of Small Nations: Challenges and Defences. *Journal of Peace Research*, 24(4), 339–363. <https://doi.org/10.1177/002234338702400403>
- Wiberg, H. (2004). Former Yugoslavia in 1990: Why it had a bad prognosis. In M. Hadžić (Ed.), *The Violent Dissolution of Yugoslavia: Causes, Dynamics and Effects: Collection of Papers* (pp. 31–49). Belgrade, Serbia: Centar za civilno-vojneodnose.
- Wivel, A. (2005). The Security Challenge of Small EU Member States: Interests, Identity and the Development of the EU as a Security Actor*. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 43(2), 393–412. <https://doi.org/10.1111/j.0021-9886.2005.00561.x>
- Xheladini, F. (2016). Regional Security Complex: The Macedonian Context. *European Journal of Multidisciplinary Studies*, 3(1), 34. <https://doi.org/10.26417/ejms.v3i1.p34-37>

- Yin, R. K. (1984). *Case Study Research: Design and Methods (Applied Social Research Methods)* (4th ed.). Newbury Park, CA, USA: SAGE Publications, Inc.
- Zagkos, C., Kyridis, A., Golia, P., & Vamvakidou, I. (2007). Greek University Students Describe the Role of Greece in the Balkans: From Equality to Superiority. *Nationalities Papers*, 35(2), 341–367. <https://doi.org/10.1080/00905990701254383>
- Zahariadis, N. (1994). Nationalism and Small-State Foreign Policy: The Greek Response to the Macedonian Issue. *Political Science Quarterly*, 109(4), 647. <https://doi.org/10.2307/2151842>
- Zamboanga, B., & Schwartz, S. (2008). Testing Berry's Model of Acculturation: A Confirmatory Latent Class Approach. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 14(4), 275–285. Retrieved from <https://miami.pure.elsevier.com/en/publications/testing-berrys-model-of-acculturation-a-confirmatory-latent-class>
- Zendeli, F. (2015). Decentralization of Power in the Republic of Macedonia as Problem-Solving in the Inter-Ethnic Relations. *Revista de Științe Politice. Revue Des Sciences Politiques*, 42–51. Retrieved from <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=730273>
- Zha, W. (2015). Personalized Foreign Policy Decision-making and Economic Dependence: A Comparative Study of Thailand and the Philippines' China Policies. *Contemporary Southeast Asia*, 37(2), 242–268. <https://doi.org/10.1355/cs37-2d>
- Zivanovic, M., & Marusic, S. (2017, July 20). Serbia Pulled Diplomats From Macedonia Over 'Offensive' Actions. Retrieved from <https://balkaninsight.com/2017/08/21/serbia-cites-intelligence-offensive-against-its-staff-in-macedonia-08-21-2017/>

Ананиев, Ј. (2016). *Зошто Идеологијата е Важна? (Why is ideology important?)*. Shtip, Macedonia: Универзитет „Гоце Делчев“.

Дамјановски, И.(2016). *Анализа на Јавното Мислење за Македонскиот Процес на Пристапување кон Европската Унија (2014-2016) (Macedonian process of accession to the European Union)*. Retrieved from https://idscs.org.mk/wp-content/uploads/2019/02/A5_Public-Opinion-Analysis-2018MKD.pdf

ДУИ: Албанците со или без Македонците во НАТО и ЕУ (DUI: Albanians with or without the Macedonians in NATO and EU). (2009, November 2). Retrieved 2016, from <https://www.slobodnaevropa.mk/a/1867650.html>

Ибраимова, С. (2017, March 16). Скопје:

Продолжуваат протестите против платформата на албанските партии (Skopje: protests against the platform of the Albanian parties continue). Retrieved from <https://www.aa.com.tr/mk/%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD/%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D1%98%D0%B5-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%B6%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%B0%D1%82-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B2-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%82%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%B0%D0%BB%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B8/773340>

За ВМРО-ДПМНЕ договорот со Бугарија е штетен, за СДСМ тоа е исчекор кон иднината
(To VMRO-DMPNE the Agreement is harmful, to SDSM it is a step to the future).

(2017). Retrieved 2020, from <https://faktor.mk/za-vmro-dpmne-dogovorot-so-bugarija-e-shteten-za-sdsm-toa-e-ischeckor-kon-idninata->

Заев – Ако не обезбедиме мнозинство во Собрание, ќе одиме на избори (Zaev: If we don't secure majority in Parliament, we are going on elections). (2018, September 30).

Retrieved from <https://www.slobodnaevropa.mk/a/29517795.html>

Клековски, С. (2011). *Меѓуетничките односи во Македонија (Inter-ethnic relations in Macedonia)*. Retrieved from <https://mcms.mk/mk/za-nasata-rabota/istrmuzvana-i-publikacii/istrmuzvana/1109-megjuetnickite-odnosi-vo-makedonija.html>

Клековски, С. (2013). *Глобално водство, соседство и односи со Бугарија (Global leadership, neighborhood and relations with Bulgaria)*. Skopje, Macedonia: Македонски центар за меѓународна соработка.

Клековски, С. (2014). *Спорот за Името - 2013 - Ставови на јавноста во Македонија - (Name Dispute - Public attitudes in Macedonia)*. Retrieved from <https://mcms.mk/mk/za-nasata-rabota/istrmuzvana-i-publikacii/istrmuzvana/1514-sporot-za-imeto-2013.html>

СН/ агенции. (2019, January 7). Заедничка платформа на партиите на Албанците (Joint platform of Albanians). Retrieved from

<https://www.dw.com/mk/%D0%B7%D0%B0%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0->

[%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%82%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B](https://www.dw.com/mk/%D0%B7%D0%B0%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%82%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B)

0-%D0%BD%D0%B0-

%D0%B0%D0%BB%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%

82%D0%B5-%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B8-

%D0%B2%D0%BE-

%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1

%98%D0%B0/a-37051023
